

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ

ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

သမိုင်း

နဝမတန်း

ပြည်ထောင်စုသမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ
ပညာရေးဝန်ကြီးဌာန

ကျောင်းသုံးစာအုပ်

သမိုင်း

နဝမတန်း

အမျိုးသားသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကော်မတီက အတည်ပြုသည်။

အခြေခံပညာသင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့်

ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကော်မတီ၏ မူပိုင်ဖြစ်သည်။

၂၀၁၀

အမျိုးသားသင်ရိုးညွှန်းတမ်းကော်မတီက အတည်ပြုသည်။
အခြေခံပညာသင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့်
ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကော်မတီ၏ မူပိုင်ဖြစ်သည်။

ကျောင်းသုံးစာအုပ်မိတ်ဆက်

ဤအတန်းတွင် ကျောင်းသားများသည် မြန်မာ့သမိုင်း သင်ခန်းစာ (၃) ခန်းနှင့် ကမ္ဘာ့သမိုင်း သင်ခန်းစာ (၄) ခန်းတို့ကို လေ့လာသင်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာ့သမိုင်း သင်ခန်းစာ (၁) တွင် အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီစနစ်ကို ဆန့်ကျင်သည့် မြန်မာတို့၏ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများ၊ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တို့ကို မြန်မာ့မြေပေါ်မှ တိုက်ထုတ်ခဲ့ခြင်း၊ တိုင်းရင်းသားများ၏ စည်းလုံးညီညွတ်သော စုပေါင်းအင်အား ဖြင့် လွတ်လပ်ရေးအရယူခဲ့ခြင်းတို့ကို သင်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ သင်ခန်းစာ (၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ (၁၉၄၈-၁၉၆၂) တွင် ဖဆပလအစိုးရ၊ အိမ်စောင့်အစိုးရနှင့် ပြည်ထောင်စုအစိုးရတို့ လက်ထက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးအခြေအနေများကို လေ့လာသင်ယူ ရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် တော်လှန်ရေးကောင်စီ (၁၉၆၂ - ၁၉၇၄) လက်ထက် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးပြောင်းလဲလာမှုများနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဆိုရှယ်လစ်စနစ်ဖော်ဆောင်ခဲ့ခြင်းတို့ကို သင်ခန်းစာ (၃) တွင် သင်ယူလေ့လာဆန်းစစ် နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့သမိုင်းသင်ခန်းစာတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ အရှေ့ဟောင်အာရှ နိုင်ငံများ၊ အိန္ဒိယ၊ တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံနှင့် ဂျပန်နိုင်ငံတို့၏ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုများကို အခန်း (၄) တွင် သင်ကြားရမည်ဖြစ်၍ မြန်မာနိုင်ငံအပါအဝင် အရှေ့ကောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုများကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ အခန်း (၅) တွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ် ပြီးနောက် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးကို ထိန်းသိမ်းရန်အတွက် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် ယင်း၏အဖွဲ့အစည်းများကို သင်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ ထို့ပြင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ နိုင်ငံတကာအရေးအခင်းတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍမှပါဝင်ခဲ့သည့် စစ်အေးအကြောင်းကို သင်ခန်းစာ (၆) တွင် သင်ယူရမည်ဖြစ်သည်။ စစ်အေးပေါ်ပေါက်လာပုံ၊ စစ်အေး၏ သဘောသဘာဝနှင့် စစ်အေးကာလအတွင်း နိုင်ငံတကာအရေးအခင်းများ၊ စစ်အေးအတွင်း မည်သည့်အုပ်စုဘက်မှ ပါဝင်လိုခြင်းမရှိဘဲ ကြားနေသည့်ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၊ စစ်အေးပြီးဆုံးခဲ့ခြင်းတို့ကို လေ့လာ ဆန်းစစ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သင်ခန်းစာ (၇) တွင် ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများဖြစ်ကြသည့် ဥရောပ သမဂ္ဂနှင့် အာဆီယံပေါ်ပေါက်လာပုံ၊ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် သက်ဆိုင်ရာဒေသများအပေါ် အကျိုး သက်ရောက်မှုများကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။

သင်ယူရမည့်အကြောင်းအရာများ

နဝမတန်း သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် အောက်ပါအဓိကအကြောင်းအရာများ ပါဝင်သည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

အခန်း(၁) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု

အခန်း(၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ် (၁၉၄၈-၁၉၆၂)

အခန်း(၃) တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် (၁၉၆၂-၁၉၈၈)

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

အခန်း(၄) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ

အခန်း(၅) ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်ဖန်တီးခြင်း

အခန်း(၆) နိုင်ငံတကာနိုင်ငံရေးများ

အခန်း(၇) ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ တိုးတက်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

သင်ယူကြရမည့်နည်းလမ်းများ

သင်ခန်းစာအားလုံးတွင် တက်ကြွစွာ ပါဝင်သင်ယူနိုင်ရန် အထောက်အကူပြုမည့် 5C ၏ အနှစ်သာရများကို အရေးပါသော ၂၁ ရာစု ကျွမ်းကျင်မှုများအဖြစ် ဆရာက အသုံးပြုသင်ကြားပေးမည်။

- ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း (Collaboration) - သင်ခန်းစာများသင်ယူရာတွင် ကျောင်းသားများသည် အတန်းဖော်များနှင့် အုပ်စုဖွဲ့ပြီး အတွေးအခေါ်များမျှဝေခြင်း၊ အဖြေများ အတူရှာဖွေခြင်းတို့ကို လုပ်ဆောင်မည်။
- ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း (Communication) - ဘာသာစကားသင်ခန်းစာများတွင်သာမက ဘာသာရပ်အားလုံးတွင် သင်ခန်းစာများ ရေးခြင်း၊ ဖတ်ခြင်း၊ ပြောခြင်း၊ နားထောင်ခြင်းနှင့် နှုတ်ဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း၊ ကိုယ်အမူအရာဖြင့် ဆက်သွယ်ပြောဆိုခြင်း စသည့် ကျွမ်းကျင်မှုများ ဖွံ့ဖြိုးလာမည်။
- လေးနက်စွာဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်းနှင့် ပြဿနာဖြေရှင်းခြင်း (Critical Thinking and Problem Solving) - ဖြေရှင်းရန် စိတ်ဝင်စားဖွယ်ပြဿနာများ၏ အဖြေများကို ရှာဖွေခြင်းနှင့် တင်ပြခြင်း၊ အမှားများကိုရှာဖွေခြင်းနှင့် ပြုပြင်ခြင်းတို့ ပြုလုပ်မည်။

- တီထွင်ဖန်တီးခြင်း (Creativity and Innovation) - ဘောင်ခတ်ထားသည့်အခြေအနေထဲမှ ထွက်၍ တွေးခေါ်ခြင်းသည် အရေးပါသော ၂၁ ရာစု ကျွမ်းကျင်မှုတစ်ခုဖြစ်သည်။ အတွေးအခေါ်သစ်များရရှိရန်၊ နည်းလမ်းသစ်များဖြင့် ပြဿနာများဖြေရှင်းရန် ကျောင်းသားများကို အားပေးမည်။
- နိုင်ငံသားကောင်းဖြစ်ခြင်း (Citizenship) - နိုင်ငံသားကောင်းဖြစ်စေရန် ကျောင်းလူမှုအဖွဲ့အစည်းတွင်တက်ကြွစွာ ပါဝင်လုပ်ဆောင်ခြင်း၊ တရားမျှတခြင်း၊ သဘောထားကွဲလွဲမှုဖြေရှင်းခြင်း စသည်တို့ကို လေ့ကျင့်သင်ယူရမည်။

စာသင်နှစ်အဆုံးတွင် သိရှိသွားပြီး လုပ်ဆောင်နိုင်မည့် ရလဒ်များ

နဝမတန်း သမိုင်းဘာသာရပ် ကျောင်းသုံးစာအုပ်ကို သင်ယူပြီးသောအခါ ကျောင်းသားများသည် အောက်ပါတို့ကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်နိုင်မည်။

မြန်မာ့သမိုင်း

- အခန်း(၁) မြန်မာနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးရရှိရန်အတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ပုံအဆင့်ဆင့်၊ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်းတွင် တိုင်းရင်းသားတို့၏ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို သက်သေထူနိုင်ခဲ့သော ပင်လုံညီလာခံ၏ အရေးပါပုံကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- အခန်း(၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဖဆပလအစိုးရ အိမ်စောင့်အစိုးရ ပြည်ထောင်စုအစိုးရတို့လက်ထက် နိုင်ငံတည်ငြိမ်အေးချမ်းမှု ပြန်လည်ရရှိလာစေရန် ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းနှင့် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေများကို သုံးသပ်နိုင်မည်။
- အခန်း(၃) တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ဝါဒသဘောထား၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် ပြောင်းလဲလာသော အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေများကိုရှင်းပြနိုင်မည်။

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

- အခန်း(၄) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလအရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၊ အိန္ဒိယ၊ တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံနှင့်ဂျပန်နိုင်ငံတို့၏ လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများအကြောင်းကို လေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည်။

အခန်း(၅) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် ပြောင်းလဲလာသော ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်တွင် နိုင်ငံ အချင်းချင်း ပြဿနာများကို ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူတကွဖြေရှင်းကြရန်အတွက် သဘောတူ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂနှင့် ယင်း၏ အေဂျင်စီများအကြောင်းကို အကဲဖြတ်နိုင်မည်။

အခန်း(၆) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စစ်အေးနှင့် စစ်အေး၏သဘော သဘာဝကို နားလည်သိရှိပြီး စစ်အေးသည် ၂၀ ရာစုနှစ်နှောင်းပိုင်းအထိ ကမ္ဘာ့ နိုင်ငံရေး၏ အဓိကအခန်းကဏ္ဍအဖြစ် တည်ရှိခဲ့ကြောင်းကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်နိုင်မည်။

အခန်း(၇) ဥရောပနှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ဥရောပသမဂ္ဂနှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ အသင်း(အာဆီယံ)တို့ ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များ ကို လေ့လာအကဲဖြတ်နိုင်မည်။

ဤကျောင်းသုံးစာအုပ်တွင် ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီ လမ်းညွှန်ပေးမည့် အောက်ပါ သင်္ကေတများ (icons) ကို တွေ့ရလိမ့်မည်။

ဖဟပါ

အိုင်စီတီ၊ အင်တာနက် ချိတ်ပါ

ရေးပါ

သူငယ်ချင်းတွေကိုပြောပြပါ

နားထောင်ပါ

ဆွေးနွေးပါ

စဉ်းစားပါ

ရွေးချယ်နိုင်သောသင်ခန်းစာ/လေ့ကျင့်ခန်း

စဉ်းစားပြီးရေးပါ

အိမ်စာ

ရှာဖွေပါ

နှိုင်းယှဉ်ပါ /ယှဉ်တွဲပါ

အောက်ပါ လေးထောင့်ကွက်များကလည်း ကျောင်းသားများ၏ လေ့လာသင်ယူမှုများကို ကူညီ လမ်းညွှန်ပေးလိမ့်မည်။

မာတိကာ

အခန်း

အကြောင်းအရာ

စာမျက်နှာ

မြန်မာ့သမိုင်း

အခန်း(၁) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု

၁. ၁	ရှေးဦးလှုပ်ရှားမှု	၁
၁. ၁. ၁	လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ခြင်း	၁
၁. ၁. ၂	ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း(ပိုင်အမ်ဘီအေ)(YMBA-Young Men's Buddhist Association)	၂
၁. ၁. ၃	မြန်မာ့အသင်းချုပ်ကြီး(ဂျီစီဘီအေ) (GCBA-General Council of Burmese Associations)	၄
၁. ၂	အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုအားကောင်းလာခြင်း	၅
၁. ၂. ၁	ပထမကျောင်းသားသပိတ်	၅
၁. ၂. ၂	အမျိုးသားကျောင်းများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း	၇
၁. ၂. ၃	ကုမ္မာရီအသင်းများ	၈
၁. ၂. ၄	တို့ဗမာအစည်းအရုံး	၉
၁. ၂. ၅	တောင်သူလယ်သမားအရေးတော်ပုံ	၁၀
၁. ၂. ၆	ဒုတိယကျောင်းသားသပိတ်	၁၁
၁. ၂. ၇	၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ	၁၂
၁. ၂. ၈	ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်း (Burma Freedom Bloc)	၁၃
၁. ၃	လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးနှင့်ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေး	၁၅
၁. ၃. ၁	ရဲဘော်သုံးကျိပ်	၁၅
၁. ၃. ၂	ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်(ဘီအိုင်အေ) (BIA-Burma Independence Army)	၁၇
၁. ၃. ၃	ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေး	၁၇
၁. ၄	ဖဆပလနှင့်အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးအကောင်အထည်ဖော်ခြင်း	၂၀
၁. ၄. ၁	ဖဆပလနှင့်အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး	၂၀

၁. ၄. ၂	ပင်လုံညီလာခံ	၂၄
၁. ၄. ၃	လွတ်လပ်ရေးရရှိခြင်း	၂၄

အခန်း(၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ်(၁၉၄၈-၁၉၆၂)

၂. ၁	ဖဆပလခေတ်(၁၉၄၈-၁၉၅၈)	၂၉
၂. ၁. ၁	လက်နက်ကိုင်ဆူပုပုန်ကန်မှုများ	၂၉
၂. ၁. ၂	တရုတ်ဖြူကူမင်တန်ကျူးကျော်မှု	၃၁
၂. ၁. ၃	ဖဆပလနှစ်ခြမ်းကွဲခြင်း	၃၂
၂. ၁. ၄	အုပ်ချုပ်ရေး	၃၃
၂. ၁. ၅	စီးပွားရေး	၃၄
၂. ၁. ၆	လူမှုရေး	၃၆
၂. ၂	အိမ်စောင့်အစိုးရခေတ်(၁၉၅၈-၁၉၆၀)	၃၉
၂. ၂. ၁	အုပ်ချုပ်ရေး	၃၉
၂. ၂. ၂	စီးပွားရေး	၄၀
၂. ၂. ၃	လူမှုရေး	၄၁
၂. ၃	ပြည်ထောင်စုအစိုးရခေတ်(ပထမ) (၁၉၆၀-၁၉၆၂)	၄၃
၂. ၃. ၁	အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေ	၄၃
၂. ၃. ၂	ပြည်ထောင်စုအစိုးရလက်ထက် နိုင်ငံအင်အားကျဆင်းလာခြင်း (တော်လှန်ရေးကောင်စီ အာဏာရရှိလာခြင်း)	၄၄

အခန်း(၃) တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် (၁၉၆၂-၁၉၈၈)

၃. ၁	တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ် (၁၉၆၂-၁၉၇၄)	၄၈
၃. ၁. ၁	အုပ်ချုပ်ရေး	၅၀
၃. ၁. ၂	စီးပွားရေး	၅၀
၃. ၁. ၃	လူမှုရေး	၅၂
၃. ၂	မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် (၁၉၇၄-၁၉၈၈)	၅၆
၃. ၂. ၁	အုပ်ချုပ်ရေး	၅၆
၃. ၂. ၂	စီးပွားရေး	၆၀
၃. ၂. ၃	လူမှုရေး	၆၁

ကမ္ဘာ့သမိုင်း

အခန်း(၄) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ

၄. ၁	အရှေ့တောင်အာရှ	၆၇
၄. ၁. ၁	ပထဝီဝင်အနေအထားနှင့် သမိုင်းနောက်ခံ	၆၇
၄. ၁. ၂	အင်ဒိုချိုင်းနားဒေသ	၆၉
၄. ၁. ၂. ၁	ဗီယက်နမ်	၆၉
၄. ၁. ၂. ၂	ကမ္ဘောဒီးယား	၇၁
၄. ၁. ၂. ၃	လာအို	၇၂
၄. ၁. ၃	ထိုင်း	၇၃
၄. ၁. ၄	ဖိလစ်ပိုင်	၇၅
၄. ၁. ၅	အင်ဒိုနီးရှား	၇၆
၄. ၁. ၆	မလေးယား(မလေးရှား)	၇၇
၄. ၁. ၇	စင်ကာပူ	၇၉
၄. ၁. ၈	ဘရူနိုင်းဒါရူဆလမ်	၈၀
၄. ၂	အိန္ဒိယ	၈၂
၄. ၃	တရုတ်	၈၄
၄. ၄	ဂျပန်	၈၆

အခန်း(၅) ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်ဖန်တီးခြင်း

၅. ၁	ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ	၉၁
၅. ၁. ၁	ပေါ်ပေါက်လာပုံ	၉၁
၅. ၁. ၂	ဖွဲ့စည်းပုံ	၉၃
၅. ၁. ၂. ၁	အထွေထွေညီလာခံ	၉၄
၅. ၁. ၂. ၂	လုံခြုံရေးကောင်စီ	၉၅
၅. ၁. ၂. ၃	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံး	၉၅
၅. ၁. ၂. ၄	စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးကောင်စီ	၉၆
၅. ၁. ၂. ၅	အစောင့်အရှောက်ခံနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေး	၉၆
၅. ၁. ၂. ၆	အတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး	၉၇

၅. ၂	ကုလသမဂ္ဂအေလျင်စီများ	၉၈
၅. ၂. ၁	ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့ (အက်မ်အေအို) (FAO - Food and Agriculture Organization)	၉၈
၅. ၂. ၂	ကုလသမဂ္ဂ ပညာရေး၊ သိပ္ပံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ (ယူနက်စကို) (UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)	၁၀၀
၅. ၂. ၃	ကမ္ဘာ့ဘဏ် (World Bank)	၁၀၁
၅. ၂. ၄	ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO - World Health Organization)	၁၀၁
၅. ၂. ၅	အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအလုပ်သမားအဖွဲ့ (အိုင်အယ်လ်အို) (ILO - International Labour Organization)	၁၀၂

အခန်း(၆) နိုင်ငံတကာနိုင်ငံရေးရာများ

၆. ၁	စစ်အေး (Cold War)	၁၀၆
၆. ၁. ၁	စစ်အေး၏သဘောသဘာဝနှင့် ပေါ်ပေါက်လာပုံ	၁၀၆
၆. ၁. ၂	စစ်အေးကာလ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ	၁၀၈
၆. ၁. ၂. ၁	အမေရိကန်ဦးဆောင်သော အနောက်အုပ်စု	၁၀၈
၆. ၁. ၂. ၂	ဆိုဗီယက်ဦးဆောင်သော ကွန်မြူနစ်အုပ်စု	၁၁၀
၆. ၁. ၂. ၃	စစ်ရေးအရ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း	၁၁၁
၆. ၁. ၃	စစ်အေးကာလ နိုင်ငံတကာအရေးအခင်းများ	၁၁၃
၆. ၁. ၃. ၁	ဂျာမန်ပြဿနာ	၁၁၃
၆. ၁. ၃. ၂	ကိုရီးယားစစ်	၁၁၄
၆. ၁. ၃. ၃	စူးအက်အရေးအခင်း	၁၁၆
၆. ၁. ၃. ၄	ကျူးဘားခုံးယုံအရေးအခင်း	၁၁၇
၆. ၂	ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု (NAM - Non-Aligned Movement)	၁၁၉
၆. ၃	ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုပြိုကွဲခြင်းနှင့် စစ်အေးပြီးဆုံးခြင်း	၁၂၁

အခန်း(၇) ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ တိုးတက်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

၇. ၁	ဥရောပသမဂ္ဂ (အီးယူ) (EU-European Union)	၁၂၄
၇. ၂	အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း (အာဆီယံ) (Association of Southeast Asian Nations)	၁၂၈

ဗျက်နှာပုံပါပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) တောင်တန်း-ပြည်မ ပူးပေါင်းရေးစာချုပ်ကျောက်တိုင် (http://www.htetaungkyaw.net/2014/02/blog-post_12.html)
- ပုံ(၂) ပြည်သူ့လွှတ်တော် (ဒေါက်တာကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် အရှေ့ပိုင်းတက္ကသိုလ်)
- ပုံ(၃) နယူးယောက်မြို့ရှိ ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Newyork_unitednations.JPG)
- ပုံ(၄) FAO တံဆိပ် ([https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/db/FAO logo.svg/2017phxFAO logo.svg.png](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/db/FAO_logo.svg/2017phxFAO_logo.svg.png))

အခန်း (၁) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု

မြန်မာတို့အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်နိုးကြားလာခြင်းနှင့် လွတ်လပ်ရေးရရှိရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့ပုံတို့ကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- ♦ အဋ္ဌမတန်းတွင် ဗြိတိသျှတို့နှင့် ထိပ်တိုက်တွေ့ခြင်းသင်ခန်းစာ၌ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာ ပထမစစ်၊ ဒုတိယစစ်နှင့် မင်းတုန်းမင်း၏ လွတ်လပ်ရေးတိုင်းသိမ်းရန် ကြိုးပမ်းမှုများအကြောင်းကို သိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ♦ ကိုလိုနီခေတ်ဦး အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးနှင့် ရှေးဦးတော်လှန်မှုများကို လေ့လာ ဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- ♦ ကိုလိုနီနယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးတွင် အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများ အားကောင်းလာခြင်းကို ဝေဖန်သုံးသပ်နိုင်မည်။
- ♦ နယ်ချဲ့လက်အောက်မှ လွတ်လပ်ရေးရရှိရန်အတွက် လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရန် ကြိုးပမ်းမှုများကို ဆန်းစစ်လေ့လာနိုင်မည်။
- ♦ ဖဆပလ၏ အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး အကောင်အထည်ဖော်မှုနှင့် ပင်လုံ ညီလာခံ၏အရေးပါပုံကို အကဲဖြတ်နိုင်မည်။

၁.၁။ ရှေးဦးလှုပ်ရှားမှု

၁.၁.၁။ လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ခြင်း

မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ကိုဆန့်ကျင်သည့် လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ရေး သည် ပထမ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် (၁၈၂၄-၁၈၂၆) ပြီးစဉ်ကတည်းက စတင်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ကို တော်လှန်ခဲ့ကြသူများမှာ ရခိုင်တွင် ဗိုလ်ကျော်ရွှီး၊ ဗိုလ်ချင်းပြန်၊ မင်းသားကြီးရွှေဗန်း၊ ထားဝယ်

တွင် မြို့ဝန်ဦးရွှေတုတ်၊ မြိတ်တွင် မြို့ဝန်ဦးမြတ်လေး၊ ရေးတွင် မြို့ဝန်ရဲစက်ကျော်ခေါင်၊ မုတ္တမတွင် မြို့ဝန်မင်း မဟာဥဇနတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဒုတိယ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်(၁၈၅၂-၁၈၅၃)အပြီး အင်္ဂလိပ်တို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သော နယ်ချဲ့ တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်များမှာ ရခိုင်တွင် ဗိုလ်မောင်ဦးဖြူ၊ ဓနုဖြူတွင် ဗိုလ်မြတ်ထွန်း၊ ပုသိမ် တွင် မြို့ဝန်ဦးငို၊ သာယာဝတီတွင် ဗိုလ်ခေါင်းကြီးနှင့် ဗိုလ်ခေါင်းကလေး၊ မြေထဲတွင် မြို့ဝန်ဦးဘို အစရှိသူတို့ ဖြစ်ကြသည်။

တတိယ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ်(၁၈၈၅)အပြီး မြန်မာနိုင်ငံဒေသအနှံ့အပြားတွင် လက်နက် စွဲကိုင်တော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်များမှာ ဗန်းမော်နှင့် ဝန်းသိုတွင် ဝန်းသို စော်ဘွားကြီးဦးအောင်မြတ်၊ ရွှေဘိုတွင် ထိပ်တင်မှတ်နှင့် ထိပ်တင်သိန်း၊ အင်းဝတွင် ထိပ်တင်စောရန် ပိုင်နှင့် ထိပ်တင်စောရန်နိုင်တို့ဖြစ်သည်။ ကျောက်ဆည်တွင် မြင်စိုင်းမင်းသား၊ ပုဂံနှင့် ပုပ္ဖားနယ်တွင် ဗိုလ်ချိုနှင့် ကြည့်မြင်တိုင်မင်းသား၊ မင်းတုန်းတွင် ဗိုလ်ရွှေ လယ်ကိုင်းတွင် ဗိုလ်ဥတ္တမနှင့် တောင်တွင်း ကြီးတစ်ဝိုက်တွင် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း၏အဘိုးဖြစ်သူ ဦးမင်းရောင် (ဗိုလ်လရောင်)တို့သည်လည်း ထင်ရှားသော တော်လှန်ရေးခေါင်းဆောင်များဖြစ်ကြသည်။

ကချင်တွင် ဖုံကန်ဒူဝါနှင့်ဗိုလ်ဖိုးစော၊ ချင်းတွင် ကြွမ်ဘိခံနှင့်ရွှေချိုးဖြူမင်းသား၊ ကရင်နီ (ကယား)တွင် စောလဖော် အစရှိသူတို့ခေါင်းဆောင်ပြီး အင်္ဂလိပ်တို့ကိုတော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ ကနောင်မင်းသားကြီး၏သားတော် လင်းပင်မင်းသားသည် ကျိုင်းတုံ၊ မိုးနဲ၊ လောက်ဆောက် (ရပ်စောက်) စော်ဘွားများနှင့် မိုးနောင်မြို့စားတို့ကို စည်းရုံးခဲ့သည်။ ဝနယ်တွင် ခေါင်းဆောင် ခဲ့သူများအနက် နန်းခမ်းဦးမှာ အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။

သူ့ကျွန်မခံလိုသောစိတ်ဖြင့် တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဒေသအလိုက် လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန် ခဲ့ကြသော်လည်း ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံး နိုးကြားတက်ကြွစွာပါဝင်လာအောင် မစည်းရုံးနိုင်ခြင်း၊ ရရာလက်နက်များကိုသာ ကိုင်စွဲခဲ့ခြင်းတို့ကြောင့် ရှေးဦးလက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ရေးမှာ အရေး နိမ့်ခဲ့သည်။

၁.၁.၂။ ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း(ဝိုင်အမ်ဘီအေ) (YMBA-Young Men's Buddhist Association)

ကိုလိုနီခေတ်ဦး လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်မှုများ အရေးနိမ့်ပြီးနောက် ငုပ်လျှိုးသွားခဲ့သော မြန်မာတို့၏ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ် မကြာမီပြန်လည်နိုးကြားလာခဲ့သည်။ ခေတ်ပညာတတ် မြန်မာ လူငယ်တစ်စုက ဝိုင်အမ်ဘီအေ (ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝအသင်း)ကို ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ အမျိုး၊ ဘာသာ၊ သာသနာ၊ ပညာအတွက် ဆောင်

ရွက်ရန်ဖြစ်သည်။ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီး၏ ပထမအကြိမ်ပြည်လုံးကျွတ် အစည်းအဝေးကြီးကို ရန်ကုန်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့သည်။ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးသည် အစောပိုင်းတွင် သာသနာရေး၊ ပညာရေးနှင့် လူမှုရေးလုပ်ငန်းများကို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်ခဲ့ရာမှ တဖြည်းဖြည်းနှင့် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး၊ အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးလုပ်ငန်းများကိုပါ ဦးတည်လုပ်ဆောင်လာခဲ့သည်။ ပြည်သူ့ကိုယ်စားပြုပြီး နယ်ချဲ့အစိုးရလုပ်ငန်းများကို ကန့်ကွက်ခြင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲပေးရန် တောင်းဆိုခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေ၏ ပထမဆုံးနိုင်ငံရေးဆောင်ရွက်ချက်မှာ အိန္ဒိယသို့ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့စေလွှတ်၍ အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးရန် တောင်းဆိုမှုဖြစ်သည်။ ၁၉၁၇ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် အိန္ဒိယကို အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးရန်စီစဉ်လာသောအခါ ဝိုင်အမ်ဘီအေက အိန္ဒိယသို့ ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့စေလွှတ်၍ မြန်မာနိုင်ငံကိုပါ အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ၁၉၁၈ ခုနှစ်တွင် ငလျင်ဒဏ်ကြောင့် ပဲခူးမြို့ရှိ ရွှေမော်ဓောစေတီတော်ကြီးပြိုကျကာ စိန်ဖူးတော် မြေခဲခဲ့သည်။ ဒုတိယဘုရင်ခံဆာရယ်ဂျီနယ်ကရက်ဒေါက်(Sir Reginald Craddock)သည် ဖိနပ်မချွတ်ဘဲ ဘုရားရင်ပြင်တော်ပေါ်သို့ တက်ရောက်ကြည့်ရှုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တစ်နိုင်ငံလုံးအံ့ကြွလာပြီး ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးက ဦးဆောင်၍ ရန်ကုန်မြို့၌ အစည်းအဝေးကျင်းပပြီး ဘုရားရင်ပြင်ပေါ်တွင် ဖိနပ်စီးခြင်းကို ကန့်ကွက်သည့်အဆို တင်သွင်းပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရက အိန္ဒိယကို အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးသည့် မွန်တေဂူ-ချမ်းစဖို့(Montagu-Chelmsford) အစီရင်ခံစာထွက်လာသောအခါ မြန်မာနိုင်ငံကို ချန်လှပ်ထားသောကြောင့် ဝိုင်အမ်ဘီအေမှ ဦးဘဘော၊ ဦးပုနှင့် ဦးထွန်းရှိန်တို့ပါဝင်သော (ဘော၊ ပု၊ ရှိန်) ကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလန်သို့စေလွှတ်၍ အရေးဆိုခဲ့သည်။ မွန်တေဂူ-ချမ်းစဖို့အစီရင်ခံစာအရ အိန္ဒိယကို ဒိုင်အာခီ (Dyarchy) အုပ်ချုပ်ရေးပေးသောအခါ မြန်မာနိုင်ငံကိုချန်ထားပြီး ကရက်ဒေါက်စီမံကိန်းဖြင့် နှစ်သိမ့်ရန်လှည့်စားခဲ့သည်။ ကရက်ဒေါက်စီမံကိန်းကို ပြည်သူတို့ မလိုလားသောကြောင့် ဝိုင်အမ်ဘီအေကဦးစီး၍ ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဦးဘဘော၊ ဦးပုနှင့် ဦးသိမ်းမောင် (ဘော၊ ပု၊ မောင်)တို့ပါဝင်သော ဝိုင်အမ်ဘီအေကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို ဒုတိယအကြိမ် အင်္ဂလန်သို့စေလွှတ်၍ အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးရန်တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာနိုင်ငံကို ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးပေးခဲ့သည်။

ဝိုင်အမ်ဘီအေသည် ၁၉၀၆ ခုနှစ်မှ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံတွင် အင်အားအကြီးမားဆုံး အသင်းတစ်ခုဖြစ်ပြီး ပြည်သူနှင့် နိုင်ငံကို အကျိုးပြုသည့်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ အနုနည်းဖြင့် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလုပ်ငန်းများကို စတင်ခဲ့၍ မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့၏ မျိုးချစ်စိတ်ဓာတ်နှင့် ဇာတိသွေးဇာတိမာန်တို့ကို နိုးကြားစေခဲ့သည်။

၁.၁.၃။ မြန်မာ့အသင်းချုပ်ကြီး(ဂျီစီဘီအေ) (GCBA-General Council of Burmese Associations)

ပိုင်အမ်ဘီအေ၏ အဋ္ဌမအကြိမ်မြောက်အစည်းအဝေးကို ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပြည်မြို့၌ ကျင်းပခဲ့ပြီး အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများကို ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ပိုင်အမ်ဘီအေကို ဂျီစီဘီအေ(မြန်မာ့အသင်းချုပ်ကြီး)ဟု ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အသင်း၏ပထမဆုံးဥက္ကဋ္ဌမှာ ဦးချစ်လှိုင်ဖြစ်သည်။ ဂျီစီဘီအေကို ဦးဆောင်ကြသူများမှာ ခေတ်ပညာတတ်လူငယ်များဖြစ်ကြသည်။

ဂျီစီဘီအေ၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ဟုမ္မရူး (Home Rule)ခေါ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး ရရှိရေး၊ အစိုးရရာထူးကြီးများတွင် မြန်မာတိုင်းရင်းသားများခန့်ထားရေးနှင့် စီးပွားရေးလုပ်ငန်း များကို မြန်မာတိုင်းရင်းသားများလုပ်ပိုင်ခွင့်ရရေးတို့ဖြစ်သည်။ ဂျီစီဘီအေ၏နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး နည်းဗျူဟာမှာ အကြမ်းမဖက် အနုနည်းဖြင့် အာဏာဖိဆန်ရေးဖြစ်သည်။ ဂျီစီဘီအေသည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဖြစ်ပွားသော ပထမကျောင်းသားသပိတ်ကို အားပေးပြီး အမျိုးသားကျောင်းများ ပေါ်ထွန်းလာရန် အကူအညီပေးခဲ့သည်။ ဂျီစီဘီအေ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် လူခွန်နှင့်မြေခွန်မပေးရေး၊ အင်္ဂလိပ်အာဏာပိုင်များနှင့် မဆက်ဆံရေးတို့ကိုပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်ကုမ္ပဏီများ၏ ရေနံ တူးဖော်ခြင်း၊ သတ္တုတူးဖော်ခြင်းအပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံမှ သယံဇာတများ ထုတ်ယူသုံးစွဲနေခြင်း ကို ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ မြန်မာပိုင်ရေနံလုပ်ငန်း၊ အထည်လုပ်ငန်းနှင့် ဝံသာနုဘဏ်လုပ်ငန်းများ တည်ထောင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားကုန်ပစ္စည်းများကိုအသုံးမပြုဘဲ ပြည်တွင်းဖြစ်အားပေး ရေးကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ဂျီစီဘီအေသည် အင်္ဂလိပ်တို့ပေးသော ဒိုင်အာဒီအုပ်ချုပ်ရေးကြောင့် နှစ်ဖွဲ့ကွဲခဲ့သည်။ ဟုမ္မရူးခေါ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးရရှိမှကျေနပ်မည့် ဒိုင်အာဒီကိုလက်မခံသော ဦးချစ်လှိုင် ခေါင်း ဆောင်သည့် ပင်မဂျီစီဘီအေနှင့် ဒိုင်အာဒီကိုလက်ခံသော ဦးဘဘေခေါင်းဆောင်သည့် ၂၁ ဦး အဖွဲ့ဟူ၍ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ၁၉၂၅ ခုနှစ်တွင် ဦးချစ်လှိုင်ဂျီစီဘီအေမှ ဦးစိုးသိမ်းဂျီစီဘီအေ ထပ်မံ ကွဲသွားခဲ့ရာမှအစပြု၍ ဂျီစီဘီအေအသင်းကြီးသည် အစိတ်စိတ်အမြွှာမြွှာပြိုကွဲသွားခဲ့သည်။ သို့သော် ဂျီစီဘီအေသည် အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်နှင့် နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးစိတ်ဓာတ်တိုးတက် အခြေခိုင်မာလာရန် အများဆုံးလှုံ့ဆော်ပေးသည့် အဖွဲ့ကြီးဖြစ်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့၏ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ကိုဆန့်ကျင်သည့် လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ရေး သည် ပထမ အင်္ဂလိပ်-မြန်မာစစ် (၁၈၂၄-၁၈၂၆) ပြီးစဉ်ကတည်းက စတင်ခဲ့ခြင်း။

- ◆ တိုင်းရင်းသားတို့သည် ဒေသအလိုက် လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ခဲ့ကြသော်လည်း ပြည်သူ့လူထုတစ်ရပ်လုံး နိုးကြားတက်ကြွစွာပါဝင်လာအောင် မစည်းရုံးနိုင်ခြင်း။
- ◆ ခေတ်ပညာတတ် မြန်မာလူငယ်တစ်စုက ဝိုင်အမ်ဘီအေ (ဗုဒ္ဓဘာသာကလျာဏယုဝ အသင်း)ကို ၁၉၀၆ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီးသည် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး၊ အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးလှုပ်ငန်းများကိုပါ ဦးတည်လုပ်ဆောင်လာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဝိုင်အမ်ဘီအေက ဦးဆောင်၍ မြန်မာနိုင်ငံကို အုပ်ချုပ်ရေးတိုးမြှင့်ပေးရန်တောင်းဆိုခဲ့ခြင်း။
- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့က မြန်မာနိုင်ငံကို ဒိုင်အာခီ(Dyarchy)အုပ်ချုပ်ရေးပေးခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေကို ဂျီစီဘီအေ(မြန်မာ့အသင်းချုပ်ကြီး)ဟု ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဂျီစီဘီအေသည် အမျိုးသားကျောင်းများပေါ်ထွန်းလာရန် အကူအညီပေးခဲ့ခြင်း။
- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့ပေးသောဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးကြောင့် ဂျီစီဘီအေ အစိတ်စိတ်အမြွှာမြွှာကွဲခဲ့ခြင်း။

ဤစာအုပ်ကို လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ရှေးဦးလက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်ရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့သော တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ၏ အခန်းကဏ္ဍကို ရှင်းလင်းတင်ပြပါ။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းကြီး၏ နိုင်ငံရေးဆောင်ရွက်ချက်
  - (ခ) ဂျီစီဘီအေ ပြိုကွဲခြင်း

၁.၂။ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုအားကောင်းလာခြင်း

၁.၂.၁။ ပထမကျောင်းသားသပိတ်

အင်္ဂလိပ်တို့သည် အောက်မြန်မာနိုင်ငံကိုသိမ်းယူပြီးနောက် ၁၅ နှစ်ကြာမျှ ပညာရေးကို လုံးဝတာဝန်မယူဘဲ လျစ်လျူရှုထားခဲ့ရာမှ ၁၈၆၆ ခုနှစ်တွင် ပညာရေးဌာနကိုဖွင့်လှစ်ပြီး ပညာ

သင်ကြားရေးလုပ်ငန်းများကို စတင်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ် ဘာသာပြန် ၁၈၇၈ ခုနှစ်တွင် ကာလကတ္တား တက္ကသိုလ်လက်အောက်ခံ ရန်ကုန်ကောလိပ်ကို ဖွင့်လှစ်၍ ကောလိပ်ပညာရေးကို သင်ကြား ပေးခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် တက္ကသိုလ်ဥပဒေကြမ်းတစ်ခုကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ထိုဥပဒေကြမ်းအရ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တက္ကသိုလ်တစ်ခုတည်းသာ ရှိရမည်။ ထိုတက္ကသိုလ် လက်အောက်တွင် ကောလိပ်ကျောင်းတစ်ကျောင်းသာ ရှိရမည်။ ထိုတစ်ကျောင်းတည်းသော ကောလိပ်သည်လည်း ရန်ကုန်၌သာ ရှိရမည်။ ပညာသင်ကြားလိုသူများသည် ကျောင်းအိပ် ကျောင်းစားများသာဖြစ်ရမည်။ သင်ကြားခွင့်ရသူများသည် ပြင်ဆင်မှုအတန်းတွင် တစ်နှစ်နေရ မည်ဖြစ်သည်။

မြန်မာတို့အနေဖြင့် တက္ကသိုလ်တစ်ခုရှိစေလိုသော်လည်း ဤဥပဒေကြမ်းအရတည်ထောင် ပေးမည့်တက္ကသိုလ်မျိုးကိုကား အလိုမရှိကြပေ။ ထို့ကြောင့် ဥပဒေကြမ်းပေါ်ထွက်လာကတည်းက ဥပဒေပြုကောင်စီအတွင်း၌ မြန်မာအမတ်များက ကန့်ကွက်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာသတင်းစာများက လည်း ကန့်ကွက်ရေးသားကြသည်။ မြို့ကြီးများတွင် လူထုအစည်းအဝေးကြီးများကျင်းပ၍ ကန့် ကွက်ကြသည်။ ဤကဲ့သို့ ဥပဒေပြုကောင်စီအတွင်းနှင့်အပြင်ကပါ ကန့်ကွက်နေသည့်ကြားမှ အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် ဤဥပဒေကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေ အာဏာတည်လာခဲ့သည်။ ဒုတိယဘုရင်ခံ ကရက်ဒေါက် သည် ဥပဒေအရ တက္ကသိုလ်၏အဓိပတိဖြစ်လာပြီး ဒီဇင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ကို ဖွင့်လှစ်ရန်ကြေညာခဲ့သည်။

တက္ကသိုလ်ဥပဒေကြမ်းကို အတည်မပြုမီကတည်းကပင် ကောလိပ်ကျောင်းသားကြီးများ သည် ထိုဥပဒေကြမ်းကို ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန်ကောလိပ်မှ ကိုဘရှင်၊ ကိုဖိုးကွန်း၊ ကိုဘဦး စသော ကျောင်းသားကြီး ၁၁ ဦးတို့သည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့တွင် ရွှေတိဂုံ ကုန်းတော်ပေါ်၌ လျှို့ဝှက်စွာ စည်းဝေးတိုင်ပင်ကြပြီး ထိုဥပဒေကိုသပိတ်မှောက်ရန် ဆုံးဖြတ်ကြ သည်။

ရန်ကုန်ကောလိပ်နှင့်ယုဒသန်ကောလိပ်တို့မှကျောင်းသားများက ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်ဒီဇင်ဘာ လ ၅ ရက်နေ့ (၁၂၈၂ ခု တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်နေ့) တွင် စတင်သပိတ်မှောက် ခဲ့သည်။ သပိတ်သည် ရန်ကုန်မြို့ပေါ်ရှိ ကျောင်းများသို့သာမက မန္တလေး၊ မော်လမြိုင်၊ ပုသိမ် စသောမြို့ကြီးများရှိ ကျောင်းများသို့ပါ ရက်ပိုင်းအတွင်းကူးစက်သွားရာ တက္ကသိုလ်သပိတ်မှ ကျောင်းသားသပိတ်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဒီဇင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ဒုတိယဘုရင်ခံ ကိုယ်တိုင်ဖွင့်လှစ်မည့် တက္ကသိုလ်ဖွင့်ပွဲအခမ်းအနားကို ရွှေဆိပ်လှိုက်ရသည်။

ကျောင်းသားသပိတ်သည် တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေပါ ချို့ယွင်းချက်များကို ဆန့်ကျင်ရာမှ စတင်လာသည့် သပိတ်ဖြစ်သော်လည်း အနှစ်သာရမှာ နယ်ချဲ့အစိုးရနှင့် နယ်ချဲ့စနစ်ကိုဆန့်ကျင် တော်လှန်သည့် သပိတ်ဖြစ်သည်။ ၁၉၂၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ရန်ကုန်မြို့ ဂျူဗလီဟော၌ ကျင်းပသော ဂျီစီဘီအေ အထူးကွန်ဖရင့်က ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေကို ကျောင်းသားများ စတင် သပိတ်မှောက်သည့် တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်နေ့ကို အမျိုးသားနေ့အဖြစ် သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ထိုနေ့ကို အမျိုးသားအောင်ပွဲနေ့အဖြစ် ယနေ့တိုင် နှစ်စဉ်အခမ်းအနားများ ကျင်းပကြသည်။

၁.၂.၂။ အမျိုးသားကျောင်းများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

ကျောင်းသားသပိတ်၏ လတ်တလောအကျိုးသက်ရောက်မှုမှာ အမျိုးသားပညာရေး ကောင်စီ၊ အမျိုးသားကောလိပ်နှင့် အမျိုးသားအထက်တန်းကျောင်းများ ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ် သည်။ သပိတ်မှောက်ကောင်စီသည် ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၇ ရက်နေ့မှစ၍ ဗဟန်းရို ဇရပ်များတွင် မူလတန်းမှ အထက်တန်းအထိ ကျောင်းသားများကို စာသင်ကြားပေးခဲ့သည်။ နယ်အသီးသီးရှိ သပိတ်မှောက်ကျောင်းသားများထံသို့လည်း ကျောင်းဖွင့်၍ စာသင်ကြားရန် ညွှန်ကြားခဲ့သည်။ ဂျီစီဘီအေ၏အားပေးမှု၊ ပြည်သူတို့၏ပံ့ပိုးကူညီမှုကိုရရှိသဖြင့် သပိတ်မှောက် ပြီးတစ်နှစ်ခန့်အကြာတွင် မြန်မာတစ်နိုင်ငံလုံး၌ အမျိုးသားကျောင်းပေါင်း ၉၀ ကျော်နှင့် ကျောင်းသားပေါင်း ၁၆၀၀၀ ကျော် ရှိလာသည်။

အမျိုးသားကျောင်းများ အများအပြားပေါ်ပေါက်လာသောအခါ ၎င်းတို့ကိုစီမံကွပ်ကဲရန် အမ်အေဦးမောင်ကြီးက ဥက္ကဋ္ဌ၊ ဦးမောင်မောင်အုန်းခိုင်က အတွင်းရေးမှူးအဖြစ်ဆောင်ရွက်၍ အဖွဲ့ဝင် ၃၂ ဦးပါဝင်သော အမျိုးသားပညာရေးကောင်စီ (Council of National Education) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အမျိုးသားပညာရေး၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ မြန်မာဘာသာကိုသင်ကြားရေးမဏ္ဍိုင် အဖြစ် အသုံးပြုပြီး အင်္ဂလိပ်ဘာသာဖြင့်ရေးသားထားသော စာအုပ်များကို မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုခြင်းကိုအားပေးရန်၊ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအထောက်အကူပြု ပညာရပ်များသင်ကြားရန်၊ မြန်မာစာနှင့် မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှုကို ပြုစုပျိုးထောင်ပေးရန် စသည်တို့ဖြစ်ကြသည်။

အထက်တန်းအောင်မြင်သောကျောင်းသားများ ပညာဆက်လက်သင်ကြားနိုင်ရန် ရန်ကုန် မြို့၊ ဗဟန်းရပ်၊ ရွှေကျင်ကျောင်းတိုက်ကြီးတွင် ၁၉၂၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ၌ အမျိုးသားကောလိပ်ကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အမျိုးသားကောလိပ်တည်တံ့နိုင်ခြင်းမှာ ဝံသာနုအဖွဲ့ကြီးနှင့် ပြည်သူတို့၏ အားပေးမှုတို့ကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဒိုင်အာခီကိုလက်ခံသည့် ၂၁ ဦး အဖွဲ့ဝင် အမျိုးသားပညာရေး ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌ အမ်အေဦးမောင်ကြီးက ပညာရေးဝန်ကြီးရာထူးကို လက်ခံလိုက်သောအခါ

အမျိုးသားကောလိပ်မှာ ပြည်သူတို့၏ထောက်ပံ့မှုကို ယခင်ကလောက်မရတော့ပေ။ ထိုအချိန်တွင် ပညာရေးဝန်ကြီး အမ်အေးဦးမောင်ကြီးကလည်း အမျိုးသားကောလိပ်ကို ဖျက်သိမ်းရန်နှိုးဆော်စာ ပေးလာသဖြင့် နောက်ဆုံးတွင် အမျိုးသားကောလိပ်ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်ရသည်။ ၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားကျောင်းများကို ထောက်ပံ့ကြေးပေးရန်စီစဉ်ရာ အစိုးရအထောက်အပံ့ကို ယူလိုသော ကျောင်းနှင့် မယူလိုသောကျောင်းဟူ၍ စိတ်ဝမ်းကွဲကြသည်။ အစိုးရအထောက်အပံ့မယူသော ကျောင်းများမှာ ဆက်လက်ရပ်တည်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သဖြင့် တစ်နှစ်ခန့်အကြာတွင် ပျောက်ကွယ်သွား သည်။

၁.၂.၃။ ကုမ္မာရီအသင်းများ

ကုမ္မာရီအသင်းမှာ မြန်မာအမျိုးသမီးထုက သာသနာရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ပညာရေးလုပ်ငန်း များဆောင်ရွက်ရန် အဓိကရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောအသင်းဖြစ်သည်။ ၎င်းအသင်း များသည် ၂၀ ရာစုအစောပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့အပြား၌ ပေါ်ထွန်းခဲ့သည်။

ကုမ္မာရီအသင်းများအနက် မြန်မာအမျိုးသမီးသမဂ္ဂ (Burmese Women's Union)ကို ၁၉၁၈ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ပထမတွင် အမျိုး ဘာသာ သာသနာ ဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် တည်ထောင်ခဲ့သော်လည်း နောင်အခါတွင် ဝိုင်အမ်ဘီအေအသင်းနှင့် ဆက်သွယ် ပြီး နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလုပ်ငန်းများတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

မြန်မာအမျိုးသမီးသမဂ္ဂနှင့် ခေတ်ပြိုင်အသင်းမှာ ဒါနသုခအသင်းဖြစ်သည်။ အသင်း၏ မူလရည်ရွယ်ချက်မှာ အမျိုး ဘာသာ သာသနာအတွက် ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်သော်လည်း နောင်တွင် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းများ၌ ပါဝင်လှုပ်ရှားခဲ့သည်။ ကုမ္မာရီအသင်းများသည် ဒိုင်အာခီအုပ်ချုပ်ရေးကို သပိတ်မှောက်သော ပင်မဂျီစီဘီအေအသင်းကြီးနှင့် လက်တွဲဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

မြန်မာအမျိုးသမီးနေရှင်နယ်ကောင်စီ (National Council of Women of Burma) ဟူသော အမျိုးသမီးအသင်းသည် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော်လည်း ဤအသင်းသည် လူမှုရေးကိုသာ ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အသင်း၏ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်မှုကြောင့် ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် လန်ဒန်မြို့၌ကျင်းပသော မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေး (Round Table Conference) သို့ အမှုဆောင် ဒေါ်မြစိန် တက်ရောက်ခွင့်ရရှိခဲ့သည်။

ကုမ္မာရီအသင်းများ၏ ထင်ရှားသောဆောင်ရွက်ချက်များမှာ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့ တင်သွင်း သော ကုန်ပစ္စည်းများကို ဝယ်ယူသုံးစွဲခြင်းမပြုရန်၊ တိုင်းရင်းဖြစ်ပစ္စည်းများကိုသာ ဝယ်ယူအားပေး ကြရန် လှုံ့ဆော်စည်းရုံးခဲ့ကြသည်။ ကုမ္မာရီအသင်းများသည် ဂျီစီဘီအေအဖွဲ့ချုပ်ကြီးပြိုကွဲသွား သောအခါ အင်အားယုတ်လျော့လာပြီး မှေးမှိန်သွားခဲ့သည်။

၁.၂.၄။ တို့ဗမာအစည်းအရုံး

တို့ဗမာအစည်းအရုံးကို သခင်ဘသောင်းဦးဆောင်၍ မျိုးချစ်လူငယ်တစ်စုက ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် မေလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး၊ အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးနှင့် ဆိုရှယ်လစ်ရေးတို့တွင် ရှေ့တန်းမှ ပါဝင်ခဲ့သည်။ တို့ဗမာအစည်းအရုံးဝင်များသည် သခင်အမည်ခံယူကြသည်။ တို့ဗမာအစည်းအရုံးအတွက် စည်းရုံးလှုပ်ရှားနေကြသော မျိုးချစ်လူငယ်များသည် ပိုင်အမ်ဘီဆရာတင်နှင့်ဆက်သွယ်မိကာ ဇာတိသွေး၊ ဇာတိမာန်တက်ကြွစေသည့် “တို့ဗမာသီချင်း” ကို သီကုံးစပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် မှ ၁၉၃၅ ခုနှစ်အတွင်း တို့ဗမာအစည်းအရုံးကို ပြုစုပျိုးထောင်ပေးခဲ့သူများမှာ သခင်ဘသောင်း၊ သခင်ထွန်းအုပ်၊ သခင်ဗစိန်နှင့် သခင်လေးမောင်တို့ ဖြစ်ကြသည်။ ၁၉၃၅ ခုနှစ်နောက်ပိုင်းတွင် သခင်အောင်ဆန်း၊ သခင်နု၊ သခင်ဗဟိန်းစသော တက္ကသိုလ်ကျောင်းသားများ ဝင်ရောက်လာသောအခါ တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် ပိုမိုထင်ရှားလာသည်။

တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် နဂါးနီစာအုပ်အသင်းထူထောင်၍ တိုးတက်သောနိုင်ငံရေးအတွေးအခေါ်နှင့် ဆိုရှယ်လစ်စာပေများကိုလည်းဖြန့်ဖြူးခဲ့သည်။ မျိုးချစ်စိတ်နှင့် ဇာတိသွေးဇာတိမာန်တက်ကြွစေရန် တိုင်းရင်းသားယဉ်ကျေးမှုနှင့် စာပေကို အားပေးခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၌ ပထမဆုံး မေအေးနေ့အခမ်းအနားကို ၁၉၃၈ ခုနှစ် မေလ ၁ ရက်နေ့တွင် တို့ဗမာအစည်းအရုံးက ဦးစီး၍ ကျင်းပပေးခဲ့သည်။

ပုံ(၁) တို့ဗမာအစည်းအရုံးတံဆိပ်

ပုံ(၂) တို့ဗမာအစည်းအရုံးအလံ

နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးနှင့် လုံးဝလွတ်လပ်ရေးအတွက် လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲဆင်နွှဲရန် ရည်ရွယ်၍ လက်ရုံးတပ်ဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် သခင်

ကိုယ်တော်မှိုင်းခေါင်းဆောင်သောဂိုဏ်းနှင့် သခင်ထွန်းအုပ်၊ သခင်ဗစိန်တို့ခေါင်းဆောင်သောဂိုဏ်း ဟူ၍ နှစ်ဂိုဏ်းကွဲသွားသည်။ ထိုသို့နှစ်ဂိုဏ်းကွဲသော်လည်း တူညီသောပန်းတိုင်မှာ လွတ်လပ်ရေး ရရှိရန်ဖြစ်သည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ်တွင် တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် အင်္ဂလိပ်အစိုးရ၏ မတရားအသင်း အဖြစ် ကြေညာခြင်းခံရသည်။

၁.၂.၅။ တောင်သူလယ်သမားအရေးတော်ပုံ

အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် အောက်မြန်မာနိုင်ငံကို သိမ်းပိုက်ပြီးနောက် အုပ်ချုပ်မှုစရိတ်ကာမိ စေရန် အခွန်အတုတ်များပိုမိုရရှိရေးအတွက် လယ်ယာမြေများတိုးချဲ့စိုက်ပျိုးရန် အားပေးခဲ့သည်။ လယ်ယာလုပ်ငန်းများအတွက် လုပ်အားခ ဈေးပေါပေါဖြင့်ရသော အိန္ဒိယလယ်ယာအလုပ်သမား များကို ခေါ်သွင်းလာခဲ့သည်။ ၁၈၆၉ ခုနှစ်တွင် စူးအက်တူးမြောင်း (Suez Canal)ဖောက်လုပ်ပြီး နောက် မြန်မာ့ဆန်စပါးသည် နိုင်ငံခြားဈေးကွက်တွင်အရောင်းရသွက်လာသဖြင့် လယ်ယာမြေ များကို တိုးချဲ့စိုက်ပျိုးလာကြသည်။ မြန်မာလယ်သမားများက စိုက်ပျိုးရေးအတွက်လိုအပ်သော စရိတ်ငွေများကို အိန္ဒိယမှဝင်ရောက်လာသည့် ချစ်တီးများထံမှ အတိုးနှုန်းကြီးစွာဖြင့်ချေးယူခဲ့ သည်။ လယ်သမားတို့သည် ချစ်တီးတို့၏ အတိုးဒဏ်နှင့် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့အစိုးရ၏ လယ်ခွန်၊ လူခွန်များကြောင့် တစ်နေ့တခြားကျပ်တည်းလာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်များက ဘူလင်ဂျာပူးလ် (Bullinger Pool)ခေါ် စပါးဈေးအသင်းကြီးကိုဖွဲ့စည်းကာ ဆန်စပါးကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးကို ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ကုန်သည်ပွဲစားတို့ကလည်း အဆင့်ဆင့်ခေါင်းပုံဖြတ်မှုကြောင့် လယ်သမား အများစုမှာ လယ်ယာမဲ့ဖြစ်သွားပြီး လယ်ကူလီအဖြစ်ရောက်ရှိခဲ့သည်။

လယ်သမားများ၏ ချွတ်ခြုံကျသပအခြေအနေကို စုံစမ်းလေ့လာရန်အတွက် ဦးစိုးသိမ်း ဂျီစီဘီအေက အမှုဆောင်တစ်ဦးဖြစ်သူ ဆရာစံအား တာဝန်ပေးခဲ့သည်။ ဆရာစံသည် သာယာဝတီ ခရိုင်၊ ဖျာပုံခရိုင်၊ ပြည်ခရိုင်၊ ရွှေဘိုခရိုင်နှင့် အင်းစိန်ခရိုင်အတွင်းရှိ ကျေးရွာများတွင်လှည့်လည်၍ စုံစမ်းလေ့လာခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဆရာစံသည် လူခွန်နှင့်မြေခွန် များ အတင်းအကျပ်ကောက်ခံမှုကို တညီတညွတ်တည်းငြင်းဆိုရန်နှင့် လယ်သမားတစ်အိမ်ထောင်စာ သစ်ဝါးအခမဲ့ခွတ်ယူခွင့်ပြုရန် ဟူသော အချက်များပါဝင်သည့် အစီရင်ခံစာကို ဦးစိုးသိမ်းဂျီစီဘီအေသို့တင်သွင်းရာ လက်မခံ ခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ဆရာစံသည် ဦးစိုးသိမ်းဂျီစီဘီအေနှင့် အဆက်အသွယ်ဖြတ်ကာ လက်နက်ကိုင် တော်လှန်ရန် လျှို့ဝှက်စီစဉ်ခဲ့သည်။

ဆရာစံသည် သုပဏ္ဏကဂဠုဏရာဇာဘွဲ့ခံယူပြီး မိမိ၏တပ်သားများအား အင်းအိုင်၊ လက်ဖွဲ့၊ ဂါထာမန္တရားနှင့် တုတ်ပြီး၊ ဓားပြီး၊ သေနတ်ပြီးဆေးများ စီရင်ပေးခဲ့သည်။ ဆရာစံ၏ ဂဠုန်တပ်များသည် ကျေးရွာဝံသာနုအသင်းများမှတစ်ဆင့် လူထုကိုစည်းရုံးပြီး နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေး ကို လျှို့ဝှက်စွာပြုလုပ်ခဲ့သည်။

၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ကမ္ဘာ့စီးပွားရေးပျက်ကပ်ကြီးကြီး မြန်မာနိုင်ငံ၌ စပါးဈေးအဆမတန် ကျဆင်းသွားသည်။ တောင်သူလယ်သမားများ ပိုမိုဆင်းရဲ ပိုမိုတည်းလာသဖြင့် လူခွန်၊ လယ်ခွန် များ လျော့ပေါ့ရွှေ့ဆင်းရန်နှင့် အမတော်ကြေးကို ပိုမိုထုတ်ပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့ကြရာ အင်္ဂလိပ် နယ်ချဲ့အစိုးရက ပယ်ချခဲ့သည်။ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၁ ရက်နေ့တွင် သာယာဝတီ၌ ကျင်းပသော အစိုးရအရာရှိကြီးများ၏ ဒါဘာပွဲတွင် ခေတ္တဘုရင်ခံဆာဂျေအေမောင်ကြီးက အခွန် ကိစ္စနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မည်သို့မျှဆောင်ရွက်ပေးနိုင်မည်မဟုတ်ကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆရာစံခေါင်းဆောင်သောလယ်သမားများသည် ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် သာယာဝတီခရိုင် ရေတိုက်ရွာ၊ ဖားရွှေကျော်ရွာတို့မှ စတင်တော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ တော်လှန်ရေး သည် ဖျာပုံ၊ ဟင်္သာတ၊ အင်းစိန်၊ ပဲခူး၊ ပြည်၊ သရက် စသောခရိုင်များနှင့် ရှမ်းပြည်နယ်အထိ ပျံ့နှံ့ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် ဆရာစံနှင့်တော်လှန်ရေးသမားများကို ရက်စက်စွာနှိမ်နင်း ခဲ့သည်။ ၁၉၃၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ဆရာစံကို ရှမ်းပြည်မြောက်ပိုင်းတွင် ဖမ်းဆီးရမိပြီး ကြိုးပေးခဲ့သည်။

၁.၂.၆။ ဒုတိယကျောင်းသားသပိတ်

ဒုတိယကျောင်းသားသပိတ်သည် ကိုလိုနီပညာရေးစနစ်၏ ချို့ယွင်းမှုများကို မကျေနပ် သောကြောင့်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းဖြစ်သည်။ ဖြစ်ပွားရသည့်အဓိကအကြောင်းရင်းမှာ တက္ကသိုလ် ကျောင်းသားသမဂ္ဂဥက္ကဋ္ဌ ကိုနုကို တက္ကသိုလ်မှထုတ်ပယ်လိုက်ခြင်းနှင့် အိုးဝေမဂ္ဂဇင်းတာဝန်ခံ ကိုအောင်ဆန်းကို တက္ကသိုလ်မှထုတ်ပယ်ရန် စီစဉ်ခြင်းတို့ဖြစ်သည်။ ဤတွင် ကျောင်းသားများ မကျေနပ်မှုများဖြစ်ပေါ်ပြီး ၁၉၃၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၅ ရက်နေ့တွင် ဒုတိယကျောင်းသားသပိတ် ပေါ်ပေါက်လာသည်။

သပိတ်သည် ရန်ကုန်ရှိအထက်တန်းကျောင်းများသာမက နိုင်ငံတစ်ဝန်းလုံးရှိကျောင်းများ သို့ ပျံ့နှံ့သွားခဲ့ရာ တက္ကသိုလ်သပိတ်မှ ကျောင်းသားသပိတ်အသွင်သို့ ကူးပြောင်းသွားခဲ့သည်။ တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေပါအကြောင်းအရာ အချို့နှင့် တက္ကသိုလ်ပညာရေး၏ချို့ယွင်းချက်များကို ပြင်ဆင်ပေးရန် သပိတ်မှောက်ကောင်စီက တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တက္ကသိုလ် အက်ဥပဒေပြင်ဆင်ရေးအကြံပေးကော်မတီကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ကျောင်းသားများ၏ တောင်းဆိုချက်အားလုံးနီးပါးကို လိုက်လျောခဲ့သည်။ ကျောင်းထုတ်ပယ်သောကျောင်းသားများ ကိုလည်း ကျောင်းပြန်ဝင်ခွင့်ပေးခဲ့သည်။ အထူးလိုက်လျောမှုတစ်ခုမှာ ၁၉၂၀ တက္ကသိုလ် အက်ဥပဒေကိုပြင်ဆင်ပေးမည်ဟုကတိပြုခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၃၆ ခုနှစ် မေလ ၁၀ ရက် နေ့တွင် သပိတ်လှန်ခဲ့သည်။

၁.၂.၇။ ၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ

ချောက်ရေနံမြေ၌ ၁၉၃၈ နှစ်ဦးပိုင်းတွင် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော အလုပ်သမားသပိတ်ကြီးသည် ၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ၏အစဖြစ်သည်။ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့အစိုးရသည် ၁၈၈၆ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ ဘီအိုစီကုမ္ပဏီ(BOC-Burmah Oil Company) ကို စတင်တည်ထောင်၍ ရေနံလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ ရေနံကုမ္ပဏီပိုင်ရှင်တို့သည် မြန်မာနိုင်ငံမှ နှစ်စဉ်အမြတ်များစွာရရှိသော်လည်း ရေနံမြေအလုပ်သမားတို့မှာ လုပ်အားခအနည်းငယ်သာရရှိကြသည်။ မကျန်းမာ၍ ခွင့်ယူသည့် ရက်များ၊ အလုပ်ပိတ်ရက်များ၊ အချိန်ပိုအလုပ်ဆင်းသည့်ရက်များတွင် လုပ်ခမရရှိခဲ့ကြပေ။ ဤသို့သော အခြေအနေများကိုပြုပြင်ပေးရန် အလုပ်သမားများက တောင်းဆိုလာကြသည်။ ဘီအိုစီကုမ္ပဏီက ၁၉၃၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ဘာသာရေးပွဲတော်ပိတ်ရက် ၁၀ ရက်အစား ၇ ရက်သို့ လျှော့ချလိုက်သည်။ အလုပ်သမားတို့မကျေနပ်ဖြစ်ကာ အစည်းအဝေးတစ်ရပ်ကျင်းပ ကြပြီး တောင်းဆိုချက် ၁၂ ချက်ကို တင်ပြတောင်းဆိုကြသည်။ ဘီအိုစီအာဏာပိုင်များက အရေးကြီးသော တောင်းဆိုချက်များကို လျစ်လျူရှုခဲ့သည်။ ဤအခြေအနေတွင် သခင်ခင်က ရှောင်တခင်ခွင့် နှစ်ရက်တောင်းရာ ကုမ္ပဏီကခွင့်တစ်ရက်သာပေးသည်ကို ခွင့်နှစ်ရက်ယူခဲ့သည့်အတွက် သခင်ခင်အား အလုပ်မှ ထုတ်ပစ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အလုပ်သမားထုက မကျေနပ်ဖြစ်ပြီး ၁၉၃၈ ခုနှစ်ဇန်နဝါရီလ ၈ ရက်နေ့တွင် စတင်သပိတ်မှောက်ခဲ့သည်။ သပိတ်သည် ရေနံမြေအနှံ့အပြားသို့ ချက်ချင်းကူးစက် သွားခဲ့သည်။ သပိတ်အင်အားတိုးပွားလာသော်လည်း ဘီအိုစီကုမ္ပဏီက အလျှော့မပေးဘဲ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့အစိုးရနှင့်ပူးပေါင်းကာ သပိတ်ကြီးပြိုကွဲအောင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ဒေါက်တာဘမော် ၏ ညွှန်ပေါင်းအဖိုးရက စုံစမ်းရေးကော်မတီဖွဲ့ကာ ပြဿနာကိုဖြေရှင်းသော်လည်းပြေလည်မှုမရှိ ခဲ့ပေ။

ရေနံမြေသပိတ်သည် တစ်နှစ်နီးပါးမျှကြာလာသဖြင့် အလုပ်သမားခေါင်းဆောင်တို့သည် ဘီအိုစီကုမ္ပဏီ၏ ရက်စက်မှုကို နိုင်ငံသို့တင်ပြရန် မိုင်လေးရာကျော်ဝေးသော ရန်ကုန်မြို့သို့ ခြေလျင်ချီတက်ဆန္ဒပြရန် ဆုံးဖြတ်လိုက်ကြသည်။ သပိတ်တပ်ကြီးသည် ၁၉၃၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၄ ရက်နေ့တွင် မကွေးသို့ရောက်ရှိစဉ် သခင်ဖိုးလှကြီးနှင့် ခေါင်းဆောင်များကို ပုလိပ်ကမ်းဆီး ခဲ့သည်။ ရေနံမြေတပ်ကြီး မကွေးတွင်စခန်းချနေစဉ် တို့ဗမာအစည်းအရုံးမှကိုယ်စားလှယ်များ၊ ကျောင်းသားများသမဂ္ဂဥက္ကဋ္ဌ ကိုဗဟိန်းနှင့် အတွင်းရေးမှူး ကိုဗဆွေ အစရှိသော ခေါင်းဆောင် များ ရောက်ရှိလာသည်။ ဒီဇင်ဘာလ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ပုဒ်မ ၁၄၄ ကို ဖိဆန်ပြီး တရားဟော ခဲ့၍ ကျောင်းသားခေါင်းဆောင်များ အဖမ်းခံရသည်။

အစိုးရက အမျိုးမျိုးဖမ်းဆီးတားမြစ်သည့်ကြားမှပင် ၁၉၃၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၁၂ ရက်နေ့ တွင် ရေနံမြေအလုပ်သမားတပ်ကြီးသည် မကွေးမြို့မှ ရန်ကုန်မြို့သို့ ဆက်လက်ချီတက်ခဲ့ကြ

သည်။ ဤအရေးတော်ပုံတွင် တောင်သူလယ်သမား၊ အလုပ်သမား၊ ကျောင်းသားနှင့် ပြည်သူ တစ်ရပ်လုံးပါဝင်လာပြီး နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးနှင့် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးအထိ ကျယ်ပြန့်လာ ခဲ့သည်။ မကွေးတွင် ကျောင်းသားခေါင်းဆောင် ကိုဗဟိန်းတို့ ဖမ်းဆီးထောင်ချခံရခြင်းကြောင့် ၁၉၃၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်နှင့် ယုဒသန်ကောလိပ်မှ ကျောင်းသားကျောင်းသူများက အစိုးရအဖွဲ့ရုံးစိုက်သော အတွင်းဝန်ရုံးကိုဝိုင်း၍ ဆန္ဒပြကြရာ တတိယကျောင်းသားသပိတ် ပေါ်ပေါက်လာသည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ဆန္ဒပြကျောင်းသား ကျောင်းသူများကို အကြမ်းဖက်ဖြိုခွဲရာ ဒီဇင်ဘာလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် ယုဒသန်ကောလိပ် ကျောင်းသား ကိုအောင်ကျော် ကွယ်လွန်သည်။

ရေနံမြေအလုပ်သမားသပိတ်တပ်ကြီးသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၈ ရက်နေ့ တွင် ရန်ကုန်မြို့သို့ ရောက်ရှိလာသည်။ သာယာဝတီ၊ သာရဝေ၊ ဖြူး၊ ပဲခူး၊ သထုံ စသည်တို့မှ တောင်သူလယ်သမား နှစ်သောင်းကျော်ပါဝင်သည့် တပ်ကြီးသည်လည်း ရန်ကုန်သို့ရောက်ရှိလာ သည်။ ဇန်နဝါရီလ ၉ ရက်နေ့တွင် တောင်သူလယ်သမားညီလာခံကြီးကို အလုပ်သမား သပိတ်တပ်များခြံရံလျက် ရွှေတိဂုံစေတီတော်ခြေရင်းတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ သခင်မြကို ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် တင်မြှောက်ပြီး ဗမာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ တောင်သူလယ်သမားအစည်းအရုံးကြီး (ဗတလစ)ကို စတင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

မန္တလေးမြို့တွင်လည်း အိမ်တော်ရာဘုရားအတွင်းမှ ရဟန်းသံဃာများ၊ ပြည်သူများနှင့် ကျောင်းသားကျောင်းသူများသည် ၁၉၃၉ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မြို့တွင်းသို့ စီတန်းလှည့်လည် ဆန္ဒပြရာ အင်္ဂလိပ်အရေးပိုင်က သေနတ်ဖြင့်ပစ်ခတ်နှိမ်နင်းသောကြောင့် သံဃာတော် ၇ ပါး အပါအဝင် ပြည်သူ ၁၇ ဦး ကျဆုံးခဲ့သည်။ ဒေါက်တာဘမော်၏ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ ပြုတ်ကျသွား ပြီး ဦးပုဇွန်ညွှန်ပေါင်းအစိုးရ တက်လာခဲ့သည်။ အစိုးရသစ်လက်ထက်တွင် လိုက်လျောမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သဖြင့် ၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံပြီးဆုံးခဲ့သော်လည်း အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးနှင့် လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသည် အရှိန်အဟုန်မပျက်ဆက်လက်တိုးတက်ခဲ့သည်။

၁.၂.၈။ ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်း (Burma Freedom Bloc)

လွတ်လပ်ရေးအရယူမည်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်းကို ၁၉၃၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ဥက္ကဋ္ဌမှာဒေါက်တာဘမော်၊ အတွင်းရေးမှူးမှာ သခင်အောင်ဆန်းဖြစ်သည်။ ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်းတွင် ဒေါက်တာဘမော်၏ ဆင်းရဲသားဝံသာနု အဖွဲ့၊ တို့ဗမာအစည်းအရုံး၊ ငါးပွင့်ဆိုင်ဝံသာနုအဖွဲ့နှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းအချို့မှ ထင်ရှားသည့် ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်သည်။ ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်း၏ လုပ်ငန်းစဉ်သုံးရပ်မှာ မြန်မာနိုင်ငံ၏လွတ်လပ်ရေး ကို အသိအမှတ်ပြုရန်၊ လွတ်တော်ခေါ်ရေးအတွက် ပြင်ဆင်ထားရန်နှင့် ဘုရင်ခံ၏အထူးအခွင့်

အာဏာများကို ဝန်ကြီးအဖွဲ့သို့ ပေးအပ်ရန်တို့ဖြစ်သည်။

ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်းသည် ပြန်တမ်းများကိုထုတ်ပြန်ပြီး ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြီး၌ အင်္ဂလိပ် အစိုးရကိုမကူညီရန်၊ မြန်မာဝန်ကြီးများရာထူးမှ နုတ်ထွက်ရန် လူထုအားပန်ကြားခဲ့သည်။ ဥရောပ ၌ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်စတင်ရန်နီးကပ်လာ၍ မြန်မာတို့သည် အင်္ဂလိပ်အခက်ဗမာ့အချက်မူဖြင့် လွတ်လပ်ရေးရရန် ပိုမိုကျယ်ပြန့်စွာ ဆောင်ရွက်လာသည်။ အင်္ဂလိပ်ဆန့်ကျင်ရေး၊ တောင်တန်း သားတို့ပါ လွတ်မြောက်ရေးအတွက် ဟောပြောလှုံ့ဆော်ကြသည်။ ကွန်မြူနစ်ပါတီကလားစည်း များနှင့် ပြည်သူ့အရေးတော်ပုံပါတီ (PRP-People's Revolutionary Party) တို့ကိုဖွဲ့စည်း၍ မြေအောက်တော်လှန်ရေးကိုလည်းဆောင်ရွက်သည်။ ပြည်သူ့အရေးတော်ပုံပါတီတွင် သခင် လူငယ်များပါဝင်ပြီး ခေါင်းဆောင်မှာ သခင်မြဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ်တွင် ကာကွယ်ရေးဥပဒေပြဋ္ဌာန်း၍ သပိတ်မှောက်မှု များကို တားဆီးခဲ့ပြီး နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များကို ဖမ်းဆီးထောင်ချခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မီး မြန်မာနိုင်ငံသို့ ကူးစက်လာသော်လည်း ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်း၏လှုပ်ရှားမှုမှာ ဆက်လက်ရှိနေခဲ့ သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့ရေးဆွဲခဲ့သော ၁၉၂၀ တက္ကသိုလ်အက်ဥပဒေကြမ်းကို လက်မခံရာမှ ပထမ ကျောင်းသားသပိတ်ဖြစ်ပွားလာပြီး တက္ကသိုလ်သပိတ်မှ ကျောင်းသားသပိတ်အဖြစ် ကျယ်ပြန့်သွားခြင်း။
- ◆ ဂျီစီဘီအေအထူးကွန်ဖရင့်က သပိတ်စတင်သော ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၅ ရက်နေ့ (၁၂၈၂ ခု တန်ဆောင်မုန်းလပြည့်ကျော် ၁၀ ရက်နေ့)ကို အမျိုးသားနေ့အဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း။
- ◆ ကျောင်းသားသပိတ်၏အကျိုးသက်ရောက်မှုအဖြစ် အမျိုးသားပညာရေးကောင်စီ၊ အမျိုးသားကောလိပ်နှင့် အမျိုးသားအထက်တန်းကျောင်းများပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- ◆ ၁၉၂၃ ခုနှစ်တွင် အစိုးရအထောက်အပံ့ကို ယူလိုသောကျောင်းနှင့် မယူလိုသောကျောင်း ဟူ၍ကွဲခြင်း။
- ◆ ကုမ္ပဏီအသင်းများပေါ်ပေါက်လာပြီး နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ငန်းများတွင်ပါဝင် ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်း။

- ◆ ၁၉၃၀ ပြည့်နှစ်တွင် တို့ဗမာအစည်းအရုံးပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- ◆ တို့ဗမာအစည်းအရုံးသည် သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်းခေါင်းဆောင်သောဂိုဏ်းနှင့် သခင်ထွန်းအုပ်၊ သခင်ဗစိန်တို့ ခေါင်းဆောင်သောဂိုဏ်းဟူ၍ နှစ်ဂိုဏ်းကွဲခြင်း။
- ◆ တို့ဗမာအစည်းအရုံးကို အင်္ဂလိပ်အစိုးရက မတရားအသင်းအဖြစ် ကြေညာခြင်း။
- ◆ ဆရာစံခေါင်းဆောင်သော တောင်သူလယ်သမားအရေးတော်ပုံပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- ◆ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် ဒုတိယကျောင်းသားသပိတ်ဖြစ်ပွားခြင်း။
- ◆ ၁၉၃၈ ခုနှစ်တွင် ချောက်ရေနံမြေသပိတ်နှင့် ၁၃၀၀ ပြည့်အရေးတော်ပုံ ပေါ်ပေါက်လာခြင်း။
- ◆ ၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်းပေါ်ပေါက်လာခြင်း။

📖 🔍 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) ၁၉၂၀ တက္ကသိုလ်ဥပဒေကြမ်းပါအချက်များ
  - (ခ) အမျိုးသားကောလိပ်
  - (ဂ) ဒါနသုခအသင်း
- ၂။ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုတွင် ဗမာ့ထွက်ရပ်ဂိုဏ်း၏အခန်းကဏ္ဍကို ဝေဖန်သုံးသပ်ပါ။

၁.၃။ လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရေးနှင့်ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေး

၁.၃.၁။ ရဲဘော်သုံးကျိပ်

မြန်မာမျိုးချစ်လူငယ်များသည် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့ကို လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရန်အတွက် ပြည်ပအကူအညီရယူရန် လိုအပ်ကြောင်းသိရှိလာသည်။ ထို့ကြောင့် သခင်အောင်ဆန်းနှင့် သခင်လှမြိုင်တို့သည် နော်ဝေး(Norway)ပိုင်၊ ဟိုင်လီ(Hailee)သင်္ဘောဖြင့် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် ဩဂုတ်လတွင် တရုတ်နိုင်ငံအမြိုင်သို့ ထွက်ခွာသွားခဲ့သည်။ တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီနှင့် အဆက်အသွယ်ရရန် ကြိုးစားသော်လည်း မရခဲ့ပေ။

သခင်ကိုယ်တော်မှိုင်း၊ သခင်မြနှင့် တို့ဗမာအစည်းအရုံးဝင်များသည် ၁၉၄၀ ပြည့်နှစ် မေလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၌ရောက်ရှိနေသော ဂျပန်စစ်တပ်မှ ဗိုလ်မှူးကြီးဆူဇူကီး (Suzuki)နှင့် လျှို့ဝှက်တွေ့ဆုံခဲ့သည်။ အမြိုင်တွင်ရောက်ရှိနေသော သခင်အောင်ဆန်းတို့ကို အဆက်အသွယ်

ရရှိရန်အတွက် ဗိုလ်မှူးကြီးဆူဇူကီးထံ အကူအညီတောင်းခဲ့သည်။ ဗိုလ်မှူးကြီးဆူဇူကီးနှင့် သခင်အောင်ဆန်းတို့ အဆက်အသွယ်ရရှိပြီးနောက် တိုကျိုမြို့တွင်တွေ့ဆုံကြရာ မြန်မာလူငယ် များအား စစ်လက်နက်အကူအညီနှင့် စစ်ပညာသင်ကြားပေးမည်ဟုပြောကြားခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဗိုလ်မှူးကြီးဆူဇူကီးခေါင်းဆောင်သော မိနာမိကီကန်း(Minami Kikan) တောင်ပိုင်းအဖွဲ့ကို ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ပုံ(၃) ရဲဘော်သုံးကျိပ်ဝင်အချို့

သခင်အောင်ဆန်းတို့သည် ၁၉၄၁ ခုနှစ် မတ်လတွင် မြန်မာနိုင်ငံသို့ လျှို့ဝှက်စွာပြန်လည် ရောက်ရှိလာသည်။ မိနာမိကီကန်းအဖွဲ့၏ စီစဉ်ပေးမှုဖြင့် စစ်ပညာသင်ရန် ရဲဘော်သုံးကျိပ်ကို လေးသုတ်ခွဲ၍ ဂျပန်နိုင်ငံသို့ တိတ်တဆိတ်စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် သခင်အောင်ဆန်း အပါအဝင် သခင်လူငယ်သုံးဆယ်တို့သည် ၁၉၄၁ ခုနှစ်အတွင်း အခက်အခဲမျိုးစုံကိုကျော်ဖြတ် ကာ တရုတ်နိုင်ငံတောင်ပိုင်း ဟိုင်နန် (Hainan)နှင့် ထိုင်ဝမ် (Taiwan)တို့တွင် စစ်ပညာသင်ကြား ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မီး အာရှတိုက်သို့ ကူးစက်လာသည်နှင့်တစ်ပြိုင်နက် ရဲဘော်သုံးကျိပ် တို့သည် ထိုင်းနိုင်ငံ ဘန်ကောက်မြို့သို့ စခန်းပြောင်းစုရုံးခဲ့သည်။ ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် သခင်အောင်ဆန်းနှင့် ရဲဘော်သုံးကျိပ်တို့သည် ဘန်ကောက်မြို့တွင် ဗမာ့ လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် (ဘီအိုင်အေ) (BIA - Burma Independence Army)ကို ဖွဲ့စည်း ခဲ့သည်။

၁.၃.၂။ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်(ဘီအိုင်အေ) (BIA-Burma Independence Army)

ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းဦးဆောင်သော ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် (ဘီအိုင်အေ)သည် ထိုင်းနိုင်ငံဘန်ကောက်မြို့၌ လက်မောင်းသွေးဖောက်သစ္စာရေသောက်ပြီး ဗမာ့လွတ်လပ်ရေး ရယူရန် အဓိဋ္ဌာန်ပြုခဲ့ကြသည်။

ဘီအိုင်အေသည် ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် မော်လမြိုင်စစ်ကြောင်း၊ ထားဝယ် စစ်ကြောင်း၊ ရေကြောင်းချီ မြိတ်စစ်ကြောင်းတို့ဖြင့် စစ်ကြောင်းသုံးကြောင်းခွဲကာ ဂျပန်တပ် နှင့်အတူ မြန်မာနိုင်ငံသို့ချီတက်၍ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ဘီအိုင်အေတပ်များ ဖြတ်သန်းရာလမ်းတစ်လျှောက်ရှိ ကျေးရွာများမှ တိုင်းရင်းသားလူငယ်များ တပ်ထဲသို့ ဝင်ရောက် လာသောကြောင့် ဘီအိုင်အေ၏ တပ်အင်အားကြီးထွားလာသည်။ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် (ဘီအိုင်အေ)နှင့် ဂျပန်တပ်တို့သည် ၁၉၄၂ ခုနှစ် မတ်လတွင် ရန်ကုန်မြို့ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။

ဗိုလ်မှူးကြီးဆူဇူကီး (ဗိုလ်မှူးကြီး)က ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း (ဗိုလ်တေဇ)အား ဗမာ့ လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် စစ်သေနာပတိချုပ်၊ ဗိုလ်လက်ျာအား စစ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ် ခန့်အပ်ခဲ့ သည့်အတွက် ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်ကို မြန်မာတို့က ဦးစီးကွပ်ကဲခွင့်ရလာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ် တို့ကို တိုက်ထုတ်ပြီးနောက် ၁၉၄၃ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဂျပန်တို့က မြန်မာနိုင်ငံကို လွတ်လပ်ရေးပေးသောအခါ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းသည် ကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးဖြစ်လာပြီး စစ်ဝန်ကြီး ရုံးကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ဂျပန်တို့သည် အင်အားကြီးမားလာသော ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်ကို အလိမ္မာနှင့် ချုပ်ကိုင်နိုင်ရန် အင်အားကို နှစ်သောင်းသုံးထောင်မှ သုံးထောင်အထိလျှော့ချပြီး ဗမာ့ကာကွယ်ရေး တပ်မတော် (ဘီဒီအေ) (BDA - Burma Defence Army) ဟု ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၇ ရက်နေ့ တွင် အမည်ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ မကြာမီ ဘီဒီအေကို ဗမာ့အမျိုးသားတပ်မတော်(ဘီအင် အေ) (BNA - Burma National Army) ဟု အမည်ပြောင်းလဲလိုက်သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် မျိုးချစ် ဗမာ့တပ်မတော်(ပီဘီအက်မ်) (PBF-Patriotic Burmese Forces)ဟူ၍ ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

၁.၃.၃။ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေး

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း မြန်မာတို့သည် ဂျပန်နှင့်ပူးပေါင်းကာ အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင် နယ်ချဲ့စနစ်ကို တော်လှန်တိုက်ထုတ်နိုင်ခဲ့သော်လည်း အဆိုးရွားဆုံးဖြစ်သော ဖက်ဆစ်စနစ်ကို ၁၉၄၂ ခုနှစ်တွင် ရင်ဆိုင်လာရသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဖက်ဆစ်စနစ်ကို မြန်မာ့မြေပေါ်မှသာမက ကမ္ဘာ့မြေပေါ်မှပါ ပပျောက်သွားအောင် ချေမှုန်းလိုသောဆန္ဒမှာ ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့၏

အခြေခံသဘောထားနှင့်ရည်ရွယ်ချက်ဖြစ်သည်။ မြန်မာတို့သည် မည်သည့်နိုင်ငံခြားလွှမ်းမိုးမှုကိုမှ မခံလိုကြပေ။ ကမ္ဘာ့အခြေအနေအရ မလွဲမရှောင်သာဘဲ ဂျပန်တို့၏ အကူအညီကိုယူခဲ့ရပြီး နယ်ချဲ့အင်္ဂလိပ်တို့ကို တိုက်ထုတ်ခြင်းဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့ မြန်မာနိုင်ငံမှဆုတ်ခွာသွားပြီးနောက် ဂျပန်ကမြန်မာနိုင်ငံကို လွတ်လပ်ရေးပေးခဲ့သည်။ သို့သော် ဂျပန်တို့ပေးသောလွတ်လပ်ရေးမှာ အတုအယောင်မျှသာဖြစ်သည်။ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တို့၏ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးအောက်တွင် ပိုမိုဆိုးဝါးလာသော ချုပ်ချယ်နှိပ်စက်မှုကိုခံရသောအခါ ဖက်ဆစ်ဂျပန်ကို တော်လှန်မှုဖြစ်မည်ဟူသော ခံယူချက်နှင့် လွတ်လပ်ရေးအစစ်အမှန်ရလိုမှု ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။

ဖက်ဆစ်ဂျပန်တို့ကို တိုက်ထုတ်ရန် ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့ချုပ် (ဖတဖ) (AFO - Anti-Fascist Organization) ကို ၁၉၄၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် စတင်ဖွဲ့စည်းပြီးနောက် ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးပြည်သူ့လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ချုပ်(ဖတပလ)ဟူ၍ အမည်ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဖတပလတွင် ဗမာ့တပ်မတော်၊ ပြည်သူ့အရေးတော်ပုံပါတီနှင့် ကွန်မြူနစ်ပါတီတို့ ပါဝင်သည်။

ဖက်ဆစ်ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေးကို ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းကဦးဆောင်ပြီး သိပ်သည်းကျစ်လျစ်စွာ စီစဉ်ခဲ့သည်။ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းက ဂျပန်စစ်အာဏာပိုင်များကိုအယုံသွင်း၍ မဟာမိတ်တို့အားတိုက်ရန် စစ်ကြောင်းများဖွင့်ပေးပါဟု တောင်းဆိုခဲ့ရာ ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တို့ကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂ ရက်နေ့တွင် တစ်နိုင်ငံလုံးတစ်ပြိုင်နက်တည်း တော်လှန်ရန်သတ်မှတ်ထားသည်။ သို့သော် ဗိုလ်မှူးကြီးဗထူးသည် အခြေအနေအရ ၁၉၄၅ ခုနှစ် မတ်လ ၈ ရက်နေ့တွင် ဖက်ဆစ်ဂျပန်ကို အထက်မြန်မာနိုင်ငံမှ စတင်တော်လှန်ခဲ့သည့်အတွက် မူလသတ်မှတ်ထားသော ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂ ရက်နေ့အထိ မစောင့်ဆိုင်းတော့ဘဲ ၁၉၄၅ ခုနှစ် မတ်လ ၂၇ ရက်နေ့တွင် ဖက်ဆစ်တော်လှန်ရေးကို စတင်ခဲ့သည်။ ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့တွင်ပါဝင်သော အဖွဲ့အစည်းများသာမက ပြည်သူ့တစ်ရပ်လုံးစုပေါင်းပါဝင်တော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးဆုံးချိန်တွင် ဖက်ဆစ်ဂျပန်တို့ကို မြန်မာ့မြေပေါ်မှ အပြီးတိုင်တိုက်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ မြန်မာမျိုးချစ်လူငယ်များသည် အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့ကို လက်နက်ကိုင်တော်လှန်ရန်အတွက် ပြည်ပအကူအညီရယူရန် လိုအပ်ကြောင်းသိရှိလာခြင်း။
- ◆ စစ်ပညာသင်ရန် ရဲဘော်သုံးကျိပ်ကို လေးသုတ်ခွဲ၍ ဂျပန်နိုင်ငံသို့ တိတ်တဆိတ် စေလွှတ်ခြင်း။

- ◆ ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် သခင်အောင်ဆန်းနှင့် ရဲဘော်သုံးကျိပ် တို့သည် ဘန်ကောက်မြို့တွင် ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် (ဘီအိုင်အေ) (BIA - Burma Independence Army) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်နှင့်ဂျပန်တပ်တို့သည် ၁၉၄၂ ခုနှစ် မတ်လတွင် ရန်ကုန် မြို့ကို သိမ်းပိုက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော်ကို မြန်မာတို့က ဦးစီးကွပ်ကဲခွင့်ရလာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဂျပန်တို့သည် ဗမာ့လွတ်လပ်ရေးတပ်မတော် အင်အားကို နှစ်သောင်းသုံးထောင်မှ သုံးထောင်အထိ လျှော့ချခြင်း။
- ◆ ဗမာ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော် (ဘီဒီအေ) (BDA - Burma Defence Army) ဟု ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၇ ရက်နေ့တွင် အမည်ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဗမာ့ကာကွယ်ရေးတပ်မတော်ကို ဗမာ့အမျိုးသားတပ်မတော် (ဘီအင်အေ) (BNA - Burma National Army) ဟု အမည်ပြောင်းလဲခြင်း။
- ◆ မျိုးချစ်ဗမာ့တပ်မတော် (ပီဘီအက်ဖ်) (PBF-Patriotic Burmese Forces) ဟူ၍ ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဂျပန်နှင့်ပူးပေါင်းကာ အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်နယ်ချဲ့စနစ်ကို တော်လှန်နိုင်ခဲ့သော်လည်း အဆိုးရွားဆုံးဖြစ်သော ဖက်ဆစ်စနစ်ကိုရင်ဆိုင်လာရခြင်း။
- ◆ ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့ချုပ်(ဖတဖ) ဖွဲ့စည်းပြီး ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးပြည်သူ့ လွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့ချုပ်(ဖတပလ)ဟု အမည်ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခြင်း။

📖🔍 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) မိနာမီကီကန်း၏ ဆောင်ရွက်ချက်များ
  - (ခ) ဘီအိုင်အေ
- ၂။ ဖက်ဆစ်ဂျပန်တော်လှန်ရေး ပေါ်ပေါက်လာသည့်အကြောင်းအရင်းများကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်ပါ။

History F2(B)

၁.၄။ ဖဆပလနှင့်အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးအကောင်အထည်ဖော်ခြင်း

၁.၄.၁။ ဖဆပလနှင့်အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ရန်ကုန်ကိုသိမ်းပြီးနောက် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဖြင့် အုပ်ချုပ်ဆဲကာလ ၁၉၄၅ ခုနှစ် မေလ ၁၇ ရက်နေ့တွင် စက္ကူဖြူစာတမ်း (White Paper) ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ဤစက္ကူဖြူစာတမ်းအရ မြန်မာနိုင်ငံသည် ဒိုင်အာဗီမတိုင်မီ အုပ်ချုပ်ရေးအဆင့်မျှသာရှိသော ခေတ်နောက်ပြန်ဆွဲသည့် အုပ်ချုပ်ရေးကိုသာရရှိတော့မည်ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာ ခေါင်းဆောင်များနှင့် ပြည်သူတို့ကမလိုလားကြ၍ အပြင်းအထန်ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ ဖတပလ က ဦးဆောင်၍ စက္ကူဖြူစာတမ်းကန့်ကွက်ပွဲများကျင်းပခဲ့ပြီး ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၉ ရက်နေ့ တွင် နေသူရိန်အစည်းအဝေးကျင်းပကာ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ဆုံးဖြတ်ခဲ့ သည်။

နေသူရိန်အစည်းအဝေးကြီးက ဖက်ဆစ်တိုက်ဖျက်ရေးအဖွဲ့ချုပ်ကြီး၏ လုပ်ဆောင်ချက် များကို တစ်ခဲနက်ထောက်ခံသည်။ စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကိုရုပ်သိမ်းပြီး နိုင်ငံကိုမြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးဖြင့် ပြန်လည်အုပ်ချုပ်ရန် တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ အမျိုးသားယာယီအစိုးရဖွဲ့ပေးရန်၊ အရွယ်ရောက်သူတိုင်း မဲဆန္ဒပေးနိုင်သော ရွေးကောက်ပွဲများအတွက် ကြိုတင်ပြင်ဆင်ရန်၊ မြန်မာနိုင်ငံ၏အနာဂတ် အုပ်ချုပ်ရေးစည်းမျဉ်းကိုပြင်ဆင်ထားရန်၊ အင်္ဂလိပ်နှင့်ချုပ်ဆိုမည့်စာချုပ်များကိုပြင်ဆင်ရန်စသည် တို့ကိုလည်း ဆုံးဖြတ်သည်။ ထို့ပြင် ဖက်ဆစ်ဝါဒကို ရှုတ်ချသောအဆိုများ၊ လူမျိုးတိုင်းမိမိတို့၏ ကံကြမ္မာကို မိမိတို့ဖန်တီးခွင့်ရှိသည်ဟူသော ထုတ်ဖော်ကြေငြာလိုက်သော အတ္တလန္တိတ်ချာတာ (Atlantic Charter) ကြေညာစာတမ်းစသည်တို့ကို ထောက်ခံသည့်အဆိုများနှင့်တကွ မြန်မာနိုင်ငံ သည် လုံးဝအချုပ်အခြာအာဏာပိုင်နိုင်ငံဖြစ်ရမည်ဟူသော လွတ်လပ်ရေးတောင်းဆိုချက်များကို နေသူရိန်အစည်းအဝေးကြီးက တင်သွင်းဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။

ဖတပလခေါင်းဆောင်မှုဖြင့်မြန်မာလူထု၏ နိုင်ငံရေးအသိစိတ်ဓာတ် တိုးတက်ပြင်းထန်နေ ကြောင်းသိရှိကြသောအခါ အရှေ့တောင်အာရှ မဟာမိတ်စစ်သေနာပတိ လော့ဒ်မောင့်ဘက်တန် (Lord Mountbatten) က မြန်မာကိုယ်စားလှယ်များနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပြီးနောက် ကန့် (Kandy) စာချုပ်ကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။ ဤစာချုပ် တွင် မျိုးချစ်ဗမာ့တပ်မတော်အား ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းသော ဗမာ့တပ်မတော်အတွင်းသို့ သိမ်းသွင်း ပူးပေါင်းရန်၊ ဗမာ့တပ်မတော်အတွင်း၌ ဆက်လက်အမှုထမ်းဆောင်လိုသော တပ်သား ၅၂၀၀ နှင့် အရန်တပ်သား ၃၀၀၀ တို့ကိုလက်ခံရန်၊ မျိုးချစ်ဗမာ့တပ်မတော်မှ အရာရှိ ၂၀၀ နှင့် အရန်အရာရှိ ၂၀၀ တို့ကိုလက်ခံရန်၊ မျိုးချစ်ဗမာ့တပ်မတော်သားများ ရသင့်ရထိုက်သော

အခွင့်အရေးများကိုရရှိစေရန် စသည်တို့ပါဝင်ခဲ့သည်။ ယင်းအချက်များသည် ဖတပလအဖွဲ့ချုပ်၏ ပထမဆုံးအောင်ပွဲဖြစ်သည်။ ကနီစာချုပ်အရ တပ်မတော်ကို အသစ်ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရာတွင် ဆက်လက်အမှုထမ်းခွင့်မရသောပုဂ္ဂိုလ်များအား ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းခေါင်းဆောင်၍ ပြည်သူ့ရဲဘော်တပ်ဖွဲ့ (PVO-People's Volunteer Organization)ကို ဖွဲ့ခဲ့သည်။ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးလုပ်ရန်နှင့်လိုအပ်ပါက ဆက်လက်တိုက်ပွဲဝင်ရန်တို့ဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်စစ်အုပ်ချုပ်ရေးကိုရပ်စဲ၍ စက္ကူဖြူစာတမ်းအရ မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးကို ၁၉၄၅ ခုနှစ်အောက်တိုဘာလတွင် စတင်ခဲ့သည်။ ဘုရင်ခံအမှုဆောင်ကောင်စီဖွဲ့စည်းရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဘုရင်ခံဆာဒေါ်မန်စမစ် (Sir Dorman Smith)နှင့် ဖတပလအဖွဲ့ချုပ် သဘောကွဲလွဲသည့်ကိစ္စများကိုနိုင်ငံအားရှင်းလင်းတင်ပြရန်အတွက် ဖတပလအဖွဲ့ချုပ်ခေါင်းဆောင်ကြီးများသည် အထက်မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့အပြားနှင့် ရန်ကုန်ရှိရပ်ကွက်များတွင် အစည်းအဝေးများကျင်းပခဲ့သည်။ ထို့နောက် ဖတပလဦးဆောင်သော လူထုအစည်းအဝေးကြီးကို ရွှေတိဂုံအလယ်ပစ္စယံ၌ ၁၉၄၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၈ ရက်နေ့တွင်ကျင်းပရာ သဘာပတိအဖြစ် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းက ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဤအစည်းအဝေးကြီးက မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ခေါ်ရန်၊ ဘုရင်ခံဖွဲ့စည်းထားသော အမှုဆောင်ကောင်စီကိုဖျက်သိမ်းရန်၊ ဖတပလ၏တောင်းဆိုချက်အတိုင်း လိုက်လျောပြီး အမှုဆောင်ကောင်စီသစ်ဖွဲ့ပေးရန်၊ ပြည်သူ့ဆန္ဒမပါသော ဆင်းမလားစီမံကိန်းအပါအဝင် မည်သည့်စီမံကိန်းကိုမျှ အတည်မပြုရန် စသည့်အချက်များကို တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ဖတပလ၏ ပြည်လုံးကျွတ်ညီလာခံကြီးကို ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ရွှေတိဂုံအလယ်ပစ္စယံ၌ ကျင်းပခဲ့သည်။ ဤညီလာခံကြီးတွင် လုံးဝလွတ်လပ်ရေးတောင်းဆိုရန်၊ အင်္ဂလန်သို့ ကိုယ်စားလှယ်စေလွှတ်ရန်နှင့် ဖတပလအမည်ကို ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေး ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ချုပ် (ဖဆပလ) (AFPFL - Anti-Fascist People's Freedom League) ဟူသောအမည်သို့ ပြောင်းရန်စသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချမှတ်ခဲ့သည်။

ဖဆပလကြီးများ၍ စက္ကူဖြူစာတမ်းကန့်ကွက်ပွဲကို ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် သိမ်ဖြူကျင်း၌ ပြုလုပ်ရာ လူတစ်သိန်းကျော် တက်ရောက်ခဲ့သည်။ စက်တင်ဘာလတွင် ပြည်လုံးကျွတ်အထွေထွေသပိတ်ကြီး ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် စက္ကူဖြူအစိုးရ၏အုပ်ချုပ်ရေးယန္တရားမှာ ဖျပ်ဆိုင်းလုမတတ်ဖြစ်သွားသည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် ဘုရင်ခံဆာဒေါ်မန်စမစ်ကိုပြန်ခေါ်၍ ဘုရင်ခံအသစ် ဆာဟူးဘတ်ရန့် (Sir Hubert Rance) အား စေလွှတ်ခဲ့သည်။ ဘုရင်ခံအသစ်သည် ဖဆပလ၏ တောင်းဆိုချက်များကို လိုက်လျောခဲ့သဖြင့် ဆန္ဒပြမှုများပြီးဆုံးသွားခဲ့သည်။

ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းသည် ဘုရင်ခံအမှုဆောင်ကောင်စီသစ်တွင် ဒုတိယဥက္ကဋ္ဌ ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ယင်းကောင်စီသည် အချက် ၁၆ ချက်ပါသော ဝါဒသဘောထားကြေညာချက်ကို ၁၉၄၆

ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၇ ရက်နေ့တွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ဝါဒသဘောထားကြေညာချက်တွင် ကိုယ့်ကြံ့ခိုင်မှုကိုယ်ဖန်တီးခွင့်ပေးရေး၊ ကိုယ်တိုင်စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိရေးနှင့် လူမျိုးရေးနှင့်ပတ်သက်၍ တန်းတူအခွင့်အရေးရရှိရေး စသည့်အချက်များပါဝင်သည်။ ထို့ပြင် ဖဆပလအဖွဲ့ချုပ်ကလည်း ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၃၁ ရက်နေ့ကို နောက်ဆုံးထား၍ တစ်နှစ်အတွင်း မြန်မာနိုင်ငံကို လုံးဝလွတ်လပ်ရေးပေးရန်နှင့် လာမည့်ရွေးကောက်ပွဲတွင် နိုင်ငံခြားသားများမပါသော တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲဖြစ်စေရေးအတွက် အင်အားစုအစိုးရက အတိအလင်းကြေညာပေးရန် စသည်တို့ကို ၁၉၄၆ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့တွင် တောင်းဆိုခဲ့သည်။

ဖဆပလအဖွဲ့ချုပ်သည် ထိုတောင်းဆိုချက်များမရပါက အစိုးရအဖွဲ့မှ နုတ်ထွက်မည်ဟူသော ရာဇသံကို ပေးပို့ခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ်နန်းရင်းဝန်သစ်မစ္စတာအက်တလီ (Mr. Attlee) က ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ခေါင်းဆောင်သော မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ကို ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အင်္ဂလန်နိုင်ငံသို့ လာရောက်ရန်ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ လန်ဒန်တွင် ဆွေးနွေးနေစဉ် ရှမ်းစော်ဘွားအချို့က အက်တလီထံ သံကြိုးရိုက်ပြီး ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ရှမ်းလူထုနှင့် ကျန်ရှမ်းခေါင်းဆောင်များ၏ ကြိုးပမ်းမှုကြောင့် ပြေလည်သွားခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးကြသည်။

အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်အရ

- (၁) တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခွင့်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲကိုလည်း ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ကျင်းပရန်၊
- (၂) လက်ရှိအစိုးရအဖွဲ့ကို ကြားဖြတ်အစိုးရအဖွဲ့၏အခွင့်အာဏာများတိုးမြှင့်ပေးရန်၊
- (၃) ကာကွယ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ဗမာ့တပ်မတော်ကို မြန်မာအစိုးရက တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရန်၊
- (၄) ဘဏ္ဍာရေးနှင့်ပတ်သက်၍ မြန်မာနိုင်ငံသည် ကိုယ်ပိုင်ဘဏ္ဍာရေးကိုစီမံခွင့်ရရှိရန်၊
- (၅) တိုင်းရင်းသားများ၏ အထူးညီလာခံတစ်ရပ်ကျင်းပ၍ မြန်မာပြည်မနှင့်ပူးပေါင်းလိုသည်။ မပူးပေါင်းလိုသည်ဟူသော ဆန္ဒရယူရန် စသောအချက်များကို အင်္ဂလိပ်တို့ ထံမှ သဘောတူညီမှုရရှိခဲ့သည်။

၁.၄.၂။ ပင်လုံညီလာခံ

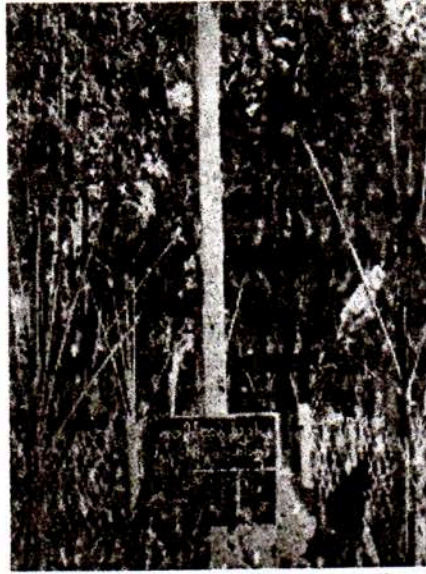
ရှမ်းပြည်၏အနာဂတ်အရေးဆွေးနွေးရန် စော်ဘွားများ၏အစည်းအဝေးကို ၁၉၄၆ ခုနှစ် မတ်လ ၂၀ ရက်နေ့မှ ၂၈ ရက်နေ့အထိ ပထမဆုံးအကြိမ် ပင်လုံမြို့၌ ကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေးသို့ မြန်မာနိုင်ငံဘုရင်ခံ ဆာဒေါ်မန်စမစ်ကို ဖိတ်ကြားခဲ့သော်လည်း မတက်ရောက်

ဖြစ်ခဲ့ပေ။ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းကိုလည်း မြန်မာ့နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်အဖြစ် ဖိတ်ကြားခဲ့သည်။ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းကိုယ်စား ဖဆပလမှ သခင်နု၊ ဦးဗဂျမ်းနှင့် မန်းဘခိုင်တို့တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ကချင်နှင့် ချင်း ခေါင်းဆောင်အချို့လည်း တက်ရောက်ခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေးက ပင်လုံ၌ အစည်းအဝေးထပ်မံကျင်းပရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။

အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်တွင် တိုင်းရင်းသားများ၏ အထူးညီလာခံတစ်ရပ်ကျင်းပ၍ မြန်မာပြည်မနှင့် ပူးပေါင်းလိုသည်၊ မပူးပေါင်းလိုသည်ဟူသော တိုင်းရင်းသားတို့၏ဆန္ဒကို ယူရမည်ဟုဖော်ပြထားသည်။ ထို့ကြောင့်ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့်တကွဖဆပလအဖွဲ့ချုပ်ခေါင်းဆောင်တို့သည် တိုင်းရင်းသားတို့နှင့်အတူ လွတ်လပ်ရေးယူနိုင်ရန်ကြိုးပမ်းခဲ့ရာမှ ဒုတိယပင်လုံညီလာခံကြီးပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့သည် မူလကပင် တောင်တန်းဒေသများကို ပြည်မနှင့် သွေးခွဲခဲ့သည်။ မပေးမဖြစ်၍ လွတ်လပ်ရေးပေးရသောအခါတွင်လည်း တောင်တန်းဒေသကို ချန်လှပ်ထားလိုသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းအပါအဝင် ဒီးဒုတ်ဦးဘချိုနှင့်အဖွဲ့သည် ရှမ်း၊ ကရင်နီ(ကယား)၊ ချင်းဒေသများသို့ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးရရှိစေရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် လှည့်လည်ခဲ့သည်။ ဖေဖော်ဝါရီလ ၉ ရက်နေ့မှ ၁၂ ရက်နေ့အတွင်း ကျင်းပသော ပင်လုံညီလာခံသို့ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့်အဖွဲ့၊ တောင်တန်းဒေသနှင့်ပြည်မများမှ သက်ဆိုင်ရာစော်ဘွားများ၊ ဒူဝါများနှင့် တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင်များ၊ အင်္ဂလိပ်အစိုးရဘက်မှ ဒိုမီနီယံ (Dominion) အတွင်းဝန်ကလေး ဘော့တွန်မလီ (Bottomley) အစရှိသူတို့ တက်ရောက်ခဲ့ကြသည်။

ပုံ(၄) ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ကချင်ပြည်နယ်သွားရောက်စဉ်

ပုံ(၅) တောင်တန်း-ပြည်မ ပူးပေါင်းရေးစာချုပ် ကျောက်တိုင်

ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့်တကွ ကချင်၊ ချင်း၊ ရှမ်း စသော တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ် ၂၃ ဦး တို့သည် တစ်စည်းတစ်လုံးတည်း နေထိုင်ကြတော့မည်ဟူသောသန္နိဋ္ဌာန်ဖြင့် ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် ပင်လုံစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ ပင်လုံညီလာခံကြီး သည် ပြည်ထောင်စုသမိုင်းတွင် မြေပြန့်သားနှင့် တောင်တန်းသားတို့၏ အမျိုးသားစည်းလုံး ညီညွတ်မှုကို တည်ဆောက်ခဲ့သည့် ထင်ရှားသောမှတ်တိုင်ကြီးတစ်ခုဖြစ်သည်။ ပင်လုံစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးသည့် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့ကို ပြည်ထောင်စုနေ့အဖြစ် နိုင်ငံတော်အစိုးရ က တရားဝင်သတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ပခုက္ကူခရိုင် တီးလင်းမြို့တွင် ချင်း-ဗမာချစ်ကြည်ရေးညီလာခံ ကို ၁၉၄၇ ခုနှစ် မတ်လတွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် အင်္ဂလိပ်ပါလီမန် လေဘာ အမတ် ရီးစ်ဝီလျံ (Rees Williams) မြန်မာနိုင်ငံသို့ရောက်လာပြီး တောင်တန်းဒေသရှိ တိုင်းရင်းသား များ၏ ဆန္ဒကိုစုံစမ်းခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားတို့၏ တောင်တန်းနှင့် ပြည်မပူးပေါင်း၍ လွတ်လပ်ရေး ရယူလိုသည့်ဆန္ဒမှာ အမှန်ဖြစ်ကြောင်း လက်ခံအတည်ပြုခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဧပြီလတွင် အင်္ဂလိပ် ပါလီမန်က ပင်လုံစာချုပ်ကို သဘောတူကြောင်းကြေညာခဲ့သည်။

၁.၄.၃။ လွတ်လပ်ရေးရရှိခြင်း

တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော် ရွေးကောက်ပွဲကို ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ကျင်းပခဲ့ရာ ဖဆပလ အဖွဲ့ချုပ် အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။ မေလတွင် ဖဆပလ ပဏာမညီလာခံကို ရန်ကုန်မြို့တွင်ကျင်းပ၍ မြန်မာနိုင်ငံဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်၏ ပထမဆုံး

အကြိမ်အစည်းအဝေးကို ဇွန်လတွင်ကျင်းပပြီး ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းက မြန်မာနိုင်ငံဖွဲ့စည်း အုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအဆိုကို တင်သွင်းခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်နေ့ တွင် ဝန်ကြီးများအစည်းအဝေးကို အတွင်းဝန်များရုံး၌ ကျင်းပနေစဉ် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့် တကွ ခေါင်းဆောင်ကြီးများဖြစ်သည့် သခင်မြ၊ မန်းဘခိုင်၊ မိုင်းပွန်ဇော်ဘွားစစ်စံထွန်း၊ ဒီးဒုတ် ဦးဘချို၊ ဦးရာဇော်၊ ဦးဘဝင်း၊ အိုင်စီအက်ဦးအုန်းမောင်နှင့် ကိုထွေးတို့ လုပ်ကြံခံခဲ့ရသည်။ ခေါင်းဆောင်ကြီးများလုပ်ကြံခံရသည့် ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်နေ့ကို အာဇာနည်နေ့အဖြစ် သတ်မှတ် ခဲ့သည်။

လွတ်လပ်ပြီးကာလ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကာကွယ်ရေးကိစ္စနှင့် ပတ်သက်၍ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၂၉ ရက်နေ့တွင် မြန်မာအစိုးရနှင့် အင်္ဂလိပ်အစိုးရတို့သည် လက်ျာ-ဖရီးမင်း (Letya-Freeman) စာချုပ်ခေါ် ကာကွယ်ရေးစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ မြန်မာနိုင်ငံကို လွတ်လပ်သောနိုင်ငံဖြစ်ရေးအတွက် ဝန်ကြီးချုပ်သခင်နု ခေါင်းဆောင်သော မြန်မာကိုယ်စားလှယ် အဖွဲ့လန်ဒန်သို့သွားရောက်ခဲ့ပြီးနောက်-အက်တလီစာချုပ်ကို ၁၉၄၇ ခုနှစ်အောက်တိုဘာလ ၁၇ ရက်နေ့ တွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ထိုစာချုပ်အရ မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ ရက်နေ့ နံနက် ၄ နာရီ ၂၀ မိနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံဖြစ်လာသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့၏ စက္ကူဖြူစာတမ်းကို ပြည်သူများ အပြင်းအထန်ကန့်ကွက်ခြင်း။
- ◆ နေသူရိန်အစည်းအဝေးကျင်းပကာ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ဆုံးဖြတ် ခြင်း။
- ◆ အရှေ့တောင်အာရှ မဟာမိတ်စစ်သေနာပတိ လော့ဒ်မောင့်ဘက်တန် (Lord Mountbatten) နှင့် မြန်မာကိုယ်စားလှယ်များတွေ့ဆုံပြီး ကန့်စာချုပ်ချုပ်ဆိုခြင်း။
- ◆ မြန်မာကိုယ်စားလှယ်အဖွဲ့ လန်ဒန်သို့သွားရောက်ကာ အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်း။
- ◆ ရှမ်းပြည်၏ အနာဂတ်အရေးဆွေးနွေးရန် ဇော်ဘွားများ၏အစည်းအဝေးကို ၁၉၄၆ ခုနှစ် မတ်လ ၂၀ ရက်နေ့မှ ၂၈ ရက်နေ့အထိ ပထမဆုံးအကြိမ် ပင်လုံမြို့၌ ကျင်းပ ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အင်္ဂလိပ်နယ်ချဲ့တို့သည် လွတ်လပ်ရေးပေးသောအခါ တောင်တန်းဒေသများကို ချန်လှပ်ထားလိုခြင်း။

- ◆ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့် ဖဆပလအဖွဲ့ချုပ်ခေါင်းဆောင်များသည် ဝိုင်းရင်းသားတို့နှင့် အတူ လွတ်လပ်ရေးရယူနိုင်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ရာမှ ဒုတိယပင်လုံညီလာခံကြီး ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့်တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ် ၂၃ ဦး တို့သည် ပင်လုံစာချုပ်ကို ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁၂ ရက်နေ့တွင် လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း။
- ◆ အင်္ဂလိပ်ပါလီမန်က ပင်လုံစာချုပ်ကို သဘောတူကြောင်း ကြေညာခြင်း။
- ◆ တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲတွင် ဖဆပလအဖွဲ့ချုပ်အနိုင်ရခြင်း။
- ◆ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းက ၁၉၄၇ မြန်မာနိုင်ငံဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေမူကြမ်းအဆိုကို တင်သွင်းခြင်း။
- ◆ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်းနှင့်တကွ ခေါင်းဆောင်ကြီးများ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၉ ရက်နေ့တွင် လုပ်ကြံခံရခြင်း။
- ◆ ၁၉၄၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် နု-အက်တလီစာချုပ် ချုပ်ဆိုခြင်း။
- ◆ မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ ရက်နေ့ နံနက် ၄ နာရီ ၂၀ မိနစ်တွင် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်သောနိုင်ငံ ဖြစ်လာခြင်း။

📖🔍 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) နေသူရိန်အစည်းအဝေးကြီး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များ
  - (ခ) ကနီစာချုပ်
  - (ဂ) အောင်ဆန်း-အက်တလီစာချုပ်
- ၂။ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်းတွင် ပင်လုံညီလာခံ၏ အရေးပါမှုကို အကဲဖြတ်ပါ။

အခန်း(၁)ပါ ပုံများ၏ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) တို့ဗမာအစည်းအရုံးတံဆိပ် (<https://my.wikipedia.org/wiki/%E1%80%90%E1%80%AD%E1%80%AF%E1%80%B7%E1%80%97%E1%80%99%E1%80%AC%E1%80%A0>)
- ပုံ(၂) တို့ဗမာအစည်းအရုံးအလံ (https://my.wikipedia.org/wiki/%E1%80%96%E1%80%AD%E1%80%AF%E1%80%84%E1%80%94BA:Hammer_and_Sickle_flag_of_Burma.svg)

- ပုံ(၃) ရဲဘော်သုံးကျိပ်ဝင်အချို့. (<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/my/e/e9/ThirtyComrade.jpg>)
- ပုံ(၄) ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ကချင်ပြည်နယ်သွားရောက်စဉ် (<http://www.myanmardigitalnewspaper.com/sites/default/files/articles/mal%2013.2.jpg>)
- ပုံ(၅) တောင်တန်း-ပြည်မ ပူးပေါင်းရေးစာချုပ် ကျောက်တိုင် (http://www.htetaungkyaw.net/2014/02/blog-post_12.html)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်ငြိမ်း၊ ဦး၊ ပင်လုံညီလာခံနှင့် ပင်လုံသဘောတူညီချက် လက်မှတ်ရေးထိုးသူများ အတ္ထုပ္ပတ္တိ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ Bagan Princess Publications၊ ၂၀၂၀
- ၂။ ကျော်ငြိမ်း၊ ဦး၊ ရဲဘော်သုံးကျိပ်၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အင်းဝစာပေ၊ ၁၉၉၈
- ၃။ ကျော်ဝင်း၊ ဒေါက်တာ၊ တောင်ကြီးညီလာခံ၊ ဖက်ဒရယ်မှုနှင့် ပြည်နယ်ပြည်မညီလာခံ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ပန်းကြာဖြူ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၆
- ၄။ ကျော်ဝင်း၊ ဒေါက်တာ၊ မြဟန်၊ ဦး၊ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအရေးနှင့် ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေ (ပထမတွဲ)၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ တက္ကသိုလ်များသမိုင်းသုတေသန ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၉၉
- ၅။ ကျော်ဝင်း၊ ဒေါက်တာ၊ မြဟန်၊ ဦး၊ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအရေးနှင့် ၁၉၄၇ အခြေခံဥပဒေ (ဒုတိယတွဲ)၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ တက္ကသိုလ်များသမိုင်းသုတေသန ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၉၉
- ၆။ ဗန်းမော်တင်အောင်၊ ကိုလိုနီခေတ်မြန်မာနိုင်ငံသမိုင်း၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ သိန်းသန်းဦးပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၆
- ၇။ ဗန်းမော်တင်အောင်၊ မြန်မာနိုင်ငံတော်သမိုင်း၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ရှုမဝပုံနှိပ် တိုက်၊ ၁၉၆၁
- ၈။ မောင်မောင်၊ ဒေါက်တာ၊ တို့ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ၊ ဒုတိယအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၁၂
- ၉။ မြဟန်၊ ဦး၊ ကိုလိုနီခေတ်မြန်မာ့သမိုင်းအဘိဓာန်၊ စတုတ္ထအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ ယုံကြည်ချက် စာပေ၊ ၂၀၁၀
- ၁၀။ မြင့်သိန်း၊ ဒေါက်တာ (သမိုင်းသုတေသီ)၊ ရွှေဘောက်ပွဲ တိုင်းပြည်ပြုလွှတ်တော်နှင့် ၁၉၄၇ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ အေးကမ္ဘာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၃

- ၁၁။ တို့ဗမာအစည်းအရုံးသမိုင်းအကျဉ်းချုပ် (ဒုတိယတွဲ)၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်မြို့၊ စာပေ
ဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၇၆
- ၁၂။ မြန်မာ့လွတ်လပ်ရေးဗိသုကာ ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း၊ ပထမအကြိမ်၊ နေပြည်တော်၊ သမိုင်း
သုတေသနနှင့် အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၂၀

အခန်း (၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ်(၁၉၄၈-၁၉၆၂)

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဖဆပလအစိုးရ၊ အိမ်စောင့်အစိုးရ၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရလက်ထက်တို့တွင် လွတ်လပ်ရေးကို ထိန်းသိမ်းပုံ၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေများနှင့် အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေး အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်မှုများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- အခန်း(၁) လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသင်ခန်းစာတွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိရန် အဆင့်ဆင့်ကြိုးပမ်း အားထုတ်မှုများနှင့် လွတ်လပ်ရေးရရှိခြင်းအကြောင်းများကို သင်ယူသိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- လွတ်လပ်ရေးရရှိခြင်းနှင့်အတူ ပေါ်ပေါက်လာသော ပြည်တွင်းဆူပူမှုများနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ရရှိရန် ကြိုးပမ်းမှုကို လေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည်။
- ဖဆပလခေတ်၊ အိမ်စောင့်အစိုးရခေတ်၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရခေတ်တို့၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးအခြေအနေများကို ဝေဖန်ဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- အမျိုးသားစည်းလုံးညီညွတ်မှု ထိန်းသိမ်းရေးအတွက် ရင်ဆိုင်ရသည့် အခက်အခဲများကို လေ့လာအကဲဖြတ်နိုင်မည်။

၂.၁။ ဖဆပလခေတ်(၁၉၄၈-၁၉၅၈)

၂.၁.၁။ လက်နက်ကိုင်ဆူပူပုန်ကန်မှုများ

မြန်မာနိုင်ငံသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၄ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်သောအချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်နိုင်ငံဖြစ်လာခဲ့ပြီး ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံဖြစ်လာသည်။ လွတ်လပ်ပြီး ၁၀ နှစ်တာကာလ မြန်မာနိုင်ငံကို ဖဆပလ (ဖက်ဆစ်ဆန့်ကျင်ရေး ပြည်သူ့လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ချုပ်) အစိုးရက အုပ်ချုပ်သည်။ ဖဆပလအဖွဲ့သည် ကွန်မြူနစ်၊

ဆိုရှယ်လစ်၊ ပြည်သူ့ရဲဘော် အစရှိသော နိုင်ငံရေးခံယူချက်မတူညီသည့် အဖွဲ့အစည်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသောကြောင့် နောက်ပိုင်းတွင် စည်းလုံးမှုပြိုကွဲလာပြီး ပြည်တွင်းဆူပူမှုများ ပေါ်ပေါက်လာသည်။

ဖဆပလအစိုးရလက်ထက် ပြည်တွင်းဆူပူမှုတွင် ပထမဦးစွာပုန်ကန်သူများမှာ ကွန်မြူနစ်များဖြစ်သည်။ လွတ်လပ်ရေးမရမီကတည်းကပင် ကွန်မြူနစ်ပါတီခေါင်းဆောင်ပိုင်းအတွင်း သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် မတ်လတွင် သခင်စိုး ဦးဆောင်သည့် အလံနီကွန်မြူနစ်(ကွန်မြူနစ်ပါတီဗမာပြည်)နှင့် သခင်သန်းထွန်းဦးဆောင်သည့် အလံဖြူကွန်မြူနစ်(ဗမာပြည်ကွန်မြူနစ်ပါတီ)ဟူ၍ ကွဲသွားခဲ့သည်။ လက်နက်ကိုင်တိုက်ပွဲဖြင့် လွတ်လပ်ရေးရယူလိုသော အလံနီကွန်မြူနစ်များသည် ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် တောခိုကာ ပထမဆုံးပုန်ကန်ခဲ့ကြသည်။ အလံဖြူကွန်မြူနစ်များသည် ဖဆပလနှင့် ဆက်လက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကြသည်။ သို့သော် နောက်ပိုင်းတွင် အလံဖြူကွန်မြူနစ်ပါတီခေါင်းဆောင်များကလည်း လက်နက်စွဲကိုင်တော်လှန်မှသာ လွတ်လပ်ရေးအစစ်အမှန်ရနိုင်မည်ဟု ခံယူလာကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဖဆပလကိုဆန့်ကျင်ပြီး ၁၉၄၈ ခုနှစ် မတ်လတွင် တောခိုကာ ယှဉ်းမနားကို ဌာနချုပ်အဖြစ်ပြုလုပ်၍ ပုန်ကန်မှုကိုစတင်ခဲ့သည်။

ပြည်တွင်းဆူပူမှုတွင် ပြည်သူ့ရဲဘော်များလည်းပါဝင်ခဲ့သည်။ ပြည်သူ့ရဲဘော်အဖွဲ့ (ပီဇီအို) (PVO- People's Volunteer Organization)သည် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ဖွဲ့စည်းထားခဲ့သော ဖဆပလ၏ ကျောထောက်နောက်ခံတပ် ဖြစ်သည်။ ရန်ကုန်မြို့တွင် ဌာနချုပ်ထားပြီး မြို့တိုင်းတွင် အဖွဲ့ခွဲများဖြင့်ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ပြည်သူ့ရဲဘော်အဖွဲ့သည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ရဲဘော်ဖြူ၊ ရဲဘော်ဝါဟူ၍ နှစ်ခြမ်းကွဲသွားသည်။ ရဲဘော်ဖြူများသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် စတင်တောခိုခဲ့ကြသည်။

ကရင်များသည် ကရင်ဗဟိုအဖွဲ့(ကေစီအို) (KCO-Karen Central Organization)ကို ဖွဲ့စည်းပြီး ဖဆပလတွင် ပါဝင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၄၇ ခုနှစ်မှစ၍ ကေစီအိုအတွင်း၌ သဘောထားကွဲပြားမှုများပေါ်ပေါက်လာသည်။ မန်းဘခိုင်နှင့် မန်းဝင်းမောင်တို့က ကရင်လူငယ်များအဖွဲ့ (ကေပိုင်အို) (KYO-Karen Youth Organization)ကို ဖွဲ့စည်းပြီး ဖဆပလနှင့် ဆက်လက်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်။ စောဘဦးကြီးနှင့် ကရင်အများစုသည် ကရင်အမျိုးသား ယူနီယံ(ကေအင်ယူ) (KNU-Karen National Union)ကို ဖွဲ့စည်းပြီး ဖဆပလအား ဆန့်ကျင်ပြီး တိုင်းပြည် ခွဲခွာကော်ကို သပိတ်မှောက်သည်။ ဝန်ကြီးချုပ်သခင်နုသည် ကရင်အမျိုးသားဖြစ်သော ဗိုလ်ချုပ်စမစ်ဒွန်း (Smith Dun)ကို စစ်ဦးစီးချုပ်အဖြစ်ခန့်အပ်ခဲ့သည်။ သို့သော် ကေအင်ယူသည် ကရင်အမျိုးသားကာကွယ်ရေးအဖွဲ့(ကေအင်ဒီအို)(KNDO - Karen National Defence Organization)ဟူသော

လက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းသည်။

ကေအင်ယူသည် မြစ်ဝကျွန်းပေါ်ဒေသ၊ တနင်္သာရီ၊ တောင်ငူ၊ ဟံသာဝတီ၊ အင်းစိန် တို့ပါဝင်သည့် သီးခြားကရင်ပြည်နယ်တည်ထောင်ပေးရန် တောင်းဆိုလာသည်။ ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ နှင့် ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် အစိုးရနှင့်တိုက်ပွဲများ ပြင်းထန်စွာဖြစ်ပွားခဲ့သဖြင့် ဗိုလ်ချုပ်စမစ်ဒွန်း၏နေရာတွင် ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းကို အစားထိုးခန့်လိုက်သည်။ ကေအင်ဒီအိုများသည် မေမြို့(ပြင်ဦးလွင်)၊ မန္တလေး၊ တောင်ငူ၊ အင်းစိန် စသောမြို့ကြီးများကို သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် ထိုမြို့များကို လက်လွှတ်ခဲ့ရသည်။

မွန်အမျိုးသားကာကွယ်ရေးအဖွဲ့ အမ်အင်ဒီအို (MNDO- Mon National Defence Organization)က တနင်္သာရီဒေသတွင် ဆူပူကြသည်။ ပအိုဝ်းတိုင်းရင်းသားအချို့လည်း ဆူပူမှုတွင် ပါဝင်လာခဲ့ကြသည်။ ရခိုင်တွင် မူဂျာဟစ်(Mujahid)များ ပုန်ကန်ကြသည်။ ဤဆူပူမှုများနှင့် လက်နက်စွဲကိုင်ပုန်ကန်သူများကို စုပေါင်း၍ ရောင်စုံသူပုန်ဟုခေါ်သည်။

၂.၁.၂။ တရုတ်ဖြူကူမင်တန်ကျူးကျော်မှု

ဖဆပလအစိုးရလက်ထက်တွင် ပြည်တွင်းဆူပူမှုများသာမက ပြည်ပမှတရုတ်ဖြူကူမင်တန် (KMT-Kuomintang)တို့၏ ကျူးကျော်မှုနှင့်လည်း ရင်ဆိုင်ခဲ့ရသည်။ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် တရုတ် နိုင်ငံ၌ ကွန်မြူနစ်များ အာဏာရရှိလာသည်။ ထို့ကြောင့် ယူနန်နယ်ရှိ ဗိုလ်ချုပ်လိမိ(Li Mi) ဦးဆောင်သော စစ်ရှုံးကူမင်တန်တပ်များသည် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် မြန်မာ့မြေအတွင်းသို့ ကျူးကျော် ဝင်ရောက်လာသည်။ ကူမင်တန် တပ်သားနှစ်သောင်းနီးပါး ကျိုင်းတုံနယ်သို့ ကျူးကျော်ဝင်ရောက် လာခဲ့ပြီး ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ် မေလတွင် နယ်စပ်ဒေသရှိ ကြူကုတ်(ပန်ဆိုင်)ကို တိုက်ခိုက်ကြသည်။ ကူမင်တန်ကျူးကျော်မှုပြဿနာကို မြန်မာအစိုးရက ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံသို့ တင်ပြခဲ့သည်။ ၁၉၅၃ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ကူမင်တန်ကျူးကျော်မှုကို ရှုတ်ချ ၍ ကျူးကျော်မှုရပ်စဲရန်အဆိုကို ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံသို့ ထပ်မံတင်သွင်းခဲ့သည်။ အမေရိကန်အစိုးရက ထိုအဆိုကို အတိုက်အခံပြုသောကြောင့် ကူမင်တန်ဟု အမည်မတပ်ဘဲ နိုင်ငံခြားမှ လက်နက်ကိုင်တပ်များဟု အမည်တပ်ခဲ့ရသည်။ ထိုင်ဝမ်ကျွန်းရှိ ကူမင်တန်အစိုးရ အနေနှင့် ကူမင်တန်တပ်များကို မြန်မာနိုင်ငံမှ ရုပ်သိမ်းလိုသည့် ဆန္ဒမရှိသော်လည်း အမေရိကန် နှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့က တပ်များရုပ်သိမ်းရန် တိုက်တွန်းခဲ့သည်။ ပြည်သူ့လူထုကလည်း အမြို့မြို့ အနယ်နယ်တွင် အစည်းအဝေးများကျင်းပပြီး တရုတ်ဖြူကူမင်တန် ကျူးကျော်မှုကို ဆန့်ကျင်ရှုတ်ချ ခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ မြန်မာ့တပ်မတော်သည် ကူမင်တန်တို့အား ထိုးစစ်ဆင်တိုက်ခိုက်ချေမှုန်း ခဲ့သည်။ ၁၉၅၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလမှစ၍ မြန်မာနိုင်ငံရှိ တရုတ်ဖြူတပ်များ ပြန်လည်ရုပ်သိမ်း ပေးခဲ့ရသည်။

၂.၁.၃။ ဖဆပလနှစ်ခြမ်းကွဲခြင်း

လွတ်လပ်ပြီးစ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဖဆပလအဖွဲ့သည် အင်အားအကောင်းဆုံး နိုင်ငံရေး အဖွဲ့အစည်းအဖြစ် အစိုးရဖွဲ့စည်းနိုင်သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင်ခေါင်းဆောင်များအတွင်းသဘောထားကွဲလွဲမှုများပေါ်ပေါက်လာသည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှ ဖေဖော်ဝါရီလအထိ ကျင်းပသော ဖဆပလအဖွဲ့၏ တတိယအကြိမ် မြန်မာနိုင်ငံလုံးဆိုင်ရာ အစည်းအဝေးတွင် သဘောထားကွဲလွဲမှုများ ပို၍ထင်ရှားလာသည်။ အထူးသဖြင့် အဖွဲ့၏အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးခန့်အပ်ရေး ပြဿနာသည် ဖဆပလအဖွဲ့ကို အုပ်စုနှစ်စု အတိအလင်းကွဲသွားစေသည်။ ဦးနုနှင့် သခင်တင်တို့ ဦးဆောင်သော နု-တင်အုပ်စု(သန့်ရှင်းဖဆပလ)နှင့် ဦးဗဆွေနှင့် ဦးကျော်ငြိမ်းတို့ ဦးဆောင်သော ဆွေ-ငြိမ်းအုပ်စု(တည်မြဲဖဆပလ)ဟူ၍ အုပ်စုနှစ်စုကွဲခဲ့သည်။ နှစ်ဖွဲ့စလုံးက အစိုးရအဖွဲ့ကို ကြိုးကိုင်နိုင်ရန် ကြိုးစားကြသည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ကျင်းပသော ပါလီမန်အစည်းအဝေးတွင် တည်မြဲဖဆပလအုပ်စုက ဦးနု၏သန့်ရှင်းဖဆပလအဖွဲ့ကို အယုံအကြည်မရှိကြောင်း အဆိုတင်သွင်း၍ မဲခွဲရာ သန့်ရှင်းဖဆပလအဖွဲ့ အနိုင်ရခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ အနိုင်ရခြင်းမှာ သန့်ရှင်းဖဆပလသည် အခြားသော နိုင်ငံရေးအုပ်စုများဖြစ်သည့် ရခိုင်အမျိုးသားညီညွတ်ရေးအဖွဲ့နှင့် ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ အမျိုးသားညီညွတ်ရေးတပ်ပေါင်းစု(ပမညတ)တို့၏ ထောက်ခံမှုကို ရယူနိုင်ခဲ့ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ ထို့နောက် ဦးနုက ၁၉၅၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ ကျင်းပပေးမည်ဟု ကြေညာခဲ့သည်။

ဖဆပလ အုပ်စုနှစ်စုကွဲသွားခြင်းသည် တစ်နိုင်ငံလုံးသို့ ယုံ့နှံ့သွားပြီး တစ်ဖက်နှင့်တစ်ဖက် အပြန်အလှန်ဝေဖန် ပြောဆိုကြသည်။ သန့်ရှင်းဖဆပလအစိုးရသည် လိုက်လျောမှုအနေဖြင့် တောခိုသူတိုင်းအား လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်ပေးသည့် အမိန့်ကို ၁၉၅၈ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ အလင်းဝင်လာသော ပြည်သူ့ရဲဘော်ဟောင်းများသည် ပြည်သူ့ရဲဘော်ပါတီကို တရားဝင် ဖွဲ့စည်း၍ နိုဝင်ဘာလ ရွေးကောက်ပွဲအတွက် ပြင်ဆင်ကြသည်။ ကွန်မြူနစ်အချို့က အလင်းဝင်ကြပြီး တောတွင်း၌ ကျန်ရှိနေသော ကွန်မြူနစ်များကလည်း အစိုးရနှင့်စေ့စပ်ဆွေးနွေးရန် ကြိုးစားလာကြသည်။ ထိုကဲ့သို့ မတည်ငြိမ်သော နိုင်ငံရေးအခြေအနေတွင် စီးပွားရေးကျဆင်းလာသောကြောင့် ဝန်ကြီးချုပ်ဦးနုက ၁၉၅၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလတွင် ကျင်းပမည့် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲကို ၁၉၅၉ ခုနှစ် ဧပြီလသို့ ရွှေ့ဆိုင်းကြောင်း၊ မိမိရာထူးမှနုတ်ထွက်၍ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းအား အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာလွှဲအပ်ကြောင်းကို ၁၉၅၈ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂၆ ရက်နေ့တွင် ကြေညာခဲ့သည်။

၂.၁.၄။ အုပ်ချုပ်ရေး

လွတ်လပ်ပြီးစ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံသည် ကိုလိုနီခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံအတိုင်း ရှိနေခဲ့သည်။ အစိုးရအဖွဲ့သည် ဝန်ကြီးဌာနအလိုက် အတွင်းဝန်များခေါင်းဆောင်၍ ဝန်ကြီးဌာနရုံးများ ဖွဲ့စည်းကာ ဗဟို၊ ပြည်နယ်၊ တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ်အထိအဆင့်ဆင့် ပဋိညာဉ်ခံဝန်ထမ်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်း၍ စီမံခန့်ခွဲရေးကိစ္စများကို ဆောင်ရွက်သည်။ စီမံခန့်ခွဲရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ခံများ၏ အခေါ်အဝေါ်များမှာ ဝန်ကြီးချုပ်၊ ဒုတိယဝန်ကြီးချုပ်၊ ဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်၊ တိုင်းမင်းကြီး၊ ခရိုင်ဝန်၊ နယ်ပိုင်ဝန်ထောက်၊ မြို့ပိုင်၊ လက်ထောက်မြို့ပိုင် စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သည်။ ဝန်ကြီးဌာနများ လက်အောက်ရှိအတွင်းဝန်များ၊ ရုံးဌာနများ၊ ဘုတ်အဖွဲ့များ၊ ကော်ပိုရေးရှင်းများ၊ အစိုးရ၏ မူဝါဒကို အကောင်အထည်ဖော်ကြရသည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို ပြန်လည်ပြုပြင်ရန် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၉ ရက်နေ့တွင် အုပ်ချုပ်မှုပြန်လည်ဖွဲ့စည်းရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ကော်မတီဥက္ကဋ္ဌမှာ ဦးလွန်းဘော်ဖြစ်ပြီး အဖွဲ့ဝင် ၇ ဦး ပါဝင်သည်။ ကော်မတီ၏တာဝန်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်းတစ်ရပ် ရေးဆွဲရန်ဖြစ်သည်။ ထိုကော်မတီသည် လိုအပ်သည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ပြီး ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၀ ရက်နေ့တွင် ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး အက်ဥပဒေကြမ်းကစ်စောင်ကို ဖဆပလအစိုးရထံတင်ပြခဲ့သည်။ ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး အက်ဥပဒေကြမ်းကို ပြင်ဆင်နေစဉ် ဖဆပလအစိုးရသည် စစ်ပြီးကာလမြန်မာနိုင်ငံ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် ၁၉၄၇ ခုနှစ်က ရေးဆွဲခဲ့သော ဆိုရန်တိုဗီလာစီမံကိန်းကို ပြန်လည်သုံးသပ်ပြီး ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ပြည်တော်သာစီမံကိန်းကို အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ ပြည်တော်သာစီမံကိန်းတွင် အဓိကစီမံကိန်း ၁၀ ခု ပါရှိသည်။ ထိုစီမံကိန်းများတွင် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ တိုင်းများသို့ အာဏာလွှဲပေးရေးစီမံကိန်းနှင့် ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး စီမံကိန်းတို့ပါဝင်သည်။

တိုင်းများသို့ အာဏာလွှဲပေးရေးစီမံကိန်းတွင် ဗဟိုက ဆောင်ရွက်ရမည့်လုပ်ငန်းများကို တိုင်းများသို့ လွှဲပြောင်းပေး၍ အပ်နှင်းထားသော အခွင့်အာဏာများဖြင့်ဆောင်ရွက်သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရာတွင် အစိုးရအရာရှိများနှင့် လူထုကိုယ်စားလှယ်များ ပူးပေါင်းပါဝင်သော တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ် ပြည်တော်သာအဖွဲ့များက အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည်။

ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်းကို ကျေးရွာ၊ မြို့မ၊ မြို့နယ်၊ ခရိုင် စသည်ဖြင့် ပိုင်းခြားဆောင်ရွက်ရန် စီစဉ်သည်။ ဒေသအလိုက် အုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်းကို အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် လျင်မြန်လွယ်ကူစေရန် ဗဟိုအစိုးရ၏ အမိန့်အာဏာကိုခံယူရန်မလိုဘဲ လိုအပ်သော အာဏာနှင့်အခွင့်အရေးများကို တိုင်းပြည်တော်သာအဖွဲ့များအား အပ်နှင်းထားသည်။ တိုင်းပြည်တော်သာအဖွဲ့တွင် တိုင်းမင်းကြီး၊ တိုင်းအဆင့်အစိုးရအရာရှိများနှင့် ဖဆပလဌာနချုပ်မှ ခရိုင်

အလိုက် တစ်ဦးစီတင်မြှောက်ထားသော ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်သည်။ တိုင်းပြည်တော်သာ အဖွဲ့အောက်တွင် ခရိုင်ပြည်တော်သာအဖွဲ့များ၊ မြို့နယ်ပြည်တော်သာအဖွဲ့များဟူ၍ အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းထားသည်။

ပြင်ဆင်ပြီးဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအက်ဥပဒေကြမ်းကို ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၃ ခုနှစ် ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးအက်ဥပဒေတွင် ကျေးရွာ၊ ရပ်ကွက်၊ မြို့မ၊ မြို့နယ်၊ ခရိုင်ကောင်စီအဆင့်ဆင့် ဖွဲ့စည်းထားရှိခဲ့ပြီး မိမိတို့ကောင်စီအလိုက် သီးခြားစီမံအုပ်ချုပ်ခွင့်ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် ပြည်တွင်းဆူပူမှုများကို ဖြေရှင်းရန်အတွက်လည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များချမှတ်ရန် အလုပ်အမှုဆောင်အစည်းအဝေးကို ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁၁ ရက်နေ့တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များမှာ စစ်ရေး၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ အမျိုးသားစည်းရုံးရေး၊ လူထုစီးပွားရေးနှင့် သတင်းဖြန့်ချိရေးလုပ်ငန်းစဉ်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ် အောင်မြင်မှုရရှိစေရန် ပြည်သူ့ငြိမ်းချမ်းရေးပြောကြားတပ်များကို မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့အပြားတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထို့နောက် ငြိမ်းချမ်းရေးအထွေထွေကောင်စီများကိုလည်း အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဖဆပလအစိုးရသည် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အမိန့်များကို ၁၉၄၈ ခုနှစ်မှ ၁၉၅၈ ခုနှစ်အတွင်း ၈ ကြိမ်ထုတ်ပြန်ပေးခဲ့သည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် ၁၉၅၁ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေပြင်ဆင်ချက်ဖြင့် ကရင်ပြည်နယ်ကို နယ်မြေပိုင်းခြားသတ်မှတ်ပေးခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ကရင်နီပြည်နယ်ကို ကယားပြည်နယ်အဖြစ် ပြောင်းလဲသတ်မှတ်ခေါ်ဝေါ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဧပြီလမှစ၍ မြန်မာဘာသာကို ရုံးသုံးဘာသာအဖြစ် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းဆူပူမှုများသည် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် ကျဆင်းသွားခဲ့ပြီး ငြိမ်းချမ်းရေးရရှိလာသည့်အတွက် ၁၉၅၂ ခုနှစ်နှင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ်တို့တွင် ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲများကို ကျင်းပပေးနိုင်ခဲ့သည်။

၂.၁.၅။ စီးပွားရေး

လွတ်လပ်ပြီးစ မြန်မာနိုင်ငံ၏စီးပွားရေးအခြေအနေမှာ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ဒဏ်ကြောင့် များစွာကျဆင်းနေခဲ့သည်။ တိုင်းပြည်ထူထောင်ရေးကာလတွင် ဆူပူသောင်းကျန်းမှု၊ အာဏာပြိုင်ဆိုင်မှု၊ ပါတီတွင်း သဘောထားကွဲလွဲမှုများနှင့် ရင်ဆိုင်နေရသည်။ နိုင်ငံအနှံ့ ဆူပူပုန်ကန်မှုများကြောင့် ရန်ကုန်မြို့နှင့်နယ်များ အဆက်အသွယ်ပြတ်ခြင်း၊ ကုန်သွယ်မှုရပ်တန့်သွားခြင်း၊ ခရိုင်နှင့်မြို့နယ်များရှိ အစိုးရဘဏ်တိုက်များမှ အစိုးရဘဏ္ဍာတော်များကို သောင်းကျန်းသူတို့က

သိမ်းယူသွားခြင်း စသည်တို့ကြောင့် စီးပွားရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး၊ ငွေရေးကြေးရေး အကျပ်အတည်းများ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏စီးပွားရေးကို ပြန်လည်ထူထောင်ရန်အတွက် ဗိုလ်ချုပ်အောင်ဆန်း ဦးဆောင်၍ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇွန်လ ၆ ရက်နေ့တွင် ဆိုရန်တိုဝီလာ အဆောက်အအုံ၌ အရေးပေါ်အစည်းအဝေးကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေး၏ ဆွေးနွေးချက်များအပေါ်အခြေခံ၍ ဖဆပလအစိုးရသည် ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်တည်ဆောက်ရန် နှစ်နှစ်စီမံကိန်းကိုရေးဆွဲခဲ့သည်။ ထိုစီမံကိန်းတွင် လယ်ယာမြေနိုင်ငံပိုင်သိမ်းရေး၊ လယ်လုပ်သူလယ်ပိုင်ရေး၊ နိုင်ငံခြားသို့ ဆန်တင်ပို့ရောင်းချနိုင်ရေး၊ နိုင်ငံခြားအရင်းရှင်များ၏ လုပ်ငန်းများနှင့် စက်ရုံ၊ အလုပ်ရုံများ နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ရေးတို့ပါဝင်သည်။

စီးပွားရေးနှစ်နှစ်စီမံကိန်းအရ အင်္ဂလိပ်အရင်းရှင်ကုမ္ပဏီအချို့ကို လျော်ကြေးပေး၍ နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်းရေးကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်နေသည့် နိုင်ငံခြားသားပိုင် ဧရာဝတီဖလိုတီလာကုမ္ပဏီ (Irrawaddy Flotilla Company) ကို နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ထို့အတူ ဆန်ရောင်းဝယ်ရေးနှင့် လယ်ယာမြေများကို နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ သစ်ကုမ္ပဏီများကိုလည်း နိုင်ငံပိုင်အဖြစ်သိမ်းယူ၍ သစ်လုပ်ငန်းအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သို့သော် နိုင်ငံအတွင်းနိုင်ငံရေးတည်ငြိမ်မှုမရှိခြင်းကြောင့် ပြည်ပသို့သစ်တင်ပို့ရောင်းချမှုမှာ ထိခိုက်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားများ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းတွင် ပါဝင်နိုင်ရေးအတွက် ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေးဘဏ်များ ဖွင့်လှစ်၍ ငွေချေးခဲ့သည်။ သို့ရာတွင် အစိုးရကိုယ်တိုင် ငွေအရင်းအနှီးလိုအပ်လျက်ရှိသောကြောင့် နိုင်ငံခြားအရင်းရှင်များနှင့် ဖက်စပ်လုပ်ငန်းများ တည်ထောင်ခဲ့ရသည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုမှ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းကုမ္ပဏီ ကေတီအေ (KTA- Knappen Tippetts & Abbett Engineering Co.) အား မြန်မာနိုင်ငံ၏စီးပွားရေးကိုလေ့လာ၍ စီမံကိန်းများရေးဆွဲရန် ငှားရမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ပြည်တော်သာအစည်းအဝေးကြီးကျင်းပ၍ ကေတီအေကုမ္ပဏီက ရေးဆွဲထားသော အစီရင်ခံစာကို အခြေခံပြီး ပြည်တော်သာစီမံကိန်းကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ စီမံကိန်း၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ စစ်ဒဏ်ကြောင့် ကျဆင်းသွားသော မြန်မာနိုင်ငံ၏စီးပွားရေးအခြေအနေကို စစ်ကြိုခေတ်အခြေအနေသို့ ပြန်လည်ရောက်ရှိရေးနှင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်း တိုးတက်မြှင့်တင်ရေးတို့ဖြစ်သည်။ ပြည်တော်သာစီမံကိန်းတွင် စီးပွားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးစီမံကိန်း၊ စီးပွားရေးပြည်တော်သာစီမံကိန်း၊ မဖွံ့ဖြိုးသေးသောဒေသများတွင် ဘဝသစ်ထူထောင်ရေးစီမံကိန်း၊ လယ်ယာမြေနိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ရေး စီမံကိန်းနှင့် ပြည်တွင်းဖူလုံရေးစီမံကိန်းတို့ ပါဝင်သည်။

သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးစီမံကိန်းတွင် လမ်းပန်းဆက်သွယ်ရေးနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး ကောင်းမွန်ရန် ဆောင်ရွက်သော အစီအစဉ်များ ပါဝင်သည်။ စီးပွားရေးစီမံကိန်းတွင် ပြည်တွင်း၊

ပြည်ပ ပုဂ္ဂလိကရင်းနှီးမြုပ်နှံမှုကို အားပေးရန်ဖြစ်သည်။ သွင်းကုန်လုပ်ငန်းများကို တိုင်းရင်းသားများအားလုပ်ကိုင်ခွင့်ပြုသည်။ မဖွံ့ဖြိုးသေးသောဒေသများအတွက် ဘဝသစ်ထူထောင်ရေးစီမံကိန်းတွင် ပြည်နယ်နှင့် ပြည်မတန်းတူဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်စေရန် ဆောင်ရွက်ရေးတို့ဖြစ်သည်။ လယ်ယာမြေ နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ရေးစီမံကိန်းတွင် မြေပိုင်ရှင်စနစ်ကိုဖျက်သိမ်း၍ ကိုယ်တိုင်လုပ်ကိုင်သော လယ်သမားများအား လယ်ယာမြေများကို အညီအမျှခွဲဝေပေးရန်ဖြစ်သည်။ ပြည်တွင်းဖူလုံရေး စီမံကိန်းတွင် လယ်ယာလုပ်ငန်းတိုးတက်ရေးနှင့် ကျေးလက်ဒေသကြီးပွားတိုးတက်ရေးအတွက် ထွန်ယက်နိုင်သမျှမြေများကို ခေတ်မီနည်းများဖြင့် ထွန်ယက်စိုက်ပျိုးရေးအစီအစဉ်များပါဝင်သည်။

၂.၁.၆။ လူမှုရေး

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလတွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ စီးပွားရေးကျဆင်းလာခြင်းကြောင့် လူမှုရေးအခြေအနေမှာ ဆိုးရွားလာသည်။ ပြည်တွင်းဆူပူမှုများကြောင့် ကျေးလက်မှလူအများ မြို့များသို့ပြောင်းရွှေ့လာကြသည်။ မြို့များတွင် လူနေထူထပ်လာပြီး စားဝတ်နေရေးမှာလည်း ကျပ်တည်းလာသည်။ အစိုးရက ပြည်သူ့အိုးအိမ်အဖွဲ့ကို တည်ထောင်၍ နေထိုင်မှုပြဿနာကို ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားသော်လည်း အိုးအိမ်ပြဿနာ ပြေလည်မှုမရှိပေ။ လေလွင့်လူငယ်များနှင့် ခိုကိုးရာမဲ့အမျိုးသမီးများအတွက် ဂေဟာများဖွင့်ပေးပြီး အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပညာရပ်များ သင်ကြားပေးသည်။ မြို့အချို့၊ စက်ရုံအချို့တို့တွင် လူမှုဖူလုံရေးအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းပြီး သက်ကြီးရွယ်အိုများ၊ မိခင်နှင့် ကလေးများကို စောင့်ရှောက်ပေးသည်။

ကျန်းမာရေးကဏ္ဍတွင် ဖဆပလအစိုးရသည် ရောဂါကာကွယ်ရေး၊ ကုသရေးတို့ကို အဆင့်မြှင့်နိုင်ရန်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဆရာဝန်ဦးရေ နည်းပါးသောကြောင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံမှ ဆရာဝန်များကို ကန်ထရိုက်စနစ်ဖြင့် ခေါ်ယူခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တွင် လက်ထောက်ကျန်းမာရေးမှူး၊ သင်တန်းကျောင်းဖွင့်ပြီး နှစ်နှစ်သင်တန်းပေးခဲ့သည်။ အောင်မြင်သူများကို နယ်များသို့စေလွှတ်ပြီး လူထုကျန်းမာရေးကို အထောက်အကူပြုစေခဲ့သည်။ သူနာပြုသင်တန်းများလည်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အစိုးရသည် ငှက်ဖျားရောဂါ၊ ကာလသားရောဂါ၊ အဆုတ်ရောဂါ၊ အနာကြီးရောဂါများတိုက်ဖျက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO-World Health Organization) ၏ ကူညီမှုဖြင့် ငှက်ဖျားရောဂါ ဖြစ်ပွားမှုနှုန်းကျဆင်းခဲ့သည်။ နိုင်ငံအနှံ့အပြားတွင် ဆေးရုံများ၊ ဆေးခန်းများ ဖွင့်ပေးခဲ့သည်။ အလုပ်သမားများ အခမဲ့ဆေးကုသနိုင်ခွင့်ရရှိရေးအတွက်လည်း စီစဉ်ခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံဆေးဝါးထုတ်လုပ်ရေးဌာနကိုလည်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ပညာရေးမူဝါဒကိုချမှတ်ခဲ့သည်။ အခြေခံပညာရေးတွင် မူလတန်းကျောင်း၊ အလယ်တန်းကျောင်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းဟူ၍ အဆင့်များ

ခွဲထားပြီး ဘာသာရပ်အားလုံးကို မြန်မာဘာသာဖြင့် သင်ကြားခဲ့သည်။ ဘဝသစ်ဖန်တီးမှုပညာရေး စီမံကိန်းအရ စက်မှုလက်မှုပညာရှင်များ အလုံအလောက်မွေးထုတ်ပေးရန် စက်မှုလက်မှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာ ကျောင်းများကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်သည်။ တက္ကသိုလ်ကျောင်းသား ဦးရေ များပြားလာသောအခါ လက်အောက်ခံကောလိပ်များကို ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တွင် ရန်ကင်းကောလိပ်နှင့် ထီးတန်းကောလိပ်၊ မော်လမြိုင်၊ ပုသိမ်၊ ကျောက်ဖြူနှင့် မကွေးတို့တွင် ဥပစာ ကောလိပ်များကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၈ ခုနှစ်တွင် မန္တလေးတက္ကသိုလ်ကို သီးခြား တက္ကသိုလ်အဖြစ် တိုးမြှင့်ပေးခဲ့သည်။

ဖဆပလအစိုးရသည် ဘာသာရေးတွင် လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်ပြုထားသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာ ကို မြန်မာနိုင်ငံသားအများဆုံးကိုးကွယ်ကြပြီး အစ္စလာမ်၊ ခရစ်ယာန်၊ ဟိန္ဒူနှင့် နတ်ကိုးကွယ်မှုများ ကိုလည်း နိုင်ငံအတွင်း ကိုးကွယ်ရာ ဘာသာအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုကာ ထောက်ပံ့ကူညီမှုများလည်း ပေးခဲ့သည်။ ဝန်ကြီးချုပ်ဦးနုက ဗုဒ္ဓဘာသာကို အထူးအားပေးခဲ့သည်။ ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်နှင့် ၁၉၅၁ ခုနှစ်တို့တွင် ဗုဒ္ဓသာသနာတိုးတက်ရေးအတွက် သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာနဖွဲ့စည်းခြင်း၊ ပါဠိတက္ကသိုလ် နှင့် မေတ္တာစရိယအင်္ဂဂဗဟိုဌာနများပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် ဗုဒ္ဓသာသနာကောင်စီဖွဲ့စည်းခြင်းများ ပြုလုပ် ခဲ့သည်။ ၁၉၅၁ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် သင်္ဂါယနာတင်ရေးကိစ္စရပ်များ ဆောင်ရွက် ရန်အတွက် နိုင်ငံတော်ဗုဒ္ဓသာသနာအဖွဲ့ကြီးအား တာဝန်ပေးအပ်ခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့ကြီးမှူး၍ သီရိမင်္ဂလာကမ္ဘာအေးဘုရားဝင်းအတွင်း မဟာပါသာဏလိုဏ်ဂူကြီးကို တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ ဗုဒ္ဓသာသနာနှစ် ၂၄၉၈ ခုနှစ်၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၃၁၆ ကဆုန်လပြည့်နေ့ (၁၉၅၄ ခုနှစ် မေလ ၁၇ ရက်)တွင် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲကို မဟာပါသာဏလိုဏ်ဂူတော်အတွင်းကျင်းပရာ သီရိလင်္ကာ၊ ထိုင်း၊ လာအိုနှင့် ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံတို့မှ သံဃာတော်များ ကြွရောက်ခဲ့ကြသည်။

မြန်မာနိုင်ငံလွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် သဘင်ပညာသည်များက မြန်မာ့ရိုးရာသဘင်ပညာ ထိန်းသိမ်းရေးနှင့် ခေတ်မီတိုးတက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ရုပ်ရှင်ကားများ ထုတ်လုပ်မှု ကျဆင်းလာခဲ့ပြီး ပြဇာတ်များခေတ်စားလာသည်။ အလုပ်သမား လယ်သမားဘဝ၊ ပြည်ထောင်စု တိုင်းရင်းသားများ၏ ထုံးစံလေ့တို့ကို ဇာတ်လမ်းဖွဲ့သရုပ်ဖော်ကပြကြသည်။ ဂီတပညာရှင်များ က ခေတ်ပေါ်တူရိယာများကိုအသုံးပြုပြီး ဘဝသရုပ်ဖော်တေးများ၊ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ် ရေးကို ဦးတည်သောတေးသီချင်းများ ဖန်တီးလာကြသည်။

စာပေဗိမာန်အသင်းသည် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာပြီး ဘာသာရပ်အမျိုးမျိုးကို မြန်မာဘာသာသို့ ပြန်ဆိုထုတ်ဝေခဲ့သည်။ လူထုအလင်းပြစာစဉ်၊ လူထုတက္ကသိုလ်စာစဉ်၊ လူထုအိတ်ဆောင်စာစဉ်၊ လူထုသိပ္ပံစာစဉ်၊ စာပေဗိမာန်မဂ္ဂဇင်းနှင့် ကျောင်းသုံးစာအုပ်များ ပြုစု ထုတ်ဝေသည်။ မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းကိုလည်း ပြုစုထုတ်ဝေခဲ့သည်။ စာပေဗိမာန်အသင်းသည်

၁၉၄၈ ခုနှစ်မှစ၍ ကာလပေါ်ဝတ္ထုဆုကို လည်းကောင်း၊ ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ စာပဒေသာဆုနှင့် ဘာသာပြန်ဆုကိုလည်းကောင်း၊ ၁၉၅၃ ခုနှစ်မှစ၍ သုတပဒေသာဆုကိုလည်းကောင်း၊ ၁၉၅၇ ခုနှစ်မှစ၍ ဝတ္ထုတိုပေါင်းချုပ်ဆု၊ ပြဇာတ်ဆုနှင့် ကဗျာဆုတို့ကိုလည်းကောင်း ချီးမြှင့်၍ စာပေကို ချီးမြှောက်အားပေးခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ပြည်တွင်းဆူပူမှုများနှင့် ပြည်ပမှ တရုတ်ဖြူကူမင်တန်တို့၏ ကျူးကျော်မှုများကို ရင်ဆိုင် ရခြင်း၊
- ◆ ဖဆပလခေါင်းဆောင်များအတွင်း သဘောထားကွဲလွဲပြီး ဖဆပလအဖွဲ့ အုပ်စုနှစ်စု ကွဲသွားခြင်း၊
- ◆ နိုင်ငံရေးမတည်မငြိမ်ဖြစ်ပြီး ဗိုလ်ချုပ်နေဝင်းအား အာဏာလွှဲအပ်ခြင်း၊
- ◆ လွတ်လပ်ပြီးစ မြန်မာနိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံသည် ကိုလိုနီခေတ်အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံ အနေဖြင့် ရှိနေခြင်း၊
- ◆ အုပ်ချုပ်မှုပြန်လည် ဖွဲ့စည်းရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခြင်း၊
- ◆ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ ချမှတ်ခြင်း၊
- ◆ တိုင်းများသို့ အာဏာလွှဲပေးရေးစီမံကိန်းနှင့် ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်း များကို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ နိုင်ငံခြားသားပိုင်လုပ်ငန်းများကို နိုင်ငံပိုင်သိမ်းယူခြင်း၊
- ◆ ရောဂါကာကွယ်ရေးနှင့် ကုသရေးတို့ကို အဆင့်မြှင့်နိုင်ရန် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ ပညာရေးမူဝါဒများ ချမှတ်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်ရှိပြီး ဗုဒ္ဓဘာသာကိုအထူးအားပေးခြင်း၊
- ◆ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၃၁၆ ကဆုန်လပြည့်နေ့တွင် ဆဋ္ဌသင်္ဂါယနာတင်ပွဲကို မဟာပါသာဏ လိုဏ်ဂူတော်အတွင်းကျင်းပခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ခေတ်ပေါ်တူရိယာများအသုံးပြုလာပြီး ပြဇာတ်များ ခေတ်စားလာခြင်း၊
- ◆ မြန်မာဘာသာပြန် စာအုပ်အမျိုးမျိုးနှင့် မြန်မာ့စွယ်စုံကျမ်းတုတ်ဝေခြင်း၊ စာပေဆုများ ချီးမြှင့်ခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဖဆပလအစိုးရလက်ထက် တရုတ်ဖြူ ကူမင်တန်ကျူးကျော်မှုပြဿနာကို ဝေဖန်သုံးသပ်ပါ။
- ၂။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) ဒီမိုကရေစီဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးစီမံကိန်း
  - (ခ) ဖဆပလအစိုးရ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးလုပ်ငန်းစဉ်
  - (ဂ) စီးပွားရေး နှစ်နှစ်စီမံကိန်း
  - (ဃ) ဖဆပလအစိုးရ၏ ဘာသာရေးဆောင်ရွက်ချက်

၂.၂။ အိမ်စောင့်အစိုးရခေတ်(၁၉၅၈-၁၉၆၀)

၂.၂.၁။ အုပ်ချုပ်ရေး

ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းသည် ၁၉၅၈ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် ပါလီမန်အထူးအစည်းအဝေးပွဲခေါ်ယူ၍ အိမ်စောင့်အစိုးရကိုဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ယင်းအစိုးရအဖွဲ့တွင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းသည် ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ် ဦးဆောင်၍ နိုင်ငံရေးသမားမဟုတ်သော ဂုဏ်သိက္ခာရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ် ၁၄ ဦး ပါဝင်သည်။ အိမ်စောင့်အစိုးရအဖွဲ့သည် လုပ်ငန်းစဉ်လေးရပ်ကို ဦးတည်ဆောင်ရွက်သွားမည်ဟု ကြေညာသည်။ ယင်းလုပ်ငန်းစဉ်များမှာ-

- တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး၊
- တရားဥပဒေပြန်လည်စိုးမိုးလာပြီး နိုင်ငံရေးပါတီများကလည်း ကူညီဆောင်ရွက်ကြမည်ဆိုလျှင် ခြောက်လအတွင်း လွတ်လပ်၍ တရားမျှတသော ပါလီမန်ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရေး၊
- နေထိုင်စားသောက်မှုစရိတ်များလျှော့ချပေးရေး၊
- နိုင်ငံအတွင်း စီးပွားရေးပျက်ပြားနေခြင်းကို ပြန်လည်ပြုပြင်ရေးတို့ဖြစ်ကြသည်။

ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေးစီမံကိန်း၏ ပထမညီလာခံကို ၁၉၅၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့မှ ၅ ရက်နေ့အထိ ရန်ကုန်မြို့၊ ဦးဝိစာရလမ်းရှိ တပ်မတော်ကပွဲရုံတွင်ကျင်းပပြီး လုပ်ငန်းစဉ်များချမှတ်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေးမှ နိုင်ငံတော်ငြိမ်ဝပ်ပိပြားမှုတည်ဆောက်ရေး စီမံကိန်းကို ဆောင်ရွက်ရန် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများကို ပြုပြင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဗဟိုတွင် ဗဟိုလုံခြုံရေးဦးစီးအဖွဲ့၊ ဆုခိုးမြှင့်ရေးအကြံပေးအဖွဲ့၊ အုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာ ရာထူးတိုးမြှင့်ရေးနှင့် ရွှေ့ပြောင်းရေးဆိုင်ရာ အကြံပေးအဖွဲ့၊ နိုင်ငံတော်ဗဟိုထောက်လှမ်းရေးအဖွဲ့၊ အပြစ်ဒဏ်ပေးရေးအကြံပေးအဖွဲ့နှင့် ရဲဘက်ဆိုင်ရာ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ဟူ၍ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဗဟိုလုံခြုံရေးဦးစီးအဖွဲ့အောက်တွင် တိုင်း၊

ခရိုင်၊ မြို့နယ်လုံခြုံရေးကောင်စီများ၊ ကျေးရွာကော်မတီများကို အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းသည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် သန့်ရှင်းရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် ပြည်သူများ စိတ်ဓာတ်ကြံ့ခိုင်ရေးအတွက် နိုင်ငံရေးအဖွဲ့အစည်းမဟုတ်သော ကြံ့ခိုင်ရေးအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အိမ်စောင့်အစိုးရသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ငြိမ်ဝပ်ပိပြားရေး ဆောင်ရွက်ရာတွင် အောင်မြင်မှုရခဲ့သည်။

၁၉၅၉ ခုနှစ် ဧပြီလ မှစ၍ ပဒေသရာဇ်စနစ်ကိုဖျက်သိမ်းပြီး ရှမ်းပြည်နယ်၏အုပ်ချုပ်ရေးကို ပြည်မနှင့်တူညီသော ခရိုင်၊ မြို့များခွဲကာ ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ရှမ်း၊ ကချင်၊ ကယား၊ ကရင်ပြည်နယ်နှင့် ချင်းဝိသေသတိုင်းများတွင် ဆိုင်ရာဝန်ကြီးများ ခန့်အပ်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။

မြန်မာ-တရုတ်နယ်နိမိတ်ပြဿနာနှင့်ပတ်သက်သော သဘောတူစာချုပ်ကို ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ချုပ်ဆိုနိုင်ခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် အိမ်စောင့်အစိုးရလက်ထက်တွင် ခေတ်အဆက်ဆက်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည့် မြန်မာ-တရုတ် နယ်နိမိတ်ပြဿနာကို အောင်မြင်စွာဖြေရှင်းနိုင်ခဲ့သည်။

၂-၂-၂။ စီးပွားရေး

အိမ်စောင့်အစိုးရလက်ထက်တွင် စီးပွားရေးတိုးတက်ရန် အမျိုးသားစီမံကိန်းဌာနနှင့် ဘဏ္ဍာခွဲဝေသုံးစွဲမှုကြီးကြပ်ရေးအဖွဲ့များကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့များသည် ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရမည့်လုပ်ငန်းများကို ချမှတ်ပေးခဲ့သည်။ ကုန်ဈေးနှုန်းကျဆင်းရေးကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အထူးသဖြင့် နိုင်ငံခြားမှ မှာယူတင်သွင်းသည့် ကုန်ပစ္စည်းများ၏ ဈေးနှုန်းကျဆင်းရေးကို စနစ်တကျဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အဓိကလူသုံးကုန်ပစ္စည်းများကို ဖြန့်ဖြူးရောင်းချရန် သမဝါယမအသင်းများ ဖွဲ့စည်းသည်။ ရန်ကုန်နှင့် ဆင်ခြေဖုံးဒေသများတွင် သမဝါယမဆိုင်များမှတစ်ဆင့် ပြည်သူများထံသို့ ကုန်ပစ္စည်းများကို ဈေးနှုန်းချိုသာစွာဖြင့် ဖြန့်ဖြူးပေးခဲ့သည်။

စပါးအထွက်တိုးစေရန် နိုင်ငံခြားမှ စပါးမျိုးသစ်များဝယ်ယူပြီး စမ်းသပ်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ဓာတ်မြေဩဇာသုံးခြင်း၊ သီးထပ်စိုက်ပျိုးခြင်း၊ ပိုးသတ်ဆေးသုံးခြင်းနှင့် စိုက်ပျိုးရေးပိုမိုရရှိရေး ဆောင်ရွက်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ စိုက်ပျိုးရေးဘဏ်သည် ကျေးလက်ဒေသများအထိ အမတော်ကြေးငွေများ ထုတ်ချေးပေးခဲ့သည်။

အိမ်စောင့်အစိုးရသည် သစ်ထုတ်လုပ်ရေးနှင့် သယံဇာတရှာဖွေရေးလုပ်ငန်းများကို တိုးတက်လုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ အုတ်ကျင်းဂုန်နီစက်ရုံ၊ ပျဉ်းမနား၊ ဇေယျဝတီနှင့် နမ္မတီးရှိ သကြားစက်ရုံများ၊ သမိုင်းချည်မျှင်နှင့်အထည်စက်ရုံ၊ သရက်ဘီလပ်မြေစက်ရုံတို့၏ ကုန်ထုတ်လုပ်မှု ပိုမိုတိုးတက်လာခဲ့သည်။ လျှပ်စစ်ဓါတ်အားပေးရေးအဖွဲ့ကလည်း ကယားပြည်နယ်ရှိ ဘီလူးချောင်း ရေအားလျှပ်စစ်စီမံကိန်းကို အောင်မြင်စွာဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခဲ့သည်။ အမြတ်တော်ခွန်ဌာန

နှင့် အာမခံလုပ်ငန်းအမျိုးမျိုးကိုလည်း အောင်မြင်စွာလုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။

အိမ်စောင့်အစိုးရသည် စီးပွားရေးတိုးတက်မှုနှင့် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးတွင် သက်သာမှု ရှိစေရန် မီးရထားနှင့် ပြည်တွင်းရေကြောင်း သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းများ တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ကြယ်ငါးပွင့်သင်္ဘောကုမ္ပဏီကို ၁၉၂၉ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်၍ ပင်လယ် ရေကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းကို လုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန်မြို့တွင်း သယ်ယူပို့ဆောင်ရေး ကိုလည်း တိုးတက်အောင်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ရန်ကုန်-မန္တလေး ကားလမ်းမကြီး ဖောက်လုပ်ရေး လုပ်ငန်းအတွက် အမေရိကန်အစိုးရထံမှ ထောက်ပံ့ငွေများရရှိခဲ့သည်။

၂-၂-၃။ လူမှုရေး

အိမ်စောင့်အစိုးရလက်ထက်တွင် လူထုသက်သာချောင်ချိရေးအတွက် ဆောင်ရွက်ခဲ့ သည်။ အလုပ်သမားများအတွက် လူမှုဖူလုံရေးအဖွဲ့များဖွဲ့စည်းပြီး ရပိုင်ခွင့်များရရှိစေသည့်အပြင် နှစ်နာမူများမရှိစေရန်လည်း စစ်ဆေးရေးအဖွဲ့များဖြင့် ပြဿနာတို့ကိုဖြေရှင်းပေးခဲ့သည်။ ပြည်သူ လူထု၏ လိုအပ်ချက်များနှင့်အညီ ပြည်သူ့အိုးအိမ်အဖွဲ့က သင့်လျော်သောအိုးအိမ်များ ဆောက်လုပ် ပေးရန် စီစဉ်သည်။ အိုးအိမ်အဖွဲ့မှ တိုက်ခန်းပေါင်းများစွာ ဆောက်လုပ်ပေးခဲ့သည်။ တောင်ဥက္ကလာပ၊ မြောက်ဥက္ကလာပ၊ သာဓကတ မြို့သစ်များ တည်ထောင်ပေးခဲ့သည်။

ပညာရေးတွင် အခမဲ့မူလတန်းပညာရေးစနစ်ကိုကျင့်သုံးပြီး အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်း များတွင် ထိုက်သင့်သော ကျောင်းလခများပေးစေသည်။ ဆရာများလုံလောက်စွာရရှိရေးအတွက် ဆရာအတတ်သင်ကျောင်း ၆ ခု ထပ်မံဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ခေတ်နှင့်လျော်ညီသော သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်ရိုးမာတိကာများရရှိရေး၊ ကျောင်းသုံးစာအုပ်များ စေ့နှုန်းသက်သာစွာရရှိရေးအတွက် ဆောင်ရွက် ပေးခဲ့သည်။ ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ကျောင်းသားများနေရန် ကျောင်းဆောင်များတိုးချဲ့ဆောက်လုပ် ပေးခြင်းနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း ပညာရပ်များဖြစ်သော စက်မှုလက်မှု၊ စိုက်ပျိုးရေး၊ တိရစ္ဆာန် မွေးမြူရေး၊ ကူးသန်းရောင်းဝယ်ရေး စသည့်ပညာရပ်များအတွက် ကျောင်းများနှင့်သင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပေးခြင်းများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားသို့ ပညာသင်များစေလွှတ်သည့်အပြင် နိုင်ငံခြားမှ ကျွမ်းကျင်မှု အကူအညီရရှိရေးအတွက်လည်း ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ကျန်းမာရေးဝန်ကြီးဌာနက ရန်ကုန်ဆေးရုံကြီးတွင် နှလုံးရောဂါခွဲစိတ်ကုသဌာနအသစ် ဖွင့်လှစ်ပေးသည့်အပြင် ဆေးရုံအသစ်များလည်း ထပ်မံဆောက်လုပ်ပေးခဲ့သည်။ ဆေးပညာ ပါရဂူဘွဲ့များအတွက် နိုင်ငံခြားသို့ ပညာသင်များစေလွှတ်ခဲ့သည်။ ပြည်တွင်း၌ သူနာပြုသင်တန်း၊ ဆေးဝါးကျွမ်းကျင်မှုသင်တန်းများ ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။ မိခင်နှင့်ကလေးစောင့်ရှောက်ရေးနှင့် ကျောင်းကျန်းမာရေးတို့ကို စီမံခန့်ခွဲရန် ဌာနများဖွင့်ပေးခဲ့သည်။

လူမှုဝန်ထမ်းဌာန၊ ကယ်ဆယ်ရေးနှင့် ပြန်လည်နေရာချထားရေးဌာနကလည်း ကျေးလက် ဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ လုပ်ဆောင်သည့်အပြင် မသန်စွမ်းသူများကို ပြုစုစောင့်ရှောက်ပေးခဲ့သည်။ ကျွဲ၊ နွားတိရိစ္ဆာန်များကို ကာကွယ်ဆေးများထိုးပေးသည့်အပြင် ဆေးဝါးကုသမှုများကိုလည်း ပြုလုပ်ပေးခဲ့သည်။

ဗိဿနိုးမြို့ဟောင်းကို ၁၉၅၉ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် စတင်တူးဖော်ခြင်းအားဖြင့် ယဉ်ကျေးမှု ကဏ္ဍသစ်တစ်ရပ် ဖွင့်လှစ်လိုက်သည်။ နိုင်ငံအချင်းချင်း ယဉ်ကျေးမှုဖလှယ်သည့်အနေဖြင့် မြန်မာ့ ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ကို နိုင်ငံခြားသို့စေလွှတ်သည့်အပြင် နိုင်ငံခြားမှ ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့များကိုလည်း ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ အနုပညာယဉ်ကျေးမှုစဉ်ဆက်မပြတ် တိုးတက်စေရန်ရည်ရွယ်၍ မန္တလေးတွင် လည်း ပန်ကျာကျောင်းဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အိမ်စောင့်အစိုးရကို နိုင်ငံရေးသမားမဟုတ်သော ဂုဏ်သိက္ခာရှိသည့် ပုဂ္ဂိုလ် ၁၄ ဦး ဖြင့်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊
- ◆ လုပ်ငန်းစဉ် လေးရပ်ချမှတ်ခြင်း၊
- ◆ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်းများပြုပြင်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊
- ◆ ကုန်ဈေးနှုန်းကျဆင်းရေးကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ စပါးအထွက်တိုးစေရန်ဆောင်ရွက်ပေးခြင်း၊
- ◆ သစ်ထုတ်လုပ်ရေး၊ သယံဇာတရှာဖွေရေးလုပ်ငန်းများတိုးတက်လာခြင်း၊
- ◆ မီးရထားနှင့် ပြည်တွင်းရေကြောင်း သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းများ တိုးတက်အောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ အခမဲ့ မူလတန်းပညာရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးခြင်း၊
- ◆ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပညာရပ်များအတွက် ကျောင်းများနှင့် သင်တန်းများ ဖွင့်လှစ် ပေးခြင်း၊
- ◆ နိုင်ငံခြားသို့ ပညာသင်များစေလွှတ်ခြင်း၊
- ◆ နိုင်ငံအချင်းချင်း ယဉ်ကျေးမှုဖလှယ်ရေးတို့ကိုဆောင်ရွက်ခြင်း။

📖 🔍 📝 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) အိမ်စောင့်အစိုးရ၏ လုပ်ငန်းစဉ်များ
  - (ခ) အိမ်စောင့်အစိုးရလက်ထက် သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်း
  - (ဂ) အိမ်စောင့်အစိုးရ၏ ပညာရေးဆောင်ရွက်ချက်

၂.၃။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရခေတ်(ပထစ) . (၁၉၆၀-၁၉၆၂)

၂.၃.၁။ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေ

အိမ်စောင့်အစိုးရသည် ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် ရွေးကောက်ပွဲကို ကျင်းပပေးခဲ့သည်။ ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိသော သန့်ရှင်းဖဆပလအား အိမ်စောင့်အစိုးရက အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဧပြီလတွင် ပြန်လည်အပ်နှင်းခဲ့သည်။ သန့်ရှင်းဖဆပလသည် ပြည်ထောင်စုပါတီဟု အမည်ပြောင်းလိုက်သဖြင့် ထိုအစိုးရကို ပြည်ထောင်စု(ပထစ) အစိုးရဟု ခေါ်သည်။

ပထစအစိုးရအဖွဲ့တွင် ဦးနုက ဝန်ကြီးချုပ်အဖြစ်ဆောင်ရွက်၍ ဝန်ကြီး ၁၃ ဦးပါဝင်သည်။ ဝန်ကြီးချုပ်ကို အကြံပေးရန် အဖွဲ့ဝင် ၅ ဦးပါဝင်သော အကြံပေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ပထစအစိုးရသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာ ပြဋ္ဌာန်းရေးကော်မရှင်၊ ရခိုင်နှင့် မွန်ပြည်နယ် ထူထောင်ရေးကော်မရှင်၊ အုပ်ချုပ်ရေးပြုပြင်မှုကော်မရှင်၊ ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီထွန်းကားရေးကော်မတီ၊ လေးနှစ်စီးပွားရေးစီမံကိန်း ရေးဆွဲရေးကော်မတီတို့ကို ဖွဲ့စည်းပေးခဲ့သည်။

သို့သော် ပထစအစိုးရ အာဏာရပြီး နှစ်နှစ်အတွင်း လူသုံးကုန်ပစ္စည်းဈေးနှုန်း တဖြည်းဖြည်းမြင့်တက်လာပြီး စီးပွားရေးကျဆင်းလာခဲ့သည်။ ပညာရေးနှင့်ကျန်းမာရေးကို တိုးတက်အောင် ပထစအစိုးရကဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။ ပညာရေးတွင် မူလတန်း၊ အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းများကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ဆရာ၊ ဆရာမများကိုလည်း တိုး၍ခန့်ထားပေးခဲ့သည်။ ကျန်းမာရေးကဏ္ဍတွင် ကျေးလက်ကျန်းမာရေးဌာနကို ပိုမိုတိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေး စီမံချက်များဖြစ်သည့် ငှက်ဖျားရောဂါတိုက်ဖျက်ရေး၊ အနာကြီးရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးနှင့် အဆုတ်ရောဂါ တိုက်ဖျက်ရေးစီမံချက်များကိုလည်း အစိုးရကဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ပထစအစိုးရသည် ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။

**၂-၃-၂။ ပြည်ထောင်စုအစိုးရလက်ထက် နိုင်ငံအင်အားကျဆင်းလာခြင်း
(တော်လှန်ရေးကောင်စီ အာဏာရရှိလာခြင်း)**

ပထစအစိုးရ အာဏာရလာပြီးနောက် ပါတီတွင်း၌ အုပ်စုဖွဲ့မှုများနှင့် အားပြိုင်မှုများ၊ ပဋိပက္ခများဖြစ်ပွား၍ နိုင်ငံရေးမတည်မငြိမ်ဖြစ်လာသည်။ အိမ်စောင့်အစိုးရလက်ထက်က လျော့ပါးသွားသော ဆူပူသောင်းကျန်းမှုများ ပြန်လည်ပြင်းထန်လာသည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ နယ်စပ်ဒေသတွင် ကျန်ရှိနေသော ကူမင်တန်တပ်များ ကျိုးတုံးနယ်တွင်းသို့ ထပ်မံဝင်ရောက်ကျူးကျော်လာခဲ့သည်။ ထိုတပ်များကို အမေရိကန်က အကူအညီပေးနေကြောင်း အထောက်အထားများ တွေ့ရသဖြင့် ပထစအစိုးရသည် ကုလသမဂ္ဂသို့ တိုင်ကြားသည့်အပြင် အမေရိကန်အစိုးရကိုလည်း အရေးဆိုခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ အခြားဘာသာဝင် တိုင်းရင်းသားများ၏ ကန့်ကွက်မှုများပေါ်ပေါက်လာကာ တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်မှုကို ထိခိုက်လာခဲ့သည်။ ပထစအစိုးရက ရခိုင်နှင့် မွန်ပြည်နယ်များပေးရေးအတွက် စတင်အကောင်အထည်ဖော်နေစဉ် ၁၉၆၁ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ရှမ်းပြည်နယ် တောင်ကြီးမြို့၌ ပြည်နယ်ပေါင်းစုံညီလာခံကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုညီလာခံသို့ ကချင်၊ ကယား၊ ကရင်၊ ချင်း၊ မွန်၊ ရခိုင်နှင့် ရှမ်းကိုယ်စားလှယ်များ တက်ရောက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုညီလာခံတွင် ရှမ်းပြည်နယ်က တင်ပြတောင်းဆိုထားသော ဖက်ဒရယ်မှုကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြသည်။

ဖက်ဒရယ်မှုကိုဆွေးနွေးရန် ၁၉၆၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ရန်ကုန်မြို့၊ ပြည်လမ်းရှိ အသံလွှင့်ရုံ၌ ဆွေးနွေးပွဲကို စတင်ကျင်းပခဲ့သည်။ ဖက်ဒရယ်မှုနှင့်ပတ်သက်သော လူမျိုးပေါင်းစုံနှီးနှောဖလှယ်ပွဲကို ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ အစည်းအဝေးကို နောက်တစ်ရက်တွင် ဆက်လက်ကျင်းပရန် စီစဉ်ထားသော်လည်း ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လ ၂ ရက်နေ့ နံနက်တွင် နိုင်ငံတော်အာဏာကို တပ်မတော်က တာဝန်ယူလိုက်ပြီဖြစ်ကြောင်း ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းက ကြေညာလိုက်သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ သန့်ရှင်းဖဆပလ ရွေးကောက်ပွဲ၌ အနိုင်ရရှိခြင်း၊
- ◆ ပြည်ထောင်စုပါတီ(ပထစ)ဟု အမည်ပြောင်းခဲ့ခြင်း၊
- ◆ လူသုံးကုန်ပစ္စည်း ဈေးနှုန်းမြင့်တက်လာပြီး စီးပွားရေးကျဆင်းလာခြင်း၊
- ◆ မူလတန်း၊ အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းများကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်း၊

- ◆ ဗုဒ္ဓဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာ ပြုလုပ်ခြင်း၊
- ◆ ရခိုင်နှင့် မွန် သီးခြားပြည်နယ်ပေးရန် စီစဉ်ခြင်း၊
- ◆ ရှမ်းပဒေသရာဇ်များ ဖက်ဒရယ်မူတောင်းဆိုခြင်း၊
- ◆ တပ်မတော်က နိုင်ငံတော်အာဏာကို တာဝန်ယူလိုက်ခြင်း။

📖 🔍 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ တော်လှန်ရေးကောင်စီအာဏာရရှိလာခြင်းအကြောင်းကို ဆွေးနွေးပါ။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ကျော်ငြိမ်း၊ ဦး၊ ၁၉၄၈-၁၉၅၈ မြန်မာနိုင်ငံရေး၊ ရန်ကုန်၊ သမိုင်းသုတေသနနှင့်အမျိုးသားစာကြည့်တိုက်ဦးစီးဌာန၊ ၂၀၁၉။
- ၂။ ကျော်ဝင်း၊ ဦး နှင့် ဘာသာရပ်ပါမောက္ခများ၊ ၂၀ ရာစု မြန်မာနိုင်ငံ၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၀၂။
- ၃။ မြင့်သိန်း(ရန်ကုန်တက္ကသိုလ်)၊ ပြောင်းလဲလာသော မြန်မာနိုင်ငံအုပ်ချုပ်ပုံစနစ်များ၊ ရန်ကုန်၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ၊ ၂၀၀၆။
- ၄။ သန်း၊ ဦး၊ ပြည်တော်သာခရီး၊ ရန်ကုန်၊ စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၁။
- ၅။ သန်းဝင်းရွှေ၊ ဦး၊ ပါလီမန်ခေတ် မြန်မာစီးပွားရေးစီမံကိန်းဖြစ်စဉ်နှင့် နိုင်ငံရေးဘောင်ပေအမြင်၊ ရန်ကုန်၊ Wisdom House စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၈။
- ၆။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံဥပဒေ(၁၉၄၇)၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၄၈။
- ၇။ စံငြိမ်း၊ ဦး နှင့် မြင့်ကြည်၊ ဒေါ်၊ ဒေါက်တာ၊ ၁၉၅၈-၁၉၆၂ မြန်မာ့နိုင်ငံရေး၊ ပထမတွဲ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၁။
- ၈။ မြင့်ကြည်၊ ဒေါ်၊ ဒေါက်တာ နှင့် နော်အင်ဂျလင်း၊ ဒေါက်တာ၊ ၁၉၅၈-၁၉၆၂ မြန်မာ့နိုင်ငံရေး၊ ဒုတိယတွဲ၊ ပထမအကြိမ် ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၁။
- ၉။ ကျော်ဝင်း၊ ဦး၊ နှင့် အခြား ၁၉၅၈-၁၉၆၂ မြန်မာ့နိုင်ငံရေး၊ တတိယတွဲ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၁။
- ၁၀။ မြဟန်၊ ဦး၊ နှင့် သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ ၁၉၅၈-၁၉၆၂ မြန်မာ့နိုင်ငံရေး၊ စတုတ္ထတွဲ၊ ပထမအကြိမ် ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၁။

- ၁၁။ ဆယ်မိုးပြီး ၉-လ ခရီး၊ ဗိုလ်ချုပ်ကြီးအစိုးရ ၁၉၅၈ ခု- နိုဝင်ဘာလ-၁၉၅၉ ခု-ဇူလိုင်လ၊ ရန်ကုန်၊ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာရေးကိရိယာဌာန၊ ၁၉၅၉။
- ၁၂။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေတို့အား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း၊ ရန်ကုန်၊ မာစတာ မီဒီယာပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၄။

အခန်း (၃)

တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် (၁၉၆၂-၁၉၈၈)

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ဝါဒသဘောထား၊ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေများနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးအခြေအနေများကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- အခန်း (၂) လွတ်လပ်ပြီးခေတ်သင်ခန်းစာတွင် ဖဆပလခေတ်၊ အိမ်စောင့်အစိုးရခေတ်၊ ပြည်ထောင်စုအစိုးရခေတ်များ၏ အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးအခြေအနေများကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ဝါဒသဘောထားများနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ပုံကို ရှင်းပြနိုင်မည်။
- တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို အကဲဖြတ်နိုင်မည်။
- မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီကို အထောက်အကူပြုသော လူထုလူတန်းစားအဖွဲ့အစည်းများ အကြောင်းကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- ဆိုရှယ်လစ်စနစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည့်စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး ဆောင်ရွက်ချက်များကို ဝေဖန်သုံးသပ်နိုင်မည်။
- ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် အုပ်ချုပ်ရေး၊ စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးအခြေအနေများကို အကဲဖြတ်နိုင်မည်။

၃.၁။ တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ် (၁၉၆၂-၁၉၇၄)

မြန်မာ့တပ်မတော်က ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လ ၂ ရက်နေ့တွင် နိုင်ငံတော်အာဏာကို တာဝန်ယူလိုက်ပြီဖြစ်ကြောင်းကြေညာ၍ တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် တော်လှန်ရေးအစိုးရကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လ ၃ ရက်နေ့တွင် ပြည်သူ့လွှတ်တော်နှင့် လူမျိုးစုလွှတ်တော်တို့ပါဝင်သော ပါလီမန်ကိုဖျက်သိမ်းသည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီအုပ်ချုပ်သည့်ကာလသည် ပါလီမန်ဒီမိုကရေစီစနစ်မှ ဆိုရှယ်လစ်ဒီမိုကရေစီစနစ်သို့ အသွင်ကူးပြောင်းသော စနစ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးကာလဖြစ်သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ဝါဒသဘောထားဖြစ်သော မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ကို ၁၉၆၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် တိုင်းပြည်သို့အသံလွှင့်ကြေညာခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၄ ရက်နေ့တွင် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီကို အမြဲတေပါတီအဖြစ် ဖွဲ့စည်းထူထောင်သည်။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်သဘောတရားများကို ပြည်သူများသိရှိနားလည်စေရန် လူနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်တို့၏ အညမညသဘောတရားစာတမ်းကို ထုတ်ပြန်သည်။ ဗဟိုနိုင်ငံရေးသိပ္ပံကျောင်းကို ရန်ကုန်မြို့၌ ၁၉၆၃ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁ ရက်နေ့တွင်ဖွင့်လှစ်၍ ဆိုရှယ်လစ်သဘောတရားများကို ပို့ချပေးခဲ့သည်။

ပါတီ တိုင်းကြီးကြပ်ရေးကော်မတီ တိုင်းခွဲ ၁၅ ခုကို ၁၉၆၃ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ်မှစပြီး မြို့နယ်ပါတီယူနစ်များဖွဲ့စည်း၍ အခြေခံစည်းရုံးရေးလုပ်ငန်းများကျယ်ပြန့်စွာဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ လူငယ်တို့ကို လမ်းစဉ်ပါတီ၏ အရန်အင်အားများဖြစ်လာစေရန် ၁၉၇၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် လမ်းစဉ်လူငယ်စည်းရုံးရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုကော်မတီ၏ စည်းရုံးလှုံ့ဆော်မှုဖြင့် လမ်းစဉ်လူငယ်အဖွဲ့အစည်း အဆင့်ဆင့်ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် အခြေခံလူတန်းစားများဖြစ်သော တောင်သူလယ်သမားနှင့် အလုပ်သမားများ၏အင်အားကို အခြေပြု၍ ဆိုရှယ်လစ်လူ့ဘောင်ကိုတည်ဆောက်မည်ဖြစ်ကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် တောင်သူလယ်သမားနှီးနှောဖလှယ်ပွဲများကို အုန်းတော၊ ဒူးယား၊ ပုပွား၊ ခပေါင်းနှင့် ရန်ကုန်တွင်လည်းကောင်း၊ အလုပ်သမားနှီးနှောဖလှယ်ပွဲများကို ရန်ကုန်နှင့်ချောက်တို့တွင်လည်းကောင်းကျင်းပခဲ့သည်။ ၁၉၆၈ ခုနှစ်တွင်ပြည်သူ့အလုပ်သမားကောင်စီနှင့် ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ပြည်သူ့တောင်သူလယ်သမားကောင်စီများကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် ပြည်တွင်းစည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေတည်ငြိမ်စေရန် မြေပေါ်မြေအောက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့သော်လည်း ကရင်တော်လှန်ရေးကောင်စီ (Karen Revolutionary Council) နှင့်သာ ဆွေးနွေးမှုအောင်မြင်ခဲ့သည်။

လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အမိန့်ကို ၁၉၆၃ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေး ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌသည် ၁၉၆၈ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၉ ရက်နေ့တွင် ယခင်ကနိုင်ငံရေးတွင်ပါဝင်ခဲ့သော နိုင်ငံရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် တိုင်းရင်းသားခေါင်းဆောင် ၃၃ ဦးကို ဖိတ်ကြား၍ ပြည်တွင်း ညီညွတ်ရေးအကြံပေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

ပုံ(၁) ပြည်တွင်းညီညွတ်ရေးအကြံပေးအဖွဲ့နှင့် တော်လှန်ရေးကောင်စီ

မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၏ ပထမအကြိမ်ပါတီညီလာခံကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပ ခဲ့သည်။ ထို့နောက် အမြူကောပါတီမှ ဒီမိုကရေစီဗဟိုဦးစီးစနစ်ကျင့်သုံးသည့် ပြည်သူ့ပါတီအဖြစ် သို့ ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ပထမအကြိမ်ပါတီညီလာခံက ချမှတ်ခဲ့သည့် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ် တစ်ရပ်ဖြစ်သော ဆိုရှယ်လစ်ဒီမိုကရေစီနိုင်ငံထူထောင်ရေးအတွက် အခြေခံဥပဒေသစ်ကိုရေးဆွဲ ပြီး ပြည်သူလူထုထောက်ခံဆန္ဒမဲဖြင့် ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၃ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်း ခဲ့သည်။

၃.၁.၁။ အုပ်ချုပ်ရေး

ဆိုရှယ်လစ်အသွင်ကူးပြောင်းရေးကာလအတွင်း ပြည်သူ့ရေးရာစီမံခန့်ခွဲမှုကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် ၁၉၆၂ ခုနှစ် မေလ ၉ ရက်နေ့တွင် ဗဟို၊ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်း၊ ခရိုင်၊ မြို့နယ်၊ မြို့မ နှင့် ကျေးရွာများ၏ လုံခြုံရေးနှင့် အုပ်ချုပ်မှုကော်မတီများကို အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းသည်။ တော်လှန်ရေး ကောင်စီကချမှတ်ထားသော မူဝါဒများနှင့် စီမံကိန်းတို့ကို ဝန်ကြီးဌာနများက အကောင်အထည် ဖော်ရာတွင် ၎င်းကော်မတီတို့က ညှိနှိုင်းဆက်စပ်ပေးသည်။ ပြည်သူ့ရေးရာစီမံခန့်ခွဲမှုတွင် တာဝန်ယူ ကြမည့် ဝန်ထမ်းများကိုလေ့ကျင့်ပေးရန် ဗဟိုဝန်ထမ်းကျောင်းကို ဖောင်ကြီး၌ ၁၉၆၅ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီ လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဖွင့်လှစ်ပေးသည်။

တရားစီရင်ရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ၁၉၆၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် တရားလွှတ်တော်ချုပ် နှင့် တရားလွှတ်တော်တို့ကိုဖျက်သိမ်းပြီး နိုင်ငံတော်တရားရုံးချုပ်ကို ဖွဲ့စည်းသည်။ နိုင်ငံတော် တရားရုံးချုပ်သည် နောက်ဆုံးအပြီးအပြတ်အယူခံဝင်ရသည့် တရားရုံးဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေ ဟောင်းများကို ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ပြင်ဆင်ခြင်းနှင့် ဥပဒေသစ်များ ပြဋ္ဌာန်းခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်သည်။ ၁၉၆၆ ခုနှစ် မေလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် တရားရေးဝန်ကြီးဌာနလက်အောက်၌ တရားရေးကော်မတီ တစ်ရပ်ကို ဖွဲ့စည်းသည်။ ၁၉၇၂ ခုနှစ်မှစ၍ တစ်ဦးတည်းတာဝန်ခံသောတရားစီရင်ရေးစနစ်မှ ပြည်သူတို့ကိုယ်တိုင်ပါဝင်သော တရားစီရင်ရေးစနစ်သို့ ပြောင်းလဲဆောင်ရွက်သည်။

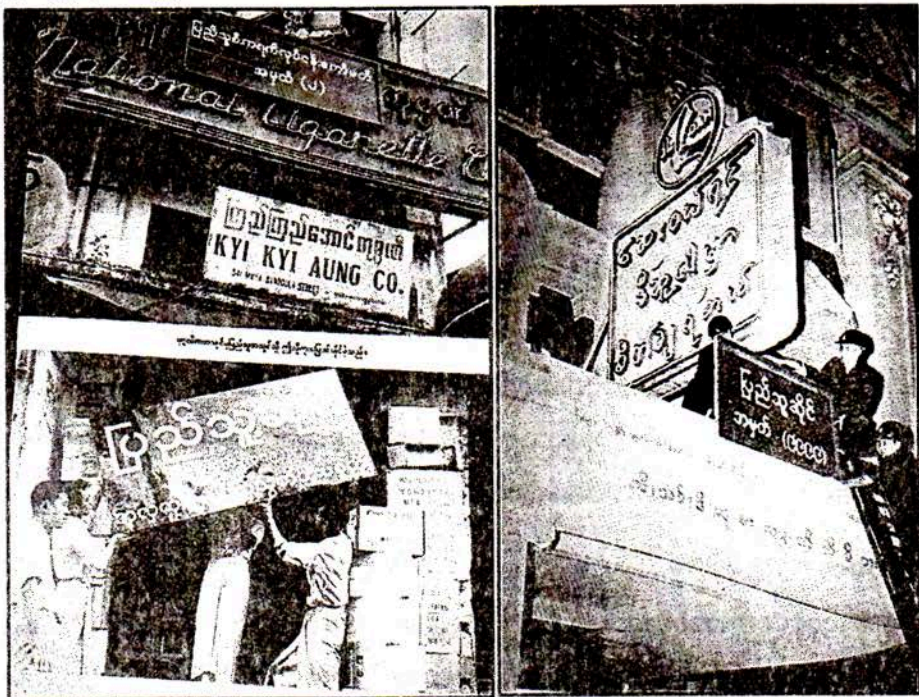
တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် ၁၉၇၂ ခုနှစ် မတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သစ်ကို ပြောင်းလဲကျင့်သုံးသည်။ အတွင်းဝန်များရုံးကို ဖျက်သိမ်းပြီး ဝန်ကြီးဌာနများကို ပြုပြင်ဖွဲ့စည်းသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သစ်အရ လုံခြုံရေးနှင့်အုပ်ချုပ်မှုကော်မတီအဆင့်ဆင့်တို့တွင် ပြည်သူ့ကိုယ်စားလှယ် များနှင့် အစိုးရခန့်ပုဂ္ဂိုလ်များပါဝင်လာသည်။ ပြည်သူတို့၏ အကျိုးစီးပွားဖြစ်ထွန်းစေရန် လုပ်ငန်း တာဝန်များကို တစ်ဦးတစ်ယောက်တည်းသဘောဖြင့် လုပ်ကိုင်ခြင်းမရှိဘဲ အဖွဲ့အစည်းဖြင့် လုပ်ကိုင် ဆောင်ရွက်သည်။ ၁၉၇၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်းအပါအဝင် တပ်မတော် အရာရှိကြီးများသည် တပ်မတော်မှအငြိမ်းစားယူပြီး ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံအစိုးရအဖွဲ့ကို အသစ် ပြန်လည်ဖွဲ့စည်းသည်။

၃.၁.၂။ စီးပွားရေး

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် အရင်းရှင်နှင့် မြေရှင်စီးပွားရေးစနစ်ကိုဖျက်သိမ်း၍ ဆိုရှယ်လစ် စီးပွားရေးစနစ်ကို တည်ဆောက်သည်။ နိုင်ငံတော်ပိုင်ဆိုင်မှုသည် ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်၏ အဓိကအခြေခံဖြစ်ပြီး တိုင်းရင်းသားတို့၏ ကိုယ်ပိုင်စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကိုလည်း ကန့်သတ်ချက် ဖြင့်ခွင့်ပြုထားသည်။ အရေးကြီးသောကုန်ထုတ်အရင်းအနှီးများကို ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်သည်။ အဓိက

ကုန်ထုတ်အရင်းအနှီးများကို နိုင်ငံတော်နှင့် သမဝါယမအဖွဲ့အစည်းများက ပိုင်ဆိုင်သည်။ နိုင်ငံခြား ကုမ္ပဏီများနှင့် ဖက်စပ်လုပ်ကိုင်လျက်ရှိသည့် ကော်ပိုရေးရှင်းလုပ်ငန်းများနှင့် ဘဏ်လုပ်ငန်းများ အားလုံးကို ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်သည်။

ကုန်ပစ္စည်းများဝယ်ယူဈေးကစားခြင်းကိုထိန်းချုပ်နိုင်ရန် ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ကျပ် ၁၀၀ တန်နှင့် ကျပ် ၅၀ တန် ငွေစက္ကူများကို တရားဝင်အဖြစ်မှရပ်စဲခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားသုံးငွေများကို လွတ်လပ်စွာဆောင်ရွက်နိုင်ရန် မြန်မာနိုင်ငံသည် စတာလင်ငွေကြေးအဖွဲ့ဝင်အဖြစ်မှ ၁၉၆၆ ခုနှစ် တွင် နုတ်ထွက်ခဲ့သည်။ ပုဂ္ဂလိကသွင်းကုန်ထုတ်ကုန်လိုင်စင်လုပ်ငန်းများကိုလည်း နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ် သည်။ ပြည်တွင်း၌ ကုန်ဈေးနှုန်းများတည်ငြိမ်စေရန် လက်ကားရောင်းဝယ်မှုလုပ်ငန်းများကို အစိုးရ က ချုပ်ကိုင်ရန်လိုအပ်သဖြင့် ပွဲရုံများ၊ ကုန်တိုက်ကြီးများနှင့် စတိုးဆိုင်များကို ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်သည်။

ပုံ (၂) ရန်ကုန်မြို့တွင်းရှိ ပြည်သူဆိုင်များ

ကုန်သွယ်ရေးကောင်စီကို ၁၉၆၅ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းပြီး ပြည်တွင်းပြည်ပကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းများဆောင်ရွက်ရန် ကုန်သွယ်ရေးကော်ပိုရေးရှင်း ၂၂ ခု ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ မြို့နယ်များတွင်လည်း ကုန်သွယ်ရေးဌာနများဖွဲ့စည်းပြီး ပြည်သူဆိုင်များက လည်ကောင်း၊ ကျေးရွာအုပ်စုများတွင် သမဝါယမအသင်းဆိုင်များကလည်းကောင်း ကုန်ပစ္စည်း

များကို ရောင်းချပေးသည်။ ၁၉၆၆ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် အမိန့်ကြော်ငြာစာများ ထုတ်၍ လယ်ယာထွက်ကုန်ပစ္စည်း ၂၃ မျိုးနှင့် ရေထွက်ကုန်ပစ္စည်း ၁၁ မျိုးတို့ကို လွတ်လပ်စွာ ရောင်းဝယ်ခွင့်ပြုခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကုန်သွယ်မှုနယ်ပယ်တွင် ပြည်သူပိုင်၊ သမဝါယမပိုင်နှင့် ပုဂ္ဂလိကပိုင်ကဏ္ဍဟူ၍ ရှိလာခဲ့သည်။ မြန်မာ့ထုတ်ကုန်သွင်းကုန်ကော်ပိုရေးရှင်းကို ၁၉၆၇ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင်ဖွဲ့စည်းပြီး ပြည်ပကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းအားလုံးကို တာဝန်ယူ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ်တွင် ရထားပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းများကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်ခဲ့ သည်။ နေပြည်တော်ပို့ဆောင်ရေးကုမ္ပဏီကို ကုန်းလမ်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးအဖွဲ့အဖြစ် ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းကာ နိုင်ငံပိုင်လုပ်ငန်းအဖြစ် စတင်လုပ်ကိုင်ခဲ့သည်။ လေကြောင်း ပို့ဆောင်ရေးဌာနသည် ပြည်တွင်းခရီးစဉ်သစ်နှင့် လေဆိပ်စခန်းသစ်များကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်နိုင်ခဲ့ သည်။ ပင်လယ်ရေကြောင်းသယ်ယူပို့ဆောင်ရေးလုပ်ငန်းကို ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့ပြီး ကြယ်ငါးပွင့် သင်္ဘောလုပ်ငန်းသည် ပြည်ပသွင်းကုန်ပို့ကုန်များကို အခြားသင်္ဘောကုမ္ပဏီများနှင့်အပြိုင် သယ်ယူ ပို့ဆောင်နိုင်ခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် တောင်သူလယ်သမားများလယ်လုပ်ပိုင်ခွင့်ရရှိစေရန် သီးစား စနစ်ကိုဖျက်သိမ်းပြီး မြေယာချထားရေးဥပဒေဖြင့် မြေယာများချထားပေးသည်။ ကျေးရွာအုပ်စု မြေယာကော်မတီများကိုဖွဲ့စည်းပြီး လယ်ယာမြေများကို မှန်ကန်စွာအသုံးချနိုင်ရေးအတွက် ဆောင်ရွက်သည်။ လက်မှုလယ်ယာမှ စက်မှုလယ်ယာသို့ ကူးပြောင်းနိုင်ရန် စက်မှုလယ်ယာစီမံကိန်း ကိုချမှတ်ပြီး ထွန်စက်စခန်းများကို ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ လယ်ယာထွက်ကုန်များတိုးတက်စေရန် စိုက်ပျိုး စရိတ်များထုတ်ချေးပေးခြင်း၊ ဓာတ်မြေဩဇာများရောင်းချပေးခြင်း၊ စပါးမျိုးကောင်းမျိုးသန့်များ ထောက်ပံ့ပေးခြင်း၊ ဆည်မြောင်းတာဝန်များ တည်ဆောက်ပေးခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

၃.၁.၃။ လူမှုရေး

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် ပြည်သူတို့၏ကျန်းမာရေးကို အလေးပေးဆောင်ရွက်ရန် ရန်ကုန် နှင့် မန္တလေးတို့တွင် အထူးကုဆေးရုံကြီးများ တိုးချဲ့ခြင်း၊ ဆေးရုံနှင့် ဆေးပေးခန်းများ၊ ဒေသန္တရ ကျန်းမာရေးဌာနများ တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခြင်း၊ တိုင်းရင်းဆေးရုံများ ဖွင့်လှစ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ဆေးဘက်ဆိုင်ရာသင်တန်းကျောင်းကို ရန်ကုန်ဆေးရုံကြီး၌ဖွင့်လှစ်ပြီး အလုပ်သမားဆေးရုံကြီးကိုလည်း ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ကျန်းမာရေးဝန်ထမ်းများ အရည်အသွေးမြှင့်မား စေရေးအတွက် ဆေးပညာနိုးနှောဖလှယ်ပွဲများ ကျင်းပခဲ့သည်။ ပထမဆုံးအကြိမ် တိုင်းရင်းမြန်မာ ဆေးပညာဆွေးနွေးပွဲကို ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် ဘွဲ့နှင့်သဘင်ခန်းမ၌ ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့သည်။

တိုက်နယ်ဆေးရုံများကိုလည်း တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့ပြီး ဆေးကုသရေးဆိုင်ရာသုတေသနလုပ်ငန်းနှင့် ဆေးဝါးသုတေသနလုပ်ငန်းများကိုလည်း အလေးပေးဆောင်ရွက်သည်။

အားကစားကို တစ်မျိုးသားလုံးလူထုလှုပ်ရှားမှုအသွင်ဖြင့် အကောင်အထည်ဖော်ရန် ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်ချမှတ်ခဲ့သည်။ အားကစားထူးချွန်သူများပေါ်ထွက်ရေးအတွက်စနစ်တကျလေ့ကျင့် နိုင်ရန်အားကစားနည်းပြသင်တန်းများကိုတိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အားကစားပညာလေ့လာဆည်းပူး ရန် အားကစားနည်းပြဆရာများကို ပြည်ပသို့စေလွှတ်သည်။ အားကစားနှင့် ကာယပညာကို အားပေးဆောင်ရွက်သဖြင့် ဘောလုံး၊ အလေးမ၊ လက်ဝှေ့၊ သေနတ်ပစ်၊ လှေလှော်၊ ကြက်တောင် ရိုက်၊ အပြေးစသည်အားကစားကဏ္ဍတို့တွင် အဆင့်အတန်းမြင့်မားလာသည်။ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများ၏ ပဉ္စမအကြိမ်မြောက် ကျွန်းဆွယ်အားကစားပွဲကို ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် ရန်ကုန်မြို့၌ကျင်းပ ခဲ့ပြီး မြန်မာဘောလုံးအသင်းသည် ကျွန်းဆွယ်ချန်ပီယံဖြစ်လာသည်။ ၁၉၇၀-၁၉၇၁ ခုနှစ်ဘောလုံးရာသီ တွင် အာရှအိုလံပစ်ဘောလုံးပြိုင်ပွဲ၊ ပတ်ချ်ဟီးဖလားပွဲ၊ ဂျကာတာနှစ်ပတ်လည်ဖလားပွဲနှင့် မာဒေးကား ဖလားပွဲများတွင် ဗိုလ်စွဲခဲ့သည်။

တော်လှန်ရေးကောင်စီသည် ပညာရေးမူဝါဒကိုချမှတ်၍ တက္ကသိုလ်ပညာရေးစနစ်သစ်ကို ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် စတင်ခဲ့သည်။ ပညာရေးစနစ်သစ်အရ ရန်ကုန်ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံတက္ကသိုလ်၊ မန္တလေး ဝိဇ္ဇာသိပ္ပံတက္ကသိုလ်၊ ဆေးတက္ကသိုလ်များ၊ ရန်ကုန်စက်မှုတက္ကသိုလ်၊ တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးနှင့် ဆေးကုသရေးတက္ကသိုလ်၊ စိုက်ပျိုးရေးတက္ကသိုလ်၊ စီးပွားရေးတက္ကသိုလ်နှင့် ပညာရေးတက္ကသိုလ် တို့ကို သီးခြားတည်ထောင်သည်။ ၁၉၆၃-၁၉၆၄ ပညာသင်နှစ်မှစတင်၍ ထူးချွန်သောကျောင်းသား လူငယ်လူရွယ်များကို ရွေးချယ်၍ လူရည်ချွန်စီမံကိန်းကိုစတင်သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ငပလီ ရွှေဝါချိုင့် လူရည်ချွန်စခန်းကို ပထမဆုံးအကြိမ်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၅ ခုနှစ်တွင် ကိုယ်ပိုင် အထက်တန်းကျောင်းနှင့် အလယ်တန်းကျောင်းများကို ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

အခြေခံပညာရေးစနစ်သစ်ကို ၁၉၆၇ ခုနှစ်တွင် စတင်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက် သည်။ ပညာရေးမူဝါဒသစ်၏ရည်မှန်းချက်မှာ ဘက်စုံပညာရှင် လုပ်သားကောင်းများ ပေါ်ထွန်း လာစေရေးဖြစ်သည်။ ထိုရည်မှန်းချက်အောင်မြင်စေရန် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်ရိုးမာတိကာများ ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲခဲ့သည်။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပညာရေးစနစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် စက်မှုလက်မှုသိပ္ပံနှင့် စက်မှုလက်မှုအထက်တန်းကျောင်းများ၊ စိုက်ပျိုးရေးသိပ္ပံနှင့် စိုက်ပျိုးရေး အထက်တန်းကျောင်းများကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင် ပြည်ထောင်စု တိုင်းရင်းသား လူမျိုးများဖွံ့ဖြိုးရေးသိပ္ပံကို စစ်ကိုင်း ရွာသစ်ကြီးတွင် ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် စက်မှုလက်မှု သိပ္ပံနှင့် စိုက်ပျိုးရေးသိပ္ပံကျောင်း ၃၄ ကျောင်းအထိ တိုးတက်များပြားလာခဲ့သည်။ အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းပညာကို အလယ်တန်းနှင့် အထက်တန်းကျောင်းတို့တွင်လည်း စမ်းသပ်သင်ကြားသည်။

ပုံ(၃) လူရည်ဗွန်အပန်းဖြေစခန်းနှင့် လှေလာရေးစရီး

စာတတ်မြောက်ရေးလုပ်ငန်းများကို လူထုလှုပ်ရှားမှုအသွင်ဖြင့် ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ တက္ကသိုလ်၊ ကောလိပ်၊ သိပ္ပံကျောင်းများမှ ကျောင်းသားကျောင်းသူများသည် ဒေသခံများနှင့် ပူးပေါင်း၍ စာတတ်မြောက်ရေးလှုပ်ရှားမှုတွင် ပါဝင်လုပ်အားပေးခဲ့သည်။ စာမတတ်သူပပျောက်ရေး လုပ်ငန်းများတွင် အတက်ကြွဆုံးလှုပ်ရှားခဲ့သောနိုင်ငံအဖြစ် ယူနက်စကို (UNESCO) က မြန်မာ နိုင်ငံအား မိုဟာမက်ရီလာပါလဗီဆု (Mohammad Reza Pahlavi Prize) ကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် ချီးမြှင့်ခဲ့သည်။

ပုံ(၄) မိုဟာမက်ရီလာပါလဗီဆု လက်ခံရယူစဉ်

ပုံ(၅) နိုင်ငံတော်အာဏာကိုတာဝန်ယူပျောက်ရေးစေ အစမ်းအစား (ကျောက်ဆည်)

အဓိကအချက်များ

- မြန်မာ့တပ်မတော်က တော်လှန်ရေးကောင်စီနှင့် တော်လှန်ရေးအစိုးရကို ၁၉၆၂ ခုနှစ် မတ်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းကာ နိုင်ငံတော်အာဏာကို တာဝန်ယူခဲ့ခြင်း၊
- ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီကို အမြူတေပါတီအဖြစ် ဖွဲ့စည်း ထူထောင်ခြင်း၊
- ပြည်တွင်းစည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးအခြေအနေတည်ငြိမ်စေရန် တော်လှန်ရေး ကောင်စီသည် မြေပေါ်မြေအောက်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့ခြင်း၊
- မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီ၏ ပထမအကြိမ်ပါတီညီလာခံကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့ခြင်း၊
- ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် အမြူတေပါတီမှ ပြည်သူ့ပါတီအဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း၊
- လုံခြုံရေးနှင့် အုပ်ချုပ်မှုကော်မတီများကို အဆင့်ဆင့်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊
- ၁၉၇၂ ခုနှစ်မှစ၍ တစ်ဦးတည်းတာဝန်ခံသော တရားစီရင်ရေးစနစ်မှ ပြည်သူ့တို့ကိုယ်တိုင် ပါဝင်သော တရားစီရင်ရေးစနစ်သို့ ပြောင်းလဲဆောင်ရွက်ခြင်း၊

- ◆ အရေးကြီးသော ကုန်ထုတ်အရင်းအနှီးများကို ပြည်သူပိုင်ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ မြန်မာ့ထုတ်ကုန်သွင်းကုန်ကော်ပိုရေးရှင်းကို ၁၉၆၇ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခြင်း၊
- ◆ တက္ကသိုလ်ပညာရေးစနစ်သစ်ကို ၁၉၆၄ ခုနှစ်တွင်စတင်ပြီး အခြေခံပညာရေးစနစ်သစ်ကို ၁၉၆၇ခုနှစ်တွင် စတင်အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ ၁၉၆၃-၁၉၆၄ ပညာသင်နှစ်မှစတင်၍ လူ့ရည်ချွန်စီမံကိန်းကို စတင်ခြင်း၊

📖📚 လေ့ကျင့်ရန်ပေးစွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ ပြည်တွင်းစည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဆောင်ရွက်ချက်
  - (ခ) ပထမအကြိမ် မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီညီလာခံ
  - (ဂ) တရားစီရင်ရေးဆောင်ရွက်ချက်
  - (ဃ) ကုန်သွယ်ရေးကောင်စီ
- ၂။ တော်လှန်ရေးကောင်စီ၏ လူမှုရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို ဝေဖန်သုံးသပ်ပါ။

၃.၂။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ် (၁၉၇၄-၁၉၈၈)

၃.၂.၁။ အုပ်ချုပ်ရေး

မြန်မာနိုင်ငံ၏အခြေခံဥပဒေသစ်ရေးဆွဲရန် တိုင်းရင်းသားကိုယ်စားလှယ်များ၊ နိုင်ငံရေးပါတီကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဥပဒေပညာရှင်များပါဝင်သော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်မူကြမ်းရေးဆွဲရေးကော်မရှင်ကို ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ကော်မရှင်က ရေးဆွဲပြီးသော အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီဗဟိုကော်မတီက အတည်ပြုပြီး ပြည်သူ့ဆန္ဒခံယူပွဲကျင်းပကာ လူထုထောက်ခံမဲဖြင့် ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၃ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်ကို အခွင့်အာဏာတူညီသော ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း ၁၄ ခုဖြင့် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

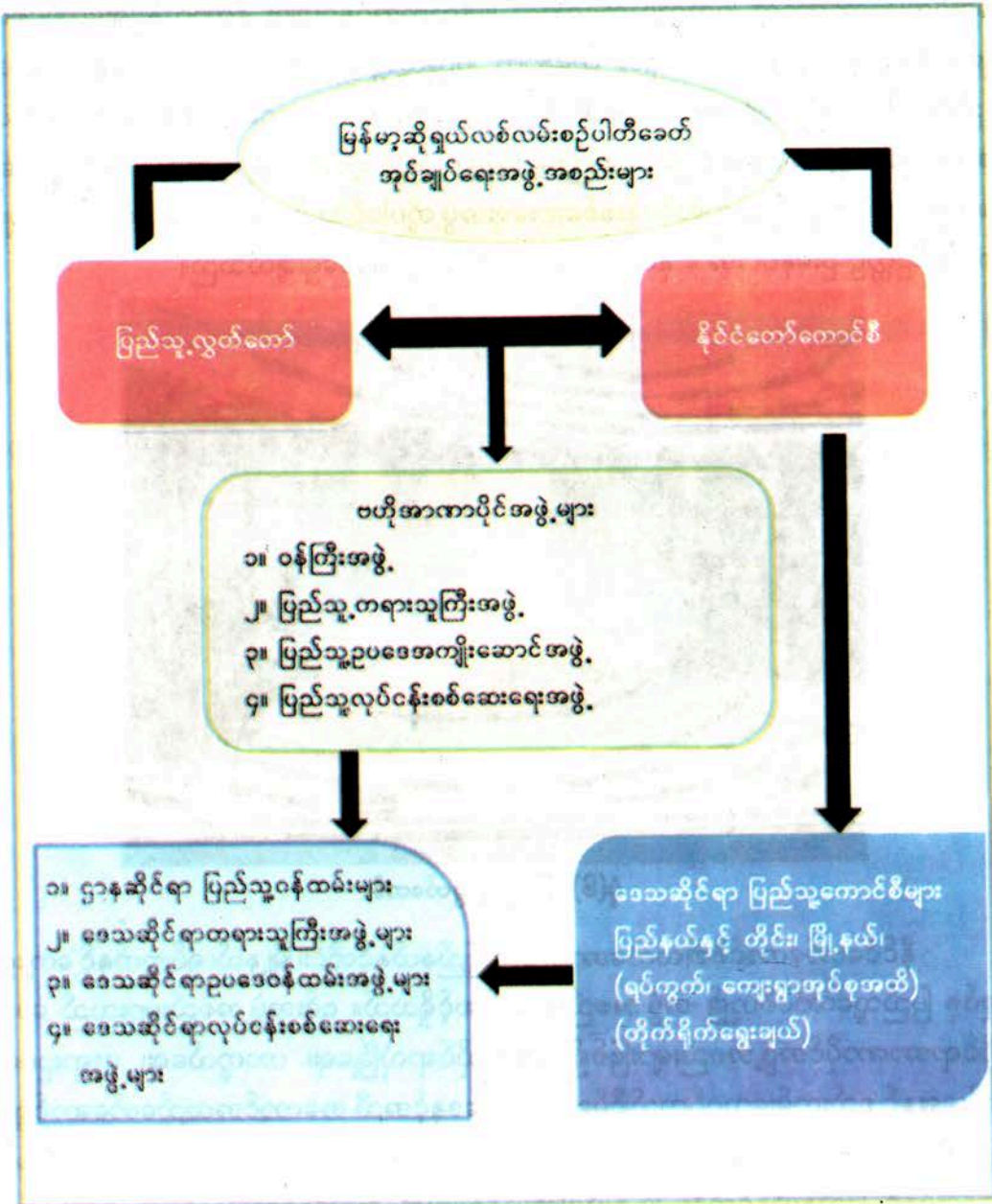
ပထမအကြိမ် ပြည်သူ့လွှတ်တော်နှင့် ပြည်သူ့ကောင်စီအဆင့်ဆင့် ရွေးချယ်တင်မြှောက်ပွဲများကို ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလမှ ဖေဖော်ဝါရီလအတွင်း ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ရွေးချယ်ခံပြည်သူ့လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များဖြင့် ပထမအကြိမ် ပြည်သူ့လွှတ်တော် ပထမအစည်းအဝေးကို ၁၉၇၄ ခုနှစ် မတ်လ ၂ ရက်နေ့တွင် စတင်ကျင်းပခဲ့သည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီဥက္ကဋ္ဌက နိုင်ငံတော်

အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြည်သူ့လွှတ်တော်သို့ ပြန်လည်အပ်နှင်းခဲ့ပြီး တော်လှန်ရေးကောင်စီကို ဖျက်သိမ်းကြောင်း ကြေညာခဲ့သည်။ ထို့နောက် ပြည်သူ့လွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင် ၂၉ ဦးပါဝင်သော ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်၏ နိုင်ငံတော်ကောင်စီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဗဟို အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများတွင် ဝန်ကြီးများအဖွဲ့၊ ပြည်သူ့တရားသူကြီးအဖွဲ့၊ ပြည်သူ့ဥပဒေ အကျိုးဆောင်အဖွဲ့၊ ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့တို့ပါဝင်သည်။ နိုင်ငံတော်ကောင်စီဝင်များ က ပါတီဥက္ကဋ္ဌ ဦးနေဝင်းအား နိုင်ငံတော်ကောင်စီဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ရွေးချယ်သည်။

ပုံ(၆) ပြည်သူ့လွှတ်တော်

နိုင်ငံတော်ကောင်စီ၏လက်အောက်တွင် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း၊ မြို့နယ်၊ ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာ အုပ်စု ပြည်သူ့ကောင်စီဟူ၍ အဖွဲ့အစည်းအဆင့်ဆင့်ရှိသည်။ ၎င်းအဖွဲ့အစည်းများသည် ဒေသ ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်၍ ဒေသဆိုင်ရာလုံခြုံရေး၊ ကာကွယ်ရေး၊ တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးနှင့် စည်းကမ်းသေဝပ်တည်ငြိမ်ရေးကို ဥပဒေနှင့်အညီ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက် ရသည်။ ဗဟိုနှင့်ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများသည် လမ်းစဉ်ပါတီဗဟိုကော်မတီ ဌာနချုပ်နှင့် ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း၊ မြို့နယ်ပါတီယူနစ်များ၏ ဦးဆောင်လမ်းညွှန်မှုကို ခံယူရသည်။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်၏ စီမံခန့်ခွဲရေး၊ စီးပွားရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ နိုင်ငံခြားရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးလုပ်ငန်းများကို တာဝန်ယူစီမံခန့်ခွဲသည်။ ဝန်ကြီးအဖွဲ့နှင့် ဝန်ကြီး ဌာနများလက်အောက်တွင် ဗဟို၊ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်း၊ မြို့နယ်အဆင့်ဦးစီးဌာနများကို ပြည်သူ့ ဝန်ထမ်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။

တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် ပြည်သူ့တရားသူကြီးအဖွဲ့ (ဗဟိုတရားရုံး)၊ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်း၊ မြို့နယ်၊ ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုတရားသူကြီးအဖွဲ့များကို နိုင်ငံတော်ကောင်စီနှင့် သက်ဆိုင်ရာ ပြည်သူ့ကောင်စီ အဆင့်ဆင့်တို့ကဖွဲ့စည်းပေးသည်။ ပြည်သူ့တရားသူကြီးအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်၏ အမြင့်ဆုံးသော တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဖြစ်သည်။

ပြည်သူ့ဥပဒေအကျိုးဆောင်အဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်ကောင်စီသဘောတူညီချက်ကိုရယူ၍ ဥပဒေဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းအဆင့်ဆင့်ကို ဖွဲ့စည်းသည်။ ဆိုရှယ်လစ်စနစ်ကိုကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ ပြည်သူတို့၏ရပိုင်ခွင့်နှင့်အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်း၊ နိုင်ငံတော်ကောင်စီနှင့် ဝန်ကြီးအဖွဲ့အား ဥပဒေနှင့်ပတ်သက်သည့် အကြံဉာဏ်များပေးခြင်း၊ ဗဟိုနှင့်ဒေသဆိုင်ရာ အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် ဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ဆောင်မှုများသည် ဥပဒေနှင့် မညီညွတ်ကြောင်းတွေ့ရှိပါက နိုင်ငံတော်ကောင်စီသို့တင်ပြခြင်းစသည့်တာဝန်များကို ထမ်းဆောင်သည်။

ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့သည် ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များကို စစ်ဆေးရသည်။ စစ်ဆေးတွေ့ရှိချက်များကို နိုင်ငံတော်ကောင်စီမှတစ်ဆင့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်သို့ တင်ပြရသည်။ နိုင်ငံတော်ကောင်စီ၏သဘောတူညီချက်ကိုရယူ၍ စာရင်းဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းအဆင့်ဆင့်ကိုဖွဲ့စည်းနိုင်ပြီး စာရင်းဝန်ထမ်းများကို ဥပဒေနှင့်အညီခန့်အပ်သည်။ ဗဟိုစာရင်းရုံးနှင့် အဆင့်ဆင့်သောစာရင်းရုံးများသည် သက်ဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့များကို တာဝန်ခံရသည်။

တောင်သူလယ်သမားများနှင့်အလုပ်သမားများကို ပါတီ၏အခြေခံလူတန်းစားများအဖြစ် သတ်မှတ်၍ တောင်သူလယ်သမားအစည်းအရုံးအဆင့်နှင့် အလုပ်သမားအစည်းအရုံးအဆင့်ဆင့်တို့ကိုဖွဲ့စည်းသည်။ ထို့ပြင် စစ်မှုထမ်းဟောင်းများအဖွဲ့၊ စာပေလုပ်သားအဖွဲ့၊ ရုပ်ရှင်ကောင်စီစည်းရုံးရေးကော်မတီ၊ ဂီတကောင်စီစည်းရုံးရေးကော်မတီနှင့် သဘင်ကောင်စီစည်းရုံးရေးကော်မတီတို့ကိုလည်း ဖွဲ့စည်းသည်။ လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းရာ၌ ကိုယ်ကျိုးမဖက်ဘဲ နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးအတွက် ဆောင်ရွက်ခဲ့သူများအား နိုင်ငံ့ဂုဏ်ရည်ဘွဲ့ချီးမြှင့်သည်။ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့်အရ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာသူများကို စနစ်တကျနေရာချထားပေးခဲ့သည်။ နိုင်ငံရေးပင်စင် ဥပဒေကြမ်းကို ဒုတိယအကြိမ်ပြည်သူ့လွှတ်တော်က အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်း၍ နိုင်ငံရေးတာဝန်ကို ထမ်းဆောင်ခဲ့ကြသည့် အသက် ၆၀ ကျော် ပုဂ္ဂိုလ်များအား ပင်စင်လစာခံစားခွင့်ပြုခဲ့သည်။ ၁၉၈၂ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံသားဥပဒေကို ပြန်လည်ရေးဆွဲပြီး တတိယအကြိမ်ပြည်သူ့လွှတ်တော် တတိယအစည်းအဝေးက ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။

ကမ္ဘာ့ရေးရာများတွင် မည်သည့်နိုင်ငံရေးအုပ်စု၊ စစ်ရေးအုပ်စုတွင်မှ ပါဝင်ခြင်းမပြုဘဲ လွတ်လပ်၍တက်ကြွသော နိုင်ငံခြားရေးဝါဒကို ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ နိုင်ငံအားလုံးနှင့် ချစ်ကြည်ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံရေးအတွက် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ မြန်မာ-ထိုင်း ပင်လယ်ရေပိုင်နက်နယ်နိမိတ် သတ်မှတ်ရေးသဘောတူစာချုပ်ကို ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်တွင် လွှတ်တော်ကအတည်ပြုပြီး နှစ်နိုင်ငံလက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့သည်။

၃.၂.၂။ စီးပွားရေး

မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီအစိုးရသည် ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်ကိုဆက်လက် ကျင့်သုံးသည်။ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ပြည်သူပိုင်ကဏ္ဍ၊ သမဝါယမကဏ္ဍနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍ ဟူ၍ ခွဲခြားသတ်မှတ်သည်။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီအစိုးရသည် အနှစ် ၂၀ နှစ်ရှည် စီးပွားရေးစီမံကိန်းကို ၁၉၇၄ ခုနှစ်တွင်စတင်ခဲ့သည်။ နှစ်ရှည်စီမံကိန်း၏ အဓိကရည်မှန်းချက်မှာ စီမံကိန်း၏နောက်ဆုံးနှစ်ဖြစ်သော ၁၉၉၄ ခုနှစ်တွင် စီးပွားရေးအခြေခံအဆောက်အအုံကို အခြေခိုင်မိ စေရန်ဖြစ်သည်။ တော်လှန်ရေးကောင်စီခေတ်က လေးနှစ်စီမံကိန်းကိုလည်း ဆက်လက်အကောင် အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည်။

စီးပွားရေးတွင် ကဏ္ဍအလိုက် ဦးစားပေးအစီအစဉ်အဖြစ် လယ်ယာသားငါးနှင့်သစ်တော ကဏ္ဍကို တိုးချဲ့လုပ်ဆောင်ပြီး နိုင်ငံခြားသို့ ပို့မိတင်ပို့ရောင်းချရန်၊ လူသုံးကုန်ပစ္စည်းထုတ်လုပ်သည့် စက်မှုလုပ်ငန်းများကိုတည်ထောင်ရန်နှင့် သွင်းကုန်အစားထိုးကုန်ပစ္စည်းများကို ထုတ်လုပ်ရန်၊ သတ္တု သယ်ယာပို့ဆောင်ရေးကို တိုးမြှင့်ထုတ်လုပ်ပြီး သတ္တုကုန်ကြမ်းသုံး အကြီးစားစက်မှုလုပ်ငန်းများကို အစပျိုး ရန်တို့ဖြစ်သည်။ ကုန်ထုတ်လုပ်မှုတိုးတက်လာစေရန် ကော်ပိုရေးရှင်းတို့ကို သီးခြားစီးပွားရေးလုပ်ငန်း များအဖြစ် ရပ်တည်စေပြီး ဆုပေးဒဏ်ပေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်။

လယ်ယာလုပ်ငန်းများနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင်မွေးမြူရေးလုပ်ငန်းတို့တွင် လူထုလှုပ်ရှားမှု အသွင်ဖြင့် လုပ်အားပေးဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ဆန်စပါးကို ပြည်ပသို့ တိုးချဲ့တင်ပို့နိုင်ရန် ဆောင်ရွက် သည်။ စိုက်ပျိုးမြေဧရိယာတိုးချဲ့ခြင်း၊ ဆည်မြောင်းတာဝန်များတည်ဆောက်ခြင်း၊ ရေနုတ်မြောင်း များတူးဖော်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ လက်မှုလယ်ယာမှစက်မှုလယ်ယာသို့ ကူးပြောင်းရေး အတွက် ထွန်စက်စခန်းများကို တိုးချဲ့တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ အကြီးစားစက်မှုလုပ်ငန်းကော်ပိုရေး ရှင်းနှင့် စက်မှုလယ်ယာဦးစီးဌာနတို့က ထွန်စက်၊ လက်တွန်းထွန်စက်၊ ရေစုပ်စက်၊ စပါးချွေလှေ့စက် စသည်တို့ကို ဖြန့်ဖြူးရောင်းချခဲ့သည်။

စက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းကြီးများမှာ ပြည်သူပိုင်ဖြစ်ပြီး သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာနများက တာဝန်ယူ လုပ်ကိုင်သည်။ အဓိကစက်မှုလုပ်ငန်းများမှာ လယ်ယာနှင့် သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများကို ကြိတ်ခွဲ သည့်လုပ်ငန်းနှင့် ရေနံချက်လုပ်ငန်းတို့ဖြစ်သည်။ ပုဂ္ဂလိကစက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများသည် အသေးစား အိမ်တွင်းစက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းများသာဖြစ်သည်။ ပြည်သူပိုင်စက်မှုကော်ပိုရေးရှင်းများ၏ အရောင်း ဆိုင်များနှင့် သမဝါယမအသင်းများက စားသုံးကုန်ပစ္စည်းများကို အဓိကဖြန့်ဖြူးရောင်းချခဲ့သည်။

ကုန်သွယ်ရေးကဏ္ဍတွင် ပြည်တွင်းကုန်သွယ်ရေးလုပ်ငန်းကို ကုန်သွယ်ရေးကော်ပိုရေး ရှင်းများက အဓိကဆောင်ရွက်သည်။ သမဝါယမကဏ္ဍတွင် ကုန်ထုတ်လုပ်ခြင်း၊ ကုန်စည်ဖြန့်ဖြူး ခြင်းနှင့် ကုန်သွယ်ခြင်းလုပ်ငန်းတို့ပါဝင်သည်။ ကုန်ထုတ်သမဝါယမအသင်းများကို နိုင်ငံတော်

က ကုန်ကြမ်းနှင့် အရန်ပစ္စည်းများကို ဖြန့်ဖြူးခဲ့သည်။ နိုင်ငံတော်က သတ်မှတ်ထားသည့် ပမာဏ အတိုင်း စပါးမရောင်းမနေရစနစ်ကိုကျင့်သုံး၍ ကုန်သွယ်ရေးဌာနများက စပါးဝယ်ယူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆန်တန်ချိန်အမြောက်အမြားကို နိုင်ငံခြားသို့ တင်ပို့ရောင်းချနိုင်ခဲ့သည်။

ပြည်ပကုန်သွယ်ရေးတွင်အဓိကတင်ပို့သောကုန်စည်များမှာ လယ်ယာထွက်ကုန်၊ ရေထွက်ကုန်၊ ကျွန်းသစ်၊ သစ်မာနှင့်သစ်တောထွက်ပစ္စည်း၊ တွင်းထွက်ပစ္စည်းနှင့် ကျောက်မျက်ရတနာများ ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံသို့အဓိကတင်သွင်းသောကုန်စည်များမှာ လူသုံးကုန်ပစ္စည်း၊ အထည်အလိပ်၊ ဆေးဝါး၊ လောင်စာနှင့် ဆောက်လုပ်ရေးပစ္စည်းများ၊ သယ်ယူပို့ဆောင်ရေးပစ္စည်း၊ စက်နှင့် စက်ပစ္စည်းတို့ဖြစ်သည်။ ကြယ်ငါးပွင့်သင်္ဘောကော်ပိုရေးရှင်းသည် ပြည်ပပို့ကုန်များနှင့် သွင်းကုန်များကို တစ်နှစ်ထက်တစ်နှစ်ပိုမိုသယ်ဆောင်ပေးနိုင်သည့်အတွက် နိုင်ငံခြားသင်္ဘောလိုင်းများအပေါ် အားထားရမှုလျော့နည်းလာသည်။

၃.၂.၃။ လူမှုရေး

မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီခေတ်တွင် မသင်မနေရ မူလတန်းပညာရေးစနစ်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ကိုယ်ထူကိုယ်ထစနစ်ဖြင့် တွဲဖက်မူလတန်းကျောင်း၊ တွဲဖက်အလယ်တန်းကျောင်း၊ တွဲဖက်အထက်တန်းကျောင်းများကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အခြေခံပညာရေးအဆင့်အတန်းမြင့်မားလာစေရန် သင်ရိုးညွှန်းတမ်းနှင့် သင်ရိုးမာတီကာများ၊ ကျောင်းသုံးစာအုပ်များ၊ သင်ကြားရေးနည်းစနစ်များကိုပြန်လည်ဆန်းစစ်၍ပြင်ဆင်သည်။ ၁၉၈၁ ခုနှစ်မှစ၍ အင်္ဂလိပ်စာဘာသာရပ်ကို သူငယ်တန်းမှအစပြု သင်ကြားသည်။

အဆင့်မြင့်ပညာရေးတွင် လုပ်ငန်းခွင်နှင့်ဆက်စပ်သော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပညာသင်ကောလိပ်များကို တိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်သည်။ စီးပွားရေးစီမံကိန်းနှင့်ပညာရေးစီမံကိန်းကို ဆက်စပ်ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ဒေသကောလိပ်များကို ၁၉၇၇ ခုနှစ်မှစ၍ တည်ထောင်ဖွင့်လှစ်ခဲ့သည်။ အဆင့်မြင့်ပညာတက္ကသိုလ်များ၊ ကောလိပ်များနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းသိပ္ပံတို့တွင် ၁၉၇၉ ခုနှစ်မှစ၍ နိုင်ငံရေးသိပ္ပံဘာသာရပ်ကိုပို့ချသည်။ ပညာရေးအခြေအနေအရပ်ရပ်ကို သုံးသပ်ပြီး ပိုမိုကောင်းမွန်သည့်နည်းလမ်းများရရှိရန် ၁၉၇၉ ခုနှစ်တွင် ပညာရေးဆိုင်ရာဆွေးနွေးပွဲများကို ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၀-၁၉၈၁ ပညာသင်နှစ်မှစ၍ ဒေသကောလိပ်ပညာသင်စနစ်ကို ဖျက်သိမ်းပြီး အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်သစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံစာတတ်မြောက်ရေးဗဟိုကော်မတီကဦးဆောင်၍ စာတတ်မြောက်ရေးလူထုလှုပ်ရှားမှုကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ်တွင် မြို့နယ်ပေါင်း ၁၀၆ မြို့နယ်ရှိ စာမတတ်သူတစ်သန်းကျော် စာတတ်မြောက်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၃ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့တွင် မြန်မာနိုင်ငံ

အား နိုမာစာတတ်မြောက်ရေးဆု (Noma Literacy Prize) ကို ယူနက်စကို (UNESCO) က ခိုးမြှင့်ခဲ့သည်။

ကျန်းမာရေးကဏ္ဍတွင် ငှက်ဖျားရောဂါ၊ အနာကြီးရောဂါ၊ ကာလသားရောဂါ၊ မျက်ခမ်းစပ်ရောဂါ၊ အဆုတ်ရောဂါ၊ လည်ပင်းကြီးရောဂါ၊ ဆင်ခြေထောက်ရောဂါတိုက်ဖျက်ရေးနှင့် ကျောက်ရောဂါပျောက်ရေးတို့ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည်။ တိုက်နယ်ဆေးရုံများကိုတိုးချဲ့ဖွင့်လှစ်ခြင်းနှင့် ဆရာဝန်၊ သူနာပြုများကို နှစ်စဉ်ပိုမိုမွေးထုတ်ခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ပြည်သူများ၏ ကျန်းမာရေးအဆင့်အတန်း ပိုမိုမြင့်မားလာစေရေးနှင့် ကျေးလက်နှင့် မြို့ပြကျန်းမာရေးကွာဟချက် လျော့နည်းစေရေးအတွက် ပြည်သူ့ကျန်းမာရေးစီမံကိန်းများကို ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၈၄-၁၉၈၅ ခုနှစ်တွင် ပဏာမကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် အခြေခံကျန်းမာရေးလုပ်ငန်းများကို မြို့နယ်ပေါင်း ၂၇၁ မြို့နယ်အထိ အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သည်။ စီးပွားရေးစီမံကိန်းများအောင်မြင်ရန်နှင့် ကုန်ထုတ်လုပ်မှုတိုးတက်စေရန်မျှော်မှန်း၍ စံပြုလုပ်သားရွေးချယ်ရေးလုပ်ငန်းကို အလုပ်သမားဝန်ကြီးဌာနက ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အလုပ်သမားများလူမှုဖူလုံရေးအကျိုးခံစားခွင့်ရရှိစေရန် လူမှုဖူလုံရေးအဖွဲ့၊ ကျန်းမာရေးဦးစီးဌာနများနှင့် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။

ဗုဒ္ဓသာသနာတော်သန့်ရှင်းတည်တံ့ပြန့်ပွားရေးကိုရှေးရှု၍ ၁၉၈၀ ပြည့်နှစ် မေလတွင် ဂိုဏ်းပေါင်းစုံသံဃာ့အစည်းအဝေးကြီးကို ကျင်းပခဲ့သည်။ ထိုအစည်းအဝေးကြီးက သံဃာ့အဖွဲ့အစည်းအခြေခံစည်းမျဉ်းနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းတို့ကို အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းသည်။ နိုင်ငံတော်သံဃာ့မဟာနာယကကောင်စီသည် အမြင့်ဆုံးအဖွဲ့ဖြစ်ပြီး သံဃာတော်မှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ သံဃာတော်များ ပညာသင်ကြားရေးတို့ကို ဆောင်ရွက်သည်။

ဆိုရှယ်လစ်စနစ်နှင့်ကိုက်ညီသည့် ဂုဏ်ထူးဆောင်ဘွဲ့များ၊ တံဆိပ်များဆိုင်ရာပြဋ္ဌာန်းချက်များကို သတ်မှတ်ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ စာပေ၊ အနုပညာ၊ ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာကဏ္ဍတို့ကို တိုင်းရင်းသားစည်းလုံးညီညွတ်ရေးနှင့် ဆိုရှယ်လစ်လူနေမှုစနစ်ကို မထိခိုက်သမျှ လွတ်လပ်စွာဖော်ထုတ်ခွင့်ပြုသည်။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီက ပါတီရေးရာစာစောင်၊ နိုင်ငံတကာရေးရာသတင်းစဉ်၊ စီးပွားရေးပညာစာစောင်နှင့် လမ်းစဉ်သတင်းဂျာနယ်တို့ကို ထုတ်ဝေသည်။ ပညာဗဟုသုတတိုးတက်ရေးအတွက် တောင်သူလယ်သမားဂျာနယ်၊ လုပ်သားဂျာနယ်၊ တက္ကသိုလ်ပညာပဒေသာစာစောင်၊ သုတပဒေသာစာစောင်၊ ပညာလောကစာစောင်၊ တို့ကျောင်းသားနှင့် ပညာတန်ဆောင်စာစောင် စသည့်စာစောင်တို့ကို ထုတ်ဝေသည်။

စာပေဗိမာန်အဖွဲ့ကြီးများ၍ စာပေနှီးနှောဖလှယ်ပွဲများနှင့် စာတမ်းဖတ်ပွဲများကို နှစ်စဉ်ကျင်းပပြီး စာတမ်းများကိုစာအုပ်အဖြစ်ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေသည်။ ပြန်ကြားရေးဝန်ကြီးဌာနက အမျိုးသားစာပေဆုပေးပွဲများကို ၁၉၆၂ ခုနှစ်မှစ၍ နှစ်စဉ်ကျင်းပခဲ့သည်။ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုများနှင့်

သရုပ်ဆောင်မှုများကို ခေတ်နှင့်အညီဖြစ်စေရန်၊ သရုပ်ဖျက်မှုများပပျောက်စေရန် အငြိမ့်များ၊ ဇာတ်သဘင်များကို ကြီးကြပ်ခဲ့သည်။ အဆင့်အတန်းမြင့်သော ရုပ်ရှင်ဇာတ်လမ်းများပေါ်ထွန်းလာစေရေးအတွက် အကယ်ဒမီဆုပေးပွဲများကို နှစ်စဉ်ကျင်းပသည်။ ဗဟိုရုပ်ရှင်က ရိုက်ကူးသော သတင်းကားများကိုလည်း ရုပ်ရှင်ရုံများနှင့် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ပြသခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်ကို လူထုထောက်ခံမဲဖြင့် ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၃ ရက်နေ့တွင် အတည်ပြုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ပြည်သူ့လွှတ်တော်အဖွဲ့ဝင် ၂၉ ဦးပါဝင်သော နိုင်ငံတော်ကောင်စီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ပြည်သူ့တရားသူကြီးအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်၏ အမြင့်ဆုံးသောတရားစီရင်ရေးအဖွဲ့ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ပြည်သူ့ဥပဒေအကျိုးဆောင်အဖွဲ့သည် နိုင်ငံတော်ကောင်စီ၏ သဘောတူညီချက်ကို ရယူ၍ ဥပဒေဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းအဆင့်ဆင့်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်း။
- ◆ ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့သည် ဒေသဆိုင်ရာအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဝန်ထမ်းအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အခြားအဖွဲ့အစည်းများ၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ချက်များကို စစ်ဆေးရခြင်း။
- ◆ ၁၉၈၂ ခုနှစ် မြန်မာနိုင်ငံသားဥပဒေကို ပြန်လည်ရေးဆွဲပြီး တတိယအကြိမ် ပြည်သူ့လွှတ်တော် တတိယအစည်းအဝေးက ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို ပြည်သူပိုင်ကဏ္ဍ၊ သမဝါယမကဏ္ဍနှင့် ပုဂ္ဂလိကကဏ္ဍဟူ၍ ခွဲခြားသတ်မှတ်ခြင်း။
- ◆ လယ်ယာလုပ်ငန်းများနှင့် တစ်နိုင်တစ်ပိုင်မွေးမြူရေးလုပ်ငန်းတို့တွင် လူထုလှုပ်ရှားမှု အသွင်ဖြင့် လုပ်အားပေးခေတ်ရွက်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ အဓိကစက်မှုလုပ်ငန်းများမှာ လယ်ယာနှင့်သစ်တောထွက်ပစ္စည်းများကို ကြိုတ်ခွဲသည့် လုပ်ငန်းနှင့် ရေနံချက်လုပ်ငန်းတို့ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ် လမ်းစဉ်ပါတီခေတ်တွင် မသင်မနေရ မူလတန်းပညာရေးစနစ်ကို ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၉၈၀-၁၉၈၁ ပညာသင်နှစ်မှစ၍ ဒေသကောလိပ်ပညာသင်စနစ်ကို ဖျက်သိမ်းပြီး အဆင့်မြင့်ပညာရေးစနစ်သစ်ကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်း။

♦ ၁၉၈၄-၁၉၈၅ ခုနှစ်တွင် ပဏာမကျန်းမာရေးစောင့်ရှောက်မှုနှင့် အခြေခံကျန်းမာရေး လုပ်ငန်းများကို မြို့နယ်ပေါင်း ၂၇၁ မြို့နယ်အထိ အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့ခြင်း။

📖🔍 လေ့ကျင့်ရန်ပေးစွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) ၁၉၇၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပေါ်ပေါက်လာပုံ
  - (ခ) ပြည်သူ့လုပ်ငန်းစစ်ဆေးရေးအဖွဲ့
  - (ဂ) ပြည်ပကုန်သွယ်ရေး
  - (ဃ) စာတတ်မြောက်ရေးလှုပ်ရှားမှု
- ၂။ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ်ပါတီသည် ဆိုရှယ်လစ်စီးပွားရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသည်ဟူသော အဆိုကို သက်သေပြပါ။

အစန်း(၂)ပါ ပုံများ၏ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ပြည်တွင်းညီညွတ်ရေး အကြံပေးအဖွဲ့နှင့် တော်လှန်ရေးကောင်စီ(ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေး ခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃) ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃)
- ပုံ(၂) ရန်ကုန်မြို့တွင်းရှိ ပြည်သူ့ဆိုင်များ (ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃) ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃)
- ပုံ(၃) လူရည်ချွန်အပန်းဖြေစခန်းနှင့်လေ့လာရေးခရီး (ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃) ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃)
- ပုံ(၄) မိုဟာမက်ရီဇာပါလဗီဆု လက်ခံရယူစဉ် (ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃) ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃)
- ပုံ(၅) နိုင်ငံတကာစာမတတ်သူပပျောက်ရေးနေ့ အခမ်းအနား (ကျောက်ဆည်) (ခေတ်ပြောင်း တော်လှန်ရေးခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃) ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့်ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃)
- ပုံ(၆) ပြည်သူ့လွှတ်တော် (ဒေါက်တာကိုကိုတိုးလွင်သော်၊ တွဲဖက်ပါမောက္ခ၊ သမိုင်းဌာန၊ ရန်ကုန် အရှေ့ပိုင်းတက္ကသိုလ်)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ခေတ်ပြောင်းတော်လှန်ရေးခရီး (၁၉၆၂-၁၉၇၃)၊ ရန်ကုန်၊ ပြန်ကြားရေးနှင့် အသံလွှင့် ဦးစီးဌာန၊ ၁၉၇၃
- ၂။ စတုတ္ထလေးနှစ်စီမံကိန်း၏ စီးပွားရေးစီမံကိန်းရှည်မှန်းချက်များ၊ ရန်ကုန်၊ စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၈၂
- ၃။ ဒုတိယလေးနှစ်စီမံကိန်းလျာထားချက်များနှင့် စီးပွားရေးစီမံကိန်းရှင်းတမ်း၊ ရန်ကုန်၊ စီမံကိန်းနှင့်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၇၄
- ၄။ ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ(၁၉၇၄ခုနှစ်)၊ ၁၉၈၅ ပြင်ဆင်ချက်အထိ၊ ရန်ကုန်၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေး၊ ၁၉၉၁
- ၅။ ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်၏ ဘဏ္ဍာရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်သည့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်သို့ အစီရင်ခံစာ (၁၉၇၄-၇၅ခုနှစ်)၊ ရန်ကုန်၊ စီမံကိန်းနှင့်ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၇၄
- ၆။ ပြည်ထောင်စုဆိုရှယ်လစ်သမ္မတမြန်မာနိုင်ငံတော်၏ ဘဏ္ဍာရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အခြေအနေနှင့်ပတ်သက်သည့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်သို့ အစီရင်ခံစာ (၁၉၈၅-၈၆ ခုနှစ်)၊ ရန်ကုန်၊ စီမံကိန်းနှင့် ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၈၅
- ၇။ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်တော်လှန်ရေးကောင်စီကြေညာချက်များ၊ ပုံနှိပ်ရေးနှင့် စာအုပ်ထုတ်ဝေရေးကော်ပိုရေးရှင်း၊ ၁၉၇၇
- ၈။ မြန်မာနိုင်ငံစက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းသမိုင်း၊ အပိုင်း ၅၊ ရန်ကုန်၊ အမှတ် ၁ စက်မှုဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၉၁
- ၉။ မြန်မာနိုင်ငံစက်မှုလက်မှုလုပ်ငန်းသမိုင်း၊ အပိုင်း ၆၊ ရန်ကုန်၊ အမှတ် ၁ စက်မှုဝန်ကြီးဌာန၊ ၁၉၉၁
- ၁၀။ မြန်မာ့နိုင်ငံရေးစနစ်ပြောင်းကာလ၊ ၁၉၆၂-၁၉၇၄၊ ပထမတွဲ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၃
- ၁၁။ မြန်မာ့နိုင်ငံရေးစနစ်ပြောင်းကာလ၊ ၁၉၆၂-၁၉၇၄၊ ဒုတိယတွဲ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၃
- ၁၂။ မြန်မာ့နိုင်ငံရေးစနစ်ပြောင်းကာလ၊ ၁၉၆၂-၁၉၇၄၊ တတိယတွဲ၊ ပထမအကြိမ်၊ ရန်ကုန်၊ တက္ကသိုလ်များပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၉၃
- ၁၃။ လူနှင့်ပတ်ဝန်းကျင်တို့၏ အညမည သဘောတရား၊ ရန်ကုန်၊ မြန်မာ့ဆိုရှယ်လစ်လမ်းစဉ် ပါတီမူပိုင်၊ ၁၉၆၃

- ၁၄။ ၂၀၀၈ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၇၄ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံဥပဒေတို့အား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း၊ ရန်ကုန်၊ မာစတာမီဒီယာ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၂၀၁၄
- ၁၅။ မောင်မောင်၊ ဒေါက်တာ၊ မြန်မာ့နိုင်ငံရေးခရီးနှင့် ဗိုလ်ချုပ်ကြီးနေဝင်း၊ ရန်ကုန်၊ ပုဂံ ပုံနှိပ်တိုက်၊ ၁၉၆၉

အခန်း (၄)

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အရှေ့တောင်အာရှ အိန္ဒိယနှင့် အရှေ့အာရှနိုင်ငံတို့၏ လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- အခန်း(၁)လွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသင်ခန်းစာတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် မြန်မာနိုင်ငံ ၏ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ကိုလိုနီလက်အောက်ခံဘဝတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများ၏ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်နိုးကြားလာခြင်း၊ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှုများ အားကောင်းလာခြင်း၊ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် လွတ်လပ်ရေးရရှိရန် ကြိုးပမ်းဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းတို့ကို လေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည်။
- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးလှုပ်ရှားမှုများကို အကဲဖြတ်နိုင်မည်။
- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး အရှေ့အာရှနိုင်ငံများဖြစ်သော တရုတ်နှင့် ဂျပန်နိုင်ငံများ၏ အခြေအနေများနှင့် နိုင်ငံပြန်လည်တည်ဆောက်ရေးဆောင်ရွက်ချက်များကို ဝေဖန်သုံးသပ်နိုင်မည်။

၄.၁။ အရှေ့တောင်အာရှ

၄.၁.၁။ ပထဝီဝင်အနေအထားနှင့် သမိုင်းနောက်ခံ

အရှေ့တောင်အာရှဟူသောအမည်သည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားလာခဲ့သည်။ အရှေ့တောင်အာရှကို ကုန်းတွင်းပိုင်းအရှေ့တောင်အာရှနှင့် ကျွန်းစုပိုင်းအရှေ့တောင်အာရှဟူ၍ ခွဲခြားနိုင်သည်။ ကုန်းတွင်းပိုင်းအရှေ့တောင်အာရှတွင် မြန်မာ၊ ထိုင်း၊ လာအို၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဗီယက်နမ်နိုင်ငံများတည်ရှိ၍ ကျွန်းစုပိုင်းဒေသတွင် အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ ဘရူနိုင်းဒါရူဆလမ်၊ စင်ကာပူနှင့် တီမောလက်စတေနိုင်ငံများတည်ရှိသည်။ အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းစုများသည် အိန္ဒိယသမုဒ္ဒရာနှင့် ပစိဖိတ်သမုဒ္ဒရာအကြား ဝင်ထွက်ရာရေလမ်းကြောင်း နေရာဖြစ်သည်။

ပုံ(၁) အရှေ့တောင်အာရှမြေပုံ

ထိုင်းနိုင်ငံမှအပ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများသည် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများဘဝ သို့ ကျရောက်ခဲ့ကြသည်။ မြန်မာ၊ မလေးရှား၊ စင်ကာပူနှင့် ဘရူနိုင်းတို့သည် အင်္ဂလိပ်လက်အောက် သို့လည်းကောင်း၊ အင်ဒိုချိုင်းနား(လာအို၊ ကမ္ဘောဒီးယားနှင့် ဗီယက်နမ်)သည် ပြင်သစ်လက်အောက် သို့လည်းကောင်း၊ အင်ဒိုနီးရှားသည် ဒတ်ချ်(နယ်သာလန်)လက်အောက်သို့လည်းကောင်း၊ ဖိလစ်ပိုင် သည် စပိန်နှင့် အမေရိကန် လက်အောက်သို့လည်းကောင်း ကျရောက်ခဲ့ကြသည်။

အနောက်နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေးအယူအဆ၊ အုပ်ချုပ်ရေးပုံစံ၊ ကုန်သွယ်စီးပွားရေးစနစ်၊ ခရစ်ယာန်ဘာသာပြန့်ပွားလာခြင်း၊ နိုင်ငံခြားသားများစွာ ဝင်ရောက်အခြေချနေထိုင်လာခြင်းနှင့် အနောက်တိုင်းပညာရေးစနစ်ရောက်ရှိလာခြင်းတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ၏ အခြေအနေအရပ်ရပ် ကို ပြောင်းလဲမှုဖြစ်ပေါ်စေခဲ့သည်။ အနောက်တိုင်းပညာရေးစနစ်သည် အရှေ့တောင်အာရှ ဒေသတွင်းနိုင်ငံများ၏ အမျိုးသားရေးဝါဒကို နိုးကြားစေခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဂျပန်တပ်များ၏တိုက်ခိုက်မှုကြောင့် ပြင်သစ်ကိုလိုနီဖြစ်သည့် အင်ဒိုချိုင်းနားဒေသကို ပြင်သစ်တို့လက်လွှတ်ခဲ့ရသည်။ အလားတူ အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီဖြစ်သည့် မြန်မာနှင့် မလေးရှား၊ ဒတ်ချ်ကိုလိုနီဖြစ်သည့် အင်ဒိုနီးရှားနှင့် အမေရိကန်ကိုလိုနီဖြစ်သည့် ဖိလစ်ပိုင်

တို့ကို ဂျပန်တို့က သိမ်းပိုက်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၃ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်တို့သည် ဖိလစ်ပိုင်နှင့် မြန်မာကို လွတ်လပ်သည့်နိုင်ငံများအဖြစ် ကြေညာပေးခဲ့သော်လည်း ဂျပန်ဩဇာခံအစိုးရများအဆင့်သာရှိခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများတွင် လုံးဝလွတ်လပ်ရေး ရရှိရန် အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုများ ပြင်းထန်လာခဲ့သည်။

၄.၁.၂။ အင်ဒိုချိုင်းနားဒေသ

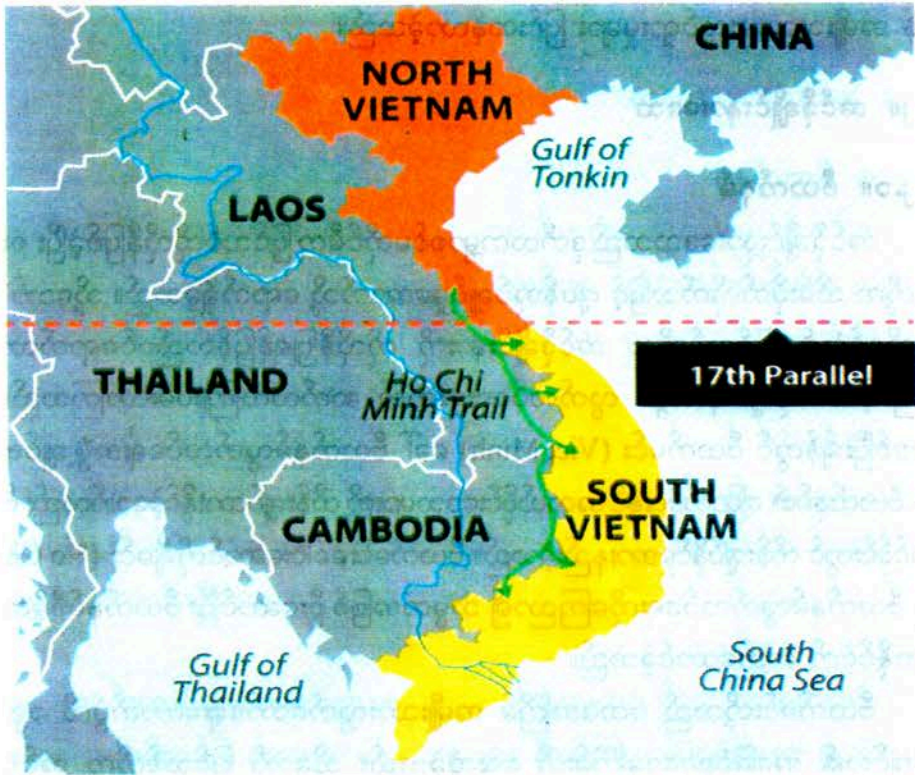
၄.၁.၂.၁။ ဗီယက်နမ်

အင်ဒိုချိုင်းနားဒေသသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီက ပြင်သစ်ကိုလိုနီဖြစ်ခဲ့ပြီး စစ်အတွင်း ဂျပန်တို့က သိမ်းပိုက်လိုက်သဖြင့် ဂျပန်အုပ်ချုပ်မှုအောက်သို့ ရောက်ရှိခဲ့သည်။ သို့သော် စစ်အပြီး ဂျပန်တို့စစ်ရှုံး၍ ပြင်သစ်တို့က အင်ဒိုချိုင်းနားကို ကိုလိုနီပြုရန်ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အင်ဒိုချိုင်းနားတွင် လွတ်လပ်ရေးအတွက် ဆက်လက်ကြိုးပမ်းလာကြသည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချိန်တွင် ဗီယက်မင်း (Viet Minh) ခေါ် ဗီယက်နမ်လွတ်လပ်ရေးအဖွဲ့ချုပ်အင်အားစုသည် ဗီယက်နမ်၏ မြောက်ပိုင်းနှင့် အလယ်ပိုင်းဒေသများကို ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ခဲ့သော်လည်း ဗီယက်နမ်တောင်ပိုင်းတွင် ထိန်းချုပ်နိုင်မှုအားနည်းခဲ့သည်။ ဗီယက်မင်းခေါင်းဆောင်ဟိုချီမင်း (Ho Chi Minh) သည် ဗီယက်နမ်လွတ်လပ်ရေးကိုကြေညာ၍ သမ္မတအဖြစ် ဦးဆောင်ပြီး ဗီယက်နမ်ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။

ဗီယက်မင်းတို့သည် ပထမအကြိမ် အမျိုးသားလွတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲကို ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင်ကျင်းပ၍ အခြေခံဥပဒေမူကြမ်းကို ရေးဆွဲခဲ့သည်။ သို့သော် ပြင်သစ်တို့က အင်အားသုံး၍ အာဏာပြန်လည်ရရှိရန်ကြိုးစားခဲ့သဖြင့် ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် ဗီယက်မင်းနှင့် ပြင်သစ်တို့အကြား စစ်ပွဲစတင်ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ပြင်သစ်တို့က ဗီယက်နမ်ကို ပြင်သစ်ဩဇာခံလွတ်လပ်သောနိုင်ငံ (Semi-independent State)အဖြစ် တည်ထောင်ပေးခဲ့သည်။ ဗီယက်မင်းတို့က တရုတ်၏စစ်ရေးအကူအညီဖြင့် ပြင်သစ်ကို ၉ နှစ်ကြာ ခုခံတိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ် မေလ ၇ ရက်နေ့တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော ဒိန်ဗင်ဖူး (Dien Bien Phu) တိုက်ပွဲ၌ ဗီယက်မင်းတို့အောင်ပွဲခံခဲ့ပြီး ၁၉၅၄ ခုနှစ် ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက်ဖြင့် စစ်ပွဲကိုအဆုံးသတ်ခဲ့သည်။

ဗီယက်နမ်နိုင်ငံအား ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက်အရ ၁၇ ဒီဂရီမျဉ်းပြိုင် (၁၇ ဒီဂရီ မြောက်လတ္တီကျု)၏မြောက်ပိုင်းကို မြောက်ဗီယက်နမ်၊ တောင်ပိုင်းကို တောင်ဗီယက်နမ်အဖြစ် ယာယီပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခဲ့သည်။ မြောက်ပိုင်း၏မြို့တော် ဟနွိုင်း (Hanoi) တွင် ဗီယက်နမ်ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ (မြောက်ဗီယက်နမ်) ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ တောင်ပိုင်း၏မြို့တော် ဆိုင်ဂုံ (Saigon)ကိုဗဟိုပြု၍ ဗီယက်နမ်သမ္မတနိုင်ငံ(တောင်ဗီယက်နမ်)ကို ထူထောင်ခဲ့သည်။ ဗီယက်နမ်

ပြန်လည်ပေါင်းစည်းရေးကိုဖော်ဆောင်ပေးခဲ့သော်လည်း ဆိုင်ဂုံအစိုးရက ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက် အား မလိုက်နာနိုင်ကြောင်း ငြင်းဆိုခဲ့သဖြင့် တောင်ဗီယက်နမ်နှင့် မြောက်ဗီယက်နမ် ဆက်ဆံ ရေးတင်းမာလာခဲ့သည်။

ပုံ(၂) တောင်ဗီယက်နမ်နှင့် မြောက်ဗီယက်နမ်

တောင်ဗီယက်နမ်နှင့်မြောက်ဗီယက်နမ်ပဋိပက္ခတွင် မြောက်ဗီယက်နမ်ဘက်မှ တရုတ်နိုင်ငံနှင့် ဆိုဗီယက်ရုရှားနိုင်ငံတို့သည်လည်းကောင်း၊ တောင်ဗီယက်နမ် ဆိုင်ဂုံအစိုးရဘက်မှ အမေရိကန် သည်လည်းကောင်း အကူအညီများပေး၍ စစ်ရေးဖြင့်စွက်ဖက်လာသောကြောင့် ဗီယက်နမ်၏ ပြည်တွင်းပဋိပက္ခ ပိုမိုပြင်းထန်လာစေခဲ့သည်။ မြောက်ဗီယက်နမ်ပြည်သူ့တပ်မတော်သည် ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် ဗီယက်ကောင်း (Vietcong) အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးတပ်ဦးနှင့်လက်တွဲ၍ တောင်ဗီယက်နမ်နှင့် အမေရိကန်တပ်ဖွဲ့များကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၀ ပြည့်လွန်နှစ်များတွင် ဗီယက်ကောင်းတို့က တောင်ဗီယက်နမ်ကို ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၅ ရက်နေ့ မှစ၍ ဗီယက်နမ်အား အမေရိကန်တို့က ဗုံးကြဲတိုက်ခိုက်ခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ထိုစစ်ပွဲတွင် ဗီယက်မင်း တို့ အောင်မြင်မှုများရခဲ့သည်။

အမေရိကန်အစိုးရသည် ဗီယက်နမ်ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရန် ပါရီညီလာခံကို ၁၉၇၃ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့သည်။ ပါရီညီလာခံ၏ဆုံးဖြတ်ချက်အရ ဗီယက်နမ်နယ်မြေမှ နိုင်ငံခြားတပ်များ အား ပြန်လည်ဆုတ်ခွာပေးရန် သဘောတူခဲ့သည်။ နိုင်ငံခြားလက်နက်ကိုင်တပ်များသည် ဗီယက်နမ် မှဆုတ်ခွာခဲ့သော်လည်း ၁၉၇၅ ခုနှစ် မတ်လ ၉ ရက်နေ့တွင် တောင်ဗီယက်နမ်အား ဗီယက်မင်းတို့ က ဆက်လက်တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ တောင်ဗီယက်နမ်သည် ဧပြီလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် လက်နက်ချခဲ့သည်။ ၁၉၇၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂ ရက်နေ့တွင် တောင်-မြောက် နှစ်နိုင်ငံပေါင်းစည်း၍ ဗီယက်နမ်ဆိုရှယ်လစ် သမ္မတနိုင်ငံ (Socialist Republic of Vietnam) အဖြစ် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၇၇ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ဖြစ်လာခဲ့သည်။

၄.၁.၂.၂။ ကမ္ဘောဒီးယား

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် ဗီယက်နမ်၊ လာအိုနိုင်ငံများနှင့်အတူ ပြင်သစ်အစောင့်အရှောက်ခံ နယ်မြေ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလ ကမ္ဘောဒီးယားတွင် ပြင်သစ်ဆန့်ကျင်ရေးလှုပ်ရှားမှု များ အရှိန်ရလာပြီး ကမ္ဘောဒီးယားခေတ်ပညာတတ်များသည် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေး စိတ်ဓာတ်ရှင်သန်ကြီးထွားလာခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားဘုရင် နိုရိုဒွန်သီဟာနု (Norodom Sihanouk) သည် ဂျပန်အကူအညီဖြင့် ကမ္ဘောဒီးယားလွတ်လပ်ရေးကို ကြေညာခဲ့သည်။ သို့သော် စစ်ပြီးကာလ တွင် ပြင်သစ်တို့က အင်ဒိုချိုင်းနားကို ပြန်လည်ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့ပြီး ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံအား တဖြည်းဖြည်းချင်း လွတ်လပ်ရေးပေးရန် ကတိပြုခဲ့သည်။

ပုံ(၃) နိုရိုဒွန်သီဟာနု

ကမ္ဘောဒီးယားကို ပြင်သစ်ပြည်ထောင်စု(French Union)အတွင်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရ နိုင်ငံအဖြစ် ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၇ ရက်နေ့တွင် အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ သို့သော် အချုပ်အခြာအာဏာကို ပြင်သစ်တို့က ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ကမ္ဘောဒီးယားတွင်

နိုင်ငံရေးပါတီများ လွတ်လပ်စွာဖွဲ့စည်းခွင့်ကိုပေးခဲ့သဖြင့် နိုင်ငံရေးပါတီကြီး ၃ ခု ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားလွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲကိုကျင်းပပေးခဲ့ပြီး ပြင်သစ်အလိုကျရေးဆွဲထားသော အခြေခံဥပဒေအရ အုပ်ချုပ်ခွင့်ရသောနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သည်။ သို့သော် နိုင်ငံခြားရေးနှင့်စစ်ရေးကိစ္စများကို ပြင်သစ်တို့က ချုပ်ကိုင်ထားခဲ့သည်။ ၁၉၅၂ ခုနှစ်တွင် ဘုရင်သီဟာနုသည် ပြင်သစ်သမ္မတနှင့်တွေ့ဆုံ၍ အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်ရေးပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယားအား အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်လွတ်လပ်ရေးပေးမည်ဟု ပြင်သစ်တို့က ကတိပြုခဲ့၍ ၁၉၅၃ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၉ ရက်နေ့တွင် ပြင်သစ်တို့ထံမှလွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့သည်။ ကမ္ဘောဒီးယား ဘုရင်သီဟာနုသည် နိုင်ငံခေါင်းဆောင်ဖြစ်လာသည်။

၄.၁.၂.၃။ လာအို

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း လာအို၊ ဗီယက်နမ်နှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့ပါဝင်သော ပြင်သစ်ပိုင်အင်ဒိုချိုင်းနားကို ဂျပန်တို့က ၁၉၄၅ ခုနှစ် မတ်လတွင် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဧပြီလတွင် ဂျပန်တို့က လာအိုနိုင်ငံသည် ပြင်သစ်၏ အစောင့်ရှောက်ခံနိုင်ငံမဟုတ်တော့ကြောင်း ထုတ်ပြန်ကြေညာခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးသောအခါ ဂျပန်တို့ စစ်ရှုံးသဖြင့် လာအိုနိုင်ငံကို ၆ လသာ အုပ်ချုပ်နိုင်ခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချိန်တွင် လာအိုအီစာရာ (Laos Issara) ခေါ် လာအိုလွတ်မြောက်ရေး (Free Laos) အဖွဲ့က ယာယီအစိုးရထူထောင်သည်။ သို့သော် ပြင်သစ်တပ်များက လျင်မြန်စွာ ပြန်လည် ထိန်းချုပ်နိုင်ခဲ့ပြီး လာအိုဘုရင်လွမ်ပရာဘန် (Luang Prabang) ကို နန်းပြန်တင်ပေးခဲ့သဖြင့် လာအိုအီစာရာအဖွဲ့သည် ပြည်ပသို့တိမ်းရှောင်သွားခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ပြင်သစ်သည် လာအိုကို ပြည်တွင်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့် (Internal Autonomy) ပေးခဲ့သည်။ ပြင်သစ်၏ကြီးကြပ်မှုဖြင့် လာအိုနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုရေးဆွဲ၍ ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခဲ့သည်။ ထို့နောက် ပြင်သစ်နှင့်လာအိုတို့၏ သဘောတူညီချက်အရ ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် လာအိုနိုင်ငံကို ပြင်သစ်ပြည်ထောင်စုအတွင်း ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရနိုင်ငံအဖြစ် အသိအမှတ်ပြုလိုက်သည်။ သို့သော် အရေးကြီးသည့် ဌာနများဖြစ်သော စစ်ရေး၊ နိုင်ငံခြားရေးနှင့် ဘဏ္ဍာရေးကို ပြင်သစ်က ချုပ်ကိုင်ထားသည်။

ပြင်သစ်သည် ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခွင့် ကြေညာလိုက်သောကြောင့် လာအိုအီစာရာ ခေါင်းဆောင်အချို့ အလင်းဝင်လာပြီး လာအို၏နိုင်ငံရေးကို ဆက်လက်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ သဘောထားတင်းမာသည့် လာအိုအီစာရာ အဖွဲ့ဝင်များသည် မင်းသားစူဖန်နီဘွန် (Prince Souphanouvong) ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် ပသက်လော (Pathet Lao - Land of the Lao)

အဖွဲ့ကို ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းလိုက်ပြီး ဗီယက်နမ်ရှိ ဗီယက်မင်း (Viet Minh) တို့နှင့် ပူးပေါင်းကာ လာအိုအရှေ့မြောက်ဘက်မှနေ၍ ပြင်သစ်ဆန့်ကျင်ရေးကို ဆက်လက်ပြုလုပ်သည်။ ပြင်သစ်တို့သည် ၁၉၅၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက်နေ့တွင် လာအိုနိုင်ငံကို လွတ်လပ်ရေး ပေးသော်လည်း စစ်ရေးကိုမူ ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ် ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက်အရ လာအိုနိုင်ငံသည် ပြင်သစ်ကိုလိုနီလက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ခဲ့သည်။ သို့သော် လာအိုနိုင်ငံ၏ လွတ်လပ်ရေးနေ့ကို ၁၉၅၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၂ ရက်နေ့ဟု သတ်မှတ်သည်။

၄.၁.၃။ ထိုင်း

ထိုင်းနိုင်ငံသည် ကိုလိုနီလက်အောက်သို့ ကျရောက်ခြင်းမရှိခဲ့သည့် တစ်ခုတည်းသော အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံဖြစ်သည်။ သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်ကိုဆန့်ကျင်ခြင်းမှာ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုဖြစ်ခဲ့သည်။ အရပ်ဘက်နှင့် စစ်ဘက်ရာထူးကြီးများအား ပဒေသရာဇ် အသိုင်းအဝိုင်းက လွှမ်းမိုးထားသည်ကို ထိုင်းအမျိုးသားများက ဆန့်ကျင်တော်လှန်ခဲ့သည်။ ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်း၍ စည်းမျဉ်းခံဘုရင်စနစ်ကို စတင်ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ဘုရင်သည်နိုင်ငံအကြီးအကဲဖြစ်သော်လည်း ဝန်ကြီးချုပ်ဦးဆောင်သည့်အစိုးရအဖွဲ့က အုပ်ချုပ်ရေး အာဏာကို ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ ၁၉၃၃ ခုနှစ်တွင် ဘုရင့်ဆွေတော်မျိုးတော်တစ်ဦးက အခြေခံ ဥပဒေကိုဖျက်သိမ်း၍ သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်ကို ပြန်လည်အသက်သွင်းရန် ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ သို့သော် ထိုင်းတပ်မတော်က လျင်မြန်စွာနှိမ်နှင်းနိုင်ခဲ့သည်။

ဗိုလ်ချုပ်ဖိဘွန်ဆွန်ခရမ် (Phibunsongkhram) သည် ထိုင်းနိုင်ငံရေးကို ၁၉၃၈ ခုနှစ်မှ ၁၉၄၄ ခုနှစ်အတွင်းလွှမ်းမိုးခဲ့ပြီး ထိုင်းနိုင်ငံကာကွယ်ရေးဝန်ကြီးအဆင့်မှ ဝန်ကြီးချုပ်အထိ ဖြစ်လာ ခဲ့သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားရေးမူဝါဒသည် နိုင်ငံနှင့် လူမျိုးကိုချစ်မြတ်နိုးခြင်းနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံ သည် ထိုင်းလူမျိုးများအတွက်သာဖြစ်ရမည်ဟု မူဝါဒချမှတ်၍ ထိုင်းကြီးစိုးရေး (Thaification) အဖြစ် ဖော်ဆောင်ခဲ့သည်။ ရုံးသုံးဘာသာစကားမှာ ထိုင်းဘာသာစကားဖြစ်သည်။ နိုင်ငံ၏ အမည်ကိုလည်း အနောက်တိုင်းသားများခေါ်ဆိုသည့် ဆိုင်းယမ် (Siam) မှ ထိုင်းနိုင်ငံ (Thailand) အဖြစ် ၁၉၃၉ ခုနှစ်တွင် ပြောင်းလဲခေါ်ဝေါ်ခဲ့သည်။

ပုံ(၄) မိုလ်ရှပ်ဖိဘွန်ဆွန်ခေရ်

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဖိဘွန်ဆွန်ခေရ်အစိုးရ၏မူဝါဒမှာ စစ်နိုင်သူနှင့်သာ ပူးပေါင်းရေး ဖြစ်ရာ ထိုမူအရ ဂျပန်နှင့်မဟာမိတ်ပြုခဲ့သည်။ ဂျပန်နှင့်ပူးပေါင်း၍ စီးပွားရေးကိုတိုးချဲ့လုပ်ကိုင်လို ခြင်း၊ ပြင်သစ်ပိုင် အင်ဒိုချိုင်းနားလက်အောက်သို့ရောက်ရှိခဲ့သော ထိုင်းနယ်မြေများကို ပြန်လည် ရယူလိုခြင်းတို့ကြောင့် ထိုင်း-ဂျပန်ချစ်ကြည်ရေးစာချုပ်ကို ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ထို့နောက် ကမ္ဘောဒီးယား နှင့် လာအိုအတွင်းရှိ ထိုင်းနယ်မြေများကို ပြန်လည်သိမ်းယူခဲ့သည်။

ဥပဒေပါမောက္ခ ပရိဒီ(Pridi)သည် အမေရိကန်၊ ဗြိတိန်တို့နှင့်ပေါင်း၍ ဂျပန်ဆန့်ကျင်ရေး လှုပ်ရှားမှုကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ နိုင်ငံ၏စီးပွားရေးကျပ်တည်းလာခြင်းကြောင့် ပြည်သူ့ထောက်ခံမှု လျော့နည်းလာသော ဖိဘွန်ဆွန်ခေရ်အစိုးရကိုဖြုတ်ချခဲ့ပြီး ပရိဒီဦးဆောင်သောအစိုးရကို ဖွဲ့စည်း နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ဘုရင် အာနန္ဒာမဟိဒေါ (Ananda Mahidol) လုပ်ကြံခံရခြင်းနှင့် ပတ်သက်၍ ပရိဒီအစိုးရသည် ပြည်သူ့ထောက်ခံမှု မရရှိတော့ပေ။ ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် ပရိဒီသည် ကွန်မြူနစ်တော်လှန်ရေးဆင်နွှဲတော့မည့်သတင်းများ ထွက်ပေါ်လာသဖြင့် ထိုင်းဘုရင့်တပ်မတော် က အစိုးရအာဏာကို သိမ်းယူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ဖိဘွန်ဆွန်ခေရ်သည် ဝန်ကြီးချုပ် ပြန်လည်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ ဗြိတိန်နှင့် အမေရိကန်တို့သည် ကွန်မြူနစ်အန္တရာယ်ကိုကာကွယ်ရန် ထိုင်းနိုင်ငံကို အသုံးပြုရေးအတွက် ဖိဘွန်ဆွန်ခေရ်အစိုးရကို ထောက်ခံခဲ့ကြသည်။ အမေရိကန် ဦးဆောင်သည့် အရှေ့တောင်အာရှစာချုပ်အဖွဲ့ (ဆီးတိုး) (SEATO- Southeast Asia Treaty Organization) ကို ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းသောအခါ ထိုင်းနိုင်ငံသည် အခြေစိုက်နိုင်ငံဖြစ်လာ ခဲ့သည်။

၄.၁.၄။ ဖိလစ်ပိုင်

ဖိလစ်ပိုင်ကျွန်းကိုစပိန်တို့က၁၆ရာစုအလယ်ပိုင်းတွင်သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။၁၈၉၈ခုနှစ်စပိန်-အမေရိကန် စစ်ပွဲတွင် အမေရိကန်တို့ အနိုင်ရရှိပြီးနောက် ဖိလစ်ပိုင်သည် စပိန်လက်အောက်မှ အမေရိကန်လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့သည်။ ၁၉၃၄ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင်ခေါင်းဆောင် မန်ချူရယ်ကွီဇို (Manuel Quezon)သည် ဖိလစ်ပိုင်လွတ်လပ်ရေးအတွက် အမေရိကန်ကွန်ဂရပ် သို့ တင်ပြတောင်းဆိုခဲ့သည်။ အမေရိကန်ကွန်ဂရက်က ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံကို လွတ်လပ်ရေးပေးရန် အတွက် တိုက်ဒင်း-မက်ဒါးဖီးအက်ဥပဒေကို (Tydings-Mc Duffie Act) ပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် ဖိလစ်ပိုင်သည် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရရှိပြီး မန်ချူရယ်ကွီဇိုသည် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး သမ္မတဖြစ်လာသည်။

ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်တွင်း ဂျပန်တို့၏ သိမ်းပိုက်ခြင်းကိုခံခဲ့ရပြီး အမေရိကန် တို့နှင့်ပူးပေါင်း၍ ဂျပန်ကိုတော်လှန်ခဲ့ကြသည်။ လူဇိုကျွန်း(Luzon)မှ ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံရေး အုပ်စုဝင်များကလည်း ဟက်ခ်ဗလာဟပ် (Hukbalahap) ခေါ် ဂျပန်တော်လှန်ရေး ပြည်သူ့ တပ်မတော်ကိုဖွဲ့စည်း၍ ပါဝင်တိုက်ခိုက်ခဲ့ပြီး လူဇိုကျွန်းအလယ်ပိုင်းဒေသကို ခြေကုပ်ယူခဲ့သည်။ ထို့နောက် လူဇိုကျွန်းနေ လယ်သမားများအား လယ်ယာမြေဝေခြမ်းရေးအစီအစဉ်ကို တရုတ် ကွန်မြူနစ်မူအတိုင်း လုပ်ဆောင်ခဲ့သည့်အတွက် အမေရိကန်က ဟက်ခ်များအပေါ် သံသယ ဖြစ်လာသည်။

ပုံ(၅) မန်ချူရယ်ရိုဆက်

ဖိလစ်ပိုင်ကိုသိမ်းပိုက်ထားသော အမေရိကန်တို့အတွက် အကြီးမားဆုံးစိန်ခေါ်မှုမှာ ဟက်ခ်များပင်ဖြစ်သည်။ ဟက်ခ်များသည် လူဇိုကျွန်းအလယ်ပိုင်းဒေသကို ကောင်းစွာထိန်းချုပ်နိုင် ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ခုနှစ်တွင် ပထမဆုံးကျင်းပသည့် ဖိလစ်ပိုင်အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကို အမေရိကန်

တို့ကဦးစီးကျင်းပပေးခဲ့သည်။ ထိုရွေးကောက်ပွဲ၌ ဟက်ခ်ခေါင်းဆောင်အချို့ အနိုင်ရရှိခဲ့သော်လည်း ရွေးကောက်ပွဲမသမာမှုကြားလွန်သည်ဟုဆိုကာ ဟက်ခ်တို့ကို အစိုးရတပ်များက နှိမ်နင်းခဲ့သည်။ အမေရိကန်တို့၏ထောက်ခံမှုကိုရရှိသော အမျိုးသားပါတီသည် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၄ ရက်နေ့တွင် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံသည်လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ပြီး မန်ချူးရယ်ရိုဆက် (Manual Roxas) သည် သမ္မတဖြစ်လာသည်။

၄.၁.၅။ အင်ဒိုနီးရှား

အင်ဒိုနီးရှားသည် ၁၇၉၆ ခုနှစ်တွင် ဒတ်ချ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့သည်။ ဒတ်ချ်တို့သည် အင်ဒိုနီးရှားတို့၏ လူမှုရေး၊ ပညာရေးတို့ကို လျစ်လျူရှုခဲ့ပြီး သဘာဝသယံဇာတများကို ထုတ်ယူရောင်းချရာမှ ကြွယ်ဝချမ်းသာခဲ့ကြသည်။ ၂၀ ရာစုဦးတွင် အင်ဒိုနီးရှားတို့၏ အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်များနိုးကြားလာခဲ့ပြီး အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးသို့ဦးတည်လာခဲ့သည်။

ဘူဒီအူတိုမို (Budi Utomo) အဖွဲ့နှင့် ဆာရိကတ်အစ္စလာမ် (Sarekat Islam) အဖွဲ့တို့သည် အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးလှုပ်ရှားမှုများကို ဦးဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် အင်ဒိုနီးရှားကွန်မြူနစ်ပါတီ (Partai Komunist Indonesia) ကိုတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် ဆူကာနို (Sukarno) သည် အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားပါတီ (Partai Nasional Indonesia) ကိုတည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဂျပန်တို့က အင်ဒိုနီးရှားကိုသိမ်းယူပြီးနောက် ဂျပန်စစ်အာဏာပိုင်တို့က မိမိတို့နှင့်ပူးပေါင်းရန် အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားခေါင်းဆောင်များကို ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ ဆူကာနိုနှင့်ဟတ္တ (Hatta) တို့ခေါင်းဆောင်သောအုပ်စုက အမျိုးသားအကျိုးစီးပွားအတွက် ဂျပန်တို့နှင့် ပူးပေါင်းခဲ့သည်။ ဂျပန်တို့ထွက်ခွာသွားပြီးနောက် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၇ ရက်နေ့တွင် ဆူကာနိုဦးဆောင်သည့် အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားပါတီက လွတ်လပ်ရေးကိုကြေညာခဲ့ပြီး အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဒတ်ချ်အစိုးရက အင်ဒိုနီးရှား အစိုးရသစ်ကို အသိအမှတ်မပြုဘဲ နယ်သာလန်ဘုရင့်ပိုင်နက်အဖြစ် ကြေညာခဲ့သည်။ ဒတ်ချ်အစိုးရကိုယ်စားလှယ်တို့နှင့် အင်ဒိုနီးရှားမျိုးချစ်တို့ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။

အင်ဒိုနီးရှားမျိုးချစ်များနှင့် ဒတ်ချ်တို့အကြား တိုက်ခိုက်မှုများပြင်းထန်လာပြီး ဒတ်ချ်တို့သည် အင်ဒိုနီးရှားကို ထိန်းချုပ်နိုင်စွမ်းမရှိတော့ပေ။ ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှစတင်၍ အင်ဒိုနီးရှားခေါင်းဆောင်များနှင့် ဒတ်ချ်တို့အကြား စစ်ပွဲကိုအဆုံးသတ်ရန် မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေးများကျင်းပခဲ့သည်။ မျက်နှာစုံညီအစည်းအဝေးဆုံးဖြတ်ချက်အရ ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် အင်ဒိုနီးရှားသမ္မတနိုင်ငံ အစိုးရကိုဖွဲ့စည်းပြီး လွတ်လပ်ရေးကိုကြေညာခဲ့သည်။ ပထမဆုံးသမ္မတမှာ ဆူကာနိုဖြစ်သည်။

ပုံ(၆) ခူကာနို

၄.၁.၆။ မလေးရှား

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၈၈၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ မလေးကျွန်းဆွယ်တစ်ခုလုံးကိုသိမ်းပိုက်ကာ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးကို စတင်ခဲ့သည်။ ထို့နောက် အင်္ဂလိပ်တို့သည် မလေးကျွန်းဆွယ်ကို အစောင့်အရှောက်ခံမလေးပြည်နယ်များ (Federated Malay States)၊ အစောင့်အရှောက်ခံမဟုတ်သော မလေးပြည်နယ်များ (Unfederated Malay States) နှင့် ရေလက်ကြားဒေသ (Straits Settlements) ဟူ၍ ပိုင်းခြားအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီလက်အောက်တွင် တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယနိုင်ငံသားတို့သည် မလေးယား၌ ဝင်ရောက်ပြီး စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကို လုပ်ကိုင်လာကြသည်။ တရုတ်လူမျိုးအများစုသည် စင်ကာပူ၊ ပီနန်နှင့် ဂျဟိုးပြည်နယ်များတွင်အများဆုံးနေထိုင်ကြသည်။ နောက်ပိုင်းတွင် တရုတ်တို့သည် မလေးယား၌အခြေချနေထိုင်လာကြပြီး စီးပွားရေးတွင် အရေးပါသူများဖြစ်လာကြသည်။ မလေးယား သို့ အိန္ဒိယနိုင်ငံသားများဝင်ရောက် အခြေချမှုကိုလည်း အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီအစိုးရက ကူညီပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မလေးယားတွင်မလေးဒေသခံတိုင်းရင်းသားများထက် တရုတ်နှင့် အိန္ဒိယလူမျိုး လူဦးရေက ပို၍များပြားလာသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း၌ အင်္ဂလိပ်လက်အောက်ခံ မလေးယားကို ဂျပန်တို့က တိုက်ခိုက် သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် မလေးယားဒေသကို အင်္ဂလိပ်တို့ပြန်လည်ဝင်ရောက် လာခဲ့ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ ဒိုမီနီယံအဖြစ် (Dominion) ထားရှိ ခဲ့သည်။ စင်ကာပူကို ဘုရင့်ကိုလိုနီ (Crown Colony)အဖြစ်ခွဲထုတ်၍ ပီနန်၊ မလကာဒေသနှင့်

မလေးပြည်နယ် ၉ ခုပါဝင်သော မလေးယားပြည်ထောင်စု (Malayan Union) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ကွာလာလမ်ပူသည် မလေးယားပြည်ထောင်စု၏ မြို့တော်ဖြစ်လာခဲ့သည်။ မလေးယားပြည်ထောင်စုသည် ဒေသခံမလေးတို့၏ဆန္ဒကိုဆန့်ကျင်၍ ဖွဲ့စည်းခြင်းဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် မလေးယားပြည်ထောင်စုတွင် ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးကို ဆက်လက်ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ပြည်ပမှ ဝင်ရောက်အခြေချနေထိုင်သူများကို မလေးနိုင်ငံသားနှင့်တန်းတူ အခွင့်အရေးပေးခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် မလေးမျိုးချစ်များက မလေးယားသည် မလေးလူမျိုးများအတွက်သာ ဖြစ်ရမည်ဟု ကြွေးကြော်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် စည်းလုံးသောမလေးအမျိုးသားအဖွဲ့ (ယူအမ်အန်အို) (UMNO-United Malay National Organization) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ယူအမ်အန်အိုကို အွန်ဂျာဖာ (Onn Jaafar) က ဦးဆောင်၍ မလေးယားပြည်ထောင်စုကို ဆန့်ကျင်ခဲ့ကြသည်။ စင်ကာပူရှိ မလေးလူမျိုးမဟုတ်သော ပညာတတ်ကုန်သည်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် မလေးယားဒီမိုကရက်တစ်ယူနီယံ (Malayan Democratic Union) ကလည်း မလေးယားပြည်ထောင်စုဖွဲ့စည်းခြင်းကို ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။

ပုံ(၇) အွန်ဂျာဖာ

ပုံ(၈) တွန်ကူအဗ္ဗူရာမန်

အင်္ဂလိပ်တို့သည် မလေးယားပြည်ထောင်စုကိုဖျက်သိမ်း၍ ပီနန်၊ မလက္ကာဒေသနှင့် မလေးပြည်နယ် ၉ ခု ပါဝင်သော မလေးယားဖက်ဒရေးရှင်း (Federation of Malaya) ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ပြည်လည်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၅၅ ခုနှစ်တွင် မလေးယားအထွေထွေရွေးကောက်ပွဲကိုကျင်းပခဲ့ပြီး စည်းလုံးသောမလေးအမျိုးသားအဖွဲ့ခေါင်းဆောင် တွန်ကူအဗ္ဗူရာမန် (Tunku Abdul Rahman) သည် ပထမဆုံးဝန်ကြီးချုပ်ဖြစ်လာသည်။ ၁၉၅၇ ခုနှစ်တွင် မလေးလူမျိုး

တို့ကို ပို၍ အခွင့်အရေးပေးသော ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ပြုပြင်ရေးဆွဲခဲ့သည်။ ယင်းဥပဒေကို ဇူလိုင်လတွင် အတည်ပြုခဲ့ပြီး ၁၉၅၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၃၁ ရက်နေ့တွင် မလေးယားနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့သည်။ ဝန်ကြီးချုပ် တွန်ကူအဗ္ဗဒူရာမန်၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် မလေးယား၊ စင်ကာပူ၊ ဘော်နိုယိုကျွန်းမြောက်ပိုင်းနှင့် ဆာရာဝပ်ဒေသများပါဝင်သော မလေးရှားဖက်ဒရေးရှင်း (Federation of Malaysia) ကို ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။

၄.၁.၇။ စင်ကာပူ

စင်ကာပူသည် ရွှေ့ပြောင်းအခြေချသူအများစုနေထိုင်ရာ အရှေ့တောင်အာရှကျွန်းနိုင်ငံ ဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချိန်တွင် အင်္ဂလိပ်တပ်များသည် စင်ကာပူသို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက် ခဲ့ပြီးနောက် စစ်အုပ်ချုပ်ရေးဖြင့်အုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် စင်ကာပူအား ဘုရင့်ကိုလိုနီအဖြစ် မလေးယားမှ ခွဲထုတ်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အရှေ့တောင်အာရှတွင် ယင်းတို့၏ အကျိုးစီးပွားအတွက် စင်ကာပူကို ဆက်လက်ထိန်းချုပ်ခဲ့သည်။ သို့သော် စင်ကာပူရှိ အလုပ်သမားများအကြား မလေးယားကွန်မြူနစ်ပါတီ (Malayan Communist Party) ၏ ဩဇာ လွှမ်းမိုးမှုမှာ အားကောင်းလာသည်။

တရုတ်နိုင်ငံကွန်မြူနစ်ပါတီ၏ အောင်မြင်မှုကိုအတုယူ၍ မလေးယားကွန်မြူနစ်ပါတီသည် မလေးနှင့် စင်ကာပူဒေသများတွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ပုန်ကန်တော်လှန်လာခဲ့သည်။ စင်ကာပူရှိ တရုတ် လူမျိုးများကလည်း ကွန်မြူနစ်များကို ပံ့ပိုးကူညီမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၁၉၅၅ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ် တို့က ပြည်တွင်းကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေး (Internal self-government) ကို စင်ကာပူတွင် စတင် ကျင့်သုံးခဲ့သည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပသည့်ဥပဒေပြုလွှတ်တော်၌ လီကွမ်ယု (Lee Kuan Yew) ဦးဆောင်သည့် ပြည်သူ့လှုပ်ရှားမှုပါတီ(ပီအေပီ) (PAP- People's Action Party) က အမတ်နေရာအများဆုံးရခဲ့သည်။ ပီအေပီ ပါတီဝင်များသည် အနောက်တိုင်း ဒီမိုကရေစီအယူအဆ အား လက်ခံထားကြသူများဖြစ်သည်။

အင်္ဂလိပ်တို့သည် စင်ကာပူဒေသအပေါ် တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်ရေးကို ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် အစောပိုင်းတွင် ရပ်စဲခဲ့သည်။ ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင်စင်ကာပူသည် မလေးယားနှင့်ပူးပေါင်းခဲ့သော်လည်း စည်းလုံးသောမလေးအမျိုးသားအဖွဲ့က ကန့်ကွက်သဖြင့် ခေတ္တမျှသာကြာမြင့်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၄ ခုနှစ် တွင်စင်ကာပူ၌တရုတ်နှင့်မလေးတို့အကြားလူမျိုးရေးအဓိကရုဏ်းဖြစ်ပွားခဲ့ရာတွန်ကူအဗ္ဗဒူရာမန် နှင့် လီကွမ်ယုတို့က ပြေငြိမ်းရန်ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ ထိုအဓိကရုဏ်းကြီးကြောင့် မလေးယားနှင့် ပူးပေါင်းရေးအစီအစဉ်မှာ ပျက်ပြယ်သွားပြီးနောက် ၁၉၆၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၉ ရက်နေ့တွင် အင်္ဂလိပ်တို့က စင်ကာပူအား အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် လွတ်လပ်ရေးပေးခဲ့သည်။

ပုံ(၉) လီကွမ်ယု

၄.၁.၈။ ဘရူနိုင်းဒါရူဆလမ်

ဆာရာဝပ်၊ ဘရူနိုင်းနှင့် မြောက်ဘော်နီယိုဒေသများပါဝင်သော ဘရူနိုင်းဒါရူဆလမ် နိုင်ငံသည် ၁၈၈၈ ခုနှစ်မှစတင်၍ အင်္ဂလိပ်တို့၏ အစောင့်အရှောက်ခံနယ်မြေများဖြစ်ခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဘရူနိုင်းကိုဂျပန်တို့က သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ သို့သော် စစ်ပြီးနောက် ဂျပန်တို့ စစ်ရှုံးသဖြင့် အင်္ဂလိပ်တို့ ပြန်လည်ဝင်ရောက်လာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် အခြေခံဥပဒေကိုရေးဆွဲ၍ ဘရူနိုင်းကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးပေးခဲ့သော်လည်း အင်္ဂလိပ်မဟာဝန် ရှင်တော်မင်းကြီးက ဆက်လက်ချုပ်ကိုင်ထားသည်။ စူလ်တန်စော်ဘွားများ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက် တွင် ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်နိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ်တွင် ပထမအကြိမ် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပခဲ့ရာ ရက်ကယတ်ဘရူနိုင်းပါတီ (Party Rakyat Brunei) က အနိုင်ရခဲ့ သည်။ ထိုပါတီသည် ဒီမိုကရေစီအခွင့်အရေးအပြည့်အဝရရှိရေးကို တောင်းဆိုခဲ့သော်လည်း အင်္ဂလိပ် အစိုးရအစောင့်အရှောက်ခံအဖြစ် ဆက်လက်တည်ရှိခဲ့သည်။

မလေးရှားဖက်ဒရေးရှင်းဖွဲ့စည်းရေးအတွက် ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် ဘရူနိုင်းသည် ပါဝင် ဆွေးနွေးခွင့်ရခဲ့သည်။ ဘရူနိုင်း၏ ရေနံထုတ်လုပ်မှုအပေါ် အခွန်ကောက်ခံမှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သဘော ထားကွဲလွဲခဲ့သောကြောင့် စူလ်တန်စော်ဘွားများသည် မလေးရှားဖက်ဒရေးရှင်းတွင် မပါဝင်တော့ ဘဲ အင်္ဂလိပ်အစောင့်အရှောက်ခံအဖြစ် ဆက်လက်ရပ်တည်ခဲ့သည်။ ၁၉၇၁ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ် တို့က ဘရူနိုင်းစူလ်တန်အား ပြည်တွင်းအုပ်ချုပ်မှုအာဏာ အပြည့်အဝပြန်လည်ပေးအပ်ခဲ့ပြီး ၁၉၈၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘရူနိုင်းနိုင်ငံသည် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်နိုင်ငံ ဖြစ် လာသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အရှေ့တောင်အာရှဟူသောအမည်သည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားလာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများတွင် အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုများ ပြင်းထန်လာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး ပြင်သစ်တို့က ဗီယက်နမ်ကိုပြင်သစ်ဩဇာခံလွတ်လပ်သောနိုင်ငံအဖြစ် တည်ထောင်ပေးခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၉၅၄ ခုနှစ် ဂျီနီဗာသဘောတူညီချက်အရ ၁၇ ဒီဂရီမျဉ်းပြိုင် (၁၇ ဒီဂရီ မြောက်လတ္တီကျု) ၏မြောက်ပိုင်းကို မြောက်ဗီယက်နမ်၊ တောင်ပိုင်းကို တောင်ဗီယက်နမ်အဖြစ် ယာယီပိုင်းခြားသတ်မှတ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ တောင်ဗီယက်နမ်နှင့် မြောက်ဗီယက်နမ်ပေါင်းစည်းပြီး ၁၉၇၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂ ရက်နေ့တွင် ဗီယက်နမ်ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတနိုင်ငံကို တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံသည် ပြင်သစ်တို့ထံမှ ၁၉၅၃ ခုနှစ်တွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ခြင်း။
- ◆ လာအိုအမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုကို လာအိုအီစာရာ ခေါ် လာအိုလွတ်မြောက်ရေးအဖွဲ့က ဦးဆောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၅၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် လာအိုနိုင်ငံ လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ခြင်း။
- ◆ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားရေးလှုပ်ရှားမှုမှာ သက်ဦးဆံပိုင်ဘုရင်စနစ်ကို ဆန့်ကျင်ပြီး ၁၉၃၂ ခုနှစ်တွင် စည်းမျဉ်းခံဘုရင်စနစ်ကို စတင်ကျင့်သုံးခဲ့ခြင်း။
- ◆ အမေရိကန်ကွန်ဂရက်က ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံကို လွတ်လပ်ရေးပေးရန်အတွက် တိုက်ခိုက်မက်ဒါးဖီးအက်ဥပဒေကိုပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၄ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးရခဲ့ခြင်း။
- ◆ အင်ဒိုနီးရှားအမျိုးသားပါတီကို ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၂၇ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ခြင်း။
- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၈၈၀ ပြည့်နှစ်မှစ၍ မလေးကျွန်းဆွယ်တစ်ခုလုံးကိုသိမ်းပိုက်ကာ ကိုလိုနီအုပ်ချုပ်ရေးကိုစတင်ခဲ့ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ဒိုမီနီယံအဖြစ်ထားရှိခဲ့ခြင်း။
- ◆ မလေးယားဖက်ဒရေးရှင်းကို ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် တည်ထောင်ခဲ့ပြီး မလေးယားနိုင်ငံသည် ၁၉၅၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၃၁ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိခဲ့ခြင်း။

- ◆ မလေးရှားဖက်ဒရေးရှင်းကို ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ စင်ကာပူအား ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁ ရက်နေ့တွင် ဘုရင့်ကိုလိုနီအဖြစ် မလေးယားမှ ခွဲထုတ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့က စင်ကာပူအား ၁၉၆၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၉ ရက်နေ့တွင် အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင် လွတ်လပ်ရေးပေးအပ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၉၅၉ ခုနှစ်တွင် ဘရူနိုင်းကို ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးပေးခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဘရူနိုင်းနိုင်ငံသည် ၁၉၈၄ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၁ ရက်နေ့တွင် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင် နိုင်ငံဖြစ်လာခြင်း၊

 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ ဗိယက်နမ်ဆိုရှယ်လစ်သမ္မတနိုင်ငံ တည်ထောင်ခဲ့ပုံအဆင့်ဆင့်ကို ဆွေးနွေးတင်ပြပါ။
- ၂။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုကို ဝေဖန်သုံးသပ်ပါ။

၄.၂။ အိန္ဒိယ

အိန္ဒိယတိုက်ငယ်ဒေသ၌ ၁၈ ရာစု အစောပိုင်းတွင် မဟာရာဇာအုပ်စိုးသည့် ပဒေသရာဇ်နိုင်ငံငယ်များစွာပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ၁၇၅၇ ခုနှစ်တွင် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယ ကုမ္ပဏီ (English East India Company) က အိန္ဒိယဒေသများကို စတင်သိမ်းပိုက်ခဲ့ရာ ၁၈၅၀ ပြည့်နှစ်တွင် အိန္ဒိယနိုင်ငံအားလုံးနီးပါး အင်္ဂလိပ်လက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့သည်။ သို့ဖြစ်၍ အိန္ဒိယတွင် အင်္ဂလိပ်တို့ကို ဆန့်ကျင်တော်လှန်သည့် လှုပ်ရှားမှုများပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ ထိုလှုပ်ရှားမှုများအနက် ၁၈၅၇ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော အိန္ဒိယတပ်တွင်းပုန်ကန်မှု(စစ်ပါရီ အရေးတော်ပုံ) (Sepoy Mutiny) သည် အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှုသမိုင်းတွင် အရေးပါခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်အစိုးရက ပြင်းပြင်းထန်ထန်နှိမ်နင်းခဲ့သဖြင့် ၁၈၅၈ ခုနှစ်တွင် စစ်ပါရီ အရေးတော်ပုံကျဆုံးခဲ့သည်။ စစ်ပါရီအရေးတော်ပုံကြောင့် အင်္ဂလိပ်အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီ အုပ်ချုပ်ရေးကိုဖျက်သိမ်းပြီး အင်္ဂလိပ်အစိုးရက တိုက်ရိုက်အုပ်ချုပ်သည့်စနစ် ကျင့်သုံးလာသည်။ ၁၈၈၅ ခုနှစ်တွင် အေအိုဟူးမ် (A.O Hume) ဖွဲ့စည်းခဲ့သည့် အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက် (Indian National Congress) သည် ၁၉ ရာစုနှောင်းပိုင်းမှစ၍ အိန္ဒိယအမျိုးသားလှုပ်ရှားမှုကို ဦးဆောင်ခဲ့သည်။

အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက်သို့ ဂန္တီဝင်ရောက်ချိန်မှ၍ အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသား တောင်သူ လယ်သမား၊ အလုပ်သမားများပူးပေါင်း၍ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးသပိတ်တိုက်ပွဲများကို ဆင်နွှဲခဲ့ သည်။ အိန္ဒိယပြည်သူတစ်ရပ်လုံးကို အောင်မြင်စွာဦးဆောင်မှုပေးနိုင်သည့်အတွက် ဂန္တီကို မဟတ္တမ (Mahatma) ဟု တင်စားခေါ်ဝေါ်ခဲ့သည်။ ၁၉၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် ကျင်းပသော ကွန်ဂရက်အစည်းအဝေး တွင် ဆွာရာဂျီ (Swaraj) ခေါ် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ရေးသည် ကွန်ဂရက်လှုပ်ရှားမှု၏ ရည်မှန်းချက် ဖြစ်ကြောင်းကြေညာသည်။ လှုပ်ရှားမှုပြုလုပ်ရာတွင် ပြည်သူလူထုတစ်ရပ်လုံးအကြမ်းမဖက်ရေး၊ အစိုးရနှင့်မပူးပေါင်းရေးဟူသော သစ္စာဂရဟ (Satyagraha) လမ်းစဉ်ကို ချမှတ်ခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ၁၉၄၂ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ဂန္တီဦးဆောင်သော အိန္ဒိယ အမျိုးသားကွန်ဂရက်က အိန္ဒိယမှ အင်္ဂလိပ်ထွက်ခွာရေးလှုပ်ရှားမှု (Quit India Movement) ကို စတင်ခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့ အိန္ဒိယမှထွက်ခွာသွားပြီး နိုင်ငံရေးအာဏာကို အိန္ဒိယပြည်သူ ကိုယ်စားပြုအစိုးရအား လွှဲပြောင်းပေးရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့က ထိုလှုပ်ရှားမှုကို နှိမ်နင်းခဲ့ပြီး ကွန်ဂရက်ခေါင်းဆောင်များကို ဖမ်းဆီးခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ဖွဲ့စည်းခဲ့သော ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့၏ ပဋိညာဉ်တွင် နိုင်ငံ တိုင်းသည် ကိုယ့်ကြမ္မာကိုယ်ဖန်တီးခွင့်ရှိရမည်ဟုပါရှိခြင်း၊ စစ်ပြီးကာလအင်္ဂလိပ်တို့သည် စီးပွားရေး ကျဆင်းလာသဖြင့် ကိုလိုနီနိုင်ငံများကိုဆက်လက်ထိန်းချုပ်ရန် ခက်ခဲလာခြင်းတို့ကြောင့် အင်္ဂလိပ် ကိုလိုနီနိုင်ငံများသည် အသီးသီးလွတ်လပ်ရေးရရှိလာခဲ့သည်။ အင်္ဂလိပ်တို့သည် အိန္ဒိယကို ဒိုမီနီယံ အဆင့် (Dominion Status) လွတ်လပ်ရေးပေးမည်ဟု ကတိပြုခဲ့သည်။ အိန္ဒိယကို ကိုယ်ပိုင် အုပ်ချုပ်ရေးအပြည့်အဝပေးရန် ၁၉၄၅ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် ဗြိတိသျှအစိုးရကဆုံးဖြတ်ခဲ့ပြီး အခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရန် ရွေးကောက်ပွဲကိုပြင်ဆင်ခဲ့သည်။ အိန္ဒိယအား လွတ်လပ်ရေးပေးသည့်တိုင် ဗြိတိသျှဓနသဟာယအတွင်းရပ်တည်ရန် အိန္ဒိယခေါင်းဆောင်များကို တိုက်တွန်းခဲ့သည်။

အင်္ဂလိပ်အစိုးရသည် အိန္ဒိယခေါင်းဆောင်များနှင့်တွေ့ဆုံ၍ စေ့စပ်ဆွေးနွေးကာ ရွေးကောက်ပွဲ ကို ၁၉၄၅ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် ကျင်းပခဲ့ရာ အမျိုးသားကွန်ဂရက်က မဲအများဆုံးဖြင့် အနိုင်ရ ခဲ့သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ ၂၈ ရက်နေ့တွင် အမှုဆောင်ကောင်စီသစ်အားဖွဲ့စည်း၍ အခြေခံဥပဒေသစ်ကို အိန္ဒိယခေါင်းဆောင်များဖြင့် ရေးဆွဲခဲ့သည်။ အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်သောအချုပ်အခြာအာဏာပိုင်နိုင်ငံ ဖြစ်လာသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အိန္ဒိယတစ်နိုင်ငံလုံးသည် ၁၉ ရာစုတွင် အင်္ဂလိပ်ကိုလိုနီနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အိန္ဒိယတပ်တွင်းပုန်ကန်မှု (စစ်ပါရီအရေးတော်ပုံ)သည် အိန္ဒိယလွတ်လပ်ရေးကြိုးပမ်းမှု သမိုင်းတွင် အရေးပါခြင်း၊
- ◆ အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက် သည် ၁၉ ရာစု နှောင်းပိုင်းမှစ၍ အိန္ဒိယအမျိုးသားလှုပ်ရှားမှု ကို ဦးဆောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက်သည် ဂန္ဒီ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် အိန္ဒိယတိုင်းရင်းသားတောင်သူ လယ်သမား၊ အလုပ်သမားများနှင့်ပူးပေါင်း၍ နယ်ချဲ့ဆန့်ကျင်ရေးသပိတ်တိုက်ပွဲများ ကို အောင်မြင်စွာဆင်နွှဲခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ပြည်သူ့လူထုတစ်ရပ်လုံးအကြမ်းမဖက်ရေး၊ အစိုးရနှင့်မပူးပေါင်းရေးဟူသော သစ္စာဂရဟ လမ်းစဉ်ကို ချမှတ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း အိန္ဒိယအမျိုးသားကွန်ဂရက်က အိန္ဒိယမှ အင်္ဂလိပ်ထွက်ခွာရေး လှုပ်ရှားမှုကို စတင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အိန္ဒိယနိုင်ငံသည် ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၅ ရက်နေ့တွင် လွတ်လပ်ရေးရရှိခြင်း၊

📖🔍 📖 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ အိန္ဒိယနိုင်ငံ၏ အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးအတွက် ကြိုးပမ်းမှုများကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။

၄.၃။ တရုတ်

အင်္ဂလိပ်တို့သည် ၁၉ ရာစုတွင် ဟောင်ကောင် (Hong Kong) ကျွန်းကိုလည်းကောင်း၊ ဂျပန်တို့သည် ထိုင်ဝမ် (Taiwan) နှင့် လျောင့်တုန်း(Liao Dong) ဒေသတို့ကိုလည်းကောင်း တရုတ်တို့ထံမှ သိမ်းယူခဲ့ရာမှ တရုတ်တို့၏အမျိုးသားလှုပ်ရှားမှု စတင်လာခဲ့သည်။ ၁၉၁၁ ခုနှစ် တွင် ဒေါက်တာဆွန်ယက်ဆင် (Dr. Sun Yet-sin) ဦးဆောင်သည့် တရုတ်အမျိုးသားပါတီ (ကူမင်တန်) (KMT- Kuomintang) က ဘူဇာတော်လှန်ရေးကို အောင်မြင်စွာဆင်နွှဲခဲ့ပြီးနောက် တရုတ်နိုင်ငံသည် ပဒေသရာဇ်စနစ် ချုပ်ငြိမ်းကာ တရုတ်သမ္မတနိုင်ငံကို တည်ထောင်နိုင်ခဲ့သည်။ ပထမကမ္ဘာစစ်ပြီး ၁၉၁၉ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့သည့် ပါရီငြိမ်းချမ်းရေးညီလာခံ၌ ဂျာမန်တို့သိမ်းပိုက် ထားသော တရုတ်နိုင်ငံ၏ ရှန်တုန်း (Shan Dong) ပြည်နယ်အား တရုတ်တို့ကိုပြန်မပေးဘဲ ဂျပန်သို့

လွဲအပ်ခဲ့သည်ကို တရုတ်တို့ကမကျေနပ်၍ ၁၉၁၉ ခုနှစ် မေလ ၄ ရက်နေ့တွင် လှုပ်ရှားမှုဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ယင်းလှုပ်ရှားမှုကို တရုတ်သမိုင်းတွင် မေ ၄ ရက်လှုပ်ရှားမှု (May 4th Movement) ဟုခေါ်သည်။

ရုရှားနိုင်ငံ၏ ၁၉၁၇ အောက်တိုဘာ တော်လှန်ရေးကိုအားကျပြီး မိုးချစ်တရုတ်ကျောင်းသားများ စုစည်း၍ ၁၉၂၁ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၃ ရက်နေ့တွင် တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီ (CCP- China Communist Party) ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ကူမင်တန်ခေါင်းဆောင် ဒေါက်တာ ဆွန်ယက်ဆင်သည် ဆိုဗီယက်ရုရှား အကူအညီဖြင့် ဝမ်ပိုအာ စစ်တက္ကသိုလ် (Whampoa Military Academy) ကို ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် ဖွင့်လှစ်ခဲ့ပြီး ချန်ကေရှိုတ် (Chiang Kai-shek) ကို ဦးဆောင်စေခဲ့သည်။ သို့သော် ကွန်မြူနစ်နှင့် ကူမင်တန်တို့သည် သဘောကွဲလွဲမှုများဖြစ်ပေါ်လာပြီး ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် အပြန်အလှန်တိုက်ခိုက်လာခဲ့သည်။

တရုတ်နိုင်ငံ၏ မန်ချူးရီးယားဒေသကို ဂျပန်က ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ပြီး မန်ချူးကိုး (Manchukuo) ရုပ်သေးအစိုးရကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဂျပန်၏ကျူးကျော်မှုကို တန်ပြန်တိုက်ခိုက်ရန်အတွက် ကွန်မြူနစ်နှင့် ကူမင်တန်တို့သည် ၁၉၃၇ ခုနှစ်တွင် ပေါင်းစည်းလာခဲ့သည်။ သို့သော် ဘုံရန်သူဖြစ်သည့် ဂျပန်တို့လက်နက်ချ၍ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် ကွန်မြူနစ်နှင့် ကူမင်တန်တို့၏ ပဋိပက္ခပြန်လည်စတင်လာကာ ပြည်တွင်းစစ်အသွင်သို့ ဦးတည်လာခဲ့သည်။

မော်စီတုန်း(Mao Zedong) ဦးဆောင်သော ကွန်မြူနစ်တပ်များသည် တရုတ်နိုင်ငံ မြောက်ပိုင်းကိုလည်းကောင်း၊ ချန်ကေရှိုတ်ဦးဆောင်သောကူမင်တန်တပ်များသည် တရုတ်နိုင်ငံ အနောက်တောင်ဘက်ကိုလည်းကောင်း ထိန်းချုပ်ထားနိုင်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ်မှစတင်၍ ကွန်မြူနစ်တပ်များတွင် အလုပ်သမား၊ လယ်သမားများပါဝင်လာသဖြင့် ပိုမိုအင်အားကောင်းလာခဲ့သည်။ ကူမင်တန်တပ်များသည် အမေရိကန်မှ စစ်ရေး၊ ဘဏ္ဍာရေး အကူအညီများရရှိခဲ့၍ ပြည်တွင်းစစ်၏ အစပိုင်းတွင် အောင်မြင်မှုများရရှိခဲ့သော်လည်း နောက်ပိုင်းတွင် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးအကျပ်အတည်းများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ချန်ကေရှိုတ်၏ ထောင်ပေါင်းများစွာသော ကူမင်တန်တပ်များသည် မော်စီတုန်း၏ ကွန်မြူနစ်တပ်ဘက်သို့ ကူးပြောင်းသွားခဲ့သည်။ မော်စီတုန်းသည် ကွန်မြူနစ်တပ်ဖွဲ့ဝင်များအား ပြောက်ကျားစစ်ဆင်ရေးအတွက် ကောင်းစွာလေ့ကျင့်ပေးခဲ့သည်။ လယ်သမားများအား ယင်းတို့၏ လယ်ယာမြေများ ပြန်လည်ရရှိစေရမည်ဟု ကတိပေးခဲ့သည်။

ကွန်မြူနစ်တပ်များသည် ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံရှိ မြို့ကြီးများကို သိမ်းယူနိုင်ခဲ့သည်။ ချန်ကေရှိုတ်၏ ကူမင်တန်တပ်များသည် စစ်ရှုံး၍ ထိုင်ဝမ်သို့ ဆုတ်ခွာသွားခဲ့သည်။ တရုတ်

ကွန်မြူနစ်ပါတီက ၁၉၄၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ (People's Republic of China)ကို တည်ထောင်လိုက်ပြီဖြစ်ကြောင်း ကြေညာသည်။ မော်စီတုန်းသည် ဗဟိုအစိုးရအဖွဲ့နှင့် စစ်ကော်မရှင်အဖွဲ့တို့၏ ဥက္ကဋ္ဌ၊ ချူအင်လိုင်း (Zhou En-lai) သည် နိုင်ငံတော်ဝန်ကြီးချုပ်နှင့် နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဖြစ်လာသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ၁၉၁၁ ခုနှစ်တွင် ဒေါက်တာ ဆွန်ယက်ဆင်ဦးဆောင်သည့် တရုတ်အမျိုးသားပါတီ (ကူမင်တန်)က ဘူဇွာတော်လှန်ရေးကို အောင်မြင်စွာဆင်နွှဲခဲ့ပြီးနောက် တရုတ်နိုင်ငံသည် ပဒေသရာဇ်စနစ်ချုပ်ငြိမ်းကာ တရုတ်သမ္မတနိုင်ငံကို ထူထောင်နိုင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ရှန်တုန်းပြည်နယ်အား ဂျပန်သို့ လွှဲအပ်ခဲ့သည်ကို တရုတ်တို့ကမကျေနပ်၍ ၁၉၁၉ ခုနှစ် မေလ ၄ ရက်နေ့တွင် မေ ၄ ရက်လှုပ်ရှားမှုစတင်ခြင်း၊
- ◆ ၁၉၂၁ ခုနှစ် ဇွန်လ ၂၃ ရက်နေ့တွင် တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီကို ထူထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဆိုဗီယက်ရုရှား အကူအညီဖြင့် ဝမ်ပိုအာ စစ်တက္ကသိုလ်ကို ၁၉၂၄ ခုနှစ်တွင် ဖွင့်လှစ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ကွန်မြူနစ်နှင့် ကူမင်တန်တို့သည်သဘောကွဲလွဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာပြီး ၁၉၂၇ ခုနှစ်တွင် အပြန်အလှန် တိုက်ခိုက်လာခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ကွန်မြူနစ်တပ်များသည် ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံရှိ မြို့ကြီးများကို သိမ်းယူနိုင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီက ၁၉၄၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁ ရက်နေ့ တွင် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံကို တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း။

📖📚📑 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ တရုတ်ကွန်မြူနစ်ပါတီက တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံ တည်ထောင်ခဲ့ပုံကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။

၄.၄။ ဂျပန်

ဂျပန်နိုင်ငံသည် မေဂျီခေတ်(၁၈၆၈-၁၉၁၂)မှစ၍ ခေတ်မီနိုင်ငံထူထောင်ရေးကို စတင်ကြိုးပမ်းခဲ့ရာ ပထမကမ္ဘာစစ်မတိုင်မီ အာရှတိုက်၏ စစ်အင်အားအကြီးမားဆုံးနိုင်ငံဖြစ်ခဲ့သည်။

ပထမကမ္ဘာစစ်တွင် ဂျာမနီကိုစစ်ကြေညာခဲ့ပြီး တရုတ်နိုင်ငံနှင့်ပစိဖိတ်ဒေသတွင်းရှိ ဂျာမနီ၏ ကိုလိုနီနယ်များကို သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ ဂျပန်နိုင်ငံသည် ၁၉၃၁ ခုနှစ်တွင် တရုတ်နိုင်ငံမြောက်ဘက်ရှိ မန်ချူးရီးယားကို ကျူးကျော်သိမ်းပိုက်ခဲ့ရာ နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးက ပြစ်တင်ရှုတ်ချခဲ့သည့်အတွက် ဂျပန်နိုင်ငံသည် ၁၉၃၆ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးမှ နုတ်ထွက်ခဲ့သည်။ ဂျပန်နိုင်ငံသည် စစ်အင်အားကောင်းလာပြီး ဂျာမနီ၊ အီတလီတို့နှင့် စစ်ရေးမဟာမိတ်အဖြစ် ပူးပေါင်းလာခဲ့သည်။ အကျိုးဆက်အားဖြင့် အမေရိကန်နိုင်ငံက ဂျပန်နိုင်ငံနှင့်ချုပ်ဆိုထားသည့် ကုန်သွယ်ရေးစာချုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ အမေရိကန်ရှိ ဂျပန်ပိုင် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများကိုလည်းကောင်း၊ စက်သုံးဆီများကိုလည်းကောင်း ရပ်ဆိုင်းခဲ့သည်။

စက်သုံးဆီလည်ပတ်ရာတွင် အခက်အခဲကြုံတွေ့လာသော ဗိုလ်ချုပ်ကြီးတိုဂျိုဟိဒေးကိ (General Tojo Hideki) ဦးဆောင်သည့် ဂျပန်အစိုးရသည် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုကို စတင်တိုက်ခိုက်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ဂျပန်အစိုးရသည် ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ရက်နေ့တွင် အမေရိကန် ရေတပ်စခန်းရှိရာ ဟာဝိုင်ယီကျွန်း (Hawaii) ရှိ ပုလဲဆိပ်ကမ်း (Pearl Harbour) ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ဟောင်ကောင်နှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများကိုလည်း သိမ်းပိုက်ခဲ့သည်။ အာရှတိုက်သည် အာရှသားများအတွက်သာဖြစ်ရမည် (Asia for the Asians) ဟူသော ဂျပန်တို့၏ ကြွေးကြော်သံကြောင့် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံအာရှနိုင်ငံများက အမျိုးသားလွတ်မြောက်ရေးအတွက် ဂျပန်တို့နှင့် ပူးပေါင်းခဲ့သည်အထိ အောင်မြင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဩဂုတ်လအတွင်း ဂျပန်နိုင်ငံ၏ မြို့များဖြစ်သော ဟိရိုရှီးမားနှင့် နာဂါဆာကီမြို့များသည် အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ အနုမြူဗုံးဒဏ်ကို ခံခဲ့ရပြီးနောက် များစွာသောပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများနှင့်အတူ ဂျပန်နိုင်ငံ လက်နက်ချခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး ဂျပန်နိုင်ငံသည် ၁၉၄၅ ခုနှစ်မှ ၁၉၅၂ခုနှစ်အတွင်း မဟာမိတ်နိုင်ငံများ၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိခဲ့သည်။ မဟာမိတ်စစ်သေနာပတိချုပ် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဒေါက်ကလပ် မက်အာသာ (General Douglas Mac Arthur) က ဂျပန်နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို တာဝန်ယူခဲ့သည်။ မက်အာသာသည် ဂျပန်နိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီစနစ်ထွန်းကားရေးအတွက် ပြည်သူက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် အစိုးရအဖွဲ့ပေါ်ပေါက်လာစေရန် စတင်လုပ်ဆောင်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မက်အာသာနှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံရေးအကြံပေးများက ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့သည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တွင် ဒိုင်းယက် (Diet) ခေါ် ဥပဒေပြုလွှတ်တော်နှစ်ရပ် ထားရှိသည်။ လွှတ်တော်နှစ်ရပ်လုံးတွင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော အမတ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး အသက် ၂၀ ပြည့်ပြီးသော အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီးတိုင်း မဲပေးခွင့်ရှိသည်။ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသစ်တွင် လူ့အခွင့်အရေး၊ လွတ်လပ်မှု၊ ညီမျှမှုတို့ ပါဝင်သည်။

ဂျပန်နှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတို့သည် ၁၉၅၁ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၈ ရက်နေ့တွင် ကျင်းပသော ဆန်ဖရန်စစ္စကို (San Francisco) ညီလာခံ၌ ငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ဆန်ဖရန်စစ္စကို ငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ်အရ ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂၈ ရက်နေ့မှစတင်၍ ဂျပန်နိုင်ငံ၏ မြို့ပြအုပ်ချုပ်ရေးတွင် အမေရိကန်စစ်တပ်မှ တိုက်ရိုက်ပါဝင်ပတ်သက်မှု ရပ်ဆိုင်းခဲ့ခြင်း၊ ဂျပန် တပ်မတော်ကို နိုင်ငံကာကွယ်ရေးအတွက်သာ ဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်အတူ ဂျပန်နိုင်ငံသည် အချုပ်အခြာ အာဏာအပြည့်အဝ ပြန်လည်ရရှိခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဂျပန်နိုင်ငံသည် မေဂျီခေတ် (၁၈၆၈-၁၉၁၂) မှစ၍ ခေတ်မီနိုင်ငံထူထောင်ရေးကို စတင်ကြိုးမ်းခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ကိုလိုနီလက်အောက်ခံ အာရှနိုင်ငံများသည် အမျိုးသား လွတ်မြောက်ရေးအတွက် ဂျပန်တို့နှင့်ပူးပေါင်းခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် ဂျပန်နိုင်ငံလက်နက်ချခဲ့၍ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးဆုံးခြင်း၊
- ◆ မဟာမိတ်စစ်သေနာပတိချုပ် ဗိုလ်ချုပ်ကြီး ဒေါက်ကလပ်မက်အာသာက ဂျပန်နိုင်ငံ၏ အုပ်ချုပ်ရေးကို တာဝန်ယူခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် မက်အာသာနှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံရေးအကြံပေးများ က ဂျပန်နိုင်ငံ၏ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ရေးဆွဲပြဋ္ဌာန်းခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဆန်ဖရန်စစ္စကိုငြိမ်းချမ်းရေးစာချုပ်အရ ၁၉၅၂ ခုနှစ် ဧပြီလ ၂၈ ရက်နေ့မှစတင်၍ ဂျပန်နိုင်ငံသည် အချုပ်အခြာအာဏာ အပြည့်အဝပြန်လည်ရရှိခဲ့ခြင်း၊

📖🔍 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

၁။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက်ပိုင်း ဂျပန်နိုင်ငံအခြေအနေကို တင်ပြဆွေးနွေးပါ။

အခန်း(၄)ပါ ပုံများ၏ရင်းမြစ်များ

ပုံ(၁) အရှေ့တောင်အာရှမြေပုံ (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_of_Southeast_Asia.png)

- ပုံ(၂) တောင်ဗီယက်နမ် မြောက်ဗီယက်နမ် (https://www.researchgate.net/figure/One-country-two-halves-North-Vietnam-under-the-influence-of-communism-whereas-South_fig3_333132045)
- ပုံ(၃) နိုရိုဒွန်သီဟာနု (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/32/Norodom_Sihanouk_%281983%29.jpg)
- ပုံ(၄) ဗိုလ်ချုပ်ဖိဘွန်ဆွန်ခရမ် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/Field_Marshal_Plaek_Phibunsongkhram.jpg)
- ပုံ(၅) မန်နူရယ်ရိုဆက် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/c/c1/Manuel_Roxas_2.jpg/220px-Manuel_Roxas_2.jpg)
- ပုံ(၆) ဆူကာနို (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/01/Presiden_Sukarno.jpg)
- ပုံ(၇) အွန်ဂျာဟ (https://openlibrary.org/books/OL17026872M/Dato%27_Onn_Jaafar/widget)
- ပုံ(၈) တွန်ကူအဗ္ဗဒူရာမန် (https://en.wikipedia.org/wiki/Tunku_Abdul_Rahman#/media/File:Tunku_Abdul_Rahman_1960.jpg)
- ပုံ(၉) လီကွမ်ယု (<https://www.thefamouspeople.com/profiles/images/lee-kuan-yew-4.jpg>)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ *ခေတ်သစ်အရှေ့တောင်အာရှ*၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅
- ၂။ Beack, B. Roger et. al., *World History: Patterns of Interaction*, Illinois, A Houghton Mifflin Company, 1999
- ၃။ Church, Peter (ed.), *A Short History of Southeast Asia*, Singapore, John Wiley and Sons Pte. Ltd., 2009
- ၄။ Fukai, Shineko and Haruhiro Fukui, *“The Making of the Modern Japanese State”, Introduction to Comparative Politics*, Singapore, Cengage, 2019
- ၅။ Hall, D.G.E., *A History of South-East Asia*, London, Macmillan and Co. Ltd., 1964

- ၆။ Majumdar, R.C, et. al., *The History and Culture of the Indian People: Struggle for Freedom*, Bombay, Bharatiya Vidya Havan, 1978
- ၇။ Severino, C. Rodolfo, et. al., *Southeast Asia in a New Era*, Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2010
- ၈။ Shoutong, Su, et. al., *Common Knowledge about Chinese History*, The Overseas Chinese Affairs Office of the State Council, 2001
- ၉။ Tarling, Nicholas, *A Concise History of Southeast Asia*, New York, Frederick A. Praeger, Publishers, 1966

အခန်း (၅)

ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်ဖန်တီးခြင်း

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးခေတ် ပြောင်းလဲလာသော ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်တွင် ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာသည့် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးနှင့် အေဂျင်စီများအကြောင်းကို လေ့လာ သင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသော အကြောင်းအရာ

- အဋ္ဌမတန်း အခန်း(၆) ဒုတိယကမ္ဘာစစ် သင်ခန်းစာတွင် စစ်ဖြစ်ပွားရသည့်အကြောင်းအရင်း များ၊ စစ်ဖြစ်ပွားခြင်းနှင့် စစ်၏အကျိုးဆက်များအကြောင်းကို လေ့လာသိရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်နိုင်မည်။

- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများသည် စစ်ကိုတားဆီးနိုင်ရန်နှင့် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်းကို သုံးသပ်နိုင်မည်။
- ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်နိုင်ရန်အတွက် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ၏ ကြိုးပမ်း ဆောင်ရွက်ချက်များကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- ကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများသည် စစ်ပြီးခေတ် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေး၊ လူမှုရေးနှင့် စီးပွားရေးတွင် အရေးပါလာပုံကိုအကဲဖြတ်နိုင်မည်။

၅.၁။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ

၅.၁.၁။ ပေါ်ပေါက်လာပုံ

ပထမကမ္ဘာစစ်အပြီးတွင် နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီး (League of Nations) ကို ဖွဲ့စည်း တည်ထောင်ခဲ့သော်လည်း ယင်းအဖွဲ့သည် စစ်ကိုတားဆီးနိုင်စွမ်းမရှိသည့်အတွက် ဒုတိယ ကမ္ဘာစစ်ကြီး ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကြောင့် သေကျေပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများစွာရှိခဲ့သည်။ ထိုကဲ့သို့ ထပ်မံမဖြစ်ပွားစေရေးအတွက် စစ်ကိုတားဆီးနိုင်ရန် ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ အဖွဲ့ကြီးကို နိုင်ငံပေါင်း ၅၁ နိုင်ငံတို့ သဘောတူလက်မှတ်ရေးထိုးဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ (United Nations) ဟူသော အမည်ဝေါဟာရကို အမေရိကန်သမ္မတ

ဖရန်ကလင် ဒီ ရုစ်ဗဲလ် (Franklin D Roosevelt) က စတင်သုံးစွဲခဲ့သည်။ အမေရိကန်သမ္မတ ရုစ်ဗဲလ်နှင့် ဗြိတိန်ဝန်ကြီးချုပ် ဝင်စတန်ချာချီ (Winston Churchill) တို့သည် ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၄ ရက်နေ့တွင် အတ္တလန္တိတ်သမုဒ္ဒရာအတွင်း စစ်သင်္ဘောတစ်စင်းပေါ်တွင် လျှို့ဝှက် တွေ့ဆုံကြပြီး အတ္တလန္တိတ်ချာတာ (Atlantic Charter) ကို ကြေညာခဲ့သည်။

ပုံ(၁) အမေရိကန်သမ္မတ ဖရန်ကလင် ဒီ ရုစ်ဗဲလ်

ပုံ(၂) ဗြိတိန်ဝန်ကြီးချုပ် ဝင်စတန်ချာချီ

အတ္တလန္တိတ်ချာတာတွင် နိုင်ငံတိုင်းကိုယ့်ကြမ္မာကိုယ်ဖန်တီးနိုင်ရေး၊ နိုင်ငံတိုင်းမိမိတို့ ပိုင်နက်နယ်နိမိတ်အတွင်း စိတ်ချလုံခြုံစွာနေထိုင်နိုင်ရေးအတွက် လိုအပ်သောငြိမ်းချမ်းရေးကို တည်ဆောက်ရေးစသည်တို့ ပါဝင်သည်။ အမေရိကန်၊ ဗြိတိန်၊ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုနှင့် တရုတ် နိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ်များသည် ၁၉၄၃ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၃၀ ရက်နေ့တွင် မော်စကိုမြို့ ၌ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးကြပြီး နိုင်ငံစုံပါဝင်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ကို တည်ထောင်ရန် မော်စကို ကြေညာချက် (Moscow Declaration) ကို ထုတ်ပြန်သည်။

အမေရိကန်၊ ဗြိတိန်၊ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုနှင့် တရုတ်စသည့်နိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ် များသည် ၁၉၄၄ ခုနှစ် ဩဂုတ်လနှင့် အောက်တိုဘာလများတွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ဒန်ဘာတန်အုတ် (Dumbarton Oaks) အဆောက်အအုံကြီး၌ ထပ်မံတွေ့ဆုံကြပြီး ကမ္ဘာ့ ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ်မူကြမ်းကို ရေးဆွဲကြသည်။ ထို့နောက် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံအသီးသီးမှ ကိုယ်စားလှယ် များကို ဖိတ်ခေါ်၍ ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် ဆန်ဖရန်စစ္စကိုမြို့၌ အစည်းအဝေးကျင်းပခဲ့ရာ နိုင်ငံပေါင်း ၅၀ မှ ကိုယ်စားလှယ်များတက်ရောက်ကြသည်။ ယူနိုက်တက်နေးရှင်းချာတာ (United Nations

Charter) ခေါ် ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ်ကို နိုင်ငံပေါင်း ၅၁ နိုင်ငံတို့က လက်မှတ်ရေးထိုးအတည်ပြုကြပြီး ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၂၄ ရက်နေ့တွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့တရားဝင်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ်သည် အမေရိကန်နိုင်ငံ နယူးယောက်မြို့တွင် တည်ရှိသည်။

ပုံ(၃) ဒန်တာတန်အုတ်အောက်အဖွဲ့ကြီး

ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့သည် နိုင်ငံတကာတရားဥပဒေစိုးမိုးရေး၊ လုံခြုံရေး၊ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူ့အခွင့်အရေးနှင့် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးတို့အတွက်ဖွဲ့စည်းထားသော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ စုစုပေါင်းမှာ ၁၉၃ နိုင်ငံရှိသည်။

၅.၁.၂။ ဖွဲ့စည်းပုံ

ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကို အောက်ပါပင်မအဖွဲ့အစည်း ၆ ခု ဖြင့် ဖွဲ့စည်းသည်။

- (၁) အထွေထွေညီလာခံ၊ (General Assembly)
- (၂) လုံခြုံရေးကောင်စီ၊ (Security Council)
- (၃) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံး၊ (International Court of Justice)
- (၄) စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီ၊ (Economic and Social Council)
- (၅) အစောင့်အရှောက်ခံနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးကောင်စီ၊ (Trusteeship Council)
- (၆) အတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး၊ (Secretariat) စသည်တို့ဖြစ်သည်။

ပုံ(၄) နယူးယောက်မြို့ရှိ ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ်

၅.၁.၂.၁။ အထွေထွေညီလာခံ

အထွေထွေညီလာခံတွင် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတိုင်းမှ ကိုယ်စားလှယ်များတက်ရောက် ခွင့်ရှိပြီး တစ်နိုင်ငံလျှင် ကိုယ်စားလှယ်အများဆုံး သုံးဦးတက်ရောက်ခွင့်ရှိသည်။ ပဋိညာဉ်နှင့် အကျုံးဝင်သော မည်သည့်ပြဿနာကိုမဆို ကိုယ်စားလှယ်တိုင်း လွတ်လပ်စွာတင်ပြဆွေးနွေးခွင့် ရှိသည်။ ပြဿနာတစ်စုံတစ်ခုကို ဖြေရှင်းရာတွင် ဆန္ဒမဲပေး၍ ဆုံးဖြတ်သည်။ အထွေထွေညီလာခံ တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံသည် ဆန္ဒမဲတစ်မဲသာ ပေးခွင့်ရှိသည်။

အထွေထွေညီလာခံကို တစ်နှစ်တစ်ကြိမ် ပုံမှန်ကျင်းပလေ့ရှိသည်။ အရေးပေါ်အကြောင်း ကိစ္စကြောင့် လုံခြုံရေးကောင်စီကဖြစ်စေ၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအများစုကဖြစ်စေ တောင်းဆိုလာပါက အရေးပေါ်ညီလာခံအစည်းအဝေးကို ခေါ်ယူကျင်းပပေးရသည်။

ပုံ(၅) ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံ ကျင်းပနေပုံ

၅.၁.၂.၂။ လုံခြုံရေးကောင်စီ

လုံခြုံရေးကောင်စီသည် ကုလသမဂ္ဂတွင် အရေးပါဆုံးအဖွဲ့ဖြစ်သည်။ လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ အဓိကတာဝန်မှာ ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးထိန်းသိမ်းမှုနှင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လုံခြုံရေးကိစ္စရပ်များကို ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့ဝင် ၁၅ နိုင်ငံပါဝင်ပြီး ယင်းတို့အနက် အမေရိကန်၊ ရုရှား၊ ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်နှင့် တရုတ်နိုင်ငံတို့သည် အမြဲတမ်းအဖွဲ့ဝင်များဖြစ်ကြပြီး ဗီတိုအာဏာသုံးစွဲခွင့် ရှိကြသည်။ ကျန်အဖွဲ့ဝင် ၁၀ နိုင်ငံကို အထွေထွေညီလာခံမှ ၂ နှစ် သက်တမ်းအတွက် အလှည့်ကျ ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။

ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ အချင်းချင်းအငြင်းပွားမှုများပေါ်ပေါက်ပါက လုံခြုံရေးကောင်စီသို့ တင်ပြနိုင်သည်။ ထိုတင်ပြချက်ကို လုံခြုံရေးကောင်စီက ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ရာတွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအနေဖြင့် တစ်ဖက်လျှင်တစ်ဖက်မဲပေးခွင့်ရှိသည်။ သို့သော် အမြဲတမ်းအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက ဗီတိုအာဏာကိုကျင့်သုံးပြီး ကန့်ကွက်မဲတစ်မဲတည်းဖြင့် အဆိုများကိုပယ်ချနိုင်သည်။

၅.၁.၂.၃။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံး

အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံးသည် နယ်သာလန်နိုင်ငံ သည်ဟိတ် (The Hague) မြို့တွင် တည်ရှိသည်။ ထိုရုံးတွင် အထွေထွေညီလာခံနှင့် လုံခြုံရေးကောင်စီအဖွဲ့တို့ ညှိနှိုင်းပြီး ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော တရားသူကြီး ၁၅ ဦးရှိသည်။ မည်သည့်နိုင်ငံသားမဆို တရားသူကြီး

အဖြစ် အရွေးခံနိုင်သည်။ တရားသူကြီး၏ သက်တမ်းမှာ ၉ နှစ်ဖြစ်သည်။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တရားရုံး၏အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများတွင် အငြင်းပွားမှုများရှိလာပါက ဤတရားရုံးသို့ လျှောက်ထား တိုင်ကြားနိုင်သည်။ တရားရုံးက အမှုကိုကြားနာစစ်ဆေးပြီး အဆုံးအဖြတ်ပေးရသည်။ တရားရုံး သည် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့မှ လိုအပ်သောတရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကြံဉာဏ်များကိုလည်းပေးရသည်။

၅.၁.၂.၄။ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးကောင်စီ

စီးပွားရေးနှင့် လူမှုရေးကောင်စီတွင် အထွေထွေညီလာခံက ရွေးကောက်တင်မြှောက်သော အဖွဲ့ဝင် ၅၄ဦးပါဝင်ပြီး သက်တမ်းမှာ ၃ နှစ်ဖြစ်သည်။ ကောင်စီသည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာစီးပွားရေး၊ လူမှုရေး၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကျန်းမာရေးစသည်တို့တွင် တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးမှုရှိစေရန် တာဝန်ယူဆောင်ရွက် ရသည်။ ဤကောင်စီသည် နိုင်ငံရေးနှင့်မသက်ဆိုင်သော ကိစ္စများကိုသာဆောင်ရွက်သည်။ ကောင်စီအဖွဲ့သည် အောက်ပါကော်မရှင်အဖွဲ့ငယ်များကို ကြီးကြပ်အုပ်ချုပ်ရသည်။

- (က) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအလုပ်သမားအဖွဲ့ (ILO -International Labour Organization)
- (ခ) ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့်စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့ (FAO -Food and Agriculture Organization)
- (ဂ) ကုလသမဂ္ဂပညာရေး၊ သိပ္ပံနှင့်ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့ (UNESCO-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
- (ဃ) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ် (ကမ္ဘာ့ဘဏ်) (IBRD - International Bank for Reconstruction and Development or World Bank)
- (င) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာငွေကြေးရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (IMF-International Monetary Fund)
- (စ) ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO-World Health Organization)
- (ဆ) ကုလသမဂ္ဂကလေးများရန်ပုံငွေအဖွဲ့ (UNICEF-United Nations Children's Fund)
- (ဇ) ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးရေးအစီအစဉ် (UNDP-United Nations Development Programme)

၅.၁.၂.၅။ အစောင့်အရှောက်ခံနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးကောင်စီ

အစောင့်အရှောက်ခံနယ်မြေများ ထိန်းသိမ်းရေးကောင်စီတွင် အထွေထွေညီလာခံမှ ကိုယ်စားလှယ်များပါဝင်ပြီး ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်မရသေးသော နယ်မြေများကို ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ရသည်။ ထိုထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခံနယ်မြေများတွင် ပထမကမ္ဘာစစ်နှင့် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ကာလ များအတွင်း စစ်ရှုံးနိုင်ငံများမှ မဟာမိတ်နိုင်ငံများသို့လွှဲအပ်ထားသည့် နယ်မြေများပါဝင်သည်။ ကောင်စီ၏တာဝန်မှာ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ခံနယ်မြေများသည် နိုင်ငံတည်ငြိမ်တိုးတက်မှုရှိလာ ပြီး ယင်းတို့ကိုယ်တိုင်အုပ်ချုပ်နိုင်စွမ်းရှိရန် ကောင်စီမှ ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ ကောင်စီသည် ၁၉၉၄ ခုနှစ်မှစ၍ တာဝန်များဆောင်ရွက်ခြင်း မရှိတော့ပေ။

၅.၁.၂.၆။ အတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး

အတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံးကို နိုင်ငံတကာမှ ဝန်ထမ်းများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ရုံး၏ အကြီးအကဲမှာ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ဖြစ်သည်။ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်ကို လုံခြုံရေးကောင်စီ၏ ထောက်ခံအကြံပြုချက်အရ အထွေထွေညီလာခံက အတည်ပြုခန့်အပ်သည်။ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်သည် လုံခြုံရေးကောင်စီက ချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် အထွေထွေညီလာခံက ချမှတ်သော ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ပေးသည်။ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်သည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကိုခြိမ်းခြောက်နေသည်ဟု ယူဆသည့် မည်သည့်ကိစ္စကိုမဆို လုံခြုံရေးကောင်စီသို့ တင်ပြနိုင်သည်။ အထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ်၏ သက်တမ်းမှာ ၅ နှစ်သတ်မှတ်ထားပြီး ပထမသက်တမ်းကုန်ဆုံးလျှင် ဒုတိယ ၅ နှစ် သက်တမ်းအတွက် ပြန်လည်အရွေးခံပိုင်ခွင့်ရှိသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ 'နိုင်ငံပေါင်းချုပ်အသင်းကြီးသည် စစ်ကိုတားဆီးနိုင်စွမ်းမရှိခြင်း၊
- ◆ အတ္တလန္တိတ်ချာတာကို ၁၉၄၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၁၄ ရက်နေ့တွင် ကြေညာခြင်း၊
- ◆ နိုင်ငံစုံပါဝင်သော အဖွဲ့အစည်းတစ်ရပ်ကို တည်ထောင်ရန် မော်စကိုကြေညာချက်ကို ထုတ်ပြန်ခြင်း၊
- ◆ ဒန်ဘာတန်အုတ် အဆောက်အအုံကြီး၌ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂ ပဋိညာဉ်မူကြမ်းကို ရေးဆွဲကြခြင်း၊
- ◆ ယူနိုက်တက်နေးရှင်းချာတာ ခေါ် ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်အရ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ တရားဝင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊
- ◆ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကို ပင်မအဖွဲ့အစည်း ၆ ခု ဖြင့်ဖွဲ့စည်းခြင်း၊

📖 🔍 📝 လေ့ကျင့်ရန်ပေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) အတ္တလန္တိတ်ချာတာ
  - (ခ) ယူနိုက်တက်နေးရှင်းချာတာ
  - (ဂ) အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာတရားရုံး

၅.၂။ ကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများ

၅.၂.၁။ ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့.(အက်မ်အေအို) (FAO - Food and Agriculture Organization)

ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့.(အက်မ်အေအို) ကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် စတင်တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ဌာနချုပ်သည် အီတလီနိုင်ငံ ရောမမြို့တွင် တည်ရှိသည်။ အက်မ်အေအိုသည် ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးမှုကိုတိုက်ဖျက်ရန် နိုင်ငံတကာကြိုးပမ်းမှုများကို ဦးဆောင်သည့် ကုလသမဂ္ဂ၏ အေဂျင်စီတစ်ခုဖြစ်သည်။

ပုံ(၆) FAO တံဆိပ်

အက်မ်အေအို၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ကမ္ဘာ့ပြည်သူများ အာဟာရဓာတ်ပြည့်ဝပြီး လူနေမှုအဆင့်အတန်းများမြင့်တင်ပေးရန်၊ လယ်ယာ၊ သစ်တောနှင့် သားငါးကဏ္ဍကို ပိုမိုဖွံ့ဖြိုးစေပြီး ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲအောင်ဆောင်ရွက်ရန်၊ စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးထွက်ကုန်များကို အရည်အသွေးတိုးတက်ကောင်းမွန်လာစေရေးဆောင်ရွက်ပေးရန်၊ ကျေးလက်နေပြည်သူများ၏ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုကို လျော့ချပေးရန်၊ ကမ္ဘာ့ပြည်သူများ ငတ်မွတ်ခေါင်းပါးမှုမှကင်းဝေးစေရေး ဆောင်ရွက်ရန်တို့ဖြစ်သည်။

အက်မ်အေအို၏ ညီလာခံကိုနှစ်နှစ်လျှင် တစ်ကြိမ်ကျင်းပပြီး အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးစီတက်ရောက်ခွင့်ရှိသည်။ ညီလာခံမှရွေးကောက်တင်မြှောက်သည့် ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သော အက်မ်အေအို၏ကောင်စီအဖွဲ့သည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ၏ဆောင်ရွက်ချက်များကို ညီလာခံသို့ တင်ပြရသည်။ ကောင်စီအဖွဲ့သည် ညီလာခံအစည်းအဝေးများမရှိသည့် အချိန်တွင် အက်မ်အေအို

၏ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အဖြစ် တာဝန်ယူရသည်။ ယင်းအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် အက်မ်အေအို၏ မူဝါဒများကိုထုတ်ပြန်ကာ ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းနှင့် ကမ္ဘာလုံးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို အတည်ပြုရန် ညီလာခံသို့ တင်ပြရသည်။

အက်မ်အေအိုသည်၎င်း၏မူဝါဒများကိုအကောင်အထည်ဖော်ရာတွင်အောက်ပါဌာနများဖြင့် ဖွဲ့စည်းဆောင်ရွက်သည်။

- (၁) စိုက်ပျိုးရေးဌာန
- (၂) တိရစ္ဆာန်မွေးမြူရေးနှင့် ကျန်းမာရေးဌာန
- (၃) ကုန်စည်နှင့် ကုန်သွယ်မှုဌာန
- (၄) ငါးလုပ်ငန်းဌာန
- (၅) အစားအသောက်မူဝါဒနှင့် အာဟာရဌာန
- (၆) သစ်တောဌာန
- (၇) အစားအစာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအတွက် မျိုးရိုးဗီဇအရင်းအမြစ်များဌာန
- (၈) မြေယာနှင့် ရေဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးဌာန
- (၉) အပင်ထုတ်လုပ်မှုနှင့် ကာကွယ်ရေးဌာန
- (၁၀) စာရင်းအင်းများဌာနတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ပုံ (၇) ရောမမြို့ရှိ အက်မ်အေအို ဌာနချုပ်

၅.၂.၂။ ကုလသမဂ္ဂ ပညာရေး၊ သိပ္ပံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့(ယူနက်စကို)
(UNESCO - United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

ကုလသမဂ္ဂ ပညာရေး၊ သိပ္ပံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့(ယူနက်စကို) သည် ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးအေဂျင်စီ အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ဖြစ်ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သည်။ အဖွဲ့၏ ဌာနချုပ်သည် ပြင်သစ်နိုင်ငံ ပါရီမြို့တွင် တည်ရှိသည်။

ယူနက်စကိုအဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်များမှာ ကုလသမဂ္ဂပဋိညာဉ်ပါ ကမ္ဘာ့ပြည်သူများ၏ လူ့အခွင့်အရေးနှင့် အခြေခံလွတ်လပ်ခွင့်များ၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားမျှတမှုများကို လေးစားလိုက်နာကြရန်၊ ပညာရေး၊ သိပ္ပံ၊ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဆက်သွယ်ရေးနှင့် သတင်းအချက်အလက် ကဏ္ဍများတွင် နိုင်ငံအချင်းချင်းပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းအားဖြင့် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် လုံခြုံရေးကိုအထောက်အကူပြုရန်တို့ဖြစ်သည်။

အမြင့်ဆုံးအာဏာပိုင်အဖွဲ့မှာ ယူနက်စကိုအဖွဲ့၏ အထွေထွေညီလာခံဖြစ်ပြီး ညီလာခံတွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးစီတက်ရောက်ခွင့်ရှိသည်။ ယူနက်စကို၏မူဝါဒ၊ လုပ်ငန်းအစီအစဉ်နှင့် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းတို့ကို ဆုံးဖြတ်သည်။ ယူနက်စကိုအဖွဲ့၏ အထွေထွေညီလာခံကို ၂ နှစ်လျှင် ၁ ကြိမ်ကျင်းပသည်။ ညီလာခံကရွေးကောက်တင်မြှောက်သော အလုပ်အမှုဆောင်အဖွဲ့သည် တစ်နှစ်လျှင်အနည်းဆုံး ၃ ကြိမ် အစည်းအဝေးကျင်းပပြီး ယူနက်စကို ညီလာခံက အတည်ပြုချမှတ်သော လုပ်ငန်းအစီအစဉ်များကို တာဝန်ယူကြီးကြပ်ရသည်။

ယူနက်စကိုတွင် အမှုဆောင်အဖွဲ့နှင့် အတွင်းရေးမှူးအဖွဲ့တို့ရှိပြီး အသင်းဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၁၉၅ နိုင်ငံ ပါဝင်သည်။ သို့သော် အမေရိကန်နှင့် အစ္စရေးနိုင်ငံတို့သည် ၂၀၁၈ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ ၃၁ ရက်နေ့တွင် ယူနက်စကိုမှ နုတ်ထွက်ခဲ့သည်။ ယူနက်စကိုသည် ၎င်း၏ရည်မှန်းချက်ကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် လုပ်ငန်းကော်မရှင်များ၊ ဒေသအလိုက်ကော်မရှင်များ၊ အခြားအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်။

ယူနက်စကို၏စီမံကိန်းများတွင် စာတတ်မြောက်ရေး၊ နည်းပညာရပ်နှင့်ဆရာအတတ်သင်အစီအစဉ်များ၊ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာသိပ္ပံအစီအစဉ်များ၊ လွတ်လပ်သောလူထုဆက်သွယ်ရေးလမ်းကြောင်းများနှင့် လွတ်လပ်စွာပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခွင့်ကိုမြှင့်တင်ရေး၊ ဒေသဆိုင်ရာနှင့်ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်း၊ ယဉ်ကျေးမှုအမျိုးမျိုးမြှင့်တင်ရေး၊ ကမ္ဘာ့ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်များကို စောင့်ရှောက်ရန်အတွက် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာပူးပေါင်းရေးသဘောတူညီချက်များကို ကြိုးစားဆောင်ရွက်ရေးတို့ဖြစ်သည်။

၅.၂.၃။ ကမ္ဘာ့ဘဏ် (World Bank)

ကမ္ဘာ့ဘဏ်ကို ၁၉၄၄ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၃၈ နိုင်ငံဖြင့် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ၎င်း၏ တရားဝင်အမည်မှာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာပြန်လည်ထူထောင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးဘဏ် (IBRD-International Bank for Reconstruction and Development) ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ် ရုံးချုပ်သည် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဝါရှင်တန်မြို့တွင် အခြေစိုက်သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး၊ လူမှုရေး အဆင့်အတန်းမြင့်မားလာစေရန် ငွေထုတ်ချေးခြင်းဖြင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုကို လျော့ချပေးရန်ဖြစ်သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ လုပ်ငန်းများကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးများပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့က ဆောင်ရွက်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် တစ်နှစ်တစ်ကြိမ်ကျင်းပသော နှစ်ပတ်လည်အစည်းအဝေးတွင်တွေ့ဆုံပြီး အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေး၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျော့ချရေး အထောက်အကူပြုကိစ္စများကို ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ကြသည်။ သို့သော် အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် တစ်နှစ်လျှင် တစ်ကြိမ်သာ တွေ့ဆုံကြသဖြင့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ လုပ်ငန်းများကို ဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အဖွဲ့ဝင် ၂၄ ဦး ပါဝင်သော အမှုဆောင် ဒါရိုက်တာအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းထားသည်။

အမှုဆောင်ဒါရိုက်တာ အဖွဲ့ဝင်များသည် ကမ္ဘာ့ဘဏ်အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများအားလုံးကို ကိုယ်စားပြုသည်။ အမှုဆောင်ဒါရိုက်တာအဖွဲ့သည် သီတင်းတစ်ပတ်လျှင် နှစ်ကြိမ် အစည်းအဝေးကျင်းပပြီး ဘဏ်ချေးငွေများ အတည်ပြုပေးခြင်း၊ မူဝါဒအသစ်များချမှတ်ခြင်း၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများကို ကူညီရန် နည်းလမ်းများရှာဖွေခြင်း စသည့် အကြောင်းအရာများကို ဆွေးနွေးကြသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘာ့ဘဏ်သည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၁၈၉ နိုင်ငံပါဝင်သော နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

၅.၂.၄။ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ (WHO - World Health Organization)

ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့သည် ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးအေဂျင်စီတစ်ခုဖြစ်ပြီး အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအတွက် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်သည့် အာဏာပိုင်အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ၁၉၄၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၂၂ ရက်နေ့တွင် နယူးယောက်မြို့၌ စီးပွားရေးနှင့်လူမှုရေးကောင်စီက ကြီးမှူးကျင်းပခဲ့သော ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးညီလာခံက ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့၏ ဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံအခြေခံစည်းမျဉ်းဥပဒေကို ချမှတ်ပေးခဲ့သည်။ ထိုဖွဲ့စည်းအုပ်ချုပ်ပုံ အခြေခံစည်းမျဉ်းဥပဒေအရ ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ၂၆ နိုင်ငံဖြင့် ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဧပြီလ ၇ ရက်နေ့တွင် ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ကို စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ ဌာနချုပ်သည် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ၊ ဂျီနီဗာမြို့တွင် တည်ရှိသည်။

ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ညီလာခံကို ပုံမှန်အားဖြင့် နှစ်စဉ် မေလတွင် ကျင်းပသည်။ အဖွဲ့၏

အမှုဆောင် အရာရှိချုပ်ကို ၅ နှစ်တစ်ကြိမ် ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။ ညီလာခံမှ အသင်းကြီး၏ ဘဏ္ဍာရေးမူဝါဒများကိုဆွေးနွေးပြီး၊ အဆိုပြုလာသောအစီအစဉ်၊ ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းကို အတည်ပြုခြင်းတို့ ပြုလုပ်သည်။ ၃ နှစ်သက်တမ်းရှိသော အလုပ်အမှုဆောင်ဘုတ်အဖွဲ့ကို ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။ ဘုတ်အဖွဲ့သည် တစ်နှစ်လျှင် အစည်းအဝေး အနည်းဆုံး ၂ ကြိမ် ကျင်းပသည်။ အဓိကလုပ်ငန်းများမှာ ယေဘုယျအားဖြင့် ညီလာခံမှချမှတ်သောဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် မူဝါဒများကို အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် အကြံပေးရန်တို့ဖြစ်သည်။

၅-၂-၅။ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအလုပ်သမားအဖွဲ့(အိုင်အယ်လ်အို)
(ILO -International Labour Organization)

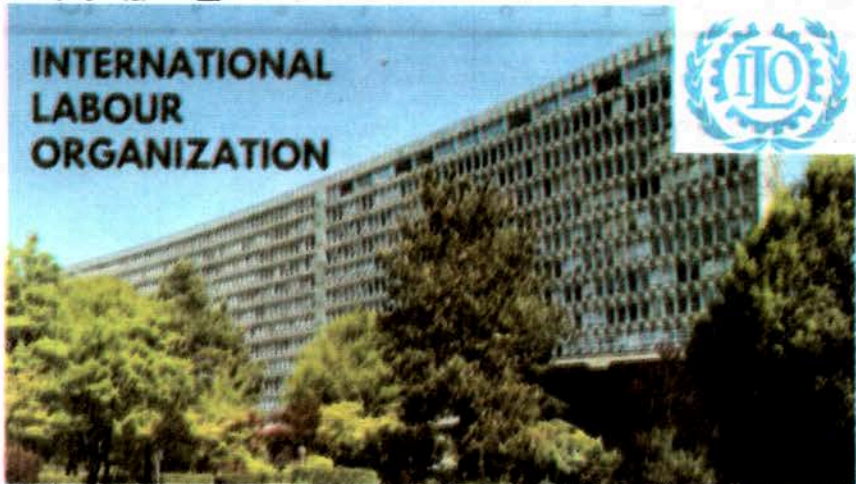
အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအလုပ်သမားအဖွဲ့ (အိုင်အယ်လ်အို) ကို ၁၉၁၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် စတင်တည်ထောင်ခဲ့ပြီး ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ကုလသမဂ္ဂ၏ ပထမဆုံး အထူးအေဂျင်စီတစ်ခု ဖြစ်လာသည်။ အိုင်အယ်လ်အိုတွင် အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံပေါင်း ၁၈၇ နိုင်ငံပါဝင်သည်။ အိုင်အယ်လ်အို ရုံးချုပ်သည် ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ ဂျီနီဗာမြို့တွင် တည်ရှိသည်။

ပုံ(၈) အိုင်အယ်လ်အိုတံဆိပ်

အိုင်အယ်လ်အို၏ အထွေထွေညီလာခံကိုနှစ်စဉ်ကျင်းပသည်။ ညီလာခံတွင် အဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများ၏ ကိုယ်စားလှယ်နှစ်ဦးအပြင် အလုပ်ရှင်နှင့် အလုပ်သမားကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးစီတို့ တက်ရောက်သည်။ ညီလာခံ၏အဓိကတာဝန်မှာ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာလူမှုရေးစံများကို သဘောတူ စာချုပ်များဖြင့် သတ်မှတ်ရန်ဖြစ်သည်။ အိုင်အယ်လ်အို၏ အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့သည် အပြည်ပြည် ဆိုင်ရာ အလုပ်သမားရေးရာရုံးလုပ်ငန်း၊ အိုင်အယ်လ်အို၏ ကော်မတီများနှင့် ကော်မရှင်များ၏ လုပ်ငန်းများကို ကြီးကြပ်သည်။

တိုင်အယ်လ်တိုသည် ၁၉၆၉ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံအချင်းချင်း စည်းလုံးညီညွတ်မှုနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးကို မြှင့်တင်ပေးခြင်း၊ အလုပ်သမားများအတွက် သင့်လျော်သော အလုပ်နှင့် တရားမျှတမှုကို ရရှိစေခြင်းနှင့် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများကို နည်းပညာဆိုင်ရာအကူအညီများပေးခြင်းတို့ကြောင့် နိုဘယ် ငြိမ်းချမ်းရေးဆုကို ရရှိခဲ့သည်။

ပုံ(၉) ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ ဂျီနီဗာမြို့ရှိ တိုင်အယ်လ်တို ရွာအလုပ်ခွင်

ဆိကဆုများ

- ကမ္ဘာ့စားနပ်ရိက္ခာနှင့် စိုက်ပျိုးရေးအဖွဲ့ကို ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဖောက်တိုဘာလ ၁၆ ရက်နေ့တွင် စတင်တည်ထောင်ခြင်း။
- ကုလသမဂ္ဂပညာရေး၊ သိပ္ပံနှင့် ယဉ်ကျေးမှုအဖွဲ့သည် ကုလသမဂ္ဂ၏ အထူးအကူအညီအဖွဲ့တစ်ဖွဲ့ ဖြစ်ခြင်း။
- ယူနက်စကိုအဖွဲ့၏ အမြင့်ဆုံးအာဏာပိုင်အဖွဲ့မှာ အထွေထွေညီလာခံဖြစ်ခြင်း။
- ကမ္ဘာ့ဘဏ်နဲ့ချုပ်သည် အမေရိကန်နိုင်ငံ ဝါရှင်တန်မြို့တွင် အခြေစိုက်ခြင်း။
- ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏လုပ်ငန်းများကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှ ဘဏ္ဍာရေးဝန်ကြီးများပါဝင်သော အုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့က ဆောင်ရွက်ခြင်း။
- ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ လုပ်ငန်းများကိုဆောင်ရွက်နိုင်ရန် အဖွဲ့ဝင် ၂၄ ဦး ပါဝင်သောအမှုဆောင် ဝါဒီကော်မတီအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းထားခြင်း။

- ◆ ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့သည် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာပြည်သူ့ကျန်းမာရေးအတွက် ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ရေး အာဏာပိုင်အဖွဲ့ဖြစ်ခြင်း၊
- ◆ အိုင်အယ်လ်အိုသည် ကုလသမဂ္ဂ၏ ပထမဆုံး အထူးအေဂျင်စီတစ်ခုဖြစ်လာခြင်း၊

   လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) အက်မ်အေအို၏ရည်ရွယ်ချက်များ
  - (ခ) ယူနက်စကိုအဖွဲ့၏စီမံကိန်းများ
  - (ဂ) ကမ္ဘာ့ကျန်းမာရေးအဖွဲ့ညီလာခံ
- ၂။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ ရည်ရွယ်ချက်နှင့် ဆောင်ရွက်ချက်များကိုဝေဖန်သုံးသပ်ပါ။

အခန်း(၅)ပါ ပုံများ၏ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) အမေရိကန်သမ္မတဖရန်ကလင်ဒီရစ်ဗဲလ် (<https://www.gFranklin D. Roosevelt - Wikipedia>)
- ပုံ(၂) ဗြိတိန်ဝန်ကြီးချုပ်ဝင်စတန်ချာချီ (<https://www.google.com/search?q=winston+churchill&rlz=1C1PRUI>)
- ပုံ(၃) ဒန်ဘာတန်အုတ်အဆောက်အအုံကြီး (https://www.google.com/search?q=Dumbarton+Oaks&rlz=1C1PRUI_enMM934MM944&sxsrf=ALiCzsZJmxsrBmAAxAVC-)
- ပုံ(၄) နယူးယောက်မြို့ရှိ ကုလသမဂ္ဂဌာနချုပ် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/37/Newyork_unitednations.JPG)
- ပုံ(၅) ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေညီလာခံ ကျင်းပနေပုံ (https://www.google.com/search?q=un+assembly&tbn=isch&ved=2ahUKEwifn46Nkar6AhW0CrcAHWd2D_wQ2)
- ပုံ(၆) FAO တံဆိပ် (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/d/db/FAO_logo.svg/2017phxFAO_logo.svg.png)
- ပုံ(၇) ရောမမြို့ရှိ အက်မ်အေအိုဌာနချုပ် (<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/76/FAOsede.jpg/220px,FAOsede.jpg>)

- ပုံ(၈) အိုင်အယ်လ်အိုတံဆိပ် (<https://www.acted.org/wp-content/uploads/2020/03/1280px-flag-of-ilo.svg-.png>)
- ပုံ(၉) ဆွစ်ဇာလန်နိုင်ငံ ဂျီနီဗာမြို့ရှိ အိုင်အယ်လ်အိုဌာနချုပ်ရုံး (<https://www.infrexa.com/ilos-convention-182-first-universally-ratified-labour-standard/>)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ ခင်မောင်သန်း၊ ဦး (ရှေ့ဆောင်)၊ နိုင်ငံတကာအရေးကြီးသောအဖွဲ့အစည်းများ၊ ရန်ကုန်၊ သန်းစာပေတိုက်၊ ၁၉၉၃
- ၂။ ကုလသမဂ္ဂအကြောင်းသိကောင်းစရာ၊ ရန်ကုန်၊ ကုလသမဂ္ဂပြန်ကြားရေးဌာန၊ ၁၉၈၀
- ၃။ ကုလသမဂ္ဂအကြောင်းသိကောင်းစရာအခြေခံအချက်များ၊ ရန်ကုန်၊ ကုလသမဂ္ဂပြန်ကြားရေးဌာန၊ ၁၉၈၀

အခန်း (၆)

နိုင်ငံတကာနိုင်ငံရေးရာများ

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ပေါ်ပေါက်ခဲ့သော စစ်အေး (Cold War) သည် ၂၀ ရာစုနှစ်နှောင်းပိုင်းအထိ ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးတွင် အဓိကအခန်းကဏ္ဍအဖြစ် တည်ရှိခဲ့ကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- အခန်း (၅) ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်ဖန်တီးခြင်း သင်ခန်းစာတွင် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးကိုဖော်ဆောင်ရန် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ကြီးပေါ်ပေါက်လာပုံ၊ ဆောင်ရွက်ချက်များနှင့် ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့ဝင်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်မည်။

- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး အင်အားကြီးနိုင်ငံအချင်းချင်းဝါဒရေးရာပြိုင်ဆိုင်သည့် စစ်အေးပေါ်ပေါက်လာပုံ၊ စစ်အေး၏သဘောသဘာဝနှင့် စစ်အေး၏အကျိုးသက်ရောက်မှုများအကြောင်းကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- စစ်အေးကြောင့် ပြောင်းလဲလာသော ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးကို ရှင်းပြနိုင်မည်။
- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးတွင် အုပ်စုနှစ်ခုစနစ် (Bipolar System) ဖြစ်ပေါ်လာသည့်အပြင် ကမ္ဘာ့အင်အားကြီးနိုင်ငံများက ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအပေါ် ဩဇာလွှမ်းမိုးနိုင်ရန်ကြိုးပမ်းရာမှ ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့ခြင်းကို သုံးသပ်နိုင်မည်။

၆.၁။ စစ်အေး (Cold War)

၆.၁.၁။ စစ်အေး၏သဘောသဘာဝနှင့် ပေါ်ပေါက်လာပုံ

စစ်အေး (Cold War) ဆိုသည်မှာ အင်အားကြီးနိုင်ငံအချင်းချင်း ဝါဒရေးရာအရ ပြိုင်ဆိုင်ခြင်းဖြစ်သည်။ အဓိကအားဖြင့် အခြေခံယုံကြည်ချက်၊ ရည်ရွယ်ချက်၊ ဝါဒလမ်းစဉ်ခြင်းမတူသော

နိုင်ငံကြီး နှစ်နိုင်ငံ သို့မဟုတ် အုပ်စုလိုက်ဖွဲ့၍ ပြိုင်ဆိုင်ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုသို့ ပြိုင်ဆိုင်ရာတွင် လက်နက်စွဲကိုင် ပြိုင်ဆိုင်တိုက်ခိုက်ခြင်းမှလွဲ၍ အခြားနည်းမျိုးစုံကိုအသုံးပြု၍ မိမိနိုင်ငံ၊ မိမိအုပ်စု အနိုင်ရရေးအတွက် ပြိုင်ဆိုင်ကြသည်။

စစ်အေး၏ထူးခြားချက်မှာ သတ်မှတ်ထားသော စစ်မျက်နှာမရှိခြင်းဖြစ်သည်။ သာမန် အားဖြင့် စစ်ဖြစ်လျှင် သတ်မှတ်သည့် စစ်မျက်နှာရှိသော်လည်း စစ်အေးတွင် စစ်မျက်နှာမရှိချေ။ အခြေအနေအရ အင်အားလစ်ဟာသည့်နေရာတွင် အင်အားဖြည့်ဆည်းရေးအတွက် ကြိုးပမ်းခဲ့ရာ စစ်အေးပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ကမ္ဘာအရပ်ရပ်တွင် စစ်အေးစစ်မျက်နှာများ ဖြစ်လာရ သည်။

စစ်အေးဆိုသည့် စကားရပ်ကို အမေရိကန်သတင်းစာဆရာ ဝေါလ်တာလစ်မန်း (Walter Lippmann) က ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် စတင်သုံးစွဲခဲ့သည်။ အင်္ဂလန်ဝန်ကြီးချုပ်ဟောင်း ချာချီ (Churchill) က ၁၉၄၇ နှစ်ဦး၌ ရုရှား၏ နယ်ချဲ့မှုကိုကာကွယ်ရန်လိုအပ်ကြောင်း မိန့်ခွန်းပြောကြား ရာတွင် စစ်အေးကို ရည်ညွှန်းပြောကြားခဲ့ရာမှ စစ်အေးဆိုသည့်စကားမှာ ထင်ရှားလာသည်။

ဆိုဗီယက်ရုရှား၏ ၁၉၁၇ အောက်တိုဘာတော်လှန်ရေးကို အောင်မြင်စွာ ဆင်နွှဲနိုင်ခြင်း သည် စစ်အေးဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ဆိုဗီယက်ရုရှားသည် ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံဖြစ်လာပြီးနောက် အရင်းရှင်နိုင်ငံများ၌ ရုရှားပုံစံတော်လှန်ရေးများ ဆင်နွှဲရန်နှင့် ကိုလိုနီလက်အောက်ခံနိုင်ငံများလွတ်မြောက်ရေးကိုလည်း အားပေးလာသည်။ ထို့ကြောင့် ဆိုဗီယက် ရုရှား၏ကွန်မြူနစ်စနစ်ကို စိုးရိမ်ကြောက်ရွံ့သော အရင်းရှင်နိုင်ငံများက ကမ္ဘာပေါ်တွင် ကွန်မြူနစ် စနစ် အားကောင်းလာမည့်အရေးကို တားဆီးရန်အတွက် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း နာဇီဂျာမနီသည် ဆိုဗီယက်ရုရှားကို ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်ခဲ့ရာ ဆိုဗီယက်ရုရှားသည် မဟာမိတ်စစ်အုပ်စု(Allied Powers)(ဗြိတိန်၊ အမေရိကန်)တို့နှင့်ပူးပေါင်း၍ ဖက်ဆစ် ဝင်ရိုးတန်းနိုင်ငံများ (Axis Powers) (ဂျာမနီ၊ အီတလီ၊ ဂျပန်)ကို တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ အင်အားကြီးနိုင်ငံအချင်းချင်း အဓိကပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုသည် စစ်ရေးဆိုင်ရာအတွက်သာ ပူးပေါင်း ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဝါဒရေးရာအရ အနောက်အရင်းရှင် မဟာမိတ်အုပ်စုနှင့် ကွန်မြူနစ် ရုရှား တို့မှာ လုံးဝခြားနားနေခဲ့သည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချိန်တွင် ဝါဒရေးရာမတူသော ဆိုဗီယက်ရုရှားနှင့် အနောက်မဟာမိတ် နိုင်ငံတို့၏ သဘောထားကွဲလွဲမှုမှာ ပိုမိုပြင်းထန်လာသည်။ ကမ္ဘာပေါ်၌ ကွန်မြူနစ်စနစ်ကိုလိုလား သော ဆိုဗီယက်ရုရှားဦးဆောင်သည့်အုပ်စုနှင့် အရင်းရှင်စနစ်ကိုလိုလားသော အမေရိကန် ဦးဆောင်သည့်အုပ်စုဟူ၍ ပေါ်ပေါက်လာသည်။ ထိုသို့ နိုင်ငံကြီးအချင်းချင်းအုပ်စုဖွဲ့၍ မိမိတို့၏ ဝါဒရေးရာ အနိုင်ရစေရန် ကြိုးပမ်းသောလုပ်ရပ်များကို စစ်အေးဖြစ်ပွားခြင်းဟူ၍ သတ်မှတ်ခဲ့

သည်။ အနောက်မဟာမိတ်နိုင်ငံများက ကွန်မြူနစ်ဝါဒထိန်းချုပ်ရေး (Containment Policy)ကို ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်လာကြသောကြောင့် စစ်အေး၏အရှိန်ကို မြင့်မားစေခဲ့သည်။

၆.၁.၂။ စစ်အေးကာလ နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးဆုံးချိန်တွင် အမေရိကန်နိုင်ငံသည် စစ်ဒဏ်မှကင်းလွတ်ပြီး ထိပ်သီး အင်အားကြီးနိုင်ငံအဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ခဲ့သည်။ ဥရောပအင်အားကြီးနိုင်ငံများဖြစ်ကြသော အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီနှင့် အီတလီနိုင်ငံများသည် စစ်ဒဏ်ကြောင့် အင်အားကျဆင်းခဲ့ရသည်။ စီးပွားရေး ကျဆင်းနေသော အနောက်ဥရောပနိုင်ငံတို့၌ ကွန်မြူနစ်စနစ်ထွန်းကားလာမည်ကို စိုးရိမ်သော ကြောင့် အမေရိကန်နိုင်ငံသည် ထိုနိုင်ငံတို့ကို စစ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးအကူအညီများပေး၍ ခေါင်းဆောင် နေရာကို ရယူခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် အမေရိကန်ဦးဆောင်သောအုပ်စုကို အနောက်အုပ်စု သို့မဟုတ် အရင်းရှင်အုပ်စု သို့မဟုတ် လက်ယာအုပ်စုဟုခေါ်သည်။ ဆိုဗီယက်ရုရှားနိုင်ငံသည် စစ်ဒဏ်ခံခဲ့ ရသော ပိုလန်၊ ချက်ကိုစလိုဗားကီးယား၊ ရုမေးနီးယား၊ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ ဟန်ဂေရီ စသော အရှေ့ ဥရောပနိုင်ငံများကို ဦးဆောင်လာခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဆိုဗီယက်ရုရှားဦးဆောင်သောအုပ်စုကို အရှေ့အုပ်စု သို့မဟုတ် ကွန်မြူနစ်အုပ်စု သို့မဟုတ် လက်ဝဲအုပ်စုဟု ခေါ်သည်။ ထိုအုပ်စုကြီးနှစ်ခု သည် နိုင်ငံရေး၊ စီးပွားရေး ခံယူချက်တူညီမှုမရှိသကဲ့သို့ နိုင်ငံတကာဆက်ဆံရေးတွင်လည်း အမြင်ချင်းတူညီမှုမရှိပေ။

၆.၁.၂.၁။ အမေရိကန်ဦးဆောင်သော အနောက်အုပ်စု

(၁) ဥရောပပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ (OEEC-Organization for European Economic Cooperation)

စစ်ပြီးကာလ ပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် အမေရိကန်သမ္မတ ထရူးမင်း (Truman) က ဂရိနှင့် တူရကီ (တူကီယံ) နိုင်ငံတို့ကို စစ်ရေးနှင့် စီးပွားရေးကူညီထောက်ပံ့ပေးသည့် ထရူးမင်း ကြေညာချက်ကို ၁၉၄၇ ခုနှစ် မတ်လတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ၁၉၄၇ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် အမေရိကန် နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဂျော့မာရှယ် (George Marshall) က ဥရောပပြန်လည်ထူထောင်ရေးအတွက် မာရှယ်စီမံကိန်း (Marshall Plan) ဖြင့် ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ ထိုထောက်ပံ့မှုကို အနောက်ဥရောပ နိုင်ငံများက လက်ခံခဲ့သော်လည်း ဆိုဗီယက်ရုရှားဦးဆောင်သော အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများက လက်မခံခဲ့ပေ။ အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများသည် စီးပွားရေးပြန်လည်ထူထောင်မှုကို လုပ်ကိုင်ရာ တွင် အချင်းချင်းအပြန်အလှန် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန်အတွက် ဥရောပ ၁၆ နိုင်ငံပါဝင်သည့် ဥရောပစီးပွားရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

(၂) ဥရောပကျောက်မီးသွေးနှင့်သံမဏိအဖွဲ့ (ECSC-European Coal and Steel Community)

ပြင်သစ်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးရောဘတ်ရှူးမင်း (Robert Schumann) ၏ ရှူးမင်းစီမံကိန်းကို ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ် မေလတွင် ကြေညာခဲ့သည်။ ယင်းစီမံကိန်းသည် ပြင်သစ်နှင့် ဂျာမနီပူးပေါင်း၍ ကျောက်မီးသွေးထုတ်လုပ်ရန်ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အီတလီ၊ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ နယ်သာလန်နှင့် လူဇင်ဘတ်နိုင်ငံတို့ပါဝင်လာပြီး ဥရောပကျောက်မီးသွေးနှင့် သံမဏိအဖွဲ့ကို ၁၉၅၁ ခုနှစ် ဧပြီလ ၅ ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ထိုအဖွဲ့ကို ၂၀၀၂ ခုနှစ်တွင် ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

(၃) ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့ (EEC-European Economic Community) သို့မဟုတ် ဘုံဈေး (Common Market)

ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့ သို့မဟုတ် ဘုံဈေးကို ၁၉၅၇ ခုနှစ် မတ်လတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့၏ အဓိကရည်မှန်းချက်မှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးတစ်ပြေးညီ တိုးတက်စေရန်၊ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံအချင်းချင်း အကောက်ခွန်သမဂ္ဂ (Customs Union) ဖွဲ့စည်း၍ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ကုန်သွယ်ရေးလွယ်ကူစေရန်နှင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ လူနေမှုအဆင့် အတန်းမြင့်မားလာရန်ဖြစ်သည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှာ ပြင်သစ်၊ အနောက်ဂျာမနီ၊ အီတလီ၊ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ နယ်သာလန်၊ လူဇင်ဘတ်၊ အင်္ဂလန်၊ အိုင်ယာလန်၊ ဒိန်းမတ်၊ ဂရိ၊ ပေါ်တူဂီနှင့် စပိန်တို့ဖြစ်ကြသည်။ ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့ကို ဥရောပအဖွဲ့ (EC-European Community) အဖြစ် အမည်ပြောင်းခဲ့ပြီး ဥရောပသမဂ္ဂ (EU-European Union) ၏ လက်အောက်သို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ၂၀၀၉ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

(၄) ဥရောပလွတ်လပ်သောကုန်သွယ်ရေးအဖွဲ့ (EFTA-European Free Trade Association)

ဥရောပဘုံဈေးအဖွဲ့တွင် ပါဝင်လိုခြင်းမရှိသော ဗြိတိန်၊ နော်ဝေး၊ ဆွီဒင်၊ ဒိန်းမတ်၊ ဆွစ်ဇာလန်၊ သြစတြေးယားနှင့် ပေါ်တူဂီနိုင်ငံတို့က ဥရောပလွတ်လပ်သောကုန်သွယ်ရေးအဖွဲ့ကို ၁၉၆၀ ပြည့်နှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အဖွဲ့၏ရည်မှန်းချက်မှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ စီးပွားရေးတိုးတက်စေရန်၊ ငွေကြေးစနစ်တည်ငြိမ်ရန်၊ လူနေမှုအဆင့်အတန်းတိုးတက်စေရန်နှင့် ကမ္ဘာ့ကုန်သွယ်ရေးတိုးတက်မှု အဟန့်အတားများကို ဖယ်ရှားရန်ရည်ရွယ်သည်။ ယခုအခါ အဖွဲ့ဝင် ၄ နိုင်ငံသာ ကျန်ရှိသည်။ ယင်းတို့မှာ အိုက်စလန် (Iceland)၊ လစ်ရှ်တန်စတိုင်း (Liechtenstein)၊ နော်ဝေးနှင့် ဆွစ်ဇာလန်တို့ ဖြစ်ကြသည်။

၆.၁.၂.၂။ ဆိုဗီယက်ဦးဆောင်သော ကွန်မြူနစ်အုပ်စု

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အတွင်း ဂျာမနီလက်အောက်သို့ ကျရောက်ခဲ့သော အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံ များမှ မျိုးချစ်နိုင်ငံရေးအင်အားစုများကို ဆိုဗီယက်နိုင်ငံသည် ကွန်မြူနစ်ပါတီအခြေခံများကို လေ့ကျင့်ပို့ထောင်ပေးခဲ့သည်။ ဆိုဗီယက်တို့ လေ့ကျင့်ပေးထားသော ကွန်မြူနစ်များက မိမိတို့ နိုင်ငံအတွင်း ပြည်သူ့ဒီမိုကရေစီအစိုးရအဖွဲ့များ ဖွဲ့စည်းခဲ့ကြသည်။ အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများ၌ ဆိုဗီယက်နိုင်ငံကဲ့သို့သော ကွန်မြူနစ်စနစ်ကိုကျင့်သုံးခဲ့ရာ စစ်ပြီးကာလတွင် ဆိုဗီယက်ဦးဆောင် သော ကွန်မြူနစ်အုပ်စု၏အင်အားသည် ကြီးထွားလာခဲ့သည်။

(၁) ကိုမင်ဖောင် (Cominform - Communist Information Bureau)

ဆိုဗီယက်နိုင်ငံသည် ယင်း၏ဩဇာခံ အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများအား မာရှယ်စီမံကိန်းကို လက်မခံစေရန် စည်းရုံးခဲ့သည်။ ထို့ပြင် အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများကိုဦးဆောင်ရန် ကိုမင်ဖောင် ခေါ် ကွန်မြူနစ်သတင်းဖြန့်ချိရေးအဖွဲ့ကို ဆိုဗီယက်နိုင်ငံက ၁၉၄၇ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ သည်။ အဖွဲ့၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ ဆိုဗီယက်ဦးဆောင်မှုဖြင့် နိုင်ငံတကာကွန်မြူနစ်လှုပ်ရှားမှုကို စည်းလုံးထိရောက်စွာ ဆောင်ရွက်ရန်ဖြစ်သည်။ ထိုအဖွဲ့က အဖွဲ့ဝင်ကွန်မြူနစ်နိုင်ငံများအတွက် လမ်းစဉ်ချမှတ်ပြီး ကွန်မြူနစ်လှုပ်ရှားမှုများကို ဦးဆောင်လမ်းညွှန်ခဲ့သည်။

(၂) စီးပွားရေးအပြန်အလှန်အထောက်အကူပြုရေးကောင်စီ(ကိုမီကွန်) (CMEA or Comecon - Council for Mutual Economic Association)

အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများက ဥရောပစီးပွားရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်း သွားသောအခါ ဆိုဗီယက်ကလည်း စီးပွားရေးအရစည်းရန် ကြိုးပမ်းသည်။ ထို့ကြောင့် ၁၉၄၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် မော်စကိုမြို့၌ ဆိုဗီယက်၊ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ ချက်ကိုစလိုဗားကီးယား၊ ဟန်ဂေရီ၊ ပိုလန်နှင့် ရုမေးနီးယားနိုင်ငံတို့ပါဝင်သော စီးပွားရေးအပြန်အလှန် အထောက်အကူပြုရေးကောင်စီ (CMEA) ခေါ် ကိုမီကွန် ကိုဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

ယင်းကောင်စီ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ စီးပွားရေးစီမံကိန်းများကို တစ်နိုင်ငံချင်းမဟုတ်ဘဲ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအားလုံး ညှိနှိုင်းရေးဆွဲရန်၊ စီးပွားရေးဆိုင်ရာအတွေ့အကြုံများ အသိပညာများ ဖလှယ်ကြရန်၊ ကုန်ကြမ်းပစ္စည်း၊ စက်ပစ္စည်းနှင့် စားနပ်ရိက္ခာများကို အပြန်အလှန်ထောက်ပံ့ကြရန် ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အယ်လ်ဘေးနီးယား၊ ဂျာမနီဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ၊ မွန်ဂိုလီးယား၊ ကျူးဘားနိုင်ငံတို့အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်လာသည်။ ဤသို့ဖြင့် အရှေ့အုပ်စုနှင့် အနောက်အုပ်စု စီးပွားရေး အပြိုင်ဆောင်ရွက်လာကြသည်။ အရှေ့ဥရောပတွင် ကွန်မြူနစ်တို့ အင်အားကျဆင်းသွားပြီးနောက် ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် ကိုမီကွန်အဖွဲ့ကို အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ စီးပွားရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးအဖွဲ့ (Organization for International Economic Cooperation) အဖြစ် ပြောင်းလဲဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။

၆.၁.၂.၃။ စစ်ရေးအရ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခြင်း

ဆိုဗီယက်နိုင်ငံ၏ ကွန်မြူနစ်ဝါဒသည် အရှေ့ဥရောပသာမက အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများနှင့် အာရှ၊ အာဖရိကနိုင်ငံများသို့ ယုံ့နှံ့လာမည်ကို အမေရိကန်နိုင်ငံက စိုးရိမ်လာခဲ့သည်။ အနောက်ဥရောပနိုင်ငံများအနေနှင့် ဆိုဗီယက်၏ ကွန်မြူနစ်စနစ်ကို တားဆီးနိုင်ရန်အတွက် အမေရိကန်ကို အားကိုးလာသည်။ ထို့ကြောင့် အမေရိကန်နှင့် ဥရောပနိုင်ငံများ စစ်ရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ကြိုးပမ်းလာကြသည်။

(၁) မြောက်အတ္တလန္တိတ်စာချုပ်အဖွဲ့ (နေတိုး) (NATO - North Atlantic Treaty Organization)

ဆိုဗီယက်နိုင်ငံ၏ ကွန်မြူနစ်စနစ်ကို တားဆီးရန်အတွက် အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ဟော်လန်နှင့် လူဇင်ဘတ်နိုင်ငံတို့သည် ဘရပ်ဆယ်စာချုပ် (Treaty of Brussels) ကို ၁၉၄၈ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ ဘရပ်ဆယ်စာချုပ်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် အမေရိကန်၊ ကနေဒါနိုင်ငံတို့နှင့် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပြီး မြောက်အတ္တလန္တိတ်စာချုပ်အဖွဲ့(နေတိုး) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ စတင်ဖွဲ့စည်းစဉ်က အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှာ အမေရိကန်၊ ကနေဒါ၊ ဘရပ်ဆယ်စာချုပ်အဖွဲ့ဝင် ၅ နိုင်ငံနှင့် ဒိန်းမတ်၊ အိုက်စလန်၊ အီတလီ၊ နော်ဝေး၊ ပေါ်တူဂီ၊ ဂရိ၊ တူကီယို(တူရကီ)နှင့် အနောက်ဂျာမနီနိုင်ငံတို့ဖြစ်သည်။ ဆိုဗီယက်ရုရှား၏ ဩဇာအောက်မှ လွတ်မြောက်လာပြီးနောက် ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် ချက်သမ္မတနိုင်ငံ၊ ဟန်ဂေရီနှင့် ပိုလန်နိုင်ငံတို့သည် အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်လာသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ ၃၀ ရှိသည်။

(၂) အန်ဇပ်စာချုပ်အဖွဲ့ (ANZUS - Australia, New Zealand, United States Security Treaty)

ပစိဖိတ်ဒေသတွင် ကွန်မြူနစ်တို့၏ အန္တရာယ်ကို ကာကွယ်ရန်အတွက် အမေရိကန်နိုင်ငံဦးဆောင်၍ ဩစတြေးလျ၊ နယူးဇီလန်တို့ အန်ဇပ်စာချုပ်အဖွဲ့ကို ၁၉၅၁ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အဖွဲ့၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအပေါ် အခြားတစ်နိုင်ငံက ကျူးကျော်ခဲ့လျှင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများက ပူးပေါင်း၍ ပြန်လည်တိုက်ခိုက်ရန်ဖြစ်သည်။

(၃) အရှေ့တောင်အာရှစာချုပ်အဖွဲ့ (ဆီးတိုး) (SEATO - South East Asia Treaty Organization)

အာရှတိုက်တွင် ကွန်မြူနစ်ဝါဒ ယုံ့နှံ့လာမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် ၁၉၅၄ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလတွင် အမေရိကန်ဦးဆောင်၍ အရှေ့တောင်အာရှစာချုပ်အဖွဲ့(ဆီးတိုး) ကို ဖွဲ့စည်း

ခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှာ အမေရိကန်၊ အင်္ဂလန်၊ ပြင်သစ်၊ ဩစတြေးလျ၊ နယူးဇီလန်၊ ထိုင်း၊
 ဖိလစ်ပိုင်၊ မလေးရှားနှင့် ပါကစ္စတန်နိုင်ငံတို့ ဖြစ်ကြသည်။ အဖွဲ့၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ အဖွဲ့ဝင်
 နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအား အခြားအင်အားစု သို့မဟုတ် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံက ကျူးကျော်တိုက်ခိုက်လျှင်
 ကျန်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတို့က ပြန်လည်တိုက်ခိုက်ရန်ဖြစ်သည်။ ဆီးတိုးအဖွဲ့ကို ၁၉၇၇ ခုနှစ် ဇွန်လ ၃၀
 ရက်နေ့တွင် တရားဝင်ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

ပုံ(၁) အမေရိကန်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဂျန်ဖော်စတာဒါးလက်စ် ဆီးတိုးစာချုပ်ကို
 လက်မှတ်ရေးထိုးနေပုံ

(၄) ဗဟိုစာချုပ်အဖွဲ့ (CENTO - Central Treaty Organization)

ဆိုဗီယက်ဩဇာ အရှေ့အလယ်ပိုင်းသို့ ပျံ့နှံ့လာမည်ကို စိုးရိမ်သောကြောင့် အမေရိကန်
 အားပေးမှုဖြင့် အင်္ဂလန်ဦးဆောင်၍ စစ်မဟာမိတ်အဖွဲ့ဖြစ်သည့် ဘက်ဂဒက်စာချုပ်အဖွဲ့ (Baghdad
 Pact) ကို ၁၉၅၅ ခုနှစ်တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများမှာ အင်္ဂလန်၊ တူကီယို (တူရကီ)
 အီရန်၊ အီရတ်နှင့် ပါကစ္စတန်တို့ဖြစ်သည်။ နောက်ပိုင်းတွင် အဖွဲ့၏အမည်ကို ဗဟိုစာချုပ်အဖွဲ့
 (CENTO) အဖြစ် အမည်ပြောင်းခဲ့သည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများနုတ်ထွက်ခြင်းကြောင့် ယင်းအဖွဲ့ကို
 ၁၉၇၉ ခုနှစ်တွင် တရားဝင်ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

(၅) ဝါဆောစာချုပ်အဖွဲ့ (Warsaw Treaty Organization)

ဆိုဗီယက်သည် မိမိနိုင်ငံနှင့် အရှေ့ဥရောပကွန်မြူနစ်နိုင်ငံများ လုံခြုံရေးအတွက် ကွန်မြူနစ်
 နိုင်ငံများဖြစ်ကြသော အယ်လ်ဘေးနီးယား၊ ဘူလ်ဂေးရီးယား၊ အရှေ့ဂျာမနီ၊ ပိုလန်၊ ရူမေးနီးယား၊

ချက်ကိုစလိုဗားကီးယား၊ ဟန်ဂေရီနှင့် ပိုလန်နိုင်ငံတို့ ဝါဆောမြို့တွင် တွေ့ဆုံဆွေးနွေးပြီး ဝါဆော စာချုပ်ကို ၁၉၅၅ ခုနှစ် မေလတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့သည်။ စာချုပ်၏ရည်ရွယ်ချက်မှာ အရင်းရှင်နိုင်ငံ များ၏ အန္တရာယ်မှန်သမျှကို ပူးပေါင်းဖြေရှင်းရန်၊ အဖွဲ့ဝင်တစ်နိုင်ငံအား အခြားတစ်နိုင်ငံက တိုက်ခိုက်လာလျှင် ကျန်အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများလက်တွဲ၍ ပူးပေါင်းတိုက်ခိုက်ရန်ဖြစ်သည်။

ဤသို့ဖြင့် ဆိုဗီယက်ဦးဆောင်သော အရှေ့အုပ်စုနှင့် အမေရိကန်ဦးဆောင်သော အနောက် အုပ်စုတို့သည် စစ်အုပ်စုများအပြင် ဖွဲ့စည်းပြီးနောက် မဟာဗျူဟာများ၊ လက်နက်များအပြင် အဆိုငံ တပ်ဆင်လာကြသည်။ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုပြိုကွဲပြီးနောက် ဝါဆောအဖွဲ့စာချုပ်ကို ၁၉၉၁ ခုနှစ် ဇူလိုင်လ ၁ ရက်နေ့တွင် ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။

၆.၁.၃။ စစ်အေးကာလ နိုင်ငံတကာအရေးအခင်းများ

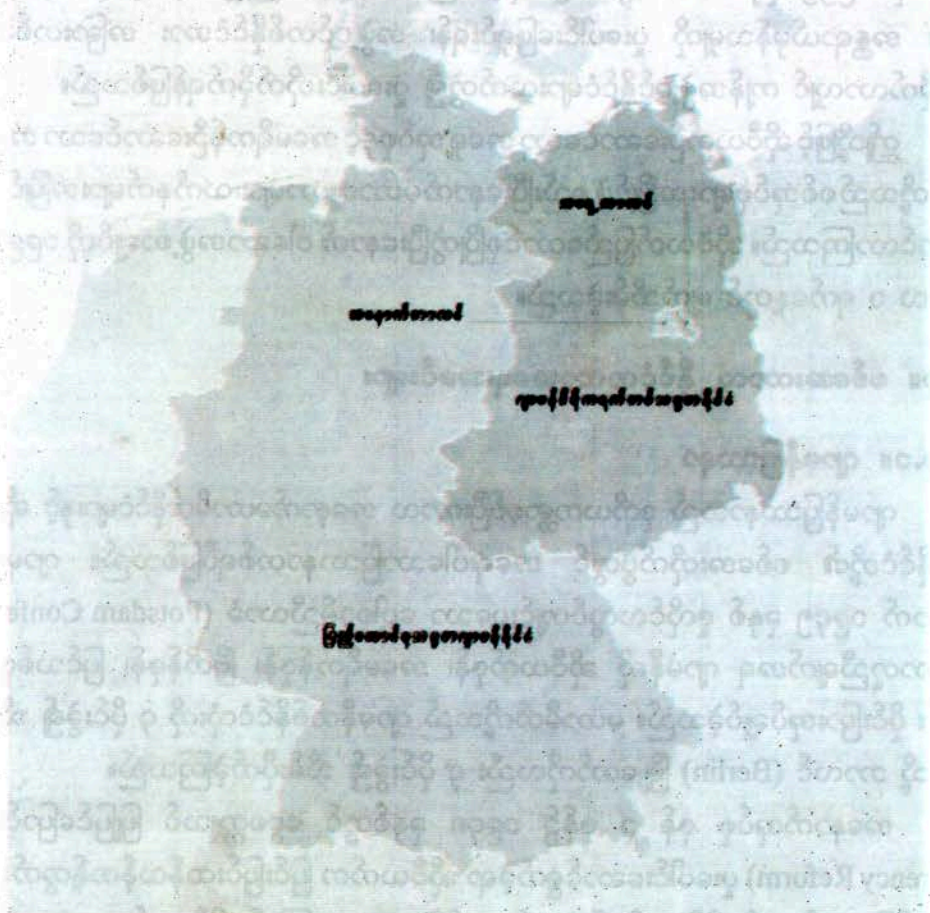
၆.၁.၃.၁။ ဂျာမနီပြဿနာ

ဂျာမနီပြဿနာသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ အနောက်မဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့် ဆိုဗီယက် ရုရှားနိုင်ငံတို့၏ စစ်အေးတိုက်ပွဲတွင် အရေးပါသောပြဿနာတစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ဂျာမနီစစ်ရှုံး ပြီးနောက် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် ကျင်းပသော ပေါ့စဒမ်ညီလာခံ (Potsdam Conference) သဘောတူညီချက်အရ ဂျာမနီကို ဆိုဗီယက်ဇုန်၊ အမေရိကန်ဇုန်၊ ဗြိတိန်ဇုန်၊ ပြင်သစ်ဇုန်ဟူ၍ ၄ ပိုင်း ပိုင်းခြားအုပ်ချုပ်ခဲ့သည်။ မဟာမိတ်တို့သည် ဂျာမနီတစ်နိုင်ငံလုံးကို ၄ ပိုင်းခွဲ၍ သိမ်းပိုက် သကဲ့သို့ ဘာလင် (Berlin) မြို့တော်ကိုလည်း ၄ ပိုင်းခွဲ၍ သိမ်းပိုက်ခဲ့ကြသည်။

အနောက်အုပ်စု ဇုန် ၃ ဇုန်၌ ၁၉၄၈ ခုနှစ်တွင် ငွေစက္ကူသစ် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး (Currency Reform) ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ခဲ့ရာ ဆိုဗီယက်က ပြင်းပြင်းထန်ထန်ကန့်ကွက်ခဲ့သည်။ ဘာလင်မြို့တော်သည် ဆိုဗီယက်ဇုန်ထဲတွင် တည်ရှိနေသောကြောင့် ဆိုဗီယက်က အနောက်မဟာ မိတ်တပ်များကို အနောက်ဘာလင်မှဆုတ်ခွာပေးရန် တောင်းဆိုလိုက်သည်။ ထို့နောက် ဆိုဗီယက် က ဘာလင်နှင့် အနောက်မဟာ ဇုန်တို့ဆက်သွယ်သော ကားလမ်း၊ ရထားလမ်းများကို လုံးဝ ပိတ်ဆို့လိုက်သည်။

ဘာလင်ပိတ်ဆို့မှုကြောင့် အနောက်ဘာလင်သားများ၏ရိက္ခာပြဿနာကို ဖြေရှင်းပေးရန် ဗြိတိန်နှင့် အမေရိကန်တို့က လေးစက္ကန့်လျှင် ရိက္ခာလေယာဉ်တစ်စင်းနှုန်းဖြင့် ဘာလင်လေဆိပ်သို့ ပို့ဆောင်ပေးသည်။ ဘာလင်ပိတ်ဆို့မှုသည် ထိရောက်မှုမရှိသဖြင့် ဆိုဗီယက်တို့သည် ၁၁ လကြာ သောအခါ ၁၉၄၉ ခုနှစ် မေလတွင် ဘာလင်ပိတ်ဆို့မှုကို ရပ်စဲလိုက်သည်။ ဤဘာလင်ပိတ်ဆို့မှုကြီး (Berlin Blockade) သည် စစ်အေးကာလ ပြိုင်ဆိုင်မှု၏ အမြင့်ဆုံးအဆင့်ဖြစ်သည်။ ဂျာမနီ ပြန်လည်ပေါင်းစည်းရေးမှာမဖြစ်နိုင်တော့ဘဲ ပြည်ထောင်စုသမ္မတဂျာမနီနိုင်ငံ (Federal Republic

of Germany) (အနောက်ဂျာမနီ)နှင့် ဂျာမနီဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ(German Democratic Republic) (အရှေ့ဂျာမနီ) ဟူ၍ ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သည်။

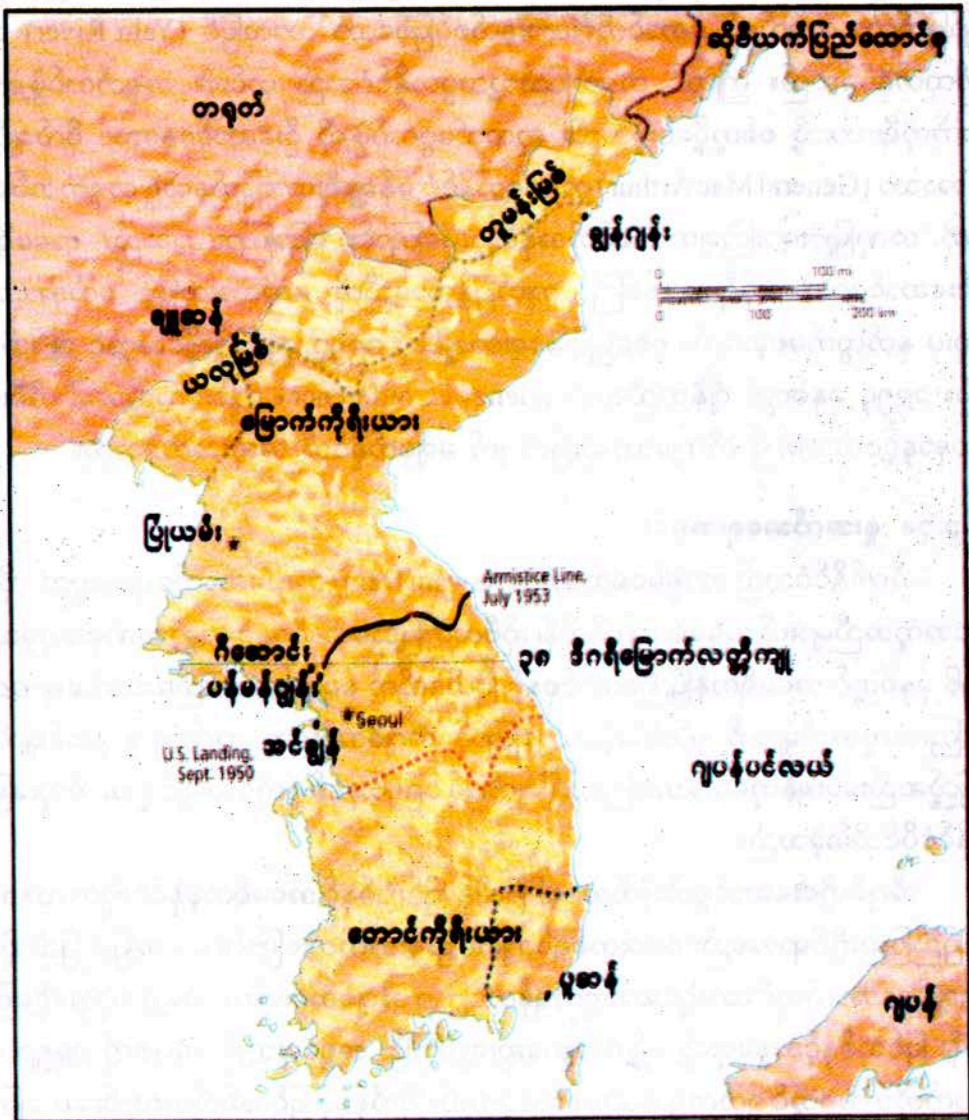

ပုံ(၂) ဂုဏ်ထူးဆောင်ကြီး ဂျာမနီနိုင်ငံ

၆.၁.၃.၂။ ကိုဗီယားခေတ်

ပေါ်စစ်ညီလာခံစာရဂျပန်တို့သိမ်းပိုက်ထားသော ကိုဗီယားနိုင်ငံစား မြောက်လတ္တီတွင် ၃၈ ဒီဂရီမျှားပြိုင် (၃၈ ဒီဂရီမြောက်လတ္တီကျု)မှစ၍ နှစ်ပိုင်းခွဲပြီး မြောက်ပိုင်းစား ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၊ တောင်ပိုင်းစား အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုမှသိမ်းရန် သဘောတူခဲ့သည်။ ဂျပန်တို့ လက်နက်ချပြီးနောက် ၁၉၄၅ ခုနှစ် ဝီစင်ဘာလတွင်ကျင်းပသော မော်စကိုညီလာခံ (Moscow Conference) ၌ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုနှင့် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုတို့သည် ကိုဗီယားနှင့် ပတ်သက်၍ စုပေါင်းထိန်းသိမ်းမှုများပြုလုပ်ရန် သဘောတူခဲ့ကြသည်။ သို့သော် ကိုဗီယားစာရီရ

ဖွဲ့စည်းရေးအတွက် ကုလသမဂ္ဂ၏ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်အဖွဲ့ကို ဆိုဗီယက်တို့က ၃၈ ဒီဂရီ မျဉ်းပြိုင်၏ မြောက်ပိုင်းကို ဝင်ရောက်ခွင့်မပြုပေ။ ထို့ကြောင့် ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပနိုင်ခဲ့သော ကိုရီးယားကျွန်းဆွယ်တောင်ပိုင်းတွင် ဆင်မန်ရီ (Syngman Ree) ဦးဆောင်သော ကိုရီးယား သမ္မတနိုင်ငံ (Republic of Korea) ကို ကုလသမဂ္ဂက တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ကိုရီးယား မြောက်ပိုင်းတွင် ကင်အီစွန်း (Kim Il-Sung) ဦးဆောင်၍ ကွန်မြူနစ်တို့၏ ကိုရီးယားပြည်သူ့ ဒီမိုကရက်တစ်သမ္မတနိုင်ငံ (Democratic Republic of Korea) ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။

ပုံ(၃) ကိုရီးယား (၁၉၅၀-၅၃)

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏တပ်ဖွဲ့များသည် တောင်ကိုရီးယားမှလည်းကောင်း၊ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၏တပ်ဖွဲ့များသည် မြောက်ကိုရီးယားမှလည်းကောင်း ၁၉၄၉ ခုနှစ်တွင် ဆုတ်ခွာခဲ့ကြသည်။ ၁၉၅၀ ပြည့်နှစ် ဇွန်လတွင် မြောက်ကိုရီးယားတပ်ဖွဲ့များသည် တောင်ကိုရီးယားနယ်မြေအတွင်းသို့ ဝင်ရောက်တိုက်ခိုက်ခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂလုံခြုံရေးကောင်စီ၏ တာဝန်ပေးချက်အရ အမေရိကန်ဦးဆောင်သည့် ၁၆ နိုင်ငံပါဝင်သော ကုလသမဂ္ဂတပ်ဖွဲ့များနှင့် တောင်ကိုရီးယားတပ်ဖွဲ့တို့သည် မြောက်ကိုရီးယားတပ်ဖွဲ့များအား ၃၈ ဒီဂရီမျဉ်းပြိုင် (၃၈ ဒီဂရီ မြောက်လတ္တီကျု) ကို ကျော်ဖြတ်ကာ တရုတ်နှင့် တောင်ကိုရီးယားနယ်စပ်ဖြစ်သော ယာလုမြစ် (Yalu River) အထိ တိုက်ထုတ်နိုင်ခဲ့သည်။ ဤတွင် တရုတ်ပြည်သူ့သမ္မတနိုင်ငံသည် ယင်း၏ တရုတ်တပ်ဖွဲ့များကို မြောက်ကိုရီးယားသို့ စစ်ကူပို့ပေးခဲ့သည်။ ကုလသမဂ္ဂတပ်ဖွဲ့ကို ဦးဆောင်နေသော ဗိုလ်ချုပ်ကြီးမက်အာသာ (General MacArthur) က တရုတ်နိုင်ငံ မန်ချူးရီးယားပြည်နယ်ရှိ တရုတ်တပ်စခန်းများကို အကူပြုပေးမှုများကြုံရကာ စစ်ကိုအနိုင်ယူလိုကြောင်း ပြောကြားလာသည်။ အမေရိကန်ခေါင်းဆောင်များက ကိုရီးယားစစ်ကြီး ကျယ်ပြန့်လာမည်ကို မလိုလားသဖြင့် မက်အာသာကို ရာထူးမှ နုတ်ထွက်စေခဲ့သည်။ စစ်ပြေငြိမ်းရေးစာချုပ်ကို ၁၉၅၃ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် ချုပ်ဆိုခဲ့ကြသည်။ ၁၉၅၄ ခုနှစ်တွင် ဂျီနီဗာညီလာခံ (Geneva Conference) ကျင်းပသည့်အခါ ကိုရီးယားပြဿနာနှင့်ပတ်သက်၍ တိကျသောဆုံးဖြတ်ချက် မချမှတ်နိုင်ဘဲ အဆုံးသတ်ခဲ့သည်။

၆.၁.၃.၃။ စူးအက်အရေးအခင်း

အီဂျစ်နိုင်ငံသည် အာစွမ်ရေကာတာ (Aswam Dam) တည်ဆောက်ရေးအတွက် လိုအပ်သော အကူအညီများကို အမေရိကန်၊ ဗြိတိန်၊ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုနှင့် ကမ္ဘာ့ဘဏ်မှရယူခဲ့သည်။ ၁၉၅၆ ခုနှစ်တွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုနှင့် ဗြိတိန်တို့က ရေကာတာတည်ဆောက်ရေးအတွက် ငွေကြေးအကူအညီများကို ရုပ်သိမ်းခဲ့သောကြောင့် အီဂျစ်အစိုးရက ဘဏ္ဍာရေးလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန်ဟူသော အကြောင်းပြချက်ဖြင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် စူးအက်တူးမြောင်းကို နိုင်ငံပိုင်သိမ်းခဲ့သည်။

အီဂျစ်တို့၏ဆောင်ရွက်ချက်အပေါ် ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်နှင့် အမေရိကန်နိုင်ငံတို့က လန်ဒန်မြို့၌ အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာအစည်းအဝေးတစ်ရပ်ကျင်းပပြီး စူးအက်တူးမြောင်းအား အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာထိန်းချုပ်မှုအောက်တွင် ထားရှိဆောင်ရွက်ရန်တင်ပြရာ အီဂျစ်အစိုးရက ပယ်ချခဲ့သည်။ ထို့ကြောင့် ဗြိတိန်၊ ပြင်သစ်နှင့်အစ္စရေးတို့ လျှို့ဝှက်စွာဆွေးနွေးကြပြီး အစ္စရေးသည် အီဂျစ်ကို ၁၉၅၉ ခုနှစ်အောက်တိုဘာလတွင် ရုတ်တရက်ထိုးစစ်ဆင်ခဲ့သည်။ ဗြိတိန်နှင့် ပြင်သစ်တို့ကလည်း လေကြောင်းမှ တိုက်ခိုက်ပြီး အီဂျစ်၏ ပို့ဆက် (Port Said) ဒေသကို သိမ်းပိုက်ကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂနှင့် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများ၏တောင်းဆိုမှုကြောင့် နိုဝင်ဘာလတွင် ဗြိတိန်၊ အစ္စရေးနှင့် ပြင်သစ်တပ်များ ပြန်လည်

ရုပ်သိမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၆၇ ခုနှစ် မတ်လကုန်ပိုင်းတွင် အီဂျစ်က စူးအက်တူးမြောင်းကို ပြန်လည် ဖွင့်လှစ်ပေးခဲ့သည်။

၆.၁.၃.၄။ ကျူးဘားဒုံးပျံအရေးအခင်း

ကျူးဘားနိုင်ငံသည် မက္ကဆီကိုပင်လယ်ကွေ့ (Gulf of Mexico) တွင်တည်ရှိပြီး အမေရိကန် နိုင်ငံ၏ ဖလော်ရီဒါ (Florida) ကမ်းခြေနှင့် မိုင် ၉၀ ခန့်သာ ကွာဝေးသော ကျွန်းနိုင်ငံဖြစ်သည်။ ၁၉၅၉ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလတွင် ဖီဒယ်ကပ်စထရို (Fidel Castro) ခေါင်းဆောင်သည့် ကွန်မြူနစ် အစိုးရ အာဏာရရှိလာသည်။ ၁၉၆၂ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ကျူးဘား၌ အမေရိကန်နိုင်ငံ၏ မြို့ကြီးများကို ပစ်ခတ်နိုင်စွမ်းရှိသည့် ဆိုဗီယက်လှုပ်ခွံပျံများတပ်ဆင်နေသည့် အထောက်အထား များကို အမေရိကန်တို့က တွေ့ရှိခဲ့သည်။

အမေရိကန်နိုင်ငံက မိမိနိုင်ငံနှင့်အနီးဆုံးနေရာတွင် တပ်ဆင်ထားသည့် ဆိုဗီယက် ဒုံးပျံလက်နက်များကို ရုပ်သိမ်းပေးရန်တောင်းဆိုလာသည်။ ထိုအချိန်တွင် အမေရိကန်ရေတပ် နှင့် လေတပ်တို့က ကျူးဘားနိုင်ငံကို ဝန်းရံပိတ်ဆို့ခဲ့သဖြင့် ထိပ်သီးအင်အားကြီး နှစ်နိုင်ငံသည် ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ကြရမည့် အခြေအနေသို့ရောက်ရှိလာသည်။ သို့သော် ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေ အတွင်းရေးမှူးချုပ် ဦးသန့်၏ သံတမန်နည်းဖြင့် စေ့စပ်ဆောင်ရွက်ပေးမှုကြောင့် နှစ်နိုင်ငံအကြား သဘောတူညီမှုများ ရရှိခဲ့ကြသည်။ ကျူးဘားသို့ ဒုံးပျံလက်နက်သယ်ဆောင်လာသည့် ဆိုဗီယက် သင်္ဘောများ ပြန်လှည့်သွားခဲ့ပြီး ကျူးဘားတွင်တပ်ဆင်ထားသော ဒုံးပျံလက်နက်များကို ပြန်လည် ရုပ်သိမ်းရန် သဘောတူခဲ့သည်။ အမေရိကန်ကလည်း ကျူးဘားနိုင်ငံအား ရေတပ်ဖြင့် ပိတ်ဆို့ ထားမှုကို ရုပ်သိမ်းပေးခဲ့သည်။ ဤသို့ဖြင့် စစ်အေးကာလတွင် အတင်းမာဆုံးဖြစ်သော ၁၃ ရက်တာ ကျူးဘားဒုံးပျံအရေးအခင်းသည် ပြေလည်မှုရရှိခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ စစ်အေးဆိုသည်မှာ အင်အားကြီးနိုင်ငံအချင်းချင်း ဝါဒရေးရာအရ ပြိုင်ဆိုင်ခြင်း။
- ◆ စစ်အေးဆိုသည့်စကားရပ်ကို အမေရိကန်သတင်းစာဆရာ ဝေါ်လ်တာလစ်မန်းက ၁၉၄၇ ခုနှစ်တွင် စတင်သုံးစွဲခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဆိုဗီယက်ရုရှား၏ ၁၉၁၇ အောက်တိုဘာတော်လှန်ရေးကို အောင်မြင်စွာဆင်နွှဲနိုင်ခြင်း သည် စစ်အေးဖြစ်ပေါ်စေသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းတစ်ခုဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးချိန်တွင် ဝါဒရေးရာမတူသော ဆိုဗီယက်ရုရှားနှင့် အနောက် မဟာမိတ်နိုင်ငံတို့၏ သဘောထားကွဲလွဲမှုမှာ ပိုမိုပြင်းထန်လာခြင်း။

- ◆ အမေရိကန်ဦးဆောင်သောအုပ်စုကို အနောက်အုပ်စု သို့မဟုတ် အရင်းရှင်အုပ်စု သို့မဟုတ် လက်ယာအုပ်စုဟုခေါ်ခြင်း။
- ◆ ဆိုဗီယက်ရုရှားဦးဆောင်သောအုပ်စုကို အရှေ့အုပ်စု သို့မဟုတ် ကွန်မြူနစ်အုပ်စု သို့မဟုတ် လက်ဝဲအုပ်စုဟုခေါ်ခြင်း။
- ◆ ဂျာမန်ပြဿနာသည် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလ အနောက်မဟာမိတ်နိုင်ငံများနှင့် ဆိုဗီယက် ရုရှားနိုင်ငံတို့၏ စစ်အေးတိုက်ပွဲတွင် အရေးပါသောပြဿနာတစ်ရပ်ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ၁၉၄၅ ခုနှစ်တွင် ပေါ့စဒမ်ညီလာခံအရ ဂျပန်တို့သိမ်းပိုက်ထားသော ကိုရီးယားနိုင်ငံအား မြောက်လတ္တီကျု ၃၈ ဒီဂရီ မျဉ်းပြိုင်မှစ၍ နှစ်ပိုင်းခွဲပြီး မြောက်ပိုင်းအား ဆိုဗီယက် ပြည်ထောင်စု၊ တောင်ပိုင်းအား အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုမှသိမ်းရန် သဘောတူခဲ့ခြင်း။
- ◆ အီဂျစ်အစိုးရက ဘဏ္ဍာရေးလိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးရန်ဟူသော အကြောင်း ပြချက်ဖြင့် ၁၉၅၆ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် စူးအက်တူးမြောင်းကို နိုင်ငံပိုင်သိမ်းခဲ့ခြင်း။
- ◆ အစွဲရေးသည် အီဂျစ်ကို ၁၉၅၉ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ရုတ်တရက်ထိုးစစ်ဆင် ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၉၆၂ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် ကျူးဘား၌ အမေရိကန်နိုင်ငံ၏မြို့ကြီးများကို ပစ်ခတ်နိုင်စွမ်းရှိသည့် ဆိုဗီယက်လုပ်ငန်းပုံများတပ်ဆင်နေသည့် အထောက်အထားများ ကို အမေရိကန်တို့က တွေ့ရှိခဲ့ခြင်း။
- ◆ ကုလသမဂ္ဂအထွေထွေအတွင်းရေးမှူးချုပ် ဦးသန့်၏ သံတမန်နည်းဖြင့် စေ့စပ်ဆောင်ရွက် ပေးမှုကြောင့် နှစ်နိုင်ငံအကြား သဘောတူညီမှုများရရှိခဲ့ခြင်း။

📖📚 လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်းများ

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) စစ်အေး၏ထူးခြားချက်
  - (ခ) ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့
  - (ဂ) မြောက်အတ္တလန္တိတ်စာချုပ်အဖွဲ့
- ၂။ ကိုရီးယားစစ်တွင် အင်အားကြီးနိုင်ငံများ၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုကို အကဲဖြတ်ပါ။

၆.၂။ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု

(NAM - Non-Aligned Movement)

အိန္ဒိယနှင့် အင်ဒိုနီးရှား နှစ်နိုင်ငံကဦးဆောင်၍ စစ်အေးပဋိပက္ခအတွင်း ဘက်မလိုက်ရေး လှုပ်ရှားမှုကို စတင်ဖော်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ တစ်နည်းအားဖြင့် အင်အားကြီးနိုင်ငံများအကြား အားပြိုင်မှုတွင် မည်သည့်အုပ်စုဘက်သို့ ပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ ကြားနေခြင်းကို ကြားနေဝါဒ (Neutrality) ဟုလည်းခေါ်သည်။ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုသည် ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ၏ အကျိုးစီးပွားနှင့် မျှော်မှန်းချက်များကို ကိုယ်စားပြုသည့် အဖွဲ့အစည်းဖြစ်ပြီး ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၁၂၀ ရှိသည်။

ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် အင်အားကြီးနိုင်ငံနှစ်ခုဖြစ်သည့် အမေရိကန်နှင့် ဆိုဗီယက်တို့၏ အားပြိုင်မှုကြောင့် စစ်အေးပြင်းထန်လာသည်။ စစ်အေးကာလအတွင်း မည်သည့်အုပ်စုဘက်မှ မပါဝင်လိုသော လွတ်လပ်ရေးရပြီးခါစ တတိယအုပ်စုနိုင်ငံခေါင်းဆောင်များသည် မိမိတို့၏ လွတ်လပ်ရေးနှင့် အချုပ်အခြာအာဏာပိုင်စိုးရေးကို စုပေါင်းထိန်းသိမ်းရန်ရည်ရွယ်ပြီး ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုကို စတင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ အဓိကအုတ်မြစ်မှာ ၁၉၅၅ ခုနှစ် ဧပြီလတွင် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဂျာကာတာမြို့၌ ကျင်းပသည့် ဘန်ဒေါင်းညီလာခံ (Bandung Conference) ဖြစ်သည်။ ယင်းညီလာခံကို အာရှ-အာဖရိက ညီလာခံ (Asian-African Conference) ဟုလည်းခေါ်သည်။ ထိုညီလာခံတွင် ကမ္ဘာ့ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေးကို တိုးမြှင့်ဆောင်ရွက်ရန် ကြေညာချက်ကို ထုတ်ပြန်ခဲ့သည်။ ထို့ပြင် မြန်မာဝန်ကြီးချုပ် ဦးနု၊ အိန္ဒိယဝန်ကြီးချုပ် နေရူး (Jawaharlal Nehru) နှင့် တရုတ်ဝန်ကြီးချုပ် ချူအင်လိုင် (Zhou Enlai) တို့ သဘောတူခဲ့ကြသော ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးမူ ၅ ချက်ကို ဘန်ဒေါင်းညီလာခံက သဘောတူလက်ခံခဲ့သည်။ ထိုမူ ၅ ချက်သည် ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ အခြေခံများဖြစ်လာသည်။ ထိုမူ ၅ ချက်မှာ -

- ၁။ တစ်နိုင်ငံ၏ အချုပ်အခြာအာဏာကို တစ်နိုင်ငံက လေးစားရေး
- ၂။ တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံမကျူးကျော်ရေး
- ၃။ တစ်နိုင်ငံ၏ ပြည်တွင်းရေး၌ တစ်နိုင်ငံက ဝင်ရောက်စွက်ဖက်မှုမပြုရေး
- ၄။ တစ်နိုင်ငံနှင့် တစ်နိုင်ငံအပြန်အလှန်အကျိုးပြုရေး
- ၅။ ငြိမ်းချမ်းစွာ အတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးတို့ဖြစ်သည်။

ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ ပထမဆုံးညီလာခံကို ဘဲလ်ဂရိတ် (Belgrade) ၌ ၁၉၆၁ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့မှ ၆ ရက်နေ့အထိ ကျင်းပခဲ့သည်။ ညီလာခံကိုဦးဆောင်ခဲ့သည့်

ခေါင်းဆောင်များမှာ ယူဂိုဆလားဗီးယားမှ တီတိုး (Tito)၊ အီဂျစ်မှ နာဆာ (Nasser)၊ အိန္ဒိယ မှ နေရူး၊ ဂါနာမှ ခွာမီခရူမာ (Kwame Nkrumah) နှင့် အင်ဒိုနီးရှားမှ ဆူကာနို (Sukarno) တို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် မည်သည့်အင်အားကြီးနိုင်ငံ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းနှင့်မျှ စစ်မဟာမိတ်စာချုပ် ချုပ်ဆိုခွင့်မရသော်လည်း ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများအနေနှင့် ကမ္ဘာ့နိုင်ငံရေးတွင် လွတ်လပ်စွာပြောရေးဆိုခွင့်ရှိသည်။ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုတွင် အခြေခံဥပဒေ နှင့် အမြဲတမ်းအတွင်းဝန်ရုံး မရှိပါ။ အဖွဲ့ဝင်အားလုံးသည် တန်းတူဖြစ်ကြသည်။ အစည်းအဝေး ကို ၃ နှစ်တစ်ကြိမ် ကျင်းပပြီး အများသဘောတူညီမှုဖြင့် ဆုံးဖြတ်ကြသည်။ စစ်အေးလွန် ကာလဖြစ်သည့် ၂၁ ရာစုသို့ရောက်သောအခါ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ ရည်ရွယ်ချက်များကို ပြန်လည်ဆန်းစစ်လာကြသည်။ သို့သော် နိုင်ငံတကာပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည့်စနစ်နှင့် ကိုယ့်ကြံမ္မာ ကိုယ်ဖန်တီးရေးကို ဆက်လက်လိုက်နာကျင့်သုံးသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ စစ်အေးကာလအတွင်း မည်သည့်အုပ်စုဘက်မှ မပါဝင် လိုသော လွတ်လပ်ရေးရပြီးခါစ တတိယအုပ်စုနိုင်ငံခေါင်းဆောင်များသည် မိမိတို့၏လွတ်လပ်ရေးနှင့် အချုပ်အခြာ အာဏာပိုင်စိုးရေးကို စုပေါင်းထိန်းသိမ်းရန် ရည်ရွယ်ပြီး ဘက်မလိုက်မလှုပ်ရှားမှုကို စတင်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဦးနု၊ နေရူး၊ ချူအင်လိုင်းတို့ သဘောတူခဲ့ကြသော ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင် ရေးမူ ၅ ချက်ကို ဘန်ဒေါင်းညီလာခံက သဘောတူ လက်ခံခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ ပထမဆုံးညီလာခံကို ဘဲလ်ဂရိတ်မြို့၌ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် ကျင်းပခဲ့ခြင်း။
- ◆ ညီလာခံကိုဦးဆောင်ခဲ့သည့် ခေါင်းဆောင်များမှာ ယူဂိုဆလားဗီးယားနိုင်ငံမှ တီတိုး၊ အီဂျစ်မှ နာဆာ၊ အိန္ဒိယမှ နေရူး၊ ဂါနာမှ ခွာမီခရူမာနှင့် အင်ဒိုနီးရှားမှ ဆူကာနိုတို့ ဖြစ်ခြင်း။
- ◆ ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှု၏ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများသည် မည်သည့်အင်အားကြီးနိုင်ငံ သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းနှင့်မျှ စစ်မဟာမိတ်စာချုပ် ချုပ်ဆိုခွင့်မရှိခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

- ၁။ အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။
  - (က) ဘက်မလိုက်လှုပ်ရှားမှုစတင်လာပုံ
  - (ခ) ငြိမ်းချမ်းစွာအတူယှဉ်တွဲနေထိုင်ရေးမူ ၅ ချက်

၆.၃။ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုပြိုကွဲခြင်းနှင့် စစ်အေးပြီးဆုံးခြင်း

ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၌ မီဆေးဂေါ်ဘာချော (Mikhail Gorbachev) ပါတီအထွေထွေအတွင်းရေးမှူးဖြစ်လာပြီးနောက် ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၌ နှစ်ပေါင်း ၇၂ နှစ်တိုင် ကျင့်သုံးခဲ့သော တစ်ပါတီစနစ်ကို ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် စွန့်လွှတ်ခဲ့သည်။ ဂေါ်ဘာချောသည် ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများအဖြစ် ဂလာစ်နော့စ် (Glasnost - Openness) ခေါ် ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် ပီရက်စ်ထရွိုင်ကာ (Perestroika - Reconstruction) ခေါ် ပြန်လည်တည်ဆောက်ခြင်း လမ်းစဉ်များကိုချမှတ်ပြီး နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးဖြေလျှော့မှုများ ပြုလုပ်ပေးခဲ့သည်။ ထိုပြောင်းလဲမှုများဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၏စီးပွားရေးကို ပြန်လည်ဦးမော့လာစေရန်မျှော်လင့်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဂေါ်ဘာချော၏ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကြောင့် ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်အတွင်း ဆိုဗီယက်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်တွင် ဆန့်ကျင်ဘက်အင်အားစုများ ပေါ်ပေါက်လာသကဲ့သို့ စီးပွားရေးအခြေအနေလည်း ပိုမိုဆိုးရွားလာသည်။ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု၏ ပြည်တွင်းမငြိမ်သက်မှုများ ဖြစ်ပေါ်နေချိန်တွင် အချို့သောနယ်ပယ်များသည် ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုလက်အောက်မှ ခွဲထွက်ရန်အတွက် လှုပ်ရှားလာကြပြီး ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်အတွင်း အသီးသီးလွတ်လပ်ရေးကြေညာခဲ့သည်။ ဗဟိုအစိုးရတွင်လည်း ရှေးရိုးစွဲကွန်မြူနစ်ပါတီများနှင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလိုလားသူများ၏ အင်အားပြိုင်ဆိုင်မှုများကြောင့် ရှေးရိုးစွဲအဖွဲ့က ၁၉၉၁ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် အာဏာသိမ်းရန် ကြိုးစားခဲ့သည်။ ယဲ့လ်ဆင် (Yeltsin) ၏ ကြိုးပမ်းမှုကြောင့် ဂေါ်ဘာချော အာဏာပြန်ရခဲ့သော်လည်း ယဲ့လ်ဆင်သည် ပြည်သူတစ်ရပ်လုံး၏ ထောက်ခံမှုကိုရရှိလာသည်။ သို့ဖြစ်၍ ဂေါ်ဘာချောသည် ၁၉၉၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် သမ္မတရာထူးမှ နုတ်ထွက်ပြီးနောက် ဆိုဗီယက်ဦးစီးလွှတ်တော်ကိုဖျက်သိမ်းလိုက်သည်။

ဆိုဗီယက်အုပ်စုဝင် အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများတွင်လည်း ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးအံ့ကြွပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည်။ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု ပြိုကွဲသွားပြီးနောက် ဝါဆောအဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သောအခါ အမေရိကန်ဦးဆောင်သော နေတိုးအဖွဲ့သည် အရှေ့ဥရောပသို့ အင်အားချဲ့ထွင်လာသည်။ ထို့ကြောင့် ပိုလန်၊ ဟန်ဂေရီနှင့် ချက်ကိုစလိုဗားကီးယားတို့သည် ၁၉၉၉ ခုနှစ်

မတ်လတွင် နေတိုးအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ ဖြစ်လာကြသည်။

ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုကြီးသည် ကွန်မြူနစ်ပါတီ၏ဦးဆောင်မှုဖြင့် နှစ်ပေါင်း ၇၄ နှစ်ကြာ တည်တံ့ခဲ့ရာမှ စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေးပြဿနာများကြောင့် ပြိုကွဲခဲ့သည့်ပြင် ဆိုဗီယက်ဦးဆောင်သော အရှေ့အုပ်စုပြိုကွဲသွားခဲ့သည်။ အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု၏ ပြိုင်ဘက်ဖြစ်သော ဆိုဗီယက် ပြည်ထောင်စုပြိုကွဲသွားခြင်းကြောင့် စစ်အေးလည်း ပြီးဆုံးသွားခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုတွင် နှစ်ပေါင်း ၇၂ နှစ်တိုင် ကျင့်သုံးခဲ့သော တစ်ပါတီစနစ်ကို ပထမဆုံးအကြိမ်အဖြစ် စွန့်လွှတ်ခဲ့ခြင်း။
- ◆ ၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်များတွင် ဆိုဗီယက်နိုင်ငံအတွင်း နိုင်ငံရေးနယ်ပယ်တွင် ဆန့်ကျင်ဘက် အင်အားစုများ ပေါ်ပေါက်လာပြီး စီးပွားရေးအခြေအနေမှာလည်း ပိုမိုဆိုးရွားလာ ခြင်း။
- ◆ ဆိုဗီယက်အုပ်စုဝင် အရှေ့ဥရောပနိုင်ငံများတွင်လည်း ၁၉၉၁ ခုနှစ်တွင် နိုင်ငံရေးအုံကြွ ပြောင်းလဲမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့ခြင်း။
- ◆ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု ပြိုကွဲသွားပြီးနောက် ဝါဆောအဖွဲ့ကို ဖျက်သိမ်းလိုက်သောအခါ အမေရိကန်ဦးဆောင်သော နေတိုးအဖွဲ့သည် အရှေ့ဥရောပသို့ အင်အားချဲ့ထွင်လာခြင်း။
- ◆ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စု ပြိုကွဲသွားခြင်းကြောင့် စစ်အေးလည်း ပြီးဆုံးသွားခဲ့ခြင်း။

📖🔍 လေ့ကျင့်ရန်ပေးခွန်း

၁။ ဆိုဗီယက်ပြည်ထောင်စုပြိုကွဲခဲ့ရသည့် အကြောင်းရင်းကို ဆန်းစစ်ဝေဖန်ပါ။

အစန်း(၆)ပါ ပုံများ၏ရင်းမြစ်များ

ပုံ(၁) အမေရိကန်နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီး ဝွန်ဖော်စတာဒါးလက်စ် ဆီးတိုးစာချုပ်ကို လက်မှတ် ရေးထိုးနေပုံ (Daniel , J. Boorstin, *History of the United States*, Massachusetts, 1986)

ပုံ(၂) ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီး ကျွန်ုပ်တို့နိုင်ငံ (https://static.dw.com/image/50722132_7.png)

ပုံ(၃) ကိုဗီးယား(၁၉၅၀-၅၃) (Davidson, James West, *US: A Narrative History*, Vol.2, New York, 2009)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ Fleming, D. F., *The Cold War and its Origins (1917-1960), Vol.1 (1917-1950)*, New York, Doubleday & Company, Inc., 1961
- ၂။ Fleming, D. F., *The Cold War and its Origins (1917-1960), Vol.2 (1950-1960)*, New York, Doubleday & Company, Inc., 1961
- ၃။ Palmer, R. R. et al., *A History of the Modern World*, Tenth Edition, New York, Mc. Graw Hill, 2007
- ၄။ Young, John W. and Kent, John, *International Relations since 1945: A Global History*, Second Edition, Oxford, Oxford University Press, 2013

အခန်း (၇)

ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ တိုးတက်ပေါ်ပေါက်လာခြင်း

နိဒါန်း

- ဤအခန်းတွင် ဥရောပတွင် ဥရောပသမဂ္ဂ(အီးယူ)နှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း(အာဆီယံ)တို့ ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာခြင်း၊ ၎င်းတို့၏ ဖွဲ့စည်းပုံနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူနိုင်မည်ဖြစ်သည်။

ဤအခန်းခေါင်းစဉ်နှင့်ပတ်သက်၍ သင်သိရှိပြီးသောအကြောင်းအရာ

- အခန်း(၅) ကမ္ဘာ့အနေအထားသစ်ဖန်တီးခြင်း သင်ခန်းစာတွင် ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့နှင့် ကုလသမဂ္ဂအေဂျင်စီများအကြောင်းကို လေ့လာသင်ယူခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။

ဤအခန်းပြီးလျှင် သင်သည် အောက်ပါတို့ကို သိရှိနားလည်မည်။

- ဒုတိယကမ္ဘာစစ်အပြီး ဥရောပတွင် ဥရောပသမဂ္ဂ (အီးယူ) နှင့် အရှေ့တောင်အာရှတွင် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း(အာဆီယံ)တို့ ဖွဲ့စည်းပေါ်ပေါက်လာခြင်း၏ အခြေခံအကြောင်းရင်းများကို လေ့လာဆန်းစစ်နိုင်မည်။
- ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ရည်ရွယ်ချက်များနှင့် လုပ်ငန်းတာဝန်များကို လေ့လာသုံးသပ်နိုင်မည်။
- အာဆီယံအစည်းအဝေးများ၏အဓိကကျသော လုပ်ငန်းတာဝန်များကို လေ့လာသိရှိနိုင်မည်။
- အာဆီယံအဖွဲ့၏ အရှေ့တောင်အာရှဒေသအတွင်း စုစည်းခိုင်မာသော အသိုက်အဝန်း ထူထောင်ရေး ဦးတည်လုပ်ဆောင်ချက်များကို ဝေဖန်သုံးသပ်နိုင်မည်။

၇.၁။ ဥရောပသမဂ္ဂ (အီးယူ) (EU-European Union)

ဥရောပသမဂ္ဂသည် ဥရောပနိုင်ငံများအကြား အပြန်အလှန်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး စာချုပ်များဖြင့် ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့သော နိုင်ငံရေးနှင့်စီးပွားရေးဆိုင်ရာမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။ ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးနောက် ဥရောပနိုင်ငံများသည် နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေး ပြန်လည်ထူထောင်နိုင်ရန်အတွက် ဥရောပပေါင်းစည်းရေးကို စတင်ကြိုးပမ်းခဲ့သည်။ ၁၉၅၁ ခုနှစ် ဧပြီလ ၁၈ ရက်နေ့တွင် ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ အီတလီ၊ လူဇင်ဘတ်နှင့် နယ်သာလန်နိုင်ငံတို့သည် ပြင်သစ်နိုင်ငံ ပါရီမြို့၌ ပါရီစာချုပ်ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ပြီး ဥရောပကျောက်မီးသွေးနှင့် သံမဏိအဖွဲ့ (အီးစီအက်စ်စီ) (ECSC- European Coal and Steel Community) ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။

အီးစီအက်စ်စီအဖွဲ့ဝင် ၆နိုင်ငံသည် ၁၉၅၇ ခုနှစ် မတ်လ ၂၅ ရက်နေ့တွင် အီတလီနိုင်ငံ ရောမမြို့၌ သီးခြားစာချုပ်နှစ်ခုချုပ်ဆိုကာ ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့(အီးအီးစီ) (EEC-European Economic Community) ခေါ် ဥရောပဘုံဈေး (European Common Market) နှင့် ဥရောပ အက်မိဂရမ်အင်အဖွဲ့(ယူရေတမ်) (Euratom- European Atomic Energy Community) တို့ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံသစ်များ တဖြည်းဖြည်းဝင်ရောက်လာခဲ့ရာ ၁၉၈၆ ခုနှစ်တွင် ဥရောပဘုံဈေးအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၁၂ နိုင်ငံဖြစ်လာသည်။

ဥရောပဘုံဈေးအဖွဲ့ဝင် ၁၂ နိုင်ငံတို့သည် ၁၉၉၂ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် နယ်သာလန် နိုင်ငံ မက်စ်ထရစ်မြို့၌ မက်စ်ထရစ်စာချုပ် (Maastricht Treaty) ကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြပြီး ဥရောပသမဂ္ဂ (အီးယူ)ကို ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့သည်။ အီးယူ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက် များမှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် သာယာဝပြောရေးကို မြှင့်တင်ရန်၊ ဒေသတွင်းနယ်နိမိတ် အကန့်အသတ်မရှိသော လွတ်လပ်မှု၊ လုံခြုံရေးနှင့် တရားမျှတမှုနယ်ပယ် ထူထောင်ရန်၊ ဟန်ချက် ညီသောစီးပွားရေးတိုးတက်မှုနှင့် လူမှုရေးတရားမျှတမှုတို့ကို အခြေခံသော ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု ဖြစ်စေရန်၊ ပြိုင်ဆိုင်မှုမြှင့်မားပြီး အလုပ်အကိုင်နှင့် လူမှုရေးတိုးတက်မှုကိုဦးတည်သော ဈေးကွက် စီးပွားရေး ထူထောင်ရန်၊ လွတ်လပ်သည့် တစ်ခုတည်းသော ဈေးကွက်တည်ထောင်ရန်၊ အီးယူနိုင်ငံ များအကြား စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် နယ်မြေ စည်းလုံးညီညွတ်မှုကို မြှင့်တင်ရန်နှင့် ယူရို (Euro) ကိုတစ်ခုတည်းသောငွေကြေးစနစ်အဖြစ် သုံးစွဲ၍ စီးပွားရေးနှင့်ငွေကြေးဆိုင်ရာသမဂ္ဂတည်ထောင် ရန်တို့ဖြစ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂသည် ဥရောပတွင် ငြိမ်းချမ်းရေး၊ ပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး၊ ဒီမိုကရေစီ နှင့် လူ့အခွင့်အရေးတို့ကို မြှင့်တင်ပေးခဲ့သဖြင့် ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် နိုဘယ်ငြိမ်းချမ်းရေးဆုကို ချီးမြှင့် ခံခဲ့ရသည်။ အီးယူသည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံသစ်များကိုလက်ခံခြင်းဖြင့် အဖွဲ့ကိုတိုးချဲ့လာခဲ့ရာ ၂၀၁၃ ခုနှစ် တွင် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံပေါင်း ၂၈ နိုင်ငံအထိ တိုးတက်လာသည်။ သို့သော် ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းသည် ၂၀၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် နုတ်ထွက်သွားသဖြင့် ယခုအခါ အဖွဲ့ဝင် ၂၇ နိုင်ငံရှိသည်။

ပုံ(၁) ဥရောပသမဂ္ဂအလံ

အီးယူ၏လုပ်ငန်းများကို ဦးဆောင်ပြီး ဆုံးဖြတ်ချက်ချပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အဓိကအဖွဲ့အစည်း ၄ ခုရှိသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဥရောပကောင်စီ (European Council)၊ ဥရောပကော်မရှင် (European Commission)၊ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ(Council of the European Union) နှင့် ဥရောပပါလီမန် (European Parliament) တို့ဖြစ်သည်။

ဥရောပကောင်စီသည် အီးယူ၏မူဝါဒအတွက် မဟာဗျူဟာလမ်းညွှန်အဖြစ် ဆောင်ရွက်သည်။ ဥရောပကောင်စီကို အီးယူအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံတော်အကြီးအကဲများနှင့် ဥရောပကော်မရှင်ဥက္ကဋ္ဌတို့ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ဥရောပကောင်စီက ရွေးချယ်တင်မြှောက်သော ဥက္ကဋ္ဌတစ်ဦးကဦးဆောင်ပြီး ကောင်စီ၏လုပ်ငန်းဆောင်တာများကို စီစဉ်ပေးကာ အများသဘောဆန္ဒကို ပံ့ပိုးပေးသည်။

ဥရောပကော်မရှင်သည် အီးယူ၏ဘုံအကျိုးစီးပွားကို အထောက်အကူပြုဆောင်ရွက်သည့် အမှုဆောင်အဖွဲ့ဖြစ်သည်။ ဥရောပကော်မရှင်ကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံစီမှ ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင် ၂၇ ဦးဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားပြီး အဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးက ကော်မရှင်ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ထမ်းဆောင်ရသည်။ ဥရောပကော်မရှင်သည် ဥပဒေအသစ်များအတွက် အဆိုပြုချက်များကို ဥရောပပါလီမန်နှင့် ဥရောပသမဂ္ဂ

ကောင်စီသို့ တင်သွင်းရသည်။

ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီသည် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏အစိုးရများကို ကိုယ်စားပြုသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီသည် ဥရောပကော်မရှင်မှတင်ပြသော အဆိုပြုချက်များကိုအခြေခံ၍ ဥရောပပါလီမန်နှင့်ပူးပေါင်းကာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသည်။ ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်ရမည့် အကြောင်းအရာအပေါ်မူတည်၍ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံစီမှ သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးများသည် ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ အစည်းအဝေးများတွင် ပါဝင်တက်ရောက်ရသည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်အများစုကို အများစုမဲပေးစနစ်ဖြင့် ပြုလုပ်သော်လည်း နိုင်ငံခြားရေးနှင့် ကာကွယ်ရေးမူဝါဒ၊ အခွန်ကောက်ခံခြင်း၊ အဖွဲ့ဝင်အသစ်လက်ခံခြင်း စသည်တို့ကို တညီတညွတ်တည်း သဘောတူညီမှုဖြင့် ဆုံးဖြတ်သည်။ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ၏ ဥက္ကဋ္ဌရာထူးကို အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအကြား အလှည့်ကျခြောက်လတစ်ကြိမ် ပြောင်းလဲတာဝန်ယူပြီး ဥက္ကဋ္ဌရာထူးရယူထားသောနိုင်ငံသည် လုပ်ငန်းစဉ်များကို ဦးစားပေးသတ်မှတ်ခြင်းနှင့် ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ၏ လုပ်ငန်းများစီစဉ်ပေးခြင်းတို့ကို ဆောင်ရွက်ရသည်။

ဥရောပပါလီမန်သည် အီးယူအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံသားများကို ကိုယ်စားပြုပြီး ၎င်းတို့က ဥရောပပါလီမန်အဖွဲ့ဝင်များကို ၅ နှစ်သက်တမ်းအတွက် တိုက်ရိုက်ရွေးကောက်တင်မြှောက်သည်။ ဥရောပပါလီမန်သည် ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီနှင့် ဥပဒေပြုအာဏာကို မျှဝေယူထားပြီး အဆိုပြုထားသည့် ဥပဒေအများစုကို လက်ခံရန်၊ ပြင်ဆင်ရန်၊ ငြင်းပယ်ရန် အခွင့်အာဏာရှိသည်။ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီနှင့် တွဲဖက်၍ အီးယူ၏ဘတ်ဂျက်ခွဲဝေမှုကိုလည်း ဆုံးဖြတ်ရသည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ ဥရောပနိုင်ငံများအကြား အပြန်အလှန်ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး စာချုပ်များဖြင့် ဥရောပသမဂ္ဂကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဘယ်လ်ဂျီယံ၊ ပြင်သစ်၊ ဂျာမနီ၊ အီတလီ၊ လူဇင်ဘတ်နှင့် နယ်သာလန်နိုင်ငံတို့က ဥရောပကျောက်မီးသွေးနှင့်သံမဏိအဖွဲ့ကို ၁၉၅၁ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ၁၉၅၇ ခုနှစ်တွင် ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့(အီးအီးစီ) ခေါ် ဥရောပဘုံဈေးကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ဥရောပဘုံဈေးအဖွဲ့ဝင် ၁၂ နိုင်ငံတို့သည် မက်စ်ထရစ်စာချုပ်အရ ဥရောပသမဂ္ဂ(အီးယူ) ကို ၁၉၉၃ ခုနှစ်တွင် တည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အီးယူ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်များမှာ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် သာယာဝပြောရေးကို မြှင့်တင်ရန်၊ လွတ်လပ်သည့် တစ်ခုတည်းသော ဈေးကွက်တည်ထောင်ရန် စသည်တို့ဖြစ်ခြင်း၊

- ◆ ယူနိုက်တက်ကင်းဒမ်းက ၂၀၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် အီးယူမှနုတ်ထွက်သွားသဖြင့် ယခုအခါ အဖွဲ့ဝင် ၂၇ နိုင်ငံရှိခြင်း၊
- ◆ အီးယူတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချပိုင်ခွင့်ရှိသည့် အဓိကအဖွဲ့အစည်း ၄ ခုမှာ ဥရောပကောင်စီ၊ ဥရောပကော်မရှင်၊ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီနှင့် ဥရောပပါလီမန်တို့ဖြစ်ခြင်း၊
- ◆ ဥရောပကောင်စီသည် အီးယူ၏မူဝါဒအတွက် မဟာဗျူဟာလမ်းညွှန်အဖြစ် ဆောင်ရွက်ခြင်း၊
- ◆ ဥရောပကော်မရှင်သည် ဥပဒေအသစ်များအတွက် အဆိုပြုချက်များကို ဥရောပပါလီမန်နှင့် ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီသို့ တင်သွင်းရခြင်း၊
- ◆ ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီသည် ဥရောပပါလီမန်နှင့် ပူးပေါင်းကာ ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းခြင်း၊
- ◆ ဥရောပပါလီမန်သည် ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီနှင့်တွဲဖက်၍ အီးယူ၏ဘတ်ဂျက်ခွဲဝေမှုကို ဆုံးဖြတ်ရခြင်း။

လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။

- (က) ဥရောပစီးပွားရေးအဖွဲ့ ခေါ် ဥရောပဘုံဈေး
- (ခ) ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ရည်ရွယ်ချက်များ
- (ဂ) ဥရောပသမဂ္ဂကောင်စီ

၇.၂။ အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း (အာဆီယံ)

(Association of Southeast Asian Nations)

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း(အာဆီယံ)သည် စစ်ရေးအရ မဟာမိတ်ဖွဲ့မှုမပါဝင်ဘဲ အရှေ့တောင်အာရှဒေသအတွင်း တည်ငြိမ်မှုတိုးတက်စေရန်နှင့် စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရန် ဖွဲ့စည်းထားသည့် ဒေသတွင်းအဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်။

အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအတွင်း စုစည်းညီညွတ်သော အဖွဲ့အစည်း တစ်ခုထူထောင်ရန် ဒုတိယကမ္ဘာစစ်ပြီးကာလမှစတင်၍ ကြိုးပမ်းခဲ့သော်လည်း မအောင်မြင်ခဲ့ပေ။ ၁၉၆၁ ခုနှစ်တွင် မလေးရှား၊ ထိုင်းနှင့် ဖိလစ်ပိုင်နိုင်ငံတို့က အရှေ့တောင်အာရှအသင်း (ASA- Association of

Southeast Asia) ကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ ၁၉၆၃ ခုနှစ်တွင် အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှားနှင့် ဖိလစ်ပိုင် နိုင်ငံတို့သည် သုံးနိုင်ငံအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုဖြင့်တင်ရန် မာဖီလင်ဒို (Maphilindo-Malaysia, Philippines and Indonesia) အဖွဲ့ကို တည်ထောင်ခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ဒေသဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများအဖြစ် ရပ်တည်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ပေ။ ၁၉၆၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၈ ရက်နေ့ တွင် အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ စင်ကာပူနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးများသည် ထိုင်းနိုင်ငံ ဘန်ကောက်မြို့၌ တွေ့ဆုံဆွေးနွေးကြပြီး အာဆီယံကြေညာစာတမ်း (ASEAN Declaration) ခေါ် ဘန်ကောက်ကြေညာစာတမ်း (Bangkok Declaration) ကို လက်မှတ် ရေးထိုးပြီး အာဆီယံအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ကြသည်။ အာဆီယံ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက် များမှာ အရှေ့တောင်အာရှဒေသအတွင်း စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုတိုးတက် ဖွံ့ဖြိုးရေးကို အရှိန်အဟုန်ဖြင့်ဆောင်ရွက်ရန်၊ ဒေသတွင်းငြိမ်းချမ်းရေးနှင့်တည်ငြိမ်ရေးကို မြှင့်တင်ရန်၊ ပညာရပ်နယ်ပယ်များတွင် လေ့ကျင့်သင်ကြားရေးနှင့် သုတေသနဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ အပြန်အလှန်ကူညီထောက်ပံ့ရန်ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၄ ခုနှစ်တွင် ဘရူနိုင်းဒါရူဆလမ်၊ ၁၉၉၅ ခုနှစ်တွင် ဗီယက်နမ်၊ ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနှင့်လာအို၊ ၁၉၉၉ ခုနှစ်တွင် ကမ္ဘောဒီးယား နိုင်ငံတို့ ဝင်ရောက်လာသဖြင့် ၂၀၂၂ ခုနှစ်တွင် အာဆီယံအဖွဲ့ဝင် ၁၀ နိုင်ငံရှိသည်။

ပုံ(၂) အာဆီယံကြေညာစာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုးနေပုံ

ပုံ(၃) အာဆီယံအမှတ်တံဆိပ်

အာဆီယံ၏ မူဝါဒချမှတ်ရေးနှင့် လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်ရေးတို့ကို အာဆီယံအဖွဲ့ဝင် နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံခေါင်းဆောင်အဆင့် ထိပ်သီးအစည်းအဝေး၊ ဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေး စသည့် အစည်းအဝေးများဖြင့် ညှိနှိုင်းပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်။ အဆိုပါလုပ်ငန်းများကို အကောင်အထည် ဖော်ရန် အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီနှင့် အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာနများ၌

အာဆီယံရေးရာဌာနများ အသီးသီးဖွဲ့စည်းထားရှိသည်။

အာဆီယံ၏ မူဝါဒချမှတ်ပေးသည့် အမြင့်ဆုံးအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းမှာ အာဆီယံထိပ်သီး အစည်းအဝေး (ASEAN Summit) ဖြစ်သည်။ အာဆီယံ ထိပ်သီးအစည်းအဝေးများကို တစ်နှစ်လျှင် နှစ်ကြိမ်ကျင်းပပြီး အာဆီယံဥက္ကဋ္ဌရာထူးကို ရယူထားသည့်နိုင်ငံက အိမ်ရှင်နိုင်ငံအဖြစ် လက်ခံ ကျင်းပရသည်။ အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးသည် အာဆီယံအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများ၏ အကြီးအကဲ များ၊ အစိုးရအကြီးအကဲများ တက်ရောက်ရသည့် စီးပွားရေး၊ နိုင်ငံရေး၊ လုံခြုံရေးနှင့် လူမှုဘဝ တိုးတက်ရေးတို့အတွက် ဆွေးနွေးရန် နှစ်စဉ်ကျင်းပသော အစည်းအဝေးဖြစ်သည်။ အာဆီယံ အဖွဲ့အစည်းများက တင်ပြလာသည့် ကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် ဆွေးနွေးခြင်း၊ မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်မှုပေးခြင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရသည်။

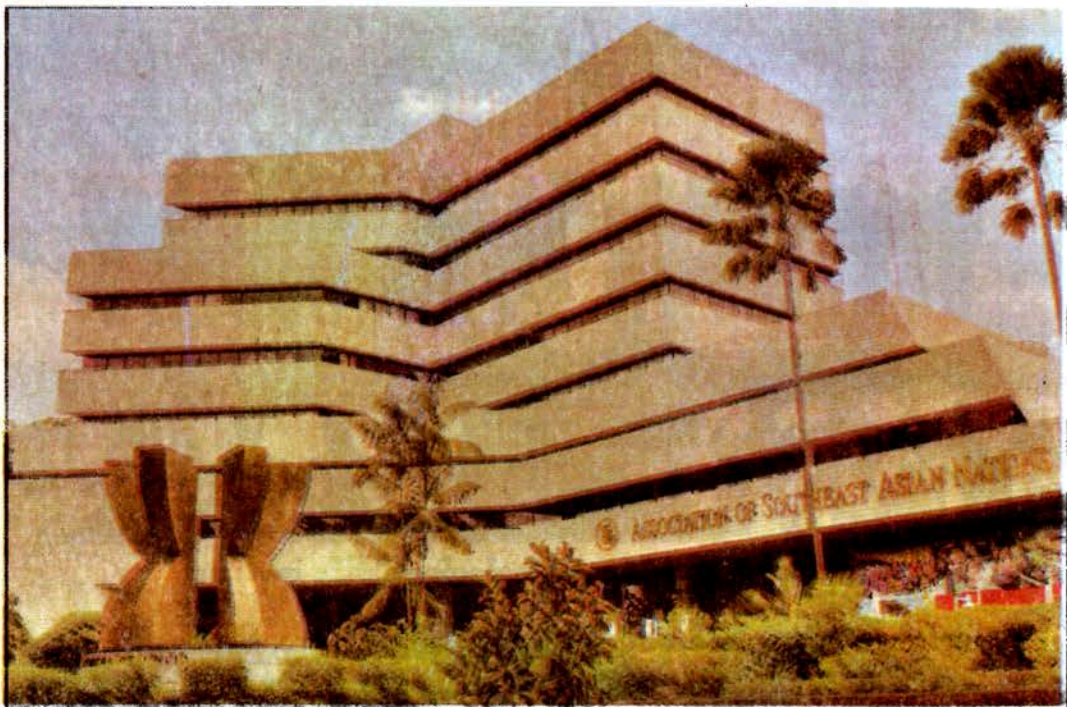
အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေး (ASEAN Ministerial Meeting) သည် အာဆီယံ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးများတစ်နှစ်လျှင်တစ်ကြိမ်ကျင်းပသည့် အစည်းအဝေးဖြစ်သည်။ အပြန်အလှန် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး၊ မူဝါဒအကောင်အထည်ဖော်ရေး၊ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေး၊ မူဝါဒချမှတ်ရေး နှင့် အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီက တင်ပြသော အဆိုပြုချက်များအပေါ် အပြီးသတ် ဆုံးဖြတ်ချက် များ ချမှတ်ရသည်။

အာဆီယံစီးပွားရေးဝန်ကြီးများအစည်းအဝေး (အေအီးအမ်အမ်) (AEMM- Asean Economic Ministers Meeting) ကို အာဆီယံစီးပွားရေးဆိုင်ရာ ကိစ္စရပ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆွေးနွေးရန် ၁၉၇၆ ခုနှစ်တွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး တစ်နှစ်တစ်ကြိမ် ပုံမှန်တွေ့ဆုံစည်းဝေးသည်။ အေအီးအမ်အမ်သည် အာဆီယံစီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု အရှိန်မြှင့်ခြင်း၊ စီးပွားရေး ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းများ ပြုလုပ် ရန် တာဝန်ရှိသည်။ စီးပွားရေးဝန်ကြီးများ အစည်းအဝေးသည် အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေး နှင့်ပူးတွဲ၍ ပူးတွဲဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေးကျင်းပကာ အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးသို့ အစီရင်ခံ တင်ပြရသည်။

အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီ (ASEAN Standing Committee) သည် အာဆီယံဝန်ကြီး အဆင့်အစည်းအဝေး တစ်ခုနှင့်တစ်ခုအကြားတွင် အာဆီယံမူဝါဒရေးရာကိစ္စများ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်း ဆွေးနွေးဆောင်ရွက်ပေးရသည်။ အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့် အစည်းအဝေးကို လက်ခံကျင်းပမည့် အိမ်ရှင်နိုင်ငံ၏ နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးက တာဝန်ယူရသည်။ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်နှင့် အာဆီယံအဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများရှိ အာဆီယံရေးရာဌာန၊ ညွှန်ကြားရေးမှူးချုပ် များက အဖွဲ့ဝင်များအဖြစ် ပါဝင်ကြရသည်။ အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီအစည်းအဝေးများကို တစ်နှစ်လျှင် ၃ ကြိမ်မှ ၅ ကြိမ်အထိ ကျင်းပလေ့ရှိပြီး နှစ်စဉ်အစီရင်ခံစာကို အာဆီယံဝန်ကြီး

အဆင့်အစည်းအဝေးသို့ တင်ပြရသည်။

အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး (ASEAN Secretariat)ကို အာဆီယံနိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးများက ၁၉၇၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံးသည် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဂျကာတာမြို့တွင် အခြေစိုက်သည်။ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ကို အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့် အစည်းအဝေး၏ထောက်ခံမှုဖြင့် အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးက ၅ နှစ်သက်တမ်းအတွက် အတည်ပြုခန့်ထားသည်။ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ကို ဝန်ကြီးအဆင့်သတ်မှတ်ပြီး အာဆီယံလုပ်ငန်းစဉ်များ အကောင်အထည်ဖော်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်များ အပ်နှင်းထားသည်။ အတွင်းရေးမှူးချုပ်သည် အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေးနှင့် အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီက ပေးအပ်သည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရသည်။

ပုံ(၄) အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး၊ ဂျကာတာမြို့

အာဆီယံခေါင်းဆောင်များသည် ၁၉၉၇ ခုနှစ်တွင် အာဆီယံအား တည်ငြိမ်သော၊ အောင်မြင်ကြွယ်ဝသော၊ ယှဉ်ပြိုင်မှုစွမ်းအားမြင့်မားသော၊ အချိုးညီညီစီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်သော၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုနှင့် လူမှုစီးပွားရေးကွာဟမှု နည်းပါးသော ဒေသကြီးဖြစ်ပေါ်လာစေရေးအတွက် အာဆီယံမျှော်မှန်းချက် ၂၀၂၀ (ASEAN Vision 2020)ကို ကြေညာခဲ့ကြသည်။ ၂၀၀၃ ခုနှစ် အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးတွင် အာဆီယံခေါင်းဆောင်များက ၂၀၂၀ ပြည့်နှစ်တွင် စုစည်းကျစ်လစ်

History F9(B)

သော အာဆီယံအသိုက်အဝန်း (ASEAN Community) တစ်ခု ထူထောင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ အာဆီယံအသိုက်အဝန်းတွင် အာဆီယံ နိုင်ငံရေးနှင့်လုံခြုံရေး အသိုက်အဝန်း (ASEAN Political-Security Community-APSC)၊ အာဆီယံ စီးပွားရေးအသိုက်အဝန်း (ASEAN Economic Community-AEC) နှင့် အာဆီယံ လူမှုရေးနှင့်ယဉ်ကျေးမှု အသိုက်အဝန်း (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) ဟူသည့် မဏ္ဍိုင်သုံးရပ်ပါဝင်သည်။ ၂၀၀၇ ခုနှစ် ဇန်နဝါရီလ တွင် ကျင်းပခဲ့သည့် ၁၂ ကြိမ်မြောက် အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးတွင် ခေါင်းဆောင်များက ၂၀၁၅ ခုနှစ်နောက်ဆုံးထား၍ အာဆီယံအသိုက်အဝန်းကို ထူထောင်ရန် ထပ်မံကတိကဝတ်ပြု ခဲ့ကြသည်။

ပုံ(၅) အာဆီယံပဋိညာဉ်စာတမ်း လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း အခမ်းအနား

အာဆီယံတည်ထောင်ခြင်း နှစ် ၄၀ ပြည့် ၂၀၀၇ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် စင်ကာပူ နိုင်ငံ၌ ကျင်းပသော ၁၃ ကြိမ်မြောက် အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးတွင် အာဆီယံခေါင်းဆောင် များက အာဆီယံပဋိညာဉ်စာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြသည်။ အာဆီယံပဋိညာဉ်တွင် အာဆီယံ အသိုက်အဝန်း ထူထောင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အဖြစ် အာဆီယံအသိုက်အဝန်းကောင်စီများဖွဲ့စည်းရေး နှင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ချမှတ်ခဲ့သည်။

အဓိကအချက်များ

- ◆ အင်ဒိုနီးရှား၊ မလေးရှား၊ ဖိလစ်ပိုင်၊ စင်ကာပူနှင့် ထိုင်းနိုင်ငံတို့က ၁၉၆၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လ ၈ ရက်နေ့တွင် အာဆီယံကြေညာစာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုးပြီး အာဆီယံအဖွဲ့ကို ဖွဲ့စည်းတည်ထောင်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံ၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်မှာ ဒေသအတွင်း စီးပွားရေး၊ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှု တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးရေးကို အရှိန်အဟုန်မြှင့်ဆောင်ရွက်ရန်နှင့် ဒေသတွင်းငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တည်ငြိမ်ရေးကို မြှင့်တင်ရန်ဖြစ်ခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံထိပ်သီး အစည်းအဝေးသည် အာဆီယံအဖွဲ့အစည်းများက တင်ပြလာသည့် ကိစ္စရပ်များအပေါ်တွင် ဆွေးနွေးခြင်း၊ မူဝါဒပိုင်းဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်မှုပေးခြင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့်အစည်းအဝေးသည် အပြန်အလှန် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ရေး၊ မူဝါဒ အကောင်အထည်ဖော်ရေး၊ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးလုပ်ငန်းများ ဆောင်ရွက်ရခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံစီးပွားရေးဝန်ကြီးများအစည်းအဝေးသည် စီးပွားရေးပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု များနှင့် ပတ်သက်၍ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများအကြား ညှိနှိုင်းဆွေးနွေးခြင်းများ ပြုလုပ်ရခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံအမြဲတမ်းကော်မတီသည် အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့် အစည်းအဝေး တစ်ခုနှင့် တစ်ခုအကြားတွင် အာဆီယံမူဝါဒရေးရာကိစ္စများ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းဆွေးနွေး ဆောင်ရွက်ပေးရခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံးသည် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ ဂျကာတာမြို့တွင် အခြေစိုက်ခြင်း၊
- ◆ အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်သည် အာဆီယံဝန်ကြီးအဆင့် အစည်းအဝေးနှင့် အမြဲတမ်းကော်မတီကပေးအပ်သည့် လုပ်ငန်းတာဝန်များကို ထမ်းဆောင်ရခြင်း၊
- ◆ ၂၀၀၃ ခုနှစ် အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေးတွင် အာဆီယံခေါင်းဆောင်များက စုစည်းကျစ်လစ်သော အာဆီယံအသိုက်အဝန်းတစ်ခုထူထောင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ခြင်း၊
- ◆ ၂၀၀၇ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာလ ၂၀ ရက်နေ့တွင် အာဆီယံခေါင်းဆောင်များက အာဆီယံ ပဋိညာဉ်စာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုးခဲ့ကြခြင်း၊

   လေ့ကျင့်ရန်မေးခွန်း

အောက်ပါတို့ကို မှတ်စုတိုရေးပါ။

- (က) အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံများအသင်း ပေါ်ပေါက်လာပုံ
- (ခ) အာဆီယံထိပ်သီးအစည်းအဝေး
- (ဂ) အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး

အခန်း(၇)ပါ ပုံများ၏ ရင်းမြစ်များ

- ပုံ(၁) ဥရောပသမဂ္ဂအလံ (https://www.theflagshop.co.uk/pub/media/catalog/product/cache/1aa45e34d8351bef7860daeb50e7952c/e/u/european-union-flag-std_2.jpg)
- ပုံ(၂) အာဆီယံကြေညာစာတမ်းကို လက်မှတ်ရေးထိုးနေပုံ (https://asean.org/wp-content/uploads/2020/05/ST_20170326_STKISHOREBOOKOA4Q_3027316-2-640x480.jpg)
- ပုံ(၃) အာဆီယံအမှတ်တံဆိပ် (https://asean.org/wp-content/uploads/2021/11/ASEAN_Logo_50mm_A1_4C-300x300.png)
- ပုံ(၄) အာဆီယံအတွင်းရေးမှူးချုပ်ရုံး၊ ဂျကာတာမြို့ (https://verdictand633.files.wordpress.com/2016/02/asean_secretariat_building_by_halfenergized-d4da8lh.jpg)
- ပုံ(၅) အာဆီယံပဋိညာဉ်စာတမ်း လက်မှတ်ရေးထိုးခြင်း အခမ်းအနား (Koh, Tommy; Manalo, Rosario G. and Woon, Walter; (Editors), *The Making of ASEAN Charter*, Singapore, World Scientific Publishing Pte. Co. Ltd., 2009)

ကျမ်းကိုးစာရင်း

- ၁။ သိန်းလှိုင်၊ ဦး၊ *ခေတ်သစ်အရှေ့တောင်အာရှ*၊ ရန်ကုန်၊ ရာပြည့်စာအုပ်တိုက်၊ ၂၀၁၅
- ၂။ Archer, Clive, *The European Union*, New York, Routledge, 2008
- ၃။ Dedman, Martin J., *The Origins and Development of European Union: A History of European Integration*, Second Edition, New York, Routledge, 2010
- ၄။ Koh, Tommy; Manalo, Rosario G. and Woon, Walter; (Editors), *The Making of ASEAN Charter*, Singapore, World Scientific Publishing Pte. Co. Ltd., 2009

- ၅။ Mya Than, *Myanmar in A SEAN: Regional Cooperation Experiences*, Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2005
- ၆။ Sandhu, K. S., et al., *The ASEAN Reader*, Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 1992
- ၇။ Severino, Rodolfo C., *ASEAN*, (Southeast Asia Background Series No.10), Singapore, Institute of Southeast Asian Studies, 2008
- ၈။ Staab, Andreas, *The European Union Explained*, Bloomington, Indiana University Press, 2011
- ၉။ Warleigh, Alex, *The European Union: The Basics*, New York, Routledge, 2004